

CHRISTIAN KEYSER PREUS

1852-1921

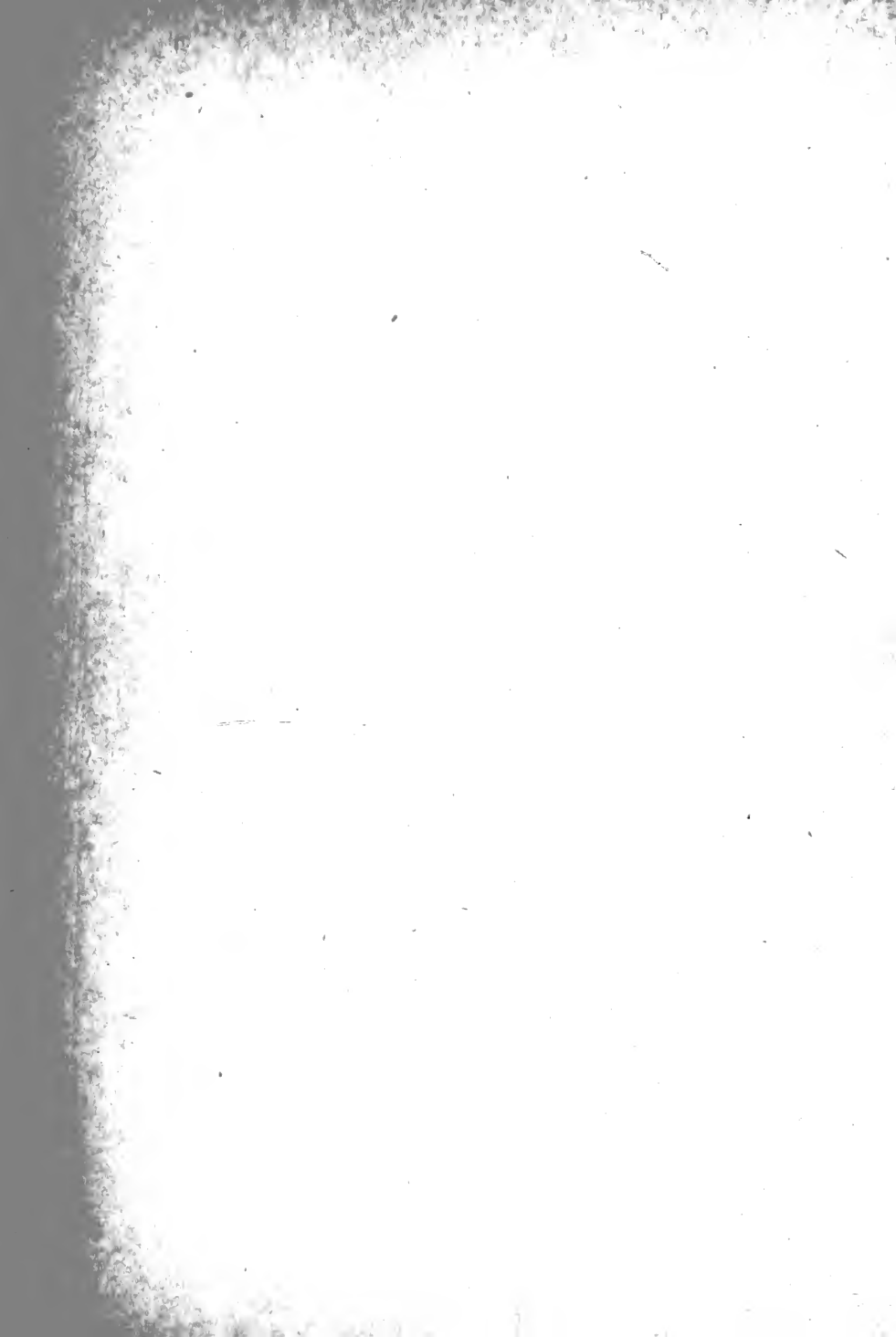

Class EX 8080

Book 47 75

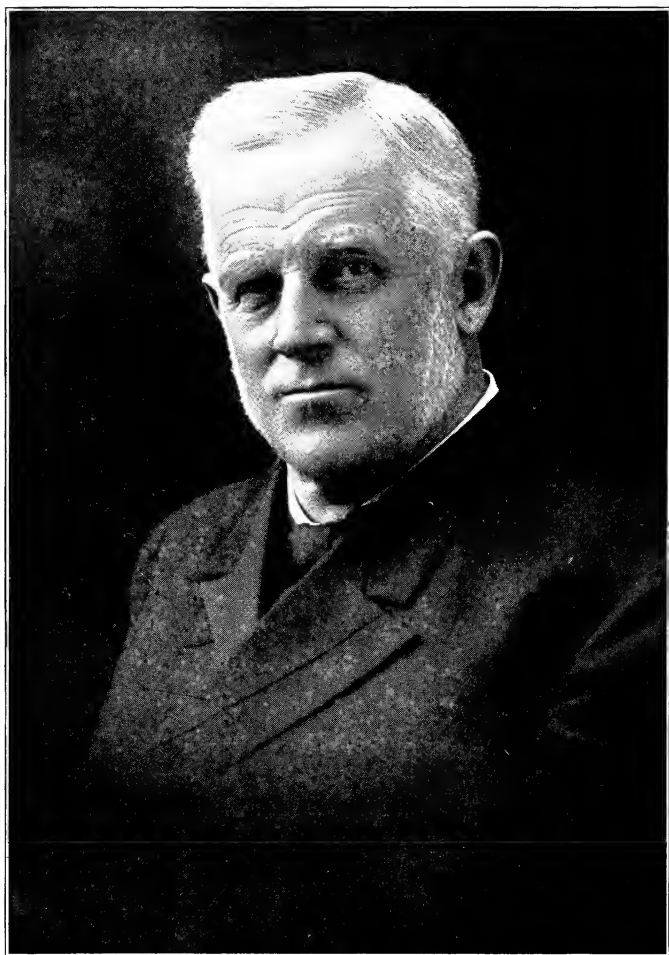
Copyright N^o _____

COPYRIGHT DEPOSIT

C. K. Pruss.

Christian Keyser Preus

1852-1921

Samlet av

O. A. Tingelstad

og O. M. Norlie

MINNEAPOLIS, MINN.
AUGSBURG PUBLISHING HOUSE
1922

BX 8080
P7T5

COPYRIGHT 1922
BY
AUGSBURG PUBLISHING HOUSE
MINNEAPOLIS, MINN.

FEB 21 '23

©C1A698383

SHB 26 Feb 1923.

FORORD

HENSIGTEN med denne mindebok er, at kjendskapet til Preus's gode navn og virke maa utbredes i videre kredser og leve nedigjennem slektene til opmuntring og opløftelse og lovsang. "Den retfærdiges ihukommelse er til velsignelse" (Ordspr. 10, 7). Det er godt at mindes de hellige Guds mænd i skriften, Abel, Enok og Noah, Abraham, Isak og Jakob, og de mange andre. Staten og kirken sætter tilside visse dage som helligdage og helgendage til minde om sine store heltes idealer og virke. Mindebøger skrives, "bøger som altid, like fra Moses's og Plutarchs dage, har fundet en vid og taknemmelig læsekreds. Maatte ogsaa denne bok naa mange hjerter med sit budskap om troskap indtil døden med livsens krone som naadeløn.

Det var pastor R. Malmin som først nævnte ønskværdigheden av at utgi denne bok om prof. Preus. Han hadde jo netop redigert en saadan bok om nys avdøde prof. J. N. Kildahl. Tanken slog an. Saken blev drøftet. Endelig blev det lagt paa undertegnede at samle materiale og redigere boken, og pastor R. Malmin og past. I. B. Torrison samt dr. Oscar L. Olson blev utnævnt som raadgivende komite. Augsburg Publishing House's bestyrer, A. M. Sundheim, lovet sin støtte, og Den Norsk Lutherske Kirkes forlagskomite gav sit samtykke.

Boken falder i to dele, den første bestaaende av biografiske skisser skrevet av venner av Preus, den anden bestaaende av utvalgte stykker fra Preus's egen haand. De fleste bidrag er paa norsk; men fordi Preus selv benyttet begge sprog i sit virke som prest og lærer og i sine skrifter, og fordi mange av hans venner ikke kan naaes i det norske sprog, er et kapitel og endel smaatræk skrevet paa engelsk og nogen av hans engelske stykker tat med. Nogen ubrutt fortælling om Preus er boken ikke; maaske nogen vil senere kunne gi en saadan

levnetsbeskrivelse. Denne bok gir nogen glimt hist og her av hans liv og virke fra vuggen til graven. Det samlede indtryk tør dog gi et noksaa godt begrep om manden og hans herkomst, hans opdragelse og karakter, hans idealer og problemer og hans livsopgave.

Vi begynnder boken med et kapitel om Preus's far og "Litt fra stamtavlen". Som kildekrifter er her benyttet Jørgen Breders "Stamtavler over familien Breder og de med den beslegtede familier Preus og Arctander" (utgit av Bentzen, Kristiania, 1876) og Otto Hjorts "En norsk familie Hjort med uddrag av andre slechter" (utgit av Grøndahl, Kristiania, 1912). Fra Breders bok har det været mulig at fremstille C. K. Preus's slekt paa farssiden gjennom 200 aar — fem generationer. Vi beklager, at vi ikke kan fremstille en lignende tavle over hans mors slekt — Keyser slekten. Fra Hjorts bok fremstilles Mrs. Preus's fars slekt gjennom 300 aar — ti generationer. Atter beklager vi, at vi mangler en lignende fremstilling av hendes mors forfædre — Ottesen slekten. Endelig skylder vi at oplyse, at dette om stamtræerne Preus og Hjort har vi som redaktører sat ind i boken tiltrods for at familien ikke gjerne har git sit samtykke.

Tak skyldes pastorene R. Malmin, I. B. Torrison, J. C. K. Preus og prof. Oscar L. Olson for værdifuld hjælp med raad og daad og for deres bidrag til boken; likeledes de øvrige bidragsydere, past. J. W. Preus, J. Nordby, professorerne O. E. Brandt og Svein Strand og dem som bidrog til kapitlet "Smaa-træk", desuten prof. Carl W. Strom for hans bibliografi. Tilslut vil vi takke vor forlagskomite og forlagsbestyrer for deres villighet til at ta sig av denne mindebok om vor kjære og dypt savnede præsident C. K. Preus i disse vanskelige tider. Vort haab er, at denne bok vil minde folk om Preus som han var, og at den vil bli til velsignelse.

"Den retfærdiges ihukommelse er til velsignelse."

O. M. NORLIE,

O. A. TINGELSTAD.

Luther College 13de december 1921.

INDHOLD

A. BIOGRAFISKE SKISSER

I.	FAMILIEN PREUS	3
1.	Litt fra stamtavlen— <i>O. M. Norlie</i>	3
2.	Formand H. A. Preus— <i>O. E. Brandt</i>	14
II.	BARNDOMSAAR— <i>J. W. Preus</i>	27
III.	SKOLEDAGENE— <i>J. Nordby</i>	55
IV.	PRESTEN— <i>O. E. Brandt</i>	78
V.	PROFESSOR AND PRESIDENT AT LUTHER COLLEGE <i>O. A. Tingelstad</i>	101
VI.	SAMFUNDSFORMAND OG TEOLOG— <i>I. B. Torrison</i> ...	144
VII.	FORMAND FOR SKOLEFORBUNDET— <i>S. Strand</i>	159
VIII.	SMAATRÆK	164
IX.	BORTGANG OG EFTERMÆLE— <i>R. Malmin</i>	185

B. UTVALGTE SKRIFTER

I.	BIBLIOGRAFI— <i>Carl W. Strom</i>	237
II.	PRÆKENER	247
1.	Ved dr. V. Korens begravelse.....	247
2.	Ved dr. Laur. Larsens begravelse.....	249
3.	Ved prof. L. S. Reques begravelse.....	255
4.	Ved en graduationsfest.....	257
5.	Ved Luther Colleges femtiaarsfest.....	266
III.	CHAPEL TALKS	263
1.	That I May Know Him.....	268
2.	Prof. Christen A. Naeseth.....	270
3.	Friendship	274

IV.	LEILIGHETSTALER	277
	1. Tak for endowmentfondet.....	277
	2. Tak for Luther-støtten.....	278
	3. En tale i Valdres.....	280
	4. En tale ved reformationsfesten i St. Paul....	282
V.	LÆREFORHANDLINGER	290
	1. Naademidlenes bruk	290
	2. Den kristelige barneopdragelse.....	292
	3. Den lutherske kirkes opgave i dette land....	294
	4. Austin-forliket	297
	5. Tale i Synoden i anledning av det saakaldte Austin-forlik	303
VI.	FOREDRAG	306
	1. I hvilken retning og mot hvilket maal bør Luther College utvikles for bedst at tjene Synoden	306
	2. Presidential Address	350
	3. Nogen farer for vore kirkeskoler.....	355
VII.	AVHANDLINGER	362
	1. Minder fra Spring Prairie prestegaard.....	362
	2. Pastor Korens første prestegaard.....	378
	3. Luther College in the World War.....	381
VIII.	BREVE	388
	1. Historiske bidrag fra norsk-amerikanske sett- lementer og menigheter.....	388
	2. Gjenopbyggelse av Luther Seminar.....	389
	3. Til det kongelige Frederiks universitet.....	390
	4. Til to gamle venner.....	391
IX.	INDBERETNINGER	395
X.	DE FØRSTE OG SIDSTE ORD FRA HANS PEN.....	403
	1. Vita, oplæst ved hans ordination.....	403
	2. Merk	405

A. Biografiske skisser

I. FAMILIEN PREUS

I. LITT FRA STAMTAVLEN

O. M. NORLIE

MAN burde lære at kjende sig selv. Det er nyttig. Men for at kunne kjende sig selv grundig og godt, maa man ogsaa kjende noget til sine forfædre, den rot hvorav man er runden, den klippe hvorav man er uthuggen.

Det er stundom inspirerende at komme ihu slektens gode navn og store bedrifter. Derfor lægger Ivar Aasen os paa hjerte:

“Lat oss ikkje forfederne gløyma
under alt som me venda og snu;
for dei gav oss ein arv til aa gjøyma; —
han er større end mange vil tru.”

Aasen var en mand som hadde fundet at fædre-arven var stor og uvurderlig, hvorfor han synger i et andet vers:

“Lat det ganga fram, lat det siga,
berre eitt eg ynskjer og bed:
at me ikkje so høgt maatte stiga,
at me gløyma vaar fedrane-sed.”

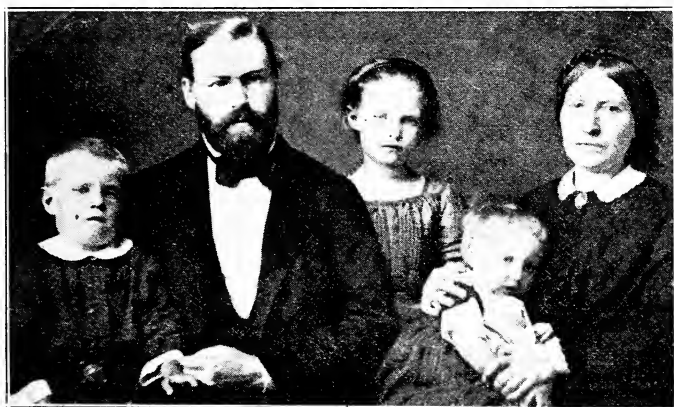
Vi møter den samme tanke hos A. O. Vinje, i hans vakre digt “Fedraminne”. Hør hvor stolt og taknemmelig han kvæder:

“At far min kunde gjera
det gilde han hev gjort,
og fram i livet bera
so myket gjævt og stort,
det var fraa dag til annan
for meg so god ei stødd;
stor arv det er for mannen
af godtfolk vera fødd.”

Professor C. K. Preus var født av godtfolk. Navnet Preus betyr simpelthen en mand fra Preussen. Stamfaren Hans Preus angives at ha været en rik godseier i Eisfeldt i Sachsen Meiningen. Om trent for 200 aar siden utvandret tre av Hans Preus's sønner til Norge — Abraham, som blev kongelig veier i Kristiania; Johan, som blev forvalter og krudtfabrikant ved Kongsberg sølvverk; og Jakob, som blev prokurator i Bergen. I boken om de beslegtede familier Breder, Preus og Arctander, utgit i 1876, har vi et register over 621 familier og 2,254 forskjellige personer som staar i nærmere eller fjernere slektskap med C. K. Preus. Av disse bærer 196 navnet Preus. Iblandt de beslegtede familier merkes navne som: Arctander, Arentz, Breder, Brun, Cammermeyer, Daae, Dietrichson, Eylertz, Faye, Gade, Heiberg, Hersleb, Hjort, Isachsen, Juel, Keyser, Koren, Løvenskjold, Martens, Monrad, Munthe, Nansen, Ottesen, Poppe, Quistgaard, Riddervold, Rosing, Schelderup, Stub, Thrapp, Unger, Voss, Wedel-Jarlsberg, Zimmermann og Ørsted.

Han stammet fra godtfolk. Hans far var prest og formand for Den Norske Synode. Hans mor var en datter av Christian Keyser, professor i dogmatik ved Kristiania universitet (1836—46). Hans

farfar var overlærer ved Kristiansands lærde skole (1805—46). Hans farmor var en datter av biskop i Kristiansand Johan M. Keyser. Hans oldefar, Jakob Preus, var prest i Haabel, gift med Anne Elizabeth Arctander. Hans tipoldefar var den Abraham Preus som bragte Preus-navnet fra Tyskland til Norge. Abraham Preus's hustru var Mette Levin.

MRS. C. K. PREUS, 5 AAR GAMMEL, MED HENDES FAMILIE (1861)

I ovennævnte bok om hans stamtavle møter vi mange av Norges fornemste mænd i de to sidste aarhundreder foruten mange bra folk fra det brede lag. Av disse 2,254 personer har 124, eller ca. 10 procent av mændene, været prester — 17 provster og 11 bisper iberegnet.

De andre 90 procent beklædte alle mulige slags poster fra den simpleste tjenerstilling til de høieste embeder i stat og samfund næst kongen. Hvad angaar Preus-familien i særdeleshet, synes det at være klart at familien ikke har hat sit utspring fra

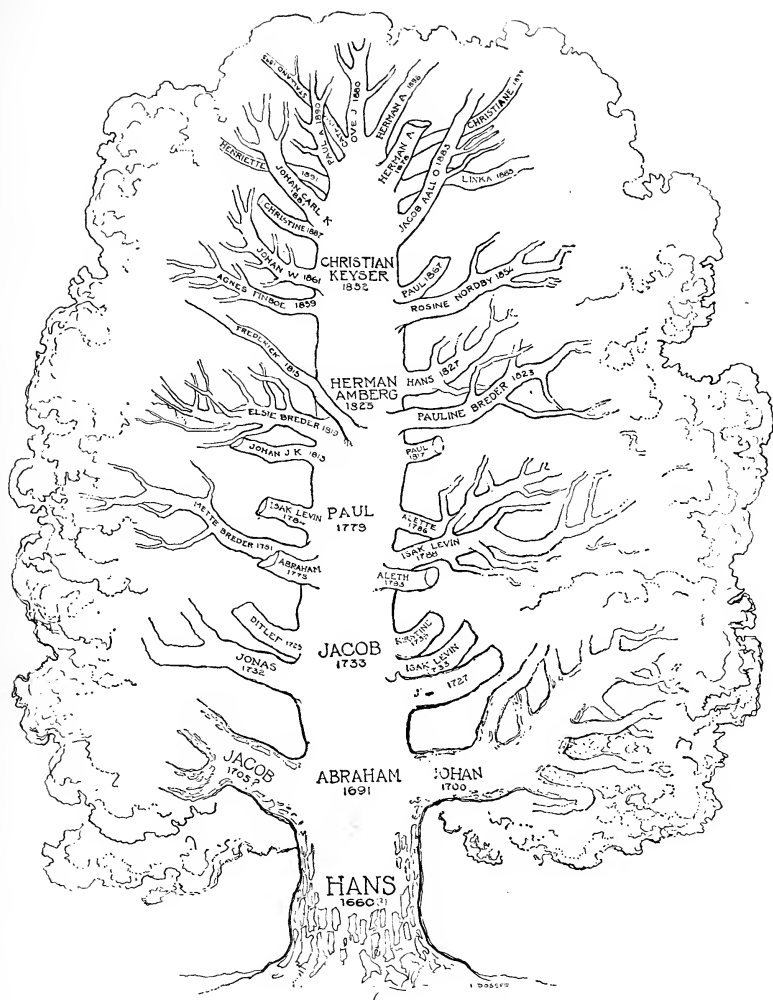
adelen, men fra folket. Endvidere er det ganske sikkert at Preusene har gjennom usedvanlig dygtighet, foretagsomhet, tjenstvillighet og troskap oppnaadd mange av de ærefuldeste stillinger i landet og stiftet gode egteskapsforbindelser.

Av de 196 personer som gik under navnet Preus i registret fra 1876, var 5 prester, mens de andre virket i de forskjelligste stillinger — som lærere, læger, sakførere, sorenskrivere, fogder, officerer, kjøbmænd, bokhandlere, garvere, hattemakere, tobaksspindere, bakere, krudtfabrikanter, sjømænd, gaardbrukere, osv.

Professor Preus har uten tvil hat glæde og nytte av at han kom fra en staut slegt.

Som sine stamfædre i Norge var han en folkets mand — en ekte demokrat.

Selv var han overmaade villig at tjene og usedvanlig trofast i smaat som i stort. Han svinget sig op til at bli en leder iblandt vort kirkefolk. Som prest, taler, lærer, skolemand, samfundsmand, finansmand, var han dygtig og fremragende som faa. I likhet med mange av slegten i gamlelandet fik han sig en høibaaren hustru, som i dygtighet og elskværdig selvopofrelse for Herrens store sak var hans jevnlike. Hans store barneflokk har fulgt i hans spor — to av sønnene er blitt prester, en er blitt guvernør av staten Minnesota, og de andre barn gjør det godt. "Stor arv det er for mannen av godtfolk vera fødd."

P R E U S

PREUS'S STAMTRÆ

Rettelser: Istedenfor Agnes Finboe læs: Agnes Kvaase. Istedenfor
Elsie Breder læs: Elise Breder.

FAMILIEN PREUS

Slegtled	Person	Naar Født	Naar Død	Livsstilling	Bosted	Egtefælle	Barn
I.	Hans P.	?	?	Godseier	Elsfeldt	Tyskland	3 (?)
II.	(1) Abraham P.	1691	1765	Kongelig veler	Kristiania	Norge	(1) Kirstine Jensen (2) Mette Levin 4
II.	(2) Johan M. P.	1700	1789	Fabrikant	Kongsberg	Norge	Anna Wehling 12
II.	(3) Jacob P.	?	(?)	Prokurator	Bergen	Norge	Kristina J. Ruus 2
III.	(1) Ditlef P.	1725	1725		Kristiania	Norge	
III.	(2) Jens P.	1727	1727		Kristiania	Norge	
III.	(3) Jonas P.	1732	1817	Stadsveier	Kristiania	Norge	Maren Gad 2
III.	(4) Jacob P.	1733	1805	Prest	Haabel	Norge	Anne E. Arctander 10
III.	(5) Isak Levin P.	?	?	Adjutant hos Kong Kristian VII de			
III.	(6) Kirstine P.	1734	1757		Kjøbenhavn	Danmark	
IV.	(1) Abraham P.	1778	1789		Kristiania	Norge	
IV.	(2) Paul P.	1779	1867	Overlærer	Haabel	Norge	Rosine Keyser 7
IV.	(3) Mette C. P.	1781	1867	Hustru	Kristiansand	Norge	Severin Breder ?
IV.	(4) Aleth B. P.	1783	1785		Haabel	Norge	
IV.	(5) Isak Lyvyn P.	1784	1786		Haabel	Norge	
IV.	(6) Alette P.	1786	1843	Prestefrue	Aker	Norge	Iver Hesselberg ?
IV.	(7) Isak Levin P.	1788	1870	Ritmester	Akerhus	Norge	Sofie Heidenreich 7
V.	(1) Johan J. K. P.	1813	1853	Kirurg	Kristiania	Norge	
V.	(2) Fredrik V. P.	1815	?	Læge	Kristiania	Norge	Anna W. Keyser 1
V.	(3) Paul L. A. P.	1817	1846	Sjemand	New York	New York	
V.	(4) Elise M. P.	1819	?	Hustru	Frederiks- hald	Norge	Ludvig Breder 10
V.	(5) Pauline R. P.	1823	1867	Hustru	Frederiks- hald	Norge	Jergen Breder 5
V.	(6) Herman Amberg P.	16de juni 1825	2 juli 1894	Prest og formand	Spring Prairie	Norge	Carolina D. M. 5
V.	(7) Hans N. P.	1827	?	Register of Deeds	Viroqua	Wisconsin	Keyser 5
						Wisconsin	Ludoviska Suckow 4

VI.	(1)	Christian Keyser P. 13de okt. 28de mai	Prest og professor	Decorah	Iowa	Louise Augusta Hjort	11
VI.	(2)	P. Rosina K. P. 21de okt. 1862	Prestefrue	La Crosse	Wisconsin	Jørgen Nordby	6
VI.	(3)	Agnes W. R. K. P. 2den sept 1864	Hustru	Chicago	Illinois	Daniel Kvaase	5
VI.	(4)	Johan Wilhelm K. P. 21de okt. 1859	Prest	Calmar	Iowa	Maren P. O. Hjort	9
VI.	(5)	Paul P. 24de apr. 1867	Elev	Decorah	Iowa		
VII.	(1)	Herman Amberg P. 22de juli 1878		Spring Prairie	Wisconsin		
VII.	(2)	Ove Jacob H. P. 21de jan. 1880	Prest	DeForest	Wisconsin	Magdalene Førde	4
VII.	(3)	Johan Carl K. P. 5te dec. 1881	Prest	Byron	Minnesota	Diderikke M. Brandt	5
VII.	(4)	Jacob Aall O. P. 28de aug. 1883	Gouvernør av Minn.	St. Paul	Minnesota	Idella Louise Haugen	3
VII.	(5)	Linka K. P. 14de nov. 1885		Decorah	Iowa		
VII.	(6)	Christiane Elizabeth P. 30te nov. 18de mai 1887		Spring Prairie	Wisconsin		
VII.	(7)	Paul Arcander P. 23de juni 1890	Bankier	St. Paul	Minnesota	Alberta Haugen	4
VII.	(8)	Henriette P. 19de aug. 1891	Sykepleierske	Minneapolis	Minnesota		
VII.	(9)	Cathinka P. 30te dec. 1893	Hustru	St. Paul	Minnesota	Knute Stalland	1
VII.	(10)	Herman Amberg P. 28de juli 1896	Assurance Agent	St. Paul	Minnesota		
VII.	(11)	Christiane Elizabeth P. 25de juli 25de juli 1899		Decorah	Iowa		

VI. (1) Christian Keyser P. V. (6) Herman Amberg P. IV (2) Paul P. II (1) Abraham P.

Rettelser: Istdenfor Callunborg læs: Callundborg. Istdenfor Caspers læs: Casper S. Istdenfor Amgaard læs: Anngaard. Istdenfor Schøler læs: Schøller.

FAMILIEN HJORT (MRS. C. K. PREUS'S SLEGT)

Slegtled	Person	Naar Født	Naar Død	Livsstilling	Bosted	Egtefælle	Barn
I.	Jacob F. Schade	1540	?	Adelsmand	Schlesien		
II.	Peder J. Schade	1571	1641	Væver	Callundborg	Tyskland	
III.	(1) Haans P. Callundborg	1605	1669	Rektor	Roskilde	Danmark	Bodil Christensen ?
III.	(2) Søren P. Callundborg	1607	1650	Rektor	Kjøbenhavn	Danmark	Bodil Danclef 6
III.	(3) Otto Schade	1610	1673	Oberst	Frederikstad	Norge	Kristen C. Bechman 3
IV.	(1) Casper S. Hjort	1641	1673	Landskommer	Roskilde	Danmark	Sophie Bjelke 2
IV.	(2) Peder S. Hjort	1646	1709	Statsraad	Holbæk	Danmark	Anna Buelche 3
IV.	(3) Bodil S. Hjort	1650 (?)	?	Hustru	Sommerup-gaard	Danmark	Anna R. Vinding 7
V.	(1) Severin Casper H.	1668	1717	Oberst og Chef	Trondhjem	Norge	Justitsraad Kietaken 2
V.	(2) Peder H.	1670	1733	Sjæfficer	Kjøbenhavn	Danmark	Anne E. Hovenbede 4
V.	(3) Christine M. H.	?	1688	Premierlnt	Roskilde	Danmark	Elise von Mueller 8
VI.	(1) Andreas F. H.	1690 (?)	1726	Hustru	Trondhjem	Norge	Marie Elizabeth ? 2
VI.	(2) Casper N. H.	1695	?	Hustru	Kjøbenhavn	Danmark	Cathrine I. Zissem
VI.	(3) Anne M. H.	1695 (?)	?	Hustru	Gjølme	Norge	Christian Schøller 2
VI.	(4) Ansgaard M. H.	1716	1718	Forvalter	Trondhjem	Norge	Ollegaard Lihme 5
VII.	(1) Jens H.	1717 (?)	1773	Revisor	Trysenborg	Danmark	Christine von R. Beroc
VII.	(2) Johan H.	1720	1782		Kristiania	Norge	
VIII.	(1) Christian H.	1752	1755		Trysenborg	Danmark	
VIII.	(2) Erhardt H.	1754	1804	Overhofrets	Holstebro	Danmark	(1) Else Marie Hjort 0
VIII.	(3) Christian H.	1756	1802	Prokurator	Kristiania	Norge	(2) Marie S. Anderson 1
VIII.	(4) Ove H.	1757	1829	Sørenskriver	Moss	Danmark	
IX.	(1) Otto C. L. H.	1763	1823	Stiftsrevisor	Oslo	Norge	Anne Sofie Holbye 8
IX.	(2) Halfdan H.	1783	1794 (?)	Stiftsrevisor	Oslo	Norge	
IX.	(3) Margrethe H.	1784	1866	Hustru	Toten	Norge	Jens M. Friis 6
IX.	(2) Maren P. H.	1797	1873	Brigadelæge,	Overlæge,		(1) Louise A. Peterson
IX.	(4) Jens Johan H.	1798		General-kirurg	Kristiania	Norge	(2) Sarine P. Nørregaard 5

FAMILIEN HJORT (MRS. C. K. PREUS'S SLEGT)

Slegtled	Person	Naar Født	Naar Død	Livsstilling	Bosted	Egtefælle	Barn
IX.	(5) Else Marie H.	1800	1800		Oslo		
IX.	(6) En datter	1804	1804		Oslo		
IX.	(7) Ovidia Sofie H.	1805	1820 (?)		Oslo		
IX.	(8) Fredrik J. H.	1807	?		Oslo		
X.	(1) Ove Jacob H.	21 mars 1827	14de dec. 1879	Prest	Lansing		
X.	(2) Otto Christian H.	1830	1879	Oberst, Chef	Hedemarken		
X.	(3) Sofie Marie H.	1832	?		Oscars Minde		
X.	(4) Johan S. A. H.	1835	1905	Prof. i Kirurgi	Kristiania		
X.	(5) Ludvig A. H.	1837	1858	Kadet	Kristiania		
X.	(6) Peter S. H.	1843	?	Toldkasserer	Kragerø		
X.	(7) Carl L. H.	1846		Kirkeværg	Kristiania		
X.	(8) Jens J. H.	1848		Farmer	Stanwood		
X.	(9) Lovise S. H.	1850		Hustru	Flekkefjord		
XI.	(1) Louisa Augusta H.	24de feb. 1856		Prestefrue	Minneapolis	Christian Keyser Preus	11
XI.	(2) Otto Christian	25de feb. 1858	11te okt. 1891	Prest	Chicago	Oline A. Johnsen	0
XI.	(3) Didrike Aall H.	11te juni 1860		Hustru	Minneapolis	Ahlert H. Koren	0
XI.	(4) Johanna Sarine H.	27de aug. 1862		Hustru	Minneapolis	Eilert M. Erickson	6
XI.	(5) Jacob Lauritz H.	9de apr. 1864		Bankier	Reeder	Caroline H. Lyng	1
XI.	(6) Maren Pauline	29de dec. 1865		Prestefrue	Calmar	Johan W. Preus	9
XI.	(7) Cathinka H.	11te feb. 1868		Prestefrue	Hartland	Johan Strand	4
XI.	(8) Kaja H.	27de jan. 1871	1872		Waterville		

XII.	(1)	Herman Amberg P. 22de juli 21de okt. 1878 1891	Spring Prairie	Wisconsin	Magdalene Førde	4
XII.	(2)	Ove Jacob H. P. 21de jan. 1880	Prest	Wisconsin	Diderikke M. Brandt	5
XII.	(3)	Johan Carl K. P. 5te dec. 1881	Prest	Minnesota	Idella Louise Haugen	3
XII.	(4)	Jacob Aall O. P. 28de aug. 1883	Gouvernør av Minn.	Iowa		
XII.	(5)	Linka K. P. 14de nov. 1885	1907	Decorah		
XII.	(6)	Christiane Elizabeth P. 30te nov. 18de mai 1887 1895	Spring Prairie	Wisconsin		
XII.	(7)	Paul Arcander P. 23de juni 1890	Bankier Sykepleier- ske	Minnesota	Alberta Haugen	4
XII.	(8)	Henriette P. 19de aug. 1891		Minneapolis		
XII.	(9)	Cathinka P. 30te dec. 1893	Hustru Assurance Agent	Minnesota		
XII.	(10)	Herman Amberg P. 28de juli 1896		Minnesota	Knute Stalland	1
XII.	(11)	Christiane Elizabeth P. 25de juli 25de juli 1899 1899	Decorah	Iowa		
XI	(1)	Louise Augusta Preus	X (1) Ove Jacob Hjort	IX (4) Jens Johan Hjort		
VIII	(3)	Otto C. L. Hjort	VII (1) Jens Hjort	V (1) Severin Casper Hjort	IV (1) Casper S. Hjort	
III.	(2)	Søren P. Callundborg	II Peder J. Schade			

2. FORMAND H. A. PREUS

O. E. BRANDT

I arbeidet for at sikre utflyttede nordmænd og de livsværdier de har bragt med sig en værdig plads i det nye amerikanske hjemland, har vel kirken tat de største tak. Den har fylket de spredte indvandrere om fædrenes tro og sed. Den har vernet om morsmaalet og kjærligheten til det gamle fædreland. Dens hovedformaal har jo væsentlig været at bygge Guds rike blandt landsmænd; men just derved har den ogsaa sat dem istand til at gjøre en egen indsats av værdi i det store folkesamfund de er kommet til at tilhøre.

Blandt de kirkelige pionérer som saaledes har hjulpet vort folk her til at bevare sin bedste arv fra det gamle hjemland og til at tjene det nye med den, bør i første række nævnes den mand som i over en menneskealder hadde det høieste tillidshverv i det ældste norsk-lutherske samfund hertillands, den Norske Synode.

Herman Amberg Preus blev født i Kristiansand 16de juni 1825. Linjene i hans liv ligger i sjelden grad klare. Han vokste op i et dannet kristelig hjem. Hans far, som var overlærer ved katedralskolen, og hans mor, en datter av biskop Johan Keyser, opdrog ham til gudsfrygt. Da han kom paa katedralskolen, tok hans gudfar, rektor Herman Amberg, sig med særlig interesse av den opvakte gut. Atten aar gammel dimittertes han til universitetet. Der fik han hos sin onkel, prof. Chr. Keyser, et nyt kjært hjem. Han mindedes altid med tak den kristelige paavirkning som han der

nøt. Derfra fik han ogsaa sin bedste jordiske gave, sin gemytsrike, begavede hustru, Caroline Keyser.

I tyveaarsalderen optok Preus det teologiske studium. Han gjorde alvor av at sætte sig ind i kristenlæren og tok i 1848 embedseksamen med bedste karakter. Under den stadige syslen med den hellige skrift blev hans kristelige livssyn utdypet. Det store var dog at høre den herre til som hadde kjøpt ham, og at vie sig til hans tjeneste. Den be-

FORMAND H. A. PREUS

geistring som just i denne tid blev vakt for gammel-luthersk kristendom ved Caspari og Johnson, hjalp vel ogsaa med til at præge kristelig alvor ind i den unge kandidats sind. "At leve i ordet og av naaden", blev løsenet. Et par aar virket han som lærer ved høiere skoler. Men hans hug stod altid mere og mere til at gaa ut som Kristi sendebud. Ingen evne eller kundskap var for rik, ingen aandens eller hjertets dannelselse for høi til at tjene et saa hellig hverv. Da saa det aandelige nøddrop lød over

havet fra det norske utflytterfolk, og Preus blev opfordret til at bryte livsens brød langt derute i det amerikanske nybygge, ansaa han det som et kald fra kirkens herre. Tungt som det var at skilles fra den store slekt og vennekredsen derhjemme, drog han i 1851 trøstig med sin unge brud avsted til det nye fjerne virkefelt.

Ut paa sommeren naadde de frem til de tre me-

FRU H. A. PREUS

nigheter, som hadde kaldt Preus til sin sjælesørger. De er kjendt som Spring Prairie, Bonnet Prairie og Norway Grove menigheter og ligger i nordlig retning fra Madison, Wisconsin. Godt vant som de unge prestefolk var hjemmefra, kunde de nok bli fristet til at reise tilbake, dersom de var kommet for at faa det godt. Det var yderst tarvelige kaar de blev ført ind i. De første maaneder hadde de tilhold i et værelse, stort 8x12 fot, som en gjestfri nybyggerfamilie overlot dem.

Midt paa vinteren fik de flytte ind i prestegaarden, et bjelkehus, halvanden etage høit, med to smaa værelser nede og tre mindre ovenpaa. Flere av de møbler som trængtes, maatte presten selv tømre sammen. Men menighetsfolket var heller ikke bedre stillet, og det hjalp meget til at skape et godt forhold mellem prestefamilien og menigheten, naar disse merket at baade presten og fruene bevarte sin freidighet og sit gode humør under de mange fælles savn.

I de første aar var der megen klimafeber og anden sygdom i nybygget, og det var vanskelig at opdrive kyndig lægehjælp. En stor del av prestens tid og kraft gik med i sykebesøk. Værst var det da koleraen herjet i næsten hver eneste familie, to aar efter at Preus var kommet. Engang sendte en amerikansk læge bud til ham om han kunde hjelpe i et hus hvor der var baade sygdom og dødsfald, og ingen hjelp at faa. Da Preus straks drog avsted, fik familiefaren begravet og pleiet de syke, sa amerikaneren om ham: "Den mand skal nok greie det i Amerika."

Til det vidtstrakte pretekald blev der efterhvert lagt fire fjerne annekser. Desuten maatte han allerede i det første aar ut paa jevnlig langreiser til presteløse nybyggerstrøk hist og her. Nuomstunder gjennemkrydses hele denne egn av jernbaner; ialfald er der utlagt gode landeveier, og med automobil kan man paa nogen faa timer naa de fjerneste prækepladser som Preus besøkte nogenlunde regelmæssig. Dengang hadde man daarlige kjøregreier; mangesteds var der ingen veier, saa man maatte ride eller bruke "apostlenes hester." Men hvordan veier og føre var, saa tok Preus ut. At

reise gjennemsnitlig over 3,500 engelske mil om aaret under saadanne forhold var ingen let sak. Naar han saa dertil ofte i ukevis saa godt som hver dag maatte holde gudstjeneste, undervise konfirmanter og utføre andre forretninger, kom det vel med at han hadde en jernhelse og var glad i sin gjerning.

Paa de fleste steder blev den unge, nidkjære prest mottat med stor velvilje. Man kunde glemme mange strabaser naar man saa skarene stimle sammen fra fjern og nær som til en fest for at dyrke Gud paa den gamle kjendte og kjære vis. Selv om man som regel maatte samles i en jordhytte eller bjelkestue, blev en løftet ut av de fattige omgivelser ved den hellige handling og den dype andagt hvormed forsamlingen fulgte gudstjenesten.

Ikke faa hadde imidlertid tat med sig fra Norge en særlig fordom mot "statskirkeprester med kraven og de lange kjoler", og den blev de styrket i av sektmakere og selvbestaltede prædikanter. Næsten overalt støtte prestene paa seig opposition fra enkeltmænd eller større kredser, naar de søkte at indføre fast kirkelig orden. I Amerika, hvor kirken er uavhengig av staten, kunde man ikke komme med menneskelige love og magtbud. Presten hadde ingen myndighet utenfor Guds ord. Han maatte overbevise folk om at Kristus kræver det, naar han vilde faa noget igjennem. Og selv efterat menigheten hadde antat en bestemt ordning, maatte den opdrages til at hævde den, ikke fordi den nu'engang hadde vedtat den, men fordi den var hjemlet i Skriften og tjenlig til menighetens indre vekst.

Opvokset i statskirken som de var, var det hver-

ken for de første prester her eller for deres tilhørere let at naa frem til klarhet over de bibelsk-lutherske grundsætninger for kirkens styrelse under de nye forhold. Men Preus og hans medarbeidere blev stedse mere og mere frikirkemænd i ret forstand. De erkjendte efterhvert mere klart at Kristus har forbeholdt sig at styre sin menighet og byde over dens tro, og at derfor presten maatte være bare en tjener i menigheten, og ikke dens herre.

Under det mangeaarige stræv for at gennemføre disse principer, og for at faa menigheten til at sætte i virksomhet de kræfter den selv raadde over, stevnet Preus frem med sjelden sikkerhet og maalbevissthet. Sund dømmekraft var hos ham parret med frygtløs energi. Han var ikke hastig naar det gjaldt at opgjøre sig en mening. Men naar han av Guds ord hadde naadd en overbevisning, stod han urokkelig som faa. Samtidig hadde han et praktisk lag til at ordne og lede og en arbeidskraft som næsten kunde kaldes utrættelig. Dertil var der noget forunderlig vederheftig ved ham, som indgjød tilid. En følte at en hadde en retlinjet kristen personlighet for sig.

Til det stadige arbeide for hævvelse av kirkelig orden og reisning av et sundt kristenliv i de mange menigheter kom efterhvert mange særopgaver, som stilte sterke krav til hans rike evner. Saaledes meldte sig snart det spørsmaal: Hvad kan en gjøre for at holde den opvoksende slegt til forældrenes kirke? I statens skoler, som barnene besøkte, foregik jo al undervisning i det engelske sprog. Hvor indvandrerne bodde mere spredt mellem engelsktalende folk, især da i byene, var de unge fristet til at

vrake norsk aldeles. Og fremfor alt: i statsskolen lærte man ikke kristendom.

Det stod klart for Preus at man for kirkens skyld maatte holde morsmaalet vedlike som de unge slegters hjertesprog, indtil den første generation var vandret bort, og saa længe efter som engelsk ikke var kommet i almindelig bruk i utflytterfolkets kirker og hjem. Derfor ivret han sterkt for at forældrene skulde lære sine barn norsk; landets sprog tilegnet de sig allikevel med lethet. Set bare fra opdragelsens synspunkt, var det baade mulig og gagnlig at tale to sprog. "Den som kan bare ett sprog," sier jo Goethe, "kan i grunden intet."

Men hovedsaken for Preus var dog at barnene kunde faa god innsikt i kristenlæren. Og derfor la han al kraft ind paa at faa oprettet norske religions-skoler. Allerhelst saa han at menigheten overtok hele barneundervisningen. Han var altid villig baade til at lægge ind et godt ord for den sak og til at gi store summer til dens fremme.

Det skal sies at den interesse for norskdom og for den kristelige barneskole som endnu spores i saa mange menigheter, i stort mon skyldes hans virke og indflydelse. Mange syntes vist at han gik for vidt i sin kjærlighet til fædrelandet og dets sprog. Men kirkens tarv var dog det bestemmende for ham. Da saaledes hans ældste søn fik tilbud om frit studieophold i Norge avslag han det. Han mente at sønnen bedre kunde tjene kirken i Amerika, om han fik sin utdannelse her.

Hos en mand med Preus's utprægede sans for kirkelig orden og hans dype interesse for Guds rikes fremme blandt sine landsmænd, maatte tidlig tran-

gen melde sig til et mere ordnet samvirke med de norske prester og menigheter hertillands, som hadde fælles grund i den lutherske bekjendelse. De maatte jo pleie raad om hvorledes de skulde gjøre sin kirkes principper gjældende likeoverfor de mange van-skeligheter som deres embedsvirke møtte i det fremmede land. Og bare skulder ved skulder magtet de at løse den opgave som den stadige forøkelse av presteløse norske nybygger stilte. De tre prester som var i virksomhet her før Preus, hadde allerede tat skridt til at danne et norsk-amerikansk kirkesamfund. Sammen med disse og tre nye, som imidlertid var ankommet, samt repræsentanter for otteogtyve menigheter stiftet han i 1853 "den Norske Synode i Amerika", og det skyldtes i ikke ringe grad hans indflydelse at det nye samfund fik et avgjort luthersk grundlag.

Preus's kristelige klarsyn og trosfreidige virkelyst gjorde ham til en kraft i Synoden. Allerede 1855 valgtes han til medlem av kirkeraadet, som imellem synodemøtene hadde at vareta de fælles gjøremaal. I flere aar var han redaktør for samfundets officielle organ. Og i 1862 blev han kaaret til Synodens formand, et embede som han indehadde i toogtrediva aar like til sin død. At han blev leder efter sine evners ret, derom er der vist bare en mening blandt dem som kjendte ham. Der kunde være dem av hans embedsbrødre som overgik ham i vel-talenhet, var mere slagfærdige i en debat, eller sat inde med mere teologisk lærdom. Men han eide en merkelig sindsro, som virket velgjørende, og som sammen med hans sterke retfærdighetsfølelse gjorde ham til en fortrinlig ordstyrer. Han var sund i sit

omdømme og grei i sin tale. Der var streng orden i hans embedsforretninger, punktlighet i korrespondansen, og et eget praktisk grep naar floker skulde greies. Og hans overordentlige arbeidsevne maa ikke glemmes. Skjønt formandseembedet la altid mere og mere beslag paa hans tid og kraft, virket han dog som sogneprest i sit oprindelige store kald til sidste stund. Og han ofret sig helt for sin dobbelt-gjerning. Mens han altid var med i de tyngste tak for læreanstaltene og missionene, tok han ledende del i sine menigheters gjerning. Netop fordi han ikke forsømte at stille sin eiendommelige evne til at trøste og veilede i sine menighetsfolks tjeneste, var han saa vel skikket til at være en faderlig raadgiver for presteskapet og det hele samfund. Det er sagt om ham, at ingen kunde naa menneskehjertets inderste kroker, og at ingen kunde skildre Kristi kjærlighet til syndere saa dragende og lokkende som han. Men den naadegave som maaske mer end nogen anden gjorde ham til en sand bisköp, var hans fasthet hvor det gjaldt sandheten. Foran i den bibel som han pleide at ha ved siden av sin seng, hadde han avskrevet i grundsproget 2 Tim. 3, 16: "Den ganske skrift er indblæst av Gud". At hele Bibelen fra først til sist er Guds ufeilbare ord, som derfor alene skal styre i kirken og være bestemmende for lære og liv, det var Preus's motto. Og da Bibelens grundlære er at Gud alene er vor frelser, at saligheten avhænger alene av hans naade i Kristus, blev dette grundtonen i hans hjerteliv. Men er denne dobbeltsandhet ellers i verden et motsigelsens tegn, saa ikke mindst i Amerika med dets virvar av sekter. Og naar Preus og med ham den Norske

Synode gjorde denne sandhet til sit vaabenmerke, maatte der bli kamp. Saaledes blev Preus's hele embedsliv i virkeligheten et kampliv. Hvad han maatte utstaa av møie og bekymring, av hat og haan i disse mange og lange stridigheter, det vilde bli en hel lidelseshistorie. Men fordi angrepet altid i dypeste grund gjaldt "ordet alene" og "naaden alene", stod han fast. At opgi denne dobbeltsandhet eller taale vildfarelser som i mindste mon rygget den, var for ham at svike sin Gud og at forraade sin kirke.

Man har anket over at han under saa mangt et ordskifte med kirkelige motstandere kunde være hensynsløs og haard. Og det er sandt, han var skaanselløs naar han tok til orde mot meninger som truet kristendommens grund. Men han søkte ved Guds kraft at overvinde al personlig uvilje mot de mænd som han krydset sverd med. Og nu vil vist de som kjendte ham, møtes i at gi ham det lov at han stred for en hellig sak, og at han var en kristen riddersmand som kjæmpet med aapent visir.

Mot slutningen av hans liv efter den sidste og mest voldsomme feide, den saakaldte naadevalgstrid, sendte Gud ham nogen fredens aar. Længere tid i forveien hadde han mistet sin trofaste hustru og sin yngste søn. Men av de gjenlevende i familien hadde han glæde og hygge. Hos sin ældste søn, Christian Keyser Preus, som i mange aar var hans kapellan, men nu er bestyrer av Luther College, hadde han et godt hjem i sin gamle preste-gaard. En yngre søn, Johan Wilhelm Preus, er prest for Vor Frelzers menighet i Minneapolis.*

* Nu (1921) i Calmar, Iowa.

Og det som især kastet et lyst skjær over den gamle tro kjæmpes sidste dager, var den kjærlighet han blev omfattet med av kirkefolket, og den enighet paa sandhets grund som præget hans kjære samfund.

Indtil det sidste var han i travel virksomhet som prest og formand. Fire dager før sin død, i 1894, deltok han i et distriktsmøte av Synoden og holdt slutningsandagten med sin vante kraft og inderlighet. Han var paa besøk hos sin ældste datter da døden kom. Den sidste aften, da han gik op paa sit sovekammer, sa han som sedvanlig: "Gi mig en bibel med op." Men ved midnatstid blev han heftig syk. "Han følte at døden kom," heter det i dr. Korens liktale, og han sendte sin kjærlige hilsen til de barn og barnebarn som ikke var tilstede. "Hils menighetene mine," bad han, "og hils brødrene!" Og dermed vendte han sig i bønnen til frelseren: "Ak, Herre Jesus, jeg er en stor synde, men du er en barmhjertig frelser. Hjælp mig, Herre Jesus! Herre Jesus Krist, min frelser du est, til dig haaber jeg alene." Og derefter disse ord av samme salme: "Nu vet jeg vist, Herre Jesus Krist, du vil mig ikke forlate! du sier jo saa: Kald du mig paa, hjælp skal du faa i al din sorrig og vaade." Og med hændene løftet som til bøn drog han de sidste par suk, mens det trætte hode sank til side. Saaledes døde vor gamle ven. Preus's skjønne død var blomsten av et sandt og sundt kristenliv. Guds ord var hans livselement. Der lærte han at kjende sig selv som en fattig synde og Jesus som frelseren, rik paa naade. En som i flere aar var hans kapellan og hadde sit hjem i prestegaarden, skriver om ham: "Av Preus's kristelige alvor og usminkede guds-

frygt fik jeg et levende indtryk særlig under de daglige husandagter, og hvergang han for mig gik til skriftemaal og til Herrens bord. For mig unge kapellan knælte ydmygt den ærværdige gamle prest og synodeformand, og utøste sit hjerte i angerfuld syndsbekjendelse og barnlig hjertelig fortrøstning til Guds naade i Kristus. Likesom Luther fandt han altid stor trøst i absolutionen som Guds egen røst og forladelse til ham."

Han var ogsaa en bønnens mand. Bøn var den nøkkel hvormed han aapnet dagen, og den laas hvormed han lukket den. At be i Jesu navn var for ham ikke bare at stole paa frelserens fortjeneste, men ogsaa at ha Jesu interesser for øie i hver en bøn. Derfor var han stor som forbeder. Daglig bad han Gud velsigne og bevare "disse menigheter og enhver sjæl i dem, og vort kirkesamfund med alle dets lærere og tilhørere."

Hans hjem var i sandhet biskoppelig. Han forestod vel sit eget hus. Orden og tugt raadde, men ogsaa lun hygge, og strengheten var gjennem-aandet av kjærlighet. Han øvet en storslagen gjestfrihet, og fordi han ikke glemte den, fik han ofte sande at han, "uten at vite det, hadde hat engler til gjester".

En mægtig indflydelse øvet han som visitorator og kirkelig tilsynsmand. Der stod rigtignok respekt av den kraftige formandsskikkelse med de markerte træk og den sire holdning. Men hans aapne og likefremme væsen vakte snart tillid og vandt hjertene. Det tok ham ikke lang tid at faa et klart indblik i forholdene paa et sted og at ordne dem med den erfarne sjælehyrdes vise takt. Hans ord kunde nu

og da være strenge baade likeoverfor prester og menigheter; men man følte at et varmt hjerte banket under dem, og i mangfoldige prestehjem regnes hans besøk blandt de mest velsignede minder.

Der er ikke reist noget prægtig gravmæle over formand Preus's hvilested. Men han har et bedre æresminde i de mange menneskeliv hvori han har efterlatt sit præg av ubrødelig troskap mot sandheten og opofrende kjærlighet til kirke og folk.

II. BARNDOMSAAR

J. W. PREUS

OM min brors barndom erindrer jeg kun litet. Han var ni aar ældre end jeg. Hvad der her meddeles om ham, er hentet mest fra min mors dag-bok og fra hvad andre, der omgikkes ham i de dage, har fortalt mig.

FAR OG MOR

Næsten aldrig fortalte far noget om sig selv. Men jeg mindes engang da talen dreiet sig om hvad vi skolegutter i Decorah syntes var nødvendig for os i min tid. Da fortalte han os om hvorledes han søkte at greie sig under sin studietid ved Kristiania universitet. Sammen med en kamerat hadde han leiet sig et litet kvistværelse. For at spare paa brænde krøp de i seng om dagen og forberedte sig til sine forelæsninger. Og for at spare paa belysning skar de merker med bestemte mellemrum i sit talglys og tillot sig kun at brænde det bestemte stykke av lyset hver aften. Det kom ham siden vel med som pionérprest at han hadde lært at nøie sig med litet.

Moren, Caroline Preus, blev tidlig forældreløs. Sytten aar gammel stod hun igjen, den ældste av en stor søskendflokk, som hun altid følte ansvar for. Alsidig begavet, ved onkles hjelp vel utdannet, vel-signet med et lyst, glad og uopslitelig humør, forenet hun med alt dette et kristelig alvor som viste

sig i al hendes færd livet igjennem. Hun var en i sandhet from kvinde. Det var det som især gav den 22-aarige unge pike mod til at bestemme sig for en prestekones livskald langt, saa uendelig langt borte i det fremmede "vilde" Amerika.

CAROLINE KEYSER, 17 AAR GAMMEL

Nyaarsdag 1851 fik nemlig far kaldelse fra Spring Prairie og annekterte menigheter i Wisconsin. Som for alle der skulde forlate fædreland og kjendte og kjære var det ogsaa for far og mor tungt. Under 1ste mai 1851 skriver mor i sin dagbok om hvorledes hun hadde gaat rundt og tat avsked med kjære venner og steder. "Ingen avskedstime", skriver hun, "har været mig saa tung som denne aften.

Jeg kommer nu fra Uranienborg, til hvilket sted smertelige som venlige, alvorsfulde som glade erindringer knytter sig. Der har jeg nu for sidste gang git mine smaasøstre et avskedskys. og bedstemor og tante L. . . . aldrig mer her i livet venter jeg at se dem igjen. Jeg takket for deres godhet

URANIENBORG

mot mig. og opsendte en bøn til vor himmelske Fader, at han vilde føre os sammen igjen her i verden, og om dette ikke kunde ske, at han vilde staa os bi med sin Aand og samle os histoppe. Tung var avskeden.”

PAA HAVET

Den 5te mai 1851 blev far og mor vidd av sogneprest Landstad i Fredrikshald, hvor flere av fars søskende dengang bodde. Og saa tiltraadte de reisen til Amerika. Den 22de lettedes anker og emi-

grantskibet Columbus stod ut gjennom fjorden. Av kahytspassagerer var der foruten mine forældre en som burde nævnes her, en student ved navn Ziiølner.

Ialt var de 196 emigranter, mest fra Telemarken. Kapteinen, Falckenberg, var meget omsorgsfuld og venlig mot dem. Reisen over havet varte syv uker paa dagen og forløp uten noget uheld. Mangt et venskapsbaand knyttedes mellem de øvrige emigranter og de unge prestefolk. Far holdt præken hver søndag, naar storm ikke gjorde det umulig.

Mor skriver under dato av 28de mai: "Herman holdt en liten præken, og jeg tror at de fleste av passagererne var oppe. En salme blev sunget. Det hørtes underlig naar saaledes vore toner blandedes med vindens susen. Den hele gudstjeneste opbygget mig og grep mig i min sjæls inderste. — Gid enhver der deltok i denne andagt, følte sig saa kvæget som jeg."

Den 16de juni skrev hun: "Vi vækkedes idag ved to dundrende kanonskud, hvorpaa Ziiølner og kapteinen indfandt sig i vort sovekammer og lykønskede Herman paa grund av hans fødselsdag, præsenterende ham og mig et ølglas med eggedosis. Av os blev da i kompani med de to gratulanter, der hadde en lignende portion, Hermans skaal drukket." Samme dag fik de se en stor hval. Hun skriver: "Taaken var saa tyk at den faldt som regn, og vaatt var dækket, saa vi idag holdt os i salongen. Men med ett fik vi fart i os. — En stor hval ved skibet. — Op alle mand! Og der vi stod ved rælingen, gjør hvalen, som os til ære, et hop over vandflaten, saa vi tydelig kunde se dens monstrøse gestalt. En

bonde utbrøt: Nei, sjaa den, jamensandten var den tjukkar en ei ku!"

Saa fortæller hun hvorledes de fisket borte ved Ny Fundlands bankene. De drog op 69 store torsk paa fem timer. Fisken smakte godt da de ikke hadde spist fersk fisk paa en hel maaned. En del av den — 24 stykker — blev delt ut blandt emigrantene, og resten blev nedsaltet.

Den 3dje juli var mors geburtsdag, og om den staar der i hendes dagbok: "Omtrent kl. 6 igaarmorges vaaknet jeg efter en temmelig rolig nattesøvn. Solen kastet sit venlige skjær ind i køien min gjennom det lille runde vindu like over mit hode. Da imidlertid alle var saa stille og mine naboers snorken kjedelig, vilde jeg heller ikke staa op og tok derfor min paa skibet vanlige morgenbok, det nye testamente, frem under hovedgjerdet og læste det sidste kapitel av Lukas. Jeg tænkte paa det jeg læste, paa min fødselsdag, etc., da Herman vaaknet og gratulerte mig. Derpaa tok vi os en lur igjen, hvorav vi vækkedes ved et stort knald, nok et — det var kanonskud. Nu kom opfordring at vi skulde staa op — atter to skud, og de saa vældige, at to vinduer av "skylightet" faldt ned paa bordet. Dog det forstyrret ikke kapteinens og Ziiølners gratulationshilsen; under lystige hallingkast av to spillemænd ovenpaa, hvor emigrantene flokket sig omkring dem, tittende ned til os. — Herman og jeg hadde et norsk flag hængt som gardin over vore hoder — blev min skaal drukket (i eggadosis), og just som spillemændene skulde vite mit patriotiske sind, spilte de op: "Hvor herlig er mit fødeland". Jeg blev ganske rørt over denne stas, men forlegen blev jeg næsten da jeg straks gaar op paa dækket

for at takke spillemændene og ser fire flag vaie over mit hode og hører tre ganger tre hurra av en hel hop bønder.”

TIL SPRING PRAIRIE

Den 10de juli kl. 5 kastet Columbus anker i New York havn. Efter nogen meget travle dage i New York bar det den 21de avsted vestover. Den 28de juli naadde de frem til Muskego, Wis., prestegaard, til pastor H. A. Stub. Han var ikke hjemme. . . . “Fruen mottok os med et glad ansigt . . . Jeg gikk ut i den lille have,” skriver mor, “plukket en blomst og gav Herman den — se, det var den første blomst vi tok i Amerika. Gud, la denne glæde over en av dine markens blomster være et godt varsel for hjertets glæde siden.”

Efter et hyggelig ophold hos de gjestfri og venlige prestefolk, drog mine forældre den 1ste august videre til Koshkonong, hvor fars fætter, pastor A. C. Preus, bodde. Hit naadde de frem den 9de august. Dagen efter drog far til Spring Prairie, hvor han den dag holdt sin tiltrædelsespræken. Opholdet paa Koshkonong blev længere end paatænkt, da de maatte vente paa sit tøj, som skulde fragtes med okseskyds fra Milwaukee. Den 17de august forlot de Koshkonong. De kjørte feil og kom om aftenen til Norway Grove. Først den næste dag naadde de frem til Spring Prairie.

PRESTEGAARDEN

Om indtoget paa Spring Prairie skriver mor den 7de september: “Jeg sitter nu og skriver med ben under eget bord. Jeg har faat hus og hjem at styre og jeg hygger mig med min mand i mit tarvelige

hjem. En stue har vi indtil videre at kalde vort hus og hjem. Vi bor hos Lars Møen, prestegaardens nærmeste nabo. Nu da prestegaarden ikke er kommet videre end at en kjelder er gravet, som staar under vand, kan vi ikke bo der. Den 18de august kom vi hertil. Det gjorde et trist indtryk paa mig at se den paabegyndte prestegaard. Maaske en taare trillet frem for i øieblikket at skjule mit vordende hus for mig. . . . Vognen var ruslet forbi, mine øine saa intet uten ekeskog og hasselkrat. Men snart stanset vi utenfor Lars Møens. Nu op med kasser og kiste! Ziøplner var til god hjælp, og selv var jeg ofte snekker. . . . Efter tre dages stridt arbeide er vi endelig kommet os nogenlunde til ro. I et værelse omtrent 6 alen (12 fot) i firkant har vi en seng, der utfylder en væg i længden og en halv væg i bredden, et rødmalet bord med sofa ved siden (denne bestaar av to kister fyldte med klær, ovenpaa hvilke putene av min gamle sofa er lagt); ved enden av sofaen staar min kommode med et skap, hvilket naar til taket. Dette optar en væg. Skapet er spisekammer, melkeskap, osv. osv. To lænestoler (mine skatter), en kommode og stabbur eller stolpebod under sengen sier slut paa vort møblement. Omkring væggene bokhylder og knaatningshylder, hvoriblandt geværer, bliktpøi, strykejern, støvkost, malerier, etc., etc. Værktøi maa ikke glemmes, ellers var rummet ikke godt opfylt. Og det er det; ti saavidt er det to kan komme forbi hverandre. . . . Hermans og min tak til vor naadige, kjærlige Fader, der har ført os hit, er stor."

Den 14de januar 1852 var en glædesdag for far og mor. Da flyttet de ind i den nye prestegaard. Den var bygget av log 17x24 fot, to værelser nede

og tre ovenpaa. Sengeværelset, der den første tid gjorde tjeneste ogsaa som kontor, var 10x16, og da det senere blev delt, var kontorets størrelse 6x10.

LIVET I PRESTEGAARDEN

Mor skriver den 14de januar 1852: "Tak, Gud Fader, fordi du har git os et godt hus. Denne nat blir den første vi sover under den nye prestegaards tak. De to sidste dage har gaat med i travel flytning. . . . Det blir morsomt at ordne i mit hus." De hadde glædet sig til et varmt hus og mente at de fik det. Men da det led paa, blev det noksaa gissent, fordi det sank adskillig i midten, saa de atter fik vanskelig med at holde sig varm.

Livet paa prestegaarden artet sig som hos de fleste pionérprestene paa den tid. Far hadde foruten Spring Prairie, Bonnet Prairie og Norway Grove menigheter, ogsaa menigheter i Blue Mounds og store missionsstrøk som rak indtil 100 mil nordover. Han var derfor borte mer end hjemme. Reisen kunde vare flere uker ad gangen. Mor blev da hjemme alene. Men altid hadde hun fuldt op av arbeide og klaget aldrig. Huset skulde holdes i orden, folkene faa sit matstel, dyrene sit pas, og have og gaard sees efter. Foruten far og mor var der i familien piken Margit, den nu saa gamle Mrs. Brækketoe, et trofast medlem av Vestre St. Olaf menighet i Dodge Co., Minn., som nu betjenes av pastor J. C. K. Preus, en sønnesøn av min far. Hun var dengang en halvvoksen pike der skulde hjælpes frem til konfirmation. Desuten Ziølnær. Der var to kjær, tre griser, en kalv, samt tre hunder

og en hest. Om søndagen, naar der ikke var gudstjeneste, læste altid mor prækenen for husets folk.

Under 28de august 1852 skriver hun om hvor "geschæftig" hun til sine tider blev for at verne om sin have: "Lystspil i flere akter for at holde grisene borte fra dette stykke jord med omtalte frugter paa (pumpkins og meloner). Vort land er endnu ikke indgjerdet paa mere end tre fjerdedels kant. Alle slags dyr har saaledes spillerum her. Godt at vi har tre hunder. Som alle hunder her er oplært til flinke gjætergutter, saa skulde ogsaa vore være det. Men de er ikke rigtig godt opdragne; ti "Jack" skambiter svin eller kjør dersom vi sætter ham paa dem. "Norge" er vel ung; han kan bli meget flink, men er endnu ikke skarp nok og taper let modet. Min lille "Lurv" er et stort spektakel og en kujon, der bare er til at le av. Saaledes er der noget at utsætte paa alle vore hunder. Og vil vi ha grisen ut av akeren, maa vi selv være med for at pudse paa. Naar da mor med "Norge" og "Lurv" kommer ut i akeren, farer "Norge" efter grisen, jeg efter for at opmuntre ham, og saa "Lurv" i benene mine idet han biter i tøflene og morer sig paa bedste maate med dem. Skal Herman eller Ziiølner ivei, da forgaar taalmodigheten dem, og gamle "Jack" maa frem; men saa er han paa vei til at skambite og da maa de gode herrer ta benene fat gjennem aker og krat for at faa "Jack" tilbake igjen."

CHRISTIANS FØDSEL

I disse omgivelser og i denne atmosfære blev Christian født. Om denne begivenhet skriver mor under 7de december 1852: "Kun nogen faa linjer

denne aftenstund. Jeg føler mig saa rask som jeg ikke paa lang tid har syntes at være. . . . Ak, du gode Gud! — Paa et let sykeleie kastet du mig en tid — og hvor godt var dette mig ikke! Legemets svækkelse vækker sjælen. O, gid jeg var blit vakt til ret paakaldelse og ydmyghet for dig, min Gud! — O, styrk min tro, fæst min tillid til dig! Min bøn er saa oprigtig som min tak til dig, gode Fader, er inderlig for den gave du den 13de oktober dette aar skjænkete Herman og mig. Han er nu næsten to maaneder gammel, og søndag — 2den søndag i advent — bragtes han til daaben. Han er nu indvidd til Kristus. O, gid han maa bli et Guds barn! Jeg — mor — o, hvilke pligter, kjære, kjære pligter hviler nu ikke paa mit hjerte. Ak, jeg ønsker at min lille Christian Keyser skulde bli et Guds barn! Det er fars, det er mors sande hjertens ønske; men av os selv og ved os selv faar vi ikke dette opfyldt.”

“Nytaarsdag 1853. Min lille Christian Keyser har jeg nu faat til at sove. Den hele dag har jeg hat ham i mine armer. . . . Naar jeg som idag har Christian hele tiden, da blir jeg træt imellem og lei av ham; men det er underlig med det — tar saa en anden ham fra mig — jeg har ikke været borte fra ham fem minutter før jeg længes. Er det mors kjærlighet? O Gud, hjælp, at jeg ingen svak mor blir!”

BESØK AV KORENS

De første langveisfarende fremmede som Christian saa, var pastor og fru Koren, som paa gjenreise fra Koshkonong til sit vordende hjem i Iowa, besøkte os i december 1853. Fru Koren sier

i sin dagbok herom, da de kom til gaards om aftenen efter den lange, kolde kjøretur med far fra Koshkonong: "Jeg blev løftet av Preus over sølen ind i kjøkkenet, og derfra kom vi ind i en stor stue med ovn midt paa gulvet, bord med lys mellem begge vinduene, paa den ene væg to dører, den ene førende til et soveværelse og den anden til et litet studerkammer. Mellem begge disse dører gik der en trappe med en løs lem op til loftet, under denne var nedgangen til kjelderen, og paa væggen hang der en del reisetøi. Med alt dette var det meget hyggelig i den store hvit-, eller rettere, graakalkede stue. En liten fyldig ung kone i blaa kjole og en liten hvit kappe, med et lyst, livlig ansigt kom os venlig imøte. Dette var fru Linka, om hvem jeg hadde dannet mig ganske andre ideer. Jeg fandt straks behag i hende og hendes hele raske, muntre væsen. Hun hadde ventet os til middag og netop tat kaffen ut da vi kom, og gik nu ut og ind med sin lille geschæftige kappe paa hodet og fik aftensmaten istand for os. Den bestod av ypperlig hønsefrikassé, der gjorde hendes mands paastand om hendes slette kokekunst tilskamme. Siden kom den unge hr. Christian ind og var bange for de fremmede. Fru L. spurte om nyt fra Kristiania; hun var imidlertid saa hæs at hun neppe kunde tale, og vi andre var trætte av reisen, saa vi gik tidlig tilsengs.

Næste morgen var jeg første mand inde og stod bak trappen og bladet i en bok. Der kom et par folk for at tale med presten, som nok fandt det noget længe at vente og gik hen og lukket paa døren til studerkameret, hvorpaa lille Christian kom løpende ut halvt paaklædt, og derefter presten selv

i skjortærmene med et haandklæde i haanden for at hente ham.”

Næste høst i august avla Korens os atter et besøk paa gjennomreise til pastor N. O. Brandt længer syd i Wisconsin. Far og Koren reiste dit. Fruerne blev hjemme. Derom skriver fru Koren: “Vilhelm var hos Brandt, saa vi ikke var sammen vor første bryllupsdag (den 18de august). Fru Linka og jeg høitideligholdt den imidlertid paa bedste maate. Om formiddagen sat vi plat paa gulvet med et stort papir rosiner og mandler mellem os samt en hammer, og knækket og spiste, mens lille Christian krøp omkring paa maven fra den ene til den anden.”

OMGANG MED ANDRE PRESTEFAMILIER

Tidlig stiftet han bekjendtskap med de kirkelige ledere. Der holdtes jo mange møter hjemme, især efter far blev formand. Synodemøter, kirkeraadsmøter, konferenser, komitemøter, osv. Da kom prestene og hadde av og til sine familier med. Vi barn saa op til disse mænd, og hvad de forhandlet, trodde vi var det største som fandtes. De som vi mest omgikkens, var Ottesens, Korens, Brandts, Stubs, Hjorts og A. C. Preus's. Det fortrolige, inderlige forhold som eksisterte mellem dem, gjorde dypt indtryk paa os. De blev alle onkler og tanter enten vi var i slegt eller ei.

Naar de kom til os eller vi til dem, var det fest for os barn hele uken. Hjemme hadde vi til hverdagskost flesk og poteter og vasgrøt og melk. Men naar der var fremmede, kunde der opvartes med hønsefrikassé og endog rødgrøt.

EN INDIANERHISTORIE

Indianerne skaffet barnenes fantasi megen beskæftigelse. Vaar og høst kom de i flok og følge nordenfra sydover til Madison for at sælge skind eller blaabær. Paa hjemveien besøkte de altid settlerne og tigget mel, flesk og klær. I de første aar var der mange av dem. Paa "sletten", en aapen plads mellem os og Møen, var der engang en leir paa henvend 400, om jeg ikke husker feil. Men de var fredelige. Mor gik mangen gang ned for at forsøke at faa istand konversation med dem. Det gik nok ikke rart. Men hun fik da byttet til sig et og andet smaatteri som hun hadde lyst paa. Saaledes en bordkniv med hjortehorns skaft. Den brukte hun altid selv ved maaltidene saa langt tilbake jeg kan mindes. Det var saa udmerket staal i den, og saa var den saa tynd og skarp. Indianerne forulempet ingen; men skræmte av og til kvindene, Saaledes fortalte vor nabokone, Jørund Ambjørn, at hun engang gjemte sig i kornakeren og sat der hele dagen med barnene sine. Det var en høst indianerne hadde ugreie med nogen stammer længere nord i staten. Og da drog de gjennom settlementet i bander, med "war paint" og helt krigsutstyr, hy-lende og skrikende som kun indianere kan det.

SØSKENDE

Christians første lekekamerat var Sina, Pauline Rosina, vor ældste søster, som blev født den 21de oktober 1854. Herom skriver mor i dagboken: ". . . Ja, hvilken glædesdag var ikke den 21de oktober, da du gav mig vor kjære lille Sina, Pauline Rosina. Ja, jeg tror at moderhjertet aldrig føler

sig i saadan grad stemt til at takke som just da naar hun første gang efter sine store smerter holder det lille velskapede barn ved sit bryst — og dog, hvor mat er ei takken mot den skulde være!” Og under 5te november: “Jeg skriver saa sjelden nu. Siden jeg har faat to smaabarn, synes jeg at tiden ikke vil strække til, den blir optat av disse to smaarolinger. Christian Keyser og Pauline Rosina krydser mit hode den ganske dag. Hvor glad Herman og jeg er i dem!”

CHRISTIANS SYGDOM

Ja, da var der glæde i prestegaarden. Men snart kom forskrækkelse og sorg. Christian blev syk til døden. Dagboken: “Den 23de februar 1856. I de sidste uker har du, gode Herre Gud, rørt ved mit hjerte paa en kraftig maate. For 8—14 dage siden trodde jeg du vilde ha tat lille Christian Keyser til dig. Aldrig trodde jeg avskeden fra en saadan en liten en skulde ha faldd mig saa tung. Alle sa vi ham vort farvel. Men Gud lot en rolig søvn falde over ham, han laa i halvanden dag i en dødlignende døs med tungt aandedræt og han blev bedre og bedre til vor store glæde. Ja, Gud Fader, du har igjen git os lille Christian, saa inderlig ber vi dig om at staa os kraftig bi til at opdrage ham og Sina til gode mennesker. Jeg bad — jeg vilde stemme mig glad og hengiven i Guds vilje — jeg sa med Job: “Herren gav, Herren tok, Herrens navn være lovet.” Jeg sa: “Ak, det er jo godt at Christian faar reise fra os, — nu slipper han at kjæmpe i denne verden.” . . . Jeg sa, idet taarene trillet ned over kinden og hjertet var

fuldt av sorg, men ogsaa hengivenhet i Guds vilje: "Herman min, vi vil ikke være uten glæde, nu faar Christian det saa godt — saa er han fri." Christian aapnet da sine øine og sa svakt: "Papa," "mama." Vi sa for ham: "I Jesu navn." Han sa det efter, kysset os og Sina, og vi trodde han sov dødens søvn. Herman læste salmen i Guldbergs salmebok: "Den lyse dag forgangen er, og natten kommer os paa." Mens — eller en stund efter — jeg kan ikke rigtig huske det — vi hadde læst denne salme, lukket Christian atter øinene op — "Et litet glas vand, mama," — saa meget hadde han ikke sagt paa flere timer. Han drak og sovnet igjen. Vi forlot ikke hans seng, vi trodde hver stund at se det sidste aandedrag. Men det var nu ikke Guds vilje det skulde komme endnu."

Sina var som sagt Christians første lekekamerat. Vi andre søskende var saa meget yngre, Anga 7 og jeg 9 aar yngre. Der var foruten en pleiesøster, Jennie Johnson, senere Mrs. L. S. Dale av Decorah, Iowa, to mindre brødre, nemlig Carl Christie og Paul Arctander. Den sidste blev født i Norge i 1867. Carl Christie blev bare 10 timer gammel; han blev født og døde den 21de oktober 1863.

CHRISTIANS FØRSTE STORE SORG

Det var en sorgens tid baade for store og smaa — den første store sorg Christian hadde hat. Mor skriver herom under 27de mai 1864: "Se der, fru Preus, har du den lille haarlok som jeg klippet av din lille Carl Christie før jeg la ham i kisten" sa min kjære Henriette Neuberg til mig idet hun overrakte mig en bitte liten konvolut. Taarene . . .

meldte sig straks. Det var længselen efter min lille sidst fødte der idag bragte dem frem. Du, kjære Gud, gav mig ham den 21de oktober, lille Sinas og Johan Wilhelms fødselsdag. Men dagen efter hadde du atter tat gaven fra mig. Kun ti timer var hans korte tilværelse her; men længere er han hos dig, kjærlige himmelske fader. . . . En liten haarlok har jeg igjen med savnet . . .”

Mor selv var meget syk. Hun skriver videre: “Der jeg laa paa mit smertesleie ihøst — Herman var reist bort til Missourisynodens møte i Ft. Wayne, Indiana — barnene stod graatende omkring mig, og Henriette søkte saa med en noksaa godt skjult uro og angst at stille godt for os alle sammen. Jeg var bange for at bedrøve de kjære omkring mig, saa jeg vilde ikke si dem — Henriette eller min kjære nabokone, Torbjør Moen: ‘Hils og si Herman at jeg dør i Jesu navn.’”

Under doktor Hansens — vor tro og flinke læges — behandling kom mor sig igjen. Men dette var en prøvelsens tid for alle — ogsaa for barnene, mest for Christian som forstod bedst hvor nær han hadde mistet sin kjære mor.

KARAKTERTRÆK

Eftersom aarene gik og Christian kom paa skole og fik lekekamerater blandt naboene viste det sig mer og mer hvad der bodde i gutten. Mors lyse muntre sind og gode humør* hadde han arvet; det var ikke til at ta feil av; men ogsaa fars energi, kraft, bestemthet og uforfærdethet.

* Mor bad engang om at hun ikke maatte bli en svak mor. Inderlig øm og kjærlig var hun, men intet mindre end svak.

SKOLEGANG

Den skole han først gik i holdt mor. Hver formiddag holdt hun skole for Christian og Sina.

Siri Larsen (senere fru pastor Reque) fra "Indilandet", hvor far betjente de norske settlere, var kommet ned for at "gaa med" konfirmantene. Samtidig skulde hun gaa paa skole hos mor. Hun fortalte mig nylig, at Christian var baade snild og flink paa skolen. Han lærte sine lekser. Men utenfor skolen var han fuld av spilopper. Han likte meget bedre at være i stalden og stelle med hestene end at læse. Til skolen hørte ogsaa at lære søndags-evangeliet til hver søndag i aaret — noget som alle barn maatte gjøre. Var far hjemme saa katekiserte han os søndag aften i evangeliet, ellers gjorde mor det. Og paa kirkegulvet til katekisation maatte vi altid møte frem. Om ingen anden kunde svare, saa ventet far at hans barn kunde. Hvis vi ikke kunde vore saker, var det mindre hyggelig at være prestens barn. Efter mor var student Hovde, senere fars kapellan i flere aar, lærer for Sina og Christian. Men der blev flere andre siden.

I aarenes løp var nemlig prestegaarden blit det sted, hvor prester og lærere kaldt fra Norge tyet hen, indtil alt vedrørende deres stilling var ordnet. De maatte jo forhandle med formanden. Den blev ogsaa et slags tilflughtssted for personer, seminari-ster og andre, som kom herover for at faa beskjæf-

Den første erindring jeg har av Christian og Sina var: Sina sittende paa en madras paa gulvet og Christian staaende i en krok i sengeværelset. Begge græt. De hadde faat ris. Hvorfor vet jeg ikke. Far var ikke hjemme, saa mor var den som tugtet. Det kan jeg ogsaa av egen sørgelig erfaring bevidne.

tigelse uten at være kaldt. Saadanne fandt det ogsaa tjenlig at søke formandens hjelp. Og dette bragte baade likt og ulikt til huset. Far hjalp altid, naar han kunde. Imidlertid kunde de bli gaaende i ukevis i prestegaarden, og da tok far ikke i betænkning at gi dem midlertidig beskæftigelse. Ofte kom han anstigende i sin gamle "linen duster" og gamle panamahat med et par blikbeis og stikker i haanden. Saa gav han vedkommende seminarist eller student et beis og en stikke, tok selv det andet beis og saa marsjerte de ut i potetesakeren for at plukke og brænde "potatoesbug". Mangen en syntes det under sin værdighet; men naar far selv gjorde det, kunde de ikke godt undslaa sig. Undertiden satte far saadanne som trængte arbeide, til at holde omgangsskole, hvis de syntes nogenlunde skikket dertil. Saaledes en maler. Han hadde engang frekventert et seminar i Norge. Hos os holdt han paa at male vor "barn". For at naa op til mønet hadde han bundet sammen to gamle stiger med gamle taug. Mor advarte ham. Men han visste hvad han gjorde. Imidlertid da han var naadd til toppen av stigen brast tauet og han faldt ned mellem stenene og skamslog sig aldeles. I lang tid laa han syk hos os. Mor pleiet ham. Da han kom paa fote igjen, kunde han ikke mere drive sin haandtering. Far syntes ondt om ham og satte ham til at holde omgangsskole. I en av menighetene hadde vi en gammel patriark, som var et vittig hode og hadde øie for det komiske. En søndag efter endt gudstjeneste blev en del venner indbudt at følge ham hjem til middag. Just den uke bodde maleren hos ham og holdt skole. Da den gamle bød ind til middagsbordet sa han: "No, N. N., no faur du

komma in aa spissa, me ska eta, me.” En i selskapet la merke til dette, fordi læreren var litt egen, idet han ikke vilde bruke sin dialekt men begyndte at knote. Saa spurte da vedkommende sin vert: “Hvem er denne lærer? Hvad er han egentlig?” Den gamle svarte straks: “Aa, han e maular tau profession; men han dat ne dar borte jau Preus og slo seg te skulemeistar.”

CHRISTIANS LEKEKAMERATER

Christians og Sinas lekekamerater var barnene hos Ambjørns, Møens, Hosaas, Leelands, og Fosmarks. Christians specielle ven var John Ambjørn, hans jevnaldrende, som var hans gode kamerat helt til de blev voksne og skiltes. Da de blev gamle nok, nemlig 14 aar, fik de begge to geværer og blev aldeles ypperlige jægere. Harer, ekorn, partridges, prairie høns, vilde ænder og duer fik vi nok av til bordet i de dage.

Christian var meget sterk og rap paa foten. Det var forresten Sina ogsaa. Begge kunde de ta rendetak og klare et 5 bords fence uten at røre det med mer end den ene haand. Gaa paa ski og skøiter var bedrifter som Christian bragte det ganske vidt i.

Aagot Fosmark, nu fru M. Borge, som var Christians jevnaldrende, gik til konfirmation sammen med ham og kjendte ham fra den tid vel saa godt som nogen der nu lever. Hun sendte mig forleden efter opfordring nogen erindringer om ham.

De er følgende: “ — — — Det første jeg kan huske om Christian var, at han sat i kirken sammen med sin mor og søster Sina. Naar hans mor ved sygdom var hindret fra at komme til kirke,

pleiet han at sitte alene for sig selv, altid pent og stille. Bestandig var han høflig og venlig, godven med alle, unge som gamle. Og altid i virksomhet, livlig og munter. Om sommeren lekte vi og andre nabobarn i prestegaardshaven eller sprang omkaps paa den uforglemmelige "sletten" som laa mellem prestegaarden og Møen. Om vinteren likte han at gaa paa ski og ake paa kjælke. Da hadde han gjerne de saakaldte "lodnesko" paa føttene. De var jo saa lette og myke og varme. Jeg mindes engang han sprang ved siden av slæden, som hans mor og frøken Neuberg kjørte i til vort hjem. Han var ute i al slags veir og føre og blev tidlig sterk og hærdet.

Det første juletræ jeg saa, stod i eders hjem. Jeg tror ogsaa det var det første paa prestegaarden. Onkel Nicolai Preus (en bror av H. A. Preus), bragte det dit. Det var noksaa stort og tok sig saa vidunderlig deilig ut med sin pynt og sine smaa lys, som gjenspeilet sig i de tindrende barneøine. Endel av os nabobarn var indbudt, og vi gik rundt i ring om træet og sang vore glade julesanger. Det er nu over 60 aar siden; men disse deilige minder lever endnu — og de varmer! "Gud la mig aldrig, aldrig tape dem!"

Da Christian skulde lære at skrive, husker jeg at hans mor først tegnet med kridt store bokstaver paa bord—"fencet" og saa prøvet han med en pinde eller en spiker at følge disse streker og bugter.

Christian og jeg læste til konfirmation samme aar. At han altid samvittighetsfuldt hadde lært sine lekser og var en særdeles flink konfirmant, behøver jeg ikke at fortælle. Og at han baade da og ellers under opveksten — skjønt av en lys og livlig

natur — altid opførte sig som en from, tjenstvillig og mønsterværdig yngling, vil alle som kjendte ham maatte bevidne.”

JULEAFTEN I PRESTEGAARDEN

Fru Borge nævner juleaften hjemme. Ja, det var fest! Klokken 5 begyndte helgen. Da der kom kirkeklokke, blev der kimet fra kl. 5 til 6 aften; da ringtes helgen ind, og det klang saa vakkert ut over mark og skog. Juleneg blev sat paa stang, og kreaturer og hester fik litt ekstra stel den kveld. Naar det mørknet, maatte alle vi barn i badekarret, og saa nye klær paa.

Mens juletræet blev pyntet av de voksne, maatte vi barn holde os inde i et andet værelse. Kl. 8 blev vi kaldt ind. Da stod juletræet midt paa stuegulvet i sin straalende pragt. Far sat i sofaen ved bordet og mor ved hans side i lænestolen, saa vi barn næst, og saa tjenestegutten og tjenestepiken og hvem der ellers maatte være paa gaarden — i en ring rundt hele stuen.

“I denne søte juletid” blev først sunget. Far sang med sin dype klangfulde stemme bas, mor “sekunderte” eller sang alto, resten av os stemte i melodien av hjertens lyst — det syntes vi var den deiligste sang paa jorden. Saa læste far juleevangeliet, med forklaring, av Altenburgertestamentet. Derpaa eksaminerte han os barn i det læste. Saa forklarte han betydningen av juletræet og gaverne. Og saa gik vi alle rundt juletræet og sang: “Fra himlen høit,” “Glade jul,” “Æblér og pærer, de vokser paa trær” og mange andre sanger. Og saa hø-

stet vi gaverne. Det tok lang tid, for alle skulde vi vise og se hverandres gaver. Aa du, aa du for moro! Tilslut drog vi alle ut i spisestuen, hvor aftensbordet stod dækket. Den aften fik vi altid risen-grøt og ribbenstek. Vidunderlige juleaften!

LEKER OG BEDRIFTER

Noget av det første jeg erindrer om Christian, og som jeg erinder ganske tydelig, er hans berømte "team" av sauebukker. Han hadde to store bukker med svære horn, som han hadde "brækket". En slags spidsslæde hadde han faat arbeidet for dem. Der var plads til to smaa personer og bakpaa meiene var der en slags kuskese. Med denne "outfit" kunde man se ham kjøre omkring i nabolaget. Jeg ser ham tydelig endnu. Gamle Anna Hosaas — en av mors gode veninder og fars "expert" til at lage gammelost — sitter i slæden. Hun optar al pladsen, ti hun var ikke av de smaa personer. Christian staar bakpaa. Han smelder med svepen, og i susende galop gaar det ut av gaarden, ned paa storveien og hjem til Hosaas.

Disse bukkene hadde han dressert til mange slags kunster. En dag mens student Hovde holdt skole for Sina, tror jeg det var, hørtes "trip", "trap", "trip", "trap" ute i gangen og opover trappen. Op farer døren til skolerummet og ind kommer Christian ridende paa den ene bukken, til forfærdelse for baade læreren og Sina, som søkte at redde sig ved at klyve op paa bordet. For de kjendte bukken; den var olm og benyttet anledningen, naar den gaves, til at stange. Det fik søster Anga erfare da hun var uforsiktig nok til at gaa i gaarden,

mens den gik løs der ute. Du verden for moro Christian hadde med de bukkene.

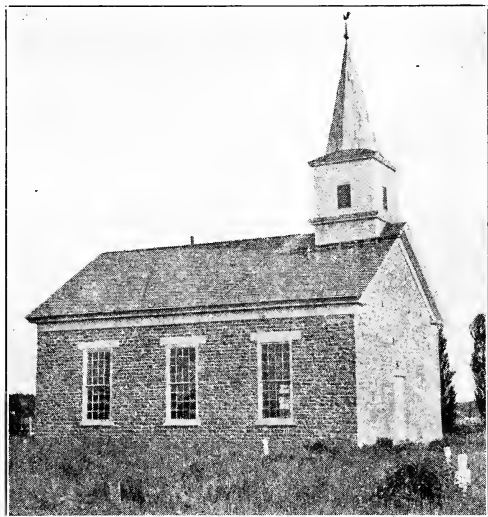
For mig var altid Christian idealet av en kjæk gut. Hvad han gjorde, var det mit høieste ønske at kunne gjøre efter. Da jeg blev stor nok, fik jeg ogsaa et par kollete saubukker, som jeg skulde "brække" til at kjøre med. Jeg laget slæde, sæletøi og alt tilbehør. Men det endte for det meste med "runaway" for mig, til jeg blev lei av at "fixe" paa den ramponerte slæden og gav op.

EN GOD BROR

Mot os søskende var Christian en god bror, snil og hjælpsom. Student. Hovde bygget Sina et litet lekehus. Sina var altid blid og snil — den snilleste i hele søskendflokken tror jeg — og meget huslig. Utenfor hendes lille hus var der kjøkkenhave og blomsterhave. Og inde var møbler, "dishes" og alt som hører til et velordnet hus. Der kokte og stekte hun og der laget hun fløtelapper med syltetøi paa. Men da kan det nok hände at vi gjerne kom paa besøk. Christian ogsaa. Men han glemte ikke at hun var snil med ham. Da lekehuset skulde flyttes fra vestsiden av haven til østsiden, hvor det var lysere og penere, hjalp Christian at faa det gjort. Ved hyrekarenes og gamle Iver Leelands hjelp, blev huset læsset paa en kubberulle og okseteamet spændt for. Hyrekarene og gamle Iver støttet huset paa begge sider, Christian kjørte okserne, og vi andre hang paa utenfor eller sat inde i huset.

Som et træk der viser hvor snil han var mot os, kan jeg ikke undlate at nævne følgende: Han hadde

arbeidet haardt hele sommeren baade i høiing og harvesten i ferien, da han kom hjem fra Luther College, og til Sinas konfirmation tok han alt han hadde tjent og kjøpte hende et nydelig guldur med guldkjede. Ved en fest man holdt for mig i Vor

SPRING PRAIRIE KIRKE, HVOR C. K. PREUS BLEV KONFIRMERT
(1867)

Frelzers kirke i Minneapolis for nogen aar siden, var Christian tilstede. Han blev opfordret til at si nogen ord. Han fortalte om vort hjem og vor barn-dom og nævnte da som en kompliment til mig, formoder jeg, at han kunde ikke erindre at der hadde været trætte eller hadde faldt et ord mellem os brødre. Det var sandt; men det var fordi han altid hadde været saa god en bror.

CHRISTIANS KONFIRMATION OG NORGESTUR

I 1865 eller 66 blev han konfirmert, noget som han tok alvorlig. Saa i 1866 og 67 reiste hele familien til Norge paa grund av mors svækkede helse, og tilbragte et aar der. Der lærte Christian

CHRISTIAN K. PREUS (1866)

at kjende en hærs-kare av onkler og tanter, grand-onkler og grandtanter og et mylder av fætttere og kusiner. Omgangen i alle disse pene og hyggelige familier samt alt det han paa reisen hørte og saa, hadde selvfølgelig stor betydning for hans utvikling.

Da vi kom tilbake i 67, reiste han til Luther

College. Barndommen var forbi og guttedagene begyndt. Men han blev den samme i sind og i færd.

Naar Christian blev den han var i sind, munter, snil og from, saa skyldtes vel det for en ikke ringe del mor, som i sine breve bragte hjemmet til ham med dets vernende indflydelse. Jeg vedføjer et av hendes brev, som Christian selv har opbevaret gennem hele livet:

“Skjærtorsdag ’69.

Min inderlig kjære Christian!

Rigtignok sendte jeg dig brev for et par dage siden, d. v. s. en sang med nogen ord paa; men iaften faar du faa et ordentlig brev. Jeg har tænkt saa meget paa din altergang. Gik du til alters ihøst, og har du gaat til alters ivaar? Hvordan er det med guttene paa skolen — taler de til lærerne derom naar de føler trang til at nyte nadveren? Altfor svak er vor tro og mange, mange er vore synder. Hvad tid er der naar vi ikke trænger til bestyrkelse i vor svake tro? Og det, det velsignede naademiddel, for hvilket vi maa love og prise Herren alle vore livs dage. Kjære gutten min, erkjend dine synder og bruk sakramentet flittig. Det forøger kjærligheten og styrker troen og haabet. Aa, se din kjære frelser, der han gik i døden for os! Maatte altid hans død for os staa os for øie og bringe vore hjerter til at brænde av tak og pris og inderlig anger over vore synder. Saa har vi da det velsignede sakramente til besegling paa vore synders forladelse.

Jeg vilde nok gjerne skrive litt mer, men det er sent og jeg har ikke mer blæk nede. Om Larsen reiser — lav færdig et brev til “Tanta” Henriette

— begynd straks. Du har vel ingen penger nu? Er der noget du vil ha fra Norge? Hvordan lever fru Siewers? Hils dem begge fra mig.

Du hilses hjertelig fra Carl og alle søskende som ogsaa fra "Mymy" — stakkar hun er syk idag. Du maa ikke glemme at sende hilsen i dine brev.

CHRISTIAN OG SINA OG ANGA OG J. W. PREUS (1866)

Hun spør altid efter den lille opmerksomhet. Vi har faat fotografi av onkel Wilhelm P. Brevet skal du faa naar papa har læst det. Det er en hel reisebeskrivelse. Skriv snart til din

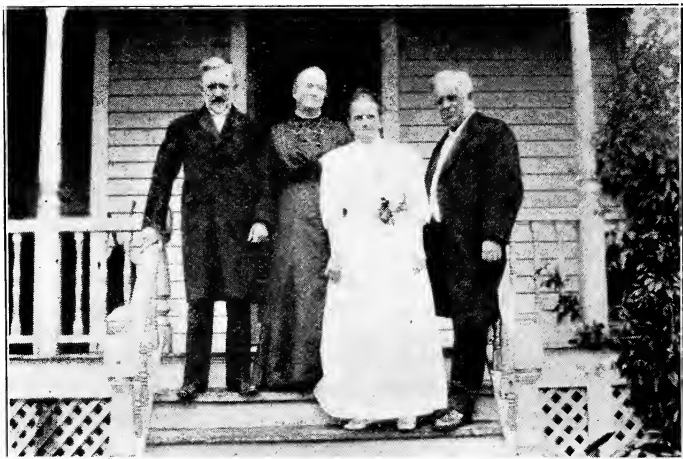
Mama.

Hils Brandts!"

TAK

Min søster Anga, nu fru D. Kvaase i Chicago, bad mig føie til i denne barndomsbeskrivelse av Christian en tak fra os to, som nu er de eneste gjenlevende av søskendflokken. Det gjør jeg saa inderlig gjerne. Den lille blomst vil jeg gjerne ha flettet ind i denne boks mindekrans, hvis bokens redaktør tillater det.

Tak da, Christian! Tak for alt, helt fra vi var smaa!

J. W. PREUS, MRS. J. NORDBY, MRS. D. KVAASE
C. K. PREUS (1913)

III. SKOLEDAGENE

J. NORDBY

VED LUTHER COLLEGE

C. K. PREUS graduerte fra Luther College med klassen 1873. Han begyndte dog ikke skolen sammen med denne klasse. Høsten 1868 opføres han som medlem av Quinta, og det heter at han da hadde været fraværende fra skolen to aar. Hans far, formand H. A. Preus, hadde nemlig høsten 1866 foretat en reise til Norge, og hele familien blev med. Det var grunden hvorfor C. K. Preus's skolegang ved Luther College blev avbrutt, og hvorfor han i 1873 graduerte med vor klasse.

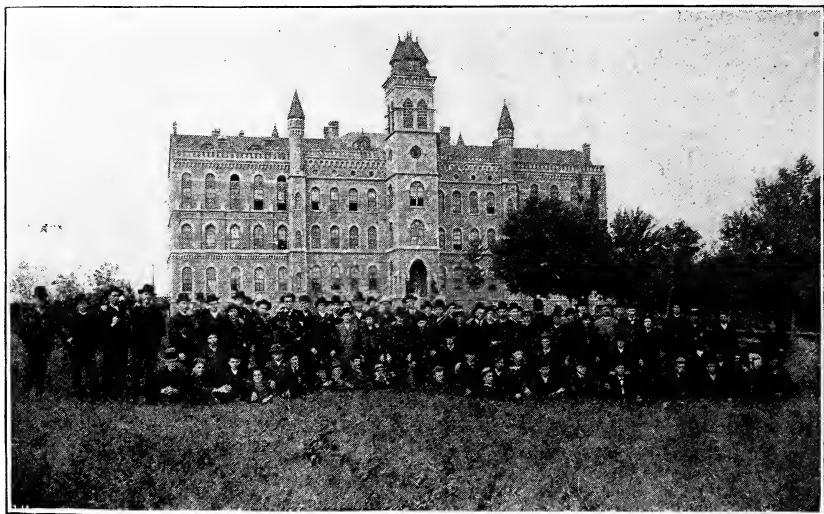
Luther College var paa den tid da vor klasse gjennemgik skolen, i mange maater noksaa forskjellig fra hvad det senere blev.

For det første var det nu den gamle, kjære bygning fra 1865. Den søndre fløi blev opført senere, i 1874. Og skjønt vi dengang syntes det var en stor og staselig bygning med storartede bekvemmeligheter, som efter vort skjøn maatte kunne tilfredsstille nærsagt alle fordringer, saa vil dog en sammenligning med det senere nye college, opført i 1890, vække forundring.

Vi hadde de store klasseværelser paa første og anden etage. De var ogsaa vore studerværelser, og vi var saa mange som 12 a 15 gutter som bodde der. En tilsynsmand blev av lærerne utnævnt for hvert

værelse. Han skulde holde god husorden, og ve den som av en eller anden grund negtet at lystre denne embedsmand. Han blev straks meldt og fik velfortjent irettesættelse med mere.

I alle disse studerværelser var der store ovner, og opover de lange trapper til første og anden etage

DEN GAMLE BYGNING

maatte vi bære hver eneste vedpinde som skulde lægges i ovnen. Vi havde efter tur hver vor uke til at holde værelsene i orden og sørge for opvarmingen. Paa den maatte behøve vi dengang intet gymnastiklokale. Istedet havde vi vedsagning, vedbæring og om vinteren ret ofte ogsaa vandbæring like nede fra elven.

Naar vi om morgenen kom ind i vaskeværelsene nede i basementet i vintertiden, var det ofte saa

koldt som i en iskasse, og ofte var vandrørene tilfrosne, saa det blev nok ikke lang tid vi tilbragte derinde.

Baade morgen- og aftenandagten holdtes nede i spisesalen, og fra øverste etages soveværelser var der om morgenen altid et svare kapløp for at komme tidsnok ned for navneopropet som var før andag-

LUTHER COLLEGE, 1872

ten. C. K. Preus var uten tvil den som vandt prisen. Han kunde bli liggende i sengen indtil anden klokke ringet og allikevel komme itide; sommetider hændte det at han svarte til sit navn netop som han kom i døren. Han kunde løpe ned over trapene og paa samme tid fuldføre sin paaklædning. Men ikke kan jeg huske at han kom for sent en eneste gang.

Med hensyn til maaltidene saa var det jo ikke

at vente stort bedre eller mere end det vi fik; ti betalingen for hele skoleaaret var blot 60 dollars. Saa det var billig "board", og "tuition" betalte vi heller ikke. Men naturligvis hadde vi flere gutter som hadde overdrevne fordringer og som altid fandt feil og klaget. Især var det smørret det gik ut over. Og det maa ogsaa ha været av mindre god kvalitet, somme tider ialfald; ti et kirkeraadsmedlem som dengang var elev ved colleget, gjorde i et møte for ikke lang tid tilbake den drøie paa-stand at dersom en farmer hadde brukt saadant smør til vognsføring, vilde han uten tvil ved ankomsten til Decorah ha blitt arrestert. Saken var at fra menighetene nærmest Decorah blev der ogsaa git smør til collegets husholdning, og som be- kjendt er det ikke hver mands, heller ikke hver ko- nes sak at lage godt smør.

Det hændte flere ganger at der var stormende møter nede i spisesalen naar prof. Larsen skulde høre og avgjøre klager angaaende maten, specielt angaaende smørret; men jeg kan ikke huske at C. K. Preus en eneste gang var blandt insurgentene. Og han som var formandens søn og hadde været blandt fine folk i Norge, han burde jo ha like saa god smak og like saa god greie paa smør som nogen anden. Hadde vi ikke i alle andre ting hat saadan ubegrænset tillid til og høiagtelse for prof. Larsen, saa er jeg bange for at vi (ialfald for smørrets skyld) vilde ha avsat ham. Men allikevel, om det skulde ha kommet dertil at vi skulde ha stemt derover, — jeg føler mig forvisset om at neppe en eneste en vilde ha stemt for hans avskedigelse.

Den stakkars husholder og hans hustru fik nok

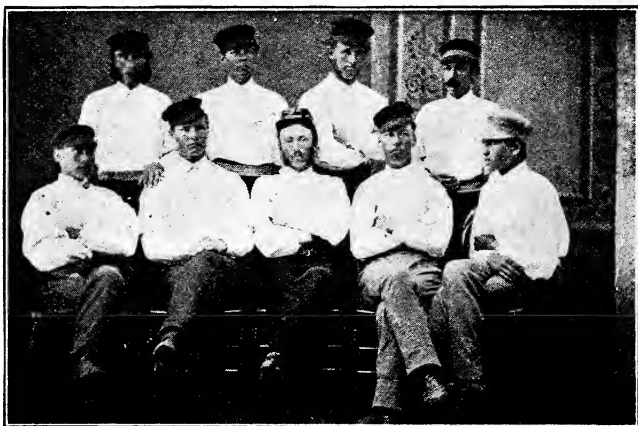
mangen gang høre knur og klage fordi maten ikke var god nok, og det kunde ikke andet ventes end at de maatte lette sine hjerter for prof. Larsen. Men dette bragte dem neppe mere paaskjønnelse og kjærlighet blandt guttene. Det er derfor slet ikke at undres over at husholderposten noksaa ofte skiftet indehaver. I vor tid hadde vi først Gulbrand Lomen og hustru, saa hr. Crøger og hustru, saa Ole Larsen og hustru, alle sammen særdeles dygtige og velmente mennesker; men ikke alle kunde "get along with the boys" like godt. C. K. Preus syntes mere end nogen av os andre at "være i kridthuset" hos den ene av husholderne, og som ventelig var, misundte mange ham dette.

Husordenen var: Kl. 6 om morgenen ringet klokken for første gang; en halv time senere var morgenandagt og derefter frokost. Saa læsetid til klokken 8.30 og efter en halv times fritid, da vi skulde gjøre vore værelser istand, var der klasser fra 9—12. Til middag hadde vi 2 timer, saa klasser fra 2—5. Saa fri til kl. 7, og fra 7—9 læsetid. Kl. 9 var aftenandagt, derefter skulde de yngre gutter tilsengs, men de andre kunde faa være oppe til kl. 10. Det var strengt forbudt at være oppe længere end til kl. 10; men om morgenen kunde vi, om vi vilde, staa op kl. 3 eller 4. Dog tror jeg ikke at ret mange gjorde bruk av denne tilladelse.

I middagshvilen og i frikvarterene blev vi tilholdt at være ute og trække frisk luft. Boldspil var da vor gildeste sport, og C. K. Preus var den navngjetne "shortstop". Forresten var han ogsaa framifra i kapløp og gymnastik. Vor fælles ven, Lars Reque, var den som førte an i al mandig daad

og nyttig legemsøvelse, og til ham saa vi alle op som til vort ideal.

Dengang var de fleste av elevene voksne, staute karer, og vi yngre skulde naturligvis ligne dem. Men ikke altid var dette saa rosværdig, for eksempel

DET FØRSTE "BASEBALL TEAM" VED LUTHER COLLEGE (1872)

Medlemmene var: I. G. Monson, S. Weeks, H. Johnson, L. Rothe, A. Torgerson, G. Lomen, O. Mandt, Helgesen, C. K. Preus.

naar det gjaldt bruken av tobak. Ingen under 18 aar hadde tilladelse til at røke tobak; men for mange av os var det slik at forbuden frugt smakte bedst, og ikke faa av os maatte mangengang staa tilrette derfor. Men med mit vidende var C. K. Preus aldrig blandt disse. Forsaavidt kunde han jo ogsaa være undskyldt, som det heller aldrig senere var ham mulig at lære denne av mange saa yndede kunst.

Paa den tid var det at sungen, og spesielt flerstemmig sang, tok et opsving ved colleget. Der blev nede i byen engang holdt koncert av nogen norske sangere fra La Crosse, Wis., og de sang fortræffe.

lig. Dette gjorde at vi tre som bodde i prestegaarden (pastor N. Brandts hus) allerede dagen efter begyndte at øve os for at gi koncert borte paa colleet. Og den snilde, uforglemmelige fru Brandt skaffet fra sine gamle gjemmer mange sangnumre til os.

Tiden kom da den første, storartede koncert skulde holdes i Luther College. C. K. Preus skulde, likesom hr. Anundsen ved koncerten nede i byen, være vor impressario. H. B. Hustvedt skulde være dørvogter og se til at alle betalte den fastsatte entre av 5 cents. Prof. K. Bergh blev vistnok tilbuddt at gaa ind frit, men det vilde han aldrig anta, saa Hustvedt maatte la ogsaa ham betale 5 cents, ellers vilde han ikke være med. Da koncerten var omtrent færdig til at begynde og vistnok alle sat i stor forventning, kommer C. K. Preus bærende paa et stort fat eggedosis, som vi sangere skulde sætte tillivs for at faa rigtig god og klangfuld stemme. Vi hadde henne i det ene hjørne avdelt et litet rum; men forhænet for dette var saa gjennemsigtig at forsamlingen kunde betragte os under spisningen av vor eggedosis. Før den egentlige koncert blev der selvfølgelig en anden med lattersalver, haandklap og mange slags bemerkninger og tilrop. Men den som greidde det hele, og som ikke stod forlegen for svar og forklaringer, var C. K. Preus.

Senere blev vi en sangforening paa 16 eller 18. Den kaldtes "Idun". For at kunne øve os for os selv, gav pastor Brandt, som underviste i sang, os fri fra hans timer.

Ole Bull skulde for første gang gjeste Decorah. Det var en begivenhet, og alle norske vilde gjøre sit

bedste for at ære ham. Oppe i colleget var banket for ham, og nede i byen storartet "reception".

"Idun" sang paa begge steder. Vi hadde øvd os til perfektion. Pastor Brandt hadde laget litt paa Welhavens digt til Ole Bull. Vi hadde lært baade ord og musik utenad. Og da vi stillet os op i en halvcirkel like overfor Ole Bull, og N. Førde gav os tonen, var der nok bankende hjerter og gløddende kinder. Men det gik godt. Straks vi var færdig kommer Ole Bull hen, griper Førdes haand og med taarer paa kind takker han for sangen.

Flere ganger gjorde "Idun" utflugter til baade Spring Grove og Calmar, til Big Canoe og Washington Prairie, hvor vi sang ved gudstjenestene. Og saa hvert aar naar 17de mai-festene blev feiret, gjorde "Idun" god tjeneste, og altid var C. K. Preus med.

Fru Brandt gjorde meget for os; indbød os efter tur til kaffe, og naar hun hadde fremmede, skulde vi, som hadde vort værelse i prestegaarden, altid "komme ned" i stuen og synge. Der hadde vi ogsaa sangøvelser for "Comitia Dumriana", og C. K. Preus var altid med.

I den tid stod Luther College i nær sagt alles bevissthet som *presteskole*, saa de som skulde til Luther College, ventedes med tiden at bli prester. Mange av os kom der ogsaa med de tanker og i den hensigt, og jeg er viss paa at C. K. Preus var blandt disse.

Paa en undtagelse nær var jo alle lærerne, da vor klasse begyndte, prester, og allerede dette hadde ikke saa liten dragelse for os i den retning. Undervisningsplanen var ogsaa anlagt paa at forberede

elever til at opta det teologiske studium ved Concordia Seminar i St. Louis, Mo. Laur. Larsen, N. Brandt, F. A. Schmidt og Lyder Siewers var lærer-kollegiet. Senere fik vi ogsaa G. Landmark, K. Bergh og J. D. Jacobsen, og pastor V. Koren ikke at forglemme.

I bekjendtgjørelsen fra 1869 for optagelse av elever heter det: "For det tilfælde at mangel paa rum skulde gjøre det umulig for os at opta alle dem som ellers for deres vidnesbyrds skyld kunde optages, vil der ved avgjørelsen bli tat hensyn til (1) om de anmeldte uttrykkelig har bestemt sig til at utdannes til prester eller skolelærere; (2) hvad deres forældre, slektninger eller de menigheter hvorfra de er, har bidrat til læreanstalten, og (3) om de har flere kundskaper end der nødvendigvis fordres for optagelse. Disse ting bør derfor omtales i prestenes attester."

Det kan med sandhet sies at det var en kristelig og kirkelig aand og tone som gik gjennom den hele undervisning og præget den ganske opdragelse. Prof. Larsen, som ved sin usminkede gudsfrygt, ved sin ubestikkelig gjennomførte retfærdighetsfølelse og sin aldrig svigtende troskap i sin ingenlunde lette kaldsgjerning, kunde ikke andet end virke smittende paa os. Og med hensyn til C. K. Preus, saa var det ikke blot fra hjemmet paa Spring Prairie, men ogsaa under prof. Larsens mægtige indflydelse at han, den unge, begavede, kjække, vennesele mand fra aar til aar modnedes til den sterke, kristelige personlighet som han senere blev for vor kirke og specielt for Luther College.

Foruten ved de daglige andagter hadde vi ri-

kelig undervisning i religion. Prof. Larsen sier derom i 1868: "Og naar vi nu endelig tilsidst kommer til det som vi i virkeligheten under hele vor gjerning søker at stille først, nemlig kristendoms-kundskap, da er der vel neppe noget alvorlig medlem av vort kirkesamfund som ikke vil glæde sig ved at høre at vi deri gir omtrent dobbelt saa megen undervisning som almindelig var tilfældet ved latinskolen i Norge. Vi læser først i de to nederste klasser Pontoppidans "Sandhet til Gudfrygtighet" to ganger fuldstændig igjennem, og ved siden derav de historiske stykker i bibelen. Dernæst læser vi i de øvre klasser en utførlig tysk katekismusforklaring av en gammel bekjendt luthersk lærer, Conrad Dietrich, og endelig tilslut en del av det nye testamente paa græsk, hvilket da oversættes til latin."

Paa den tid hadde vor menighet i Decorah ingen kirke. Det fik den først i 1876, samme aar som Synoden blev delt i distrikter. Menighetens gudstjenester holdtes i colleget, i den saakaldte kirkesal. Hit toget hver søndag morgen den ikke ubetydelige kirkealmue fra byen. Pastor N. Brandt var sogneprest, prof. Larsen assistent, og desuten præket noksaa ofte prof. Schmidt, sjeldnere prof. Jacobsen. Der var oftere presteordinationer og andre kirkelige møter. Alt dette bidrog ikke litet til at bevare og styrke vort forsæt at bli kirkens tjenere, det embede som fremfor alle andre altid blev fremhævet for os som den hellige tjeneste.

Da prof. Larsen for første gang var med os i klassen, sa han blandt andet ogsaa dette: "Vi venter ikke at dere skal lære saa ret meget i de 6 aar

som dere skal være her; men naar dere endda kunde lære saa meget at dere, naar dere skal reise herfra, kunde erkjende at dere intet vet, saa var meget vundet." Dette syntes vi var aldeles uforklarlig; vi kunde ikke forstaa det. Og naar vi hadde begyndt at lære litt sprog og andet, saa syntes vi at vi var noksaa lærde og vise. Men da nu tiden kom at vi skulde avslutte vore skoledage ved Luther College, gik det virkelig op for os at der var lærdere folk i verden end vi, og at vi i grunden ikke visste svært meget. Vi vilde gjerne ha fortsat næste aar igjen.

Til slutning kan jeg ikke undlate at anføre noget av prof. Larsens opsats i nr. 8 av "Kirkelig Maanedstidende" 1868. Jeg gjør det for at vise at C. K. Preus, der blev prof. Larsens eftermand som bestyrer for Luther College, trolig delte hans anskuelse og samvittighetsfuldt fulgte i hans spor. Larsen skriver:

"Naar derfor denne skole skal tjene kirken ved at skaffe den lærere og dygtige menighetslemmer, saa er det klart at den, hvor meget vegt den end lægger paa kundskaper, dog altid maa betragte disse som tjenende midler til at naa hovedmaalet, *hjer-tenes dannelse til sandt kristelig alvor* baade hos dem som her er discipler, og dernæst hos dem paa hvem disse igjen skal virke ind. Dette store hovedmaal har skolen ogsaa allerede ved sin undervisningsplan hat for øie. For det første, er allerede den grundige undervisning selv, og den flid og opmerksomhet som denne kræver, et kraftig dannelsesmiddel, ikke blot for forstanden, men ogsaa for menneskets moral, for dets karakter og hjerte. Den

retter sindet paa noget høiere end paa mat og drikke, penger og fortjeneste; det anstrengende aandsarbeide styrker og befæster ogsaa karakteren; den stadige opmerksomhet tugter sindet, saa at man lærer bedre at beherske sig selv og blandt andet f. eks. blir bedre istand til at anvende opmerksomhet naar Guds ord høres og læses. Men dernæst maa vi ogsaa lægge merke til at der i selve undervisningens stof er meget som indvirker paa hjertet. Fremfor alt er dette tilfældet med religionsundervisningen, ved hvilken det er Guds eget ord hvori disciplene undervises, og som efter vor skoles plan skal være saa fuldstændig at de faar et nøiagtig kjendskap baade til den hele kristelige lære og til den hellige historie. Og skjønt det ogsaa i dette fag altfor let kan ske, at kundskaben opblæser (1 Kor. 8, 1), saa er det ogsaa visst at der intet andet middel er end Guds ord til baade at gjøre menneskene i sandhet fromme her i verden og derpaa bringe dem til at naa deres høiere bestemmelse, den evige salighet. Derfor maa ogsaa dette middel med flid brukes; og for at undgaa faren for at det skal bli en død kundskap, maa det idelig anvendes paa livet, ledsages av formaninger og advarsler, og i det hele ved undervisningen behandles saaledes at disciplene kan likesom føle og se at det for læreren er en alvorlig hjertesak, og at denne fremfor alle ting baade vil frelse sin egen sjæl og deres som er ham betrod."

VED CONCORDIA SEMINAR

1873—1876

I september 1873 kom C. K. Preus til St. Louis, Mo. Vor klasse fra Luther College hadde svundet ind betydelig siden vi begyndte der, saa

at av de oprindelige 35 var vi blot 5 tilbage som nu skulde opta det teologiske studium ved Concordia.

C. K. Preus kom vistnok likesom vi andre, som fremmed med alt og alle i denne store by; men han hadde dog en stor fordel fremfor os andre. Dr. Walther, vor store lærer, hadde været paa Spring Prairie; han hadde lært at kjende og beundre formand H. A. Preus og hustru, og C. K. Preus, som dengang var en ganske ung gut, hadde han ogsaa truffet. Men trods dette, — ingen av os andre hadde nogensinde grund til at føle os tilsidesat; Walther var like god mot os alle. Ved vor ankomst til St. Louis blev vi straks opmerksom paa at selve seminarbygningen dernede kunde paa langt nær ikke maale sig med vort Luther College. Og det kunde forresten heller ikke være at vente; ti den var bygget i 1850, da missourierne saa at si var omtrent nykommere.

Der var mange studenter. De kom fra Ft. Wayne, fra Watertown, nogen endog fra Tyskland, og saa vi fra Decorah. I alt var der 200, og vi norske var noksaa mandsterke, alt ialt 32.

Dengang var endnu baade den teoretiske og den praktiske afdeling sammen. Denne ordning fandtes ikke at være den heldigste, saa et par aar senere blev den praktiske afdeling flyttet til Springfield, Ill., hvorhen da ogsaa vore norske av denne afdeling blev sendt.

I seminarbygningen var der paa langt nær ikke rum for alle studenter, og vi norske skulde ogsaa bo utenfor, i leiede bygninger. C. K. Preus & Co. bodde i hr. klokker Ercks hus, hvor der ovenpaa

var flere større værelser, og de øvrige norske bodde litt længere borte fra seminariet, omtrent 4 a 6 blocks. Det var vistnok ikke saa fint og saa storartet som man kunde vente, naar navnene paa disse værelser var: Gimle, Valhalla, Muspelheim, Huttetu, osv. Men vi hadde det hyggelig, og unge, livsglade mennesker kunde nok holde det ut. Dette var da de to første aar; men det tredje fik vi flytte ind i selve seminarbygningen.

C. K. Preus, Olaf Mandt og jeg fik et stort og lyst værelse. Før hadde det været benyttet til post-office, fordi det laa saa bekvemt til for alle, like ved hovedtrappen paa 2den etage. Ingen vilde gjerne bo der, men C. K. Preus fortalte Walther, at dersom vi 3 kunde faa det værelse alene, saa skulde vi ta det.

Det tok naturligvis nogen tid førend vi kunde finde os rigtig hjemme blandt vore nye brødre. Alt var jo saa uvant og nyt. Men det skal sies, at tyskerne allesammen var svært snilde, hensynsfulde og forekommende mot os. Ikke en eneste gang kan jeg huske at de med vidende og vilje saaret os fordi vi var norske. Tvertimot, de beviste at de mente det naar de altid kaldte os "de kjære norske", eller og "de kjære norske brødre".

Til at begynde med var det naturligvis helst engelsk som var omgangssproget. Vi mente nok vi kunde tysk; men om vi end kunde læse og forstaa tyske bøker, saa var det en anden sak naar vi skulde tale det. Ogsaa ved forelæsningene var det i førstningen ikke saa liketil at følge med.

En velkommen hjelp for os norske var det at vi, likesom de tyske studenter, blev likesom adop-

tert av en av menighetenes mange eksemplariske familier. Der vasket man for os, der indbødes vi hver søndag, og, om vi vilde, til at være deres gjester, og der fik vi, især om der var barn, god øvelse i at pludre tysk; i mange familier var det det eneste sprog som taltes. Disse kjære familier som paa denne maate antok sig studentene, gik blandt os ved seminaret under navnet "filister", husmoren blev ogsaa kaldt "vasketante". Men de var som forældre mot os, og vi kan aldrig mindes dem uten med den største taknemmelighet. Om søndagen, naar vi ikke var til den norske gudstjeneste, fulgte vi dem til kirke, og som regel tilbragte vi hele søndag og søndags aften hos dem.

C. K. Preus's filistere het Heinrich og Katharina Heinig. De hadde ingen barn; han var apoteker; de bodde i Trefoldighets menighet. De har gjort mere for de norske studenter i St. Louis end de fleste andre. De hadde et godt hjem og øvet den mest storartede gjestfrihet. De var baade "ordets hørere og dets gjørere", deres tro var virksom i kjærlighet. Det var nok ikke blot C. K. Preus som hadde den lykke at gjeste dem og at dra store vekslar paa deres gjestfrihet og godhet. Nei, de allerfleste av os kom ofte der. Vi skulde dit for at synge naar det var geburtsdag, enten gamle bedstefars eller ogsaa de andres. En av os blev liggende farlig syk der. Det var difterit, og han maatte tages til hospitalet. Siden fortalte Mrs. Heinig at hendes mand hadde lovet hende, at ifald denne student døde, skulde hun bekoste alt ved begravelsen og følge med liket hjem til Decorah, til vedkommendes mor. C. K. Preus og H. B. Hustvedt

vaaket en nat over den syke, og de mente at han virkelig var død, — saa svær var sygdommen.

I St. Louis var der mange og store lutherske menigheter, som tilhørte Missouri-synoden, og det var en inspiration og en oplevelse for os at iagttå det intense menighetsliv og den liketil storartede kirkelige virksomhet. Dygtige prædikanter hadde de, og hver eneste søndag var kirkene fulde. Vi hadde nok somme tider moro av at repetere deres utfald mot katolikkene, eller og at gestikulere saa voldsomt at prestekjolen kom "ut av lave", men vi kunde paa den anden side ikke undgaa at bli oppbygget og at hente mange idealer for vor fremtidige stilling.

Særlig naar vor store lærer, Walther, prækte, — og det gjorde han noksaa ofte — da maatte vi alle høre ham; og jeg tror vi kan med sandhet si at det hører med til det største og det kjæreste Gud har forundt os, at vi har sittet ved denne mands føtter, baade som lærer og som prædikant. Vi hastet fra kirken for at komme hjem til vort lønkammer.

Men der var ogsaa en anden prest som vi satte overordentlig stor pris paa, det var gamle "Papa Brohm" som han gjerne blev kaldt. Han var en gammel, stilfærdig og iegod mand. Det var ikke fossens dur eller elvens brus, men det var den dype, rolige, mægtige flod. Han forelæste hebraisk, og han var navngjeten fordi han kunde utenad alle Davids salmer. Korskirken, som laa nærmest seminaret, var han prest til, derhen sognet altsaa alle professorer og studenter.

Ja, vi hadde ogsaa norsk menighet i St. Louis.

Den kjære, nu hedengangne Kristian Magelssen hadde stiftet den i 1868. Den var vistnok ikke stor, og den hadde ingen egen kirke; den holdt sine gudstjenester i et stort tysk skolehus nede i Immanuel menighet. Men den hadde regelmæssig betjening hver søndag, og vi norske studenter kom hit som regel. Prof. F. A. Schmidt, vor gamle, avholdte lærer fra Luther College, var denne menighets prest. Her var det at mange av os for første gang skulde bestige prækestolen og holde vor første præken, og vi kommer nok den dagen ihu!

Vi hadde saaledes rikelig anledning, ogsaa utenfor seminaret til at indvinde vigtige erfaringer og faa vink for den store livsgjærning hvortil vi skulde utdannes.

Endnu en ting vil jeg nævne. Dr. Walther blev staaende som prest for 3 av de største menigheter, ogsaa efterat han var blit professor ved seminariet. Disse menigheter betragtedes som ett i mange henseender. De hadde fælles menighetsmøter paa en stor sal nede i Trefoldighets menighet. Walther var formand; men det var en lægmand som var ordstyrer. Her var oftere møter, hvor især lærespørsmål skulde forhandles. Studentene hadde adgang til disse møter, og ingen av os syntes vi hadde raad til at forsømme et eneste et. Ogsaa kirketugt-saker blev der behandlet og avgjort, og vi fik paa den maate saa mange og saa nødvendige anvisninger paa hvorledes en ret kristen menighet skal ledes og anspores til ikke blot iver for den rene lære, men ogsaa for et i sandhet kristelig liv og hellig vandring i et nyt levnet.

Her i denne store forsamlingssal hadde man

ogsaa andre møter. Oftere var der kirkelige fester eller koncerter. Vi norske hadde en god sangforening, og ved koncertene skulde de "kjære norske" synge, naturligvis. Vi hadde bedre tenorer end den tyske sangforening; ti make til Førdes stemme hadde de aldrig hat. Jo, vor sang slog an, det var visst, saa endog dr. Walther, da vi engang sang "Bøn paa Havet", maatte staa op — og med foldede hænder hørte han i denne stilling Førdes solo-parti. Den tyske sangforening kunde vist være fristet til at misunde os al den ros og al den applaus som blev os tildel.

Ogsaa ved andre anledninger gjorde vor sangforening det godt. Naar professorene hadde geburtsdag, skulde vi hen, helst om aftenen, og gi dem en serenade, da blev vi altid budne ind i huset, og kake og vin og cigarer blev vi da trakterte med. Engang, da vi sang utenfor Walthers hus, kom han straks ut, og da vi hadde sunget og gratulert, holdt han en morsom tale til os. Han hørte det straks paa tenoren hvem der sang.

Ogsaa utenfor St. Louis vandt de norske studenter mange gode venner. I og omkring en liten by ved navn Collinsville var der en stor tysk luthersk menighet, hvor mange hus og hjem var aapnet for "de kjære norske". Især husker jeg navnene Wendler og Kalbfleisch. Til Collinsville, Ill., drog vi i flok og følge i juleferiene og i paaskeferiene. Gud velsigne de mange, snilde mennesker som der hygget for os og viste os saa megen kjærlighet! Nytaarsaften skulde vi omkring til menighetenes fædre og synge ind det nye aar, og vi hadde det travelt dermed til langt ut over natten. Men

da vi nu endelig var kommet tilbake til vort logi og vi var i vore senger, da var et musikkorps fra byen kommet for at ære os med en serenade. Ved deres gudstjeneste i byen sang vi oftere.

Det er let at forstaa at vi norske, efter alt hvad der nu er fortalt, litt efter litt blev tyskere baade i interesse og i sprog. Jo, vi likte os meget godt blandt vore nye brødre. Og var der nogen av os paa hvem dette særlig kunde merkes, saa var det C. K. Preus; han var snart en god tysk missourier, som kunde tale deres sprog like saa fort som han kunde tale sit eget. Og tyskerne viste sin paaskjønnelse for dette. Flere ganger blev han valgt til ordstyrer for "Coetus" eller det samlede studenterskaps møter. Men allermest derved at C. K. Preus blev valgt til "Inspector der Eszsal", opsynsmand i spisesalen. Det var et stort og viktig embede. Han maatte motta klager over maten og prøve at formilde de utilfredse, og lykkedes ikke dette, saa maatte han bringe saken like til "die Aufsichtsbehörde," seminariets tilsynskomite. Men tyskerne var nøisomme; der var ingen slike stormende optrin dernede, som dem vi kjendte til fra Decorah, og det uagtet smøret og "sauerkrauten" og kjøtet fik nogen av os norske til at forlate spisesalen nogenlunde snart.

Men endnu staar tilbake at fortælle om det allerviktigste, om lærerne og om undervisningen i de forskjellige discipliner.

Fakultetet bestod dengang av Walther, A. Cramer, Schaller, Guenther, F. A. Schmidt og Brohm, presten for Korskirken. Vor fornemste lærer uten sammenligning var Walther. Hans viktigste fag

var dogmatik eller troeslære. Baier het den latinske lærebok. Av alt det vi læste og skulde forberede os paa, var Baier først og Baier sidst. Vi blev eksaminert paa latin efter læreboken vor, men alle bibelsteder skulde vi citere paa tysk. Ja nu kom det vel med at vi i Decorah hadde hat den dygtige latinlærer G. Landmark, og at vi godt og længe hadde anvendt tid og flid paa dette sprog. Men den kirkelige latin, eller munkelatin, er jo ikke saa forferdelig vanskelig, og uten skryt og selvros saa maa jeg si det at vi norske stod ikke tilbake for tyskerne hverken i latin eller i de andre døde sprog. Disse timer da vi (i 2 aar) læste Baier, vil altid bli uforglemmelige for os. Walthers store personlighet, hans indgaaende behandling av alt, hans rørende høiagtelse for Guds eget ord, hans sterke overbevisning, hans store ydmyghet, hans uhyre belæsthed og lærdom, — altsammen maatte samvirke til den mægtigste indflydelse baade paa vor forstand, følelse og vilje.

Og med det samme maa jeg nævne hans pastorage undervisning for prestene i deres livskald og embedsgjerning. Den fik vi det tredje aar. Vi frydet os til hver eneste time. Nu mere end nogensinde gik det op for os hvor usigelig herlig, men dog hvor uendelig ansvarsfull den hellige tjeneste er, og det er mig ufattelig hvorledes en vantro og verdsligsindet kandidat, efter alt hvad her blev os indprentet, kunde vove at gaa ind i prestegjerningen.

Endnu maa jeg nævne Walthers "Luther-timer". De var for alle klasser. De holdtes om aftenen, et par ganger hver maaned. Der behandledes i fore-

drag emner som: retfærdiggjørelsen, forskjellen mellem lov og evangelium, kiliasme, etc. Mange av disse foredrag er utkommet i bokform, og ingen kan læse dem og studere dem uten at høste rik vel-signelse derav.

Hermeneutik, d. e. regler for den rette utlæggelse av den hellige skrift, blev ogsaa forelæst av Walther. Saa det kan nok forstaaes hvorfor hans timer var for os de vigtigste.

Mens det kunde hende i de andre læreres timer at nogen av de tyske studenter (aldrig de norske) var uopmerksomme og søvnige, saa hændte aldrig saadant naar Walther var paa katedret. Ikke en eneste gang kan jeg huske at han behøvde at tale til nogen i klassen, utenom det at studere, baade studere bedre og flittigere, og især var det selve bibelen vi skulde læse sent og tidlig.

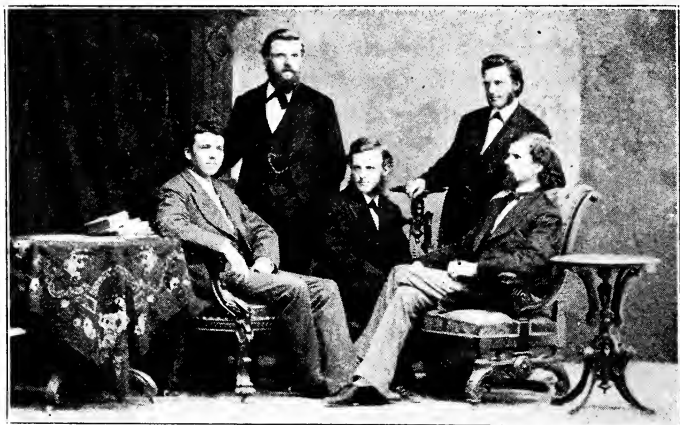
Vi norske hadde nogen særskilte timer for os. Prof. Schmidt underviste os i kateketik og i prækemethode, og det kom vel med at vi hadde disse timer; ti ellers hadde vi nærsagt blit altfor tyske.

De andre lærere underviste i de ellers almindelige discipliner ved en luthersk teologisk læreanstalt; men nu skal jeg ikke nærmere gaa ind paa at omtale deres undervisning.

Var der noget fag eller nogen teologisk disiplin som fik stedmoderlig behandling, saa var det selve skriftfortolkningen, eller eksegesen. Derav fik vi altfor litet.

En ting maa jeg endnu nævne. Vi var svært flinke til at skaffe os bøker. Naar vi hadde "Encyclopædie og Metodologi" og fik høre om disse store verker som de gamle lutherske teologer hadde

utgit; naar disse verker blev, hvad de visselig fortjener, rost og anbefalt, saa blev der en formelig mani blandt os til at faa fat i disse, likemeget hvad de kostet, og likemeget enten vi kom til at læse dem eller ikke. Bokhandlerne i St. Louis hadde storartet avsætning paa de gamle "skinker" som de importerte fra Tyskland. C. K. Preus og hans værelseskamerater var vistnok mere angrepet av denne

DE NORSKE GRADUENTER FRA CONCORDIA SEMINAR I 1876

Fra venstre til højre: J. Nordby, H. B. Hustvedt,
C. K. Preus, N. Førde, A. R. Rystad.

syke end mange andre, og de som har set hans boksamling vil indrømme at han vilde hat mindre at flytte paa om de mange gamle bøker var forblit i St. Louis.

Av det som nu er fortalt kan man saa omtrentlig slutte sig til med hvilket utbytte av det treaarige ophold ved Concordia Seminar den lærelystne, evnerike og flittige C. K. Preus kunde dra bort.

Jeg husker saa godt eksamen. Underlig at ingen av den hele klasse kunde besvare det spørmaal: hvilken artikel i den augsburgske konfession handler om retfærdiggjørelsen.

Men saa bedst av alt husker jeg Walthers sidste ord til os: "Nu er I altsaa, mine kjære, unge venner, færdige til at gaa ut i Herrens vingaard, til arbeide for himmelen. Lov mig nu en ting sikkert og visst: Gaa aldrig ned av prækestolen førend I klart og tydelig har forkyndt det vigtigste av alt: Tro paa den Herre Kristus, saa skal du bli frelst; hvis ikke er du i evighet forapt og fordømt. Husk paa at dere kan ha mangelen en blandt eders tilhørere som for sidste gang har anledning til at høre frelsens evangelium."

Da vi efter andagten nede i aula kom op paa vort værelse, la der sig vemod i vor sjæl, og vi fældte taarer. Der var baade sorg og glæde. Sorg fordi vi nu maatte forlate det kjære Concordia og de trofaste lærere; glæde fordi vi nu ved Guds naade hadde naadd det som var maalet for vort ophold der, at bli lært av Gud til den helligste og største tjeneste i verden. Vi var blit candidati theologiae (teologiske kandidater), og C. K. Preus med bedste karakter.

IV. PRESTEN

O. E. BRANDT

SOM prest hadde Christian Preus godt at slegte paa. Hans far, Herman Amberg Preus, hadde været prest i 25 aar og stod i sin fulde manddomskraft da sønnen i 1876 begyndte sin prestelige virksomhet som hans kapellan. Og gamle Preus var stor just som sjælehyrde og prædikant. Det som gjorde ham til synodeformand var maaske ikke saa meget hans sunde omdømme, hans klare indsigt i de kristne grundsandheter og hans fasthet i gennemførelsen av dem. Nei det avgjørende, det som skapte almindelig tillid til ham, saa kirkefolket gang paa gang kaaret ham til leder, var vist hans retskafne kristensind, hans nidkjærhet og visdom i sjælesorg og hans rene evangeliske forkyndelse.

Bedre forberedelse for ret evangelisk prestegjærning kan man vanskelig tænke sig end at faa vokse op under en far som av dem der kjendte ham bedst, blev agtet værdig til det herlige eftermæle: "Der kan være de som regnes for større talere end H. A. Preus, men jeg kjender ingen som kan male Kristi kjærlighet til synderen saa dragende og lokkende som han."

Gamle Preus gik saa helt op i sin kaldsgjærning at det maatte bli ham en hjertesak at vie sine søn-

ner til ordets tjeneste. Høiere livsmaal, sa han ofte, kunde ingen sætte sig end at bli en medfrelser med Kristus. Al den opdragelse Christian fik i hjemmet, tok da sigte paa prestegjerningen.

En prest maa først og fremst være en kristen. Derfor maatte Kristi ord raade i al færd og præge al undervisning, Kristi hjerte banke i al tugt og formaning. I prestegaarden skulde bøn være den

TRE GODE VENNER

C. K. Preus, O. E. Brandt, Joh. Ylvisaker.

nøkkel som aapnet hver dag, og bøn være laasen som lukket den igjen.

Gamle Preus holdt saa nøie paa disse grundsætninger at han ikke sendte sine barn paa statsskolen, men holdt lærerinde for dem. Man fik heller spare paa mat og klær end være nøisom naar det gjaldt aandelig føde. Selv la han og hans begavede hustru undervisningsplanen tilrette og førte tilsyn med dens gjennomførelse. Bibel, katekisme, forklaring og salmebok maatte barnene først bli hjemme i. Saa kunde de øvrige fag som trænges for det borgerlige liv, komme til sin ret.

Til prestegaarden var det lagt en ganske stor landeiendom. Der maatte leies hjelp til at dyrke

akeren og stelle med hester og buskap. Den stor-slagne gjestfrihet som blev øvet, gjorde det ogsaa nødvendig at holde tjenestefolk i huset. Men tjenerskapet maatte bøie sig for Guds ord! Der blev ikke tale om at leie personer som ved ord eller eksempel kunde volde barnene skade. Flid og orden skulde der være; men de som gjorde sin pligt i gudsfrygt blev ogsaa behandlet med hensynsfuldhet, noget nær som lemmer av familien. Og barnene blev tidlig vænnet til at hjelpe med i arbeidet.

Allerede som smaagut aabenbarte Christian det praktiske grep og den ubetvingelige virketrang som præget al hans færd siden. Han strævet villig med farens blomster og morens grønsaker. Mest elskla han dog paa husdyrene, og han blev siden navngjeten i settlementet som den der forstod sig bedst paa kreaturavl og opdrætning av race-hester.

Han tok ogsaa fat paa det tyngre farmarbeide "uten votter" og kunde snart maale sig med hvilken som helst ungdom i høionnen og harvesten. Trængte naboene arbeidshjælp, stod han straks til tjeneste, og der gik det ord om ham at han var rap paa foten og snar i vendingen som faa. Efterat han var blit voksen, gik han i spidsen med indførelse av "blooded stock" i egnen, og erfarne farmere søkte ofte hans raad i praktiske spørsmaal. Hvad en intelligent og velstaaende tysk nabo sa om ham, er blit et mundheld paa Spring Prairie: "Der Minister ist klug in allen Dingen," d. e. "Presten forstaar sig paa alting".

De tidlige ungdomsaar gik dog ikke helt op i skolearbeide og gaardsstel. Der vanket ogsaa sund lek og anden adspredelse. Skjønt Christian ikke

gik paa samme skole som de andre barn i nabolaget, var der fuldt op av anledninger til at komme sammen med dem. Og det drøide ikke længe før de alle saa op til ham som høvding. Det lysner endnu i øinene naar de aldrende mænd og kvinder som vokste op med ham fortæller om de glade sammenkomster paa "sletten", den store græsplæn bortenfor prestegaarden. Hvad det saa end gjaldt — kapløp eller ryggetak, boldspil eller "tredje mand i vinden" — Christian var førstemand og sjælen i laget. Sterk og smidig var han som en ungbjørn, aapen og kameratslig, munter og freidig. Men det som man mindes bedst er, at han aldrig for op i sinne eller indlot sig paa trætte eller kramgel eller ukvemsord. Vilde nogen være lei eller voldsom, saa var det Christian som smilende, men behersket og bestemt, bragte alt i det rette gjænge igjen.

Man fortæller endnu paa Spring Prairie om de store gutteprocessioner Christian i tolv aars alderen eller deromkring fik istand paa nationale festdager. Det var under borgerkrigen, og Christian fungerte som kaptein i selvlavet uniform med soldaterlue, og førte an med stor værdighet, et trægevær i den ene haand og et stort stjernebanner i den anden.

En vinter lærte han to bukker op til at trække slæde og drog saa rundt fra farm til farm for at gi barn en fornøielig slædetur. Allerede i den alder fik han ogsaa ry som en flink jæger. Tarvelig og ensformig som levemaaten paa landet var i de dage, var det en velkommen avveksling naar han kom trækkende hjem med deilig fuglevildt eller harer.

Men dygtig og energisk som han var, selvskreven leder blandt sine kamerater, blev han aldrig

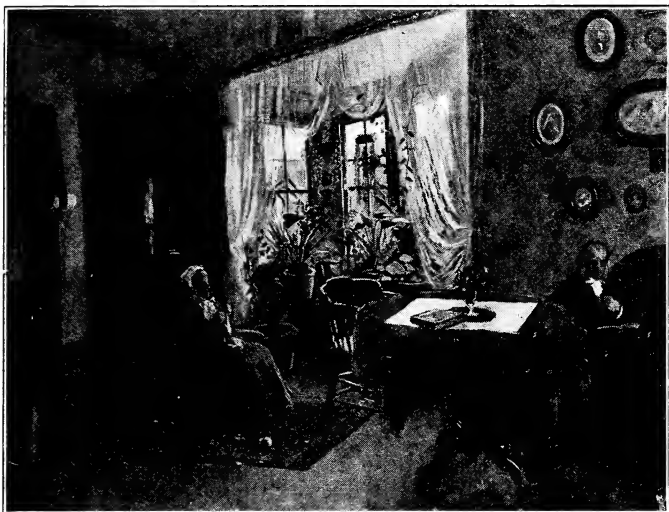
kry eller "stor paa det". Han var en lydig søn, beskeden i al sin færd, glad i at glæde andre. Intet under at han stod høit i menighetsfolkets yndest. Alle var enig om at Christian var en ungdom som ikke var faldt ut av daabens naade.

Det var den evangeliske aand i hjemmet som fostret et saa sundt og vakkert ungdomsliv. Gud hadde han lært at kjende som den naadige Fader, der for Jesu skyld tilgav synden og vilde at hans barn skulde glæde sig i hans rike gaver og fremme sin glæde ved at dele dem med andre. Det gik simpelthen ikke an at bedrøve den gode Gud ved likegyldighet for hans ord, ulydighet mot forældre, uhæderlig eller ukjærlig færd mot næsten. Og blev man overilet av nogen synd — hvad der desværre skedde altfor ofte — saa stod dog Guds hjerte altid aapent, fuldt av naade for den bodfærdige.

Dette lyse livssyn fæstet sig altid mere hos Christian Preus. Det var ikke lovens tordensky som fylgte hans horisont, men naadens solskin. Aabenbar synd maatte vel straffes, og især likegyldighet mot Guds ord og vilje banlyses. Men bak alle skyer, det visste han, skinnet evangeliets sol, saa der tilslut maatte falde regnbueglans over triste minder om forgaaelse som over al livets sorg.

Dyster lovmæssighet fik aldrig raaderum i hans hjem. Om søndagen, f. eks., maatte man ikke forlate sin egen forsamling, men gjerne høre og lære prækenen og Guds ord. Og dog skulde bruken av Guds ord ikke utelukke glad færd i Guds natur, uskyldig adspredelse eller anstændig lek, men tvertimot hellige alt dette, saa det ogsaa kunde tjene legem og aand til gagn og ske til Guds pris.

Spring Prairie prestegaard ligger noksaa langt ute paa landet, avsides fra jernbaner og de store alfarveier. Man kunde tænkt at et presteemne som vokset op der, vilde bli holdt fremmed for folkelivet som det arter sig ute i verden, at han vilde være avskaaret fra anledning til at bli kjendt med

FORMAND OG FRU H. A. PREUS I DAGLIGSTUEN

de forskjellige mennesketyper som han siden skulde paavirke, og de mangfoldige interesser som han skulde adle. Men allerede i Christian Preus's ungdom kom der en næsten utrolig mængde fremmede til hans hjem. Det skyldtes dels farens stilling, men end mere det ry som stod av den hjertelighet og likefremhet hvormed gjester blev hilset velkommen. Det var et av de store centrer for vort kirkelig interesserte utflytterfolk.

Personligheter fra alleslags livsstillinger lærte den opvakte unggut saaledes at kjende. Ikke bare farmere og byfolk fra de fjernere strøk indenfor det vidtstrakte prestekald. Heller ikke bare norsk-amerikanske prester og lærere, kirkeraadslemmer og en mangfoldighet av studerende fra vore kirkeskoler. Men der kom ledende mænd fra andre kirkesamfund; der kom journalister, læger, jurister og arkitekter fra Norge som vilde slaa sig ned her i landet og søkte raad desangaaende.

Omgangen med alle disse gjester dannet ogsaa et viktig led i Christian Preus's opdragelse for prestegjerningen. Vi tænker ikke nærmest paa den spore de hyppige besøk av dannede mennesker gav til end flittigere at dyrke sang og musik, til at sætte sig end mere ind i verdenslitteraturens mester-
verker og gjøre sig fortrolig med de nye fremtoninger paa kunstens, videnskapens og industriens omraade. Vi tar ikke engang hovedsakelig sigte paa det utsyn han fik over de kirkelige forhold hertil-lands og verden rundt. Nei, det som vist var av største betydning for hans senere virke, var den opplærelse han fik i menneskekundskap. Og paa grundlag herav utviklet han sin merkelige evne til at omgaaes folk fra alle samfundslag, paa hvilketsomhelst alders- eller dannelsesstrin.

Alle som kjendte ham, vet at han kunde tale sognemaal med sogningen og vossemaal med vos-singen. Faa prester har vel saa ofte faat den ros av menigmand som ligger i "han er som et andet menneske, han". Men paa samme tid kunde han føre et sprog og optræde paa en maate som vakte beundring i de fineste selskapskredser i Norge saa-

velsom hertillands. Mange sier at han hadde sin styrke som menneskekjender. Andre fremhæver mere det at han evnet at gi især yngre den følelse at han stillet sig paa like linje med dem, saa de kunde tale fortrolig med ham som med en ven. I hvilkensomhelst klynge av ærbære mennesker forstod han instinktmæssig, straks han traadte ind, at anslaa den rette tone.

Men hvordan nu end hans venner kan uttrykke sig om denne side ved hans personlighet — deres ros har sit værd og sin dypeste grund i den forvissning at han vilde være alt for alle forat han kunde vinde nogen for Kristus. Det var ikke i selvisk interesse at han søkte at være alle tillags. Det skal sies om Christian Preus at han higet efter at virkeliggjøre i sit liv Pauli store ord: "Jeg søker ikke hvad eders er, men eder selv".

— — — — —

Da Christian var konfirmert blev han sendt til "skolen i Decorah". Selvfølgelig. Vistnok hadde en velstaaende slegtning i Norge tilbudt at bekoste hans undervisning i fædrelandet, men gamle Preus hadde selv været med at grundlægge Luther College, og ingen la mere bret paa at skolens opgave fortrinsvis skulde være at forberede for det teologiske studium. Det var derfor selvsagt at Christian skulde uddannes i samfundets skole. Det ligger ikke indenfor rammen av denne skisse at skildre sønnens ophold der. Det er nok at si at han var en flink student, avholdt av lærere og kamerater, at ikke bare hans forstand blev beriket, men ogsaa hans kristelige hjerteliv. Hans karakter og færd naar han var hjemmæ i skoleferiene, opmuntret mange

forældre til at sende sine sønner til colleget. Og det selvegne kjendskap han fik til det klassiske kursus, styrket ham siden mangen gang naar det gjaldt at opretholde dette kursus som bedst svarende til formaalet for et luthersk college.

Vi kan heller ikke dvæle nærmere ved hans erfaringer som teologisk student i St. Louis. Det bør dog nævnes at han ofte talte om det mægtige indtryk som dr. Walthers aandsfyldte personlighed gjorde paa ham. Han ansaa Walther ubetinget for den ypperste teolog som Gud hadde skjænket den lutherske kirke i vor tid. Egte lutherdom hadde unge Preus lært av sin far og i Decorah. Det som han skyldte Walther og aldrig kunde fuldtakke ham for, var det dypere indblik i de lutherske grundsandheter, særlig retfærdiggjørelsen av naade og forskjellen mellem lov og evangelium, en mere bevisst lojalitet mot skrift og bekjendelse, et mere fast grep paa de frikirkelige principer og deres anvendelse. Aldrig kunde han heller glemme de herlige frugter som menighetslivet i St. Louis hadde baaret av Walthers og hans medarbeideres evangeliske virksomhet.

Efter vel bestaat embedseksamen i 1876 antok Christian Preus kald som hjelpeprest for sin far. Han var blot henved 24 aar gammel. I den levnetsbeskrivelse som han forfattet til sin ordination, angir han sin personlige stilling til embedet i følgende ord: "Den gode Gud, hvis kraft fuldkommes i skrøpelighet, har gjort den uvillige villig og anser den uværdige for Jesu skyld for værdig og lar ham idag fremstille sig til ordination med for-

trøstningsfuld bøn til ham hvis tjener han faar være, om at forlene ham visdom, ydmyghet og tro-skap i ordets tjeneste." Hvilken skjøn bekjendelse! Saa enkel og ydmyg, og dog saa fuldt forvisset om Guds kald og naade! Der er dem som mener at det sind hvormed den kaldede tjener bør træde over dør-

PASTOR C. K. PREUS (1876)

terskelen til embedets helligdom, neppe har faat et mere fyndig og vakkert uttryk.

Men hvortil sigter "har gjort den uvillige vil-lig?" Mon bare til den hellige ærefrygt som ret-skafne Guds barn føler likeoverfor det ansvars-fulde kald?

Mangt tyder paa at ogsaa tanken paa de menig-heter som hadde kaldt ham, ytret sig i disse ord. Det var ikke greit for en ganske ung mand at optræde som sjælesørger i den egn hvor han var vokset op og for folk blandt hvem en saa fremragende kraft

som hans far hadde virket i næsten en menneskealder.

Det lyder næsten som svar paa sønnens betæneligheter naar faren vælger til tekst for sin ordinationstale: "Saaledes agte man os som Kristi tjenere og husholdere over Guds hemmeligheter! Forøvrig kræves av husholdere at de maa findes tro."

Det var vel nærmest for at lette de urimelig store embedsbyrder som hvilte paa faren, at han antok kaldet; men den deilige ordinationstekst maatte til for at gi ham fuld frimodighet. Og disse Herrens ord kunde gjerne sættes som overskrift over hans 21-aarige virke som prest.

Gud styrte det saa at selv de menighetsfolk som han hadde været mest fortrolig med under opveksten, ikke foragtet ham for hans ungdoms skyld, men lærte at agte ham som en Kristi tjener og husholder over Guds hemmeligheter. Skjønt han ikke satte op en høitidelig embedsmine eller stoltserste omkring som en lineal i sorte klær og hvitt slips, men færdedes blandt folk fordringsløs og jevn som vanlig, stod der respekt av ham. Og om man end ikke titulerte ham som "pastor Preus", men omtalte ham som "vor Christian" eller endog likefrem kaldte ham "Christian" som i gamle dage, saa er alle enig om at saadan fortrolig tale ikke kortet av paa ærbødigheten, men var en hyldest som kjærligheten bragte ham.

Gud hørte ogsaa hans bøn om at forlene ham troskap som husholder. Derom er der bare én mening i hans gamle menigheter.

Han var tro mot Gud. Han vernet om Guds

hellige nadver ved en saa samvittighetsfuld bruk av anmeldelsen og det private skriftemaal som man skal søke længe efter make til. De som vilde gaa til alters for ham, samledes først til en fælles andagt med samtale over frelsens vei og den værdige bruk av sakramentet. Dernæst kom de enkelte ind i sakristiet. Der kunde presten rette til hver en det Guds ord som just passet til hans aandelige tarv, for saa, efter aapen bekjendelse av synd og naade-trang, at meddele absolutionen.

Og pastor Preus var tro mot Guds ord, idet han med alt alvor søkte at frembære offentlig og privat Guds budskap uavkortet og uforvansket og med skjønnsom anvendelse av lov og evangelium. Saa oprigtig gjaldt det for ham at bli i Jesu ord at han heller lot sig avsette sammen med sin far av majoriteten i en menighet end fornegte en lære som han maatte anse for skriftens og bekjendelsens. Der er faldt et forsoningens skjær over denne bitreste embedssorg han maatte opleve, idet denne menighet har kaldt til sin prest hans ældste søn, som overfor menighetens kaldskomite erklærte at han lærte just som faren.

Han var tro ogsaa mot de menigheter som den Helligaand hadde sat ham som tilsynsmand over. "Hans ene attraa," sier en av hans medarbeidere, "var at frelse sjæle."

Han visste at evangeliet alene kunde utvirke dette. Det er derfor betegnende at teksten for hans tiltrædelsespræken var evangeliet paa anden pinse-dag, hvor vi har "den lille bibel", hele evangeliets kjerne: "Saa har Gud elsket verden at han gav sin søn, den enbaarne, for at hver den som tror paa ham ikke skal fortapes, men ha evig liv."

Om denne præken sier en erkjendelsesrik kvinde som hørte den i to menigheter, at den gjorde et dyper indtryk paa hende end vel nogen hun har hørt. Jesu Kristi kjærlighet til synderen blev grundlaget i hans forkyndelse som det var i farens.

Det viste sig snart at han godt kunde ha spart sig bekymringen for at hans prækener ikke vilde holde maal med farens. Det tør være at de ikke formelt var saa grundige. Men han hadde den samme kraftige skikkelse som faren og den samme værdige optræden. Og der var en vidunderlig klang og fylde i hans røst, saa han uten anstrengelse kunde gjøre sig hørt i de største forsamlingshus. Dertil var hans stil mere flytende, hans fremstillingsmaate mere grei, hans sprog mere enkelt. Han hadde ogsaa i sin forkyndelse et eget praktisk grep, en merkelig evne til at stille sig paa tilhørernes nivaa og en fylde av billeder hentet fra det daglige liv. Det blev vist snart uttryk for menigmands omdømme hvad et gammelt menighetslem sa: "Eg trur han Christian biter gammeln au, eg."

Men det var blot ved samvittighetsfuldt stræv at han arbeidet sig frem til at bli den store prædikant. Søndag aften, efter dagens møie, tok han for sig teksten for den følgende søndag og viet gjennem uken al den tid han kunde avse til studiet av den, for saa paa lørdag, og det som regel langt utover natten, at faa prækenen skrevet. Aldrig var han selv tilfreds med sine prækener. Altid søkte han at forbedre dem; derom vidner de mangfoldige rettelser i manuskriptene, saa de ofte blev næsten ulæselige.

Men just ved denne troskap vandt han altid længere frem. Da han under sit sidste besøk i

Norge optraadte som prædikant, faldt der ofte udtalelser som denne: "Slike prædikanter trænger vi i Norge." Og en fremragende norsk-amerikansk læge sier om ham: "Professor Preus var en overlegen begavelse. Jeg hørte ham gang paa gang i Norge i 1914, under alle mulige omstændigheter, og han var altid heldig i sine taler."

Det laa ham meget paa hjerte at gjøre gudstjenesten skjøn og værdig. Især stod det daarlig til med salmesangen paa de fleste steder. Det tok ham ikke længe at faa rettet herpaa. Han fik de unge i menigheten samlet til sangøvelse under hans hustrus ledelse, lærte dem at sætte pris paa vor rike salmeskat, og efterhvert fik han dannet ganske store og flinke kirkekor med egne dirigenter. Naar han selv satte ind med sin vældige bas, mindes de som var barn dengang, at den runget gjennom kirken som dype orgeltoner der bar korets og menighetens sang.

Han var glad i arbeidet for og med de unge, og det lykkedes ham at faa dem meget aktivt interessert i menighetens gjøremaal. Men størst omhu la han paa barnenes kristelige undervisning. Han hævdet til sidste stund det princip at menighetsskolen er det rette grundlag for kirkens fremme. Selv la han saavel som hans far store summer til for at holde en saadan skole gaaende i hjemmenigheten. Og da han flyttet til Decorah med sin store barneflokk, bygget han paa sin eiendom nær colleget et skolehus for at hans og andres barn kunde faa en undervisning som helt igjennem var baaret av Guds ord og aand.

Flittig holdt han i mange aar katekisation un-

der gudstjenesten og forstod at gjøre denne samtale interessant og opbyggelig for voksne som for barn. Flere av dem som mest nøie har fulgt hans virke, er av den mening at han hadde sin styrke i konfirmantundervisningen. Han anvendte ialfald det meste av sin tid og kraft paa denne vigtige del av sin gjerning. I flere aar betjente han jo fire store menigheter og gav tre timer om uken gjennom størsteparten av aaret til konfirmantene i hver av dem. Var der barn som stod tilbake, tok han dem hjem til sig i prestegaarden, hvor prestefruen læste hver dag særskilt med dem i flere uker. Neppe nogen gren av hans arbeide har baaret saa velsignet en frugt. Det gjør en varm om hjertet at høre fra mange som nu er kommet langt til aars, at det som har bevaret dem paa salighetsveien, trøstet dem i sorg og styrket dem til at gjøre sit dagverk, hver i sin stilling, som for Herren, fremfor alt har været den lærdom av Guds ord som Christian Preus saa klart og indtrængende la dem paa hjerte i konfirmant-timene.

Han selv talte ikke meget om sine erfaringer i den private sjælesorg. Skriftestolen var en helligdom som ikke maatte aapnes. Det var som en uskreven lov fra hans fars tid at man i prestefamilien ikke skulde uttale sig om enkeltpersoner i menighetene uten til fortjent ros. Da saaledes en ung kvinde, som altid var en velkommen gjest paa prestegaarden, engang i tankeløshet lot falde en noget nedsættende bemerkning om et menighetslem, la gamle fru Preus haanden paa hendes mund og sa: "Det skal du gjemme og glemme."

Der var dog erfaringer av Guds ords lægende

kraft som gjorde presten saa glad at han maatte meddele dem. En gammel mand blir reddet ut av sit syndeliv paa gravens rand. En døende mor blir saa styrket fra det høie at hun frimodig tar avsked med sin mand og den store barneflokk og glad gaar ind i døden. En ungdom paa skilleveien vælger at ta korset op og følge Jesus efter. Et barn med et trodsig og vildt gemyt bøies til villig lydighet mot Gud og forældre.

Saadant kunde Preus fortælle, til trøst og gavn for andre. Men i menighetene gaar der ord om andre oplevelser som bragte for dagen hans beundringsverdige takt og troskap som sjælesørger.

To naboer, begge medlemmer av menigheten, men begge jernhaarde naturer, har ligget i strid. Saken mellem dem er kommet frem for fredsdommeren. Ingen vil gi tapt. Der er utsigt til at der vil bli appel ind til høiesteret, og at stor forargelse vil bli voldt i menigheten. Saa kommer "han Christian" paa besøk. Saadan tillid har begge parter til ham, saadan magt øver Guds ord i hans mund at der blir fuldt forlik og venskap.

I pionérsettlementene var der, som bekjendt, megen misbruk av sterke drikke. Det turde vel hælde at presten paa sine reiser møtte endog menighetsfolk som hadde faat sig en taar over tørsten. Hvor harm og sorgsen han maatte bli! Men aldrig for han løs paa drankerne med heftighet eller bitter skjend. Han søkte dem op i hjemmene. Og hvad en av dem fortæller, gjælder uten tvil om mange: "Presten kom til mig og foreholdt mig min hang til drik, indtil han brast i graat. Da maatte ogsaa jeg graate, og fra den tid blev det slut med drikken."

I de gamle strøk hvor de første settlere maatte ta kjæmpetak for at faa land ryddet og hjem bygget, var det ikke let at faa folk vænnet til at gi rundelig og regelmæssig til kirkens gjøremaal. Men Preus's evangeliske maate at lægge saken frem paa, aapnet hjertene — og pengepungene. Naar han formante "ved Guds barmhjertighet" og mindet folk om at "Herren har eders gaver behov," saadde han offervillighet. Var han kommet med lovens krav, kunde han maaske høstet større summer den ene gang — men ha latt akeren igjen øde og ufrugtbar.

Christian Preus tok til hjerte den berømte Bengels raad at "en prest bør ta sig mest av de første," d. e. barnene — "og av de sidste," d. e. de syke og døende. Hans menighetsfolk kan ikke finde ord til at uttrykke sin anerkjendelse av hans troskap mot de syke. En nabo og ven, som kjæmpet med døden i fulde tre maaneder, fik kjært besøk av unge Preus eller hans far hver eneste dag. Veir og føre kunde være rent umulige, men avsted maatte han naar der kom sognebud. En dag hadde han kavet sig frem tilfots gjennom snestorm til en syk langt borte. Paa hjemveien kom han kl. 8 om aftenen til en farm henved 4 mil fra prestegaarden. Da var han saa træt, og veiene saa ufremkommelige, at hans venner der insisterte paa at laane ham en kraftig ridehest. Presten skulde bare slippe den løs naar han naadde frem, sa de; saa skulde nok hesten finde veien hjem. Preus kom hjem, men hans venner maatte vente paa hesten til det dæmret mot dag.

I det hele tat "slog han aldrig feil," sier en som

kjendte ham vel, "naar det gjaldt at utføre en embedsgjerning." Mangfoldige ganger maatte han præke i tre menigheter paa samme søndag og kjøre 40 mil i buggyen, daarlige som veiene oftest var i de tider. Men han var altid fremme i god betids. Det er dog bare retfærdig at nævne at Preus selv aldrig glemte at gi den trofaste Niels Andersen, som i 17 aar gjorde alt gaardsstellet for ham, kredit for at han rak saa vidt omkring og var saa punktlig.

At drage avsted paa ski de ti mil til Bonnet Prairie, naar man ikke kunde komme frem med slæde — det var ham forholdsvis som en lek, selv om han av og til fik ansigtet frosset. Anderledes var det mangel gang naar han maatte gaa paa ski de 15 til 20 mil, eller saa, vestover i Lodi menighet. Engang som han skulde dit til en brudevielse i bitende kulde, maatte han stanse i et farmhus paa veien og binde hvetesækker om sine knær for at de ikke skulde fryse fordærvet.

Hans uegennyttighet og villighet til at tjene er blit til et ordheld blandt hans kjendinger. Engang rakte en gammel mand, som han hadde besøkt, ham ti daler til avsked. "Skal det være til missionen?" spurte Preus. Manden blev litt forvirret; han hadde aabenbart ment pengene som en gave til presten. "Du faar bruke dem til det du vil," svarte han. Da Preus var kommet op i vognen, sa den mand som kjørte ham: "Nei, du Christian, du er altid lik dig selv. Aldrig tænker du paa dit eget bedste. Du vet saa vel at de pengene var tiltænkt dig."

Under et besøk i Stoughton hørte han at en

ung pike fra hans kald, som gik paa vort akademi der, var blit syk. Straks opsøkte han hende, og hun bad ham bringe besked hjem om hendes tilstand. Han tar det første træn til hjemmestationen og kjører mange mil forbi prestegaarden, uten at stanse indom, forat moren kan komme avsted itide til den syke datter.

Av saadanne træk kunde man samle nok til et særskilt kapitel. Men mange av hans venner vil altid tænke paa den tjeneste han viste Vor Frelses menighet i Chicago som det mest slaaende vidnesbyrd om hans uegennytte.

Før han tiltraadte som hjelpeprest for sin far hadde han betjent denne menighet et halvt aar under en vakanse. Av flere grunde var menigheten kommet i en mislig stilling, en tidlang var den uten fast prest. Kirkesøkningen og interessen for menighetens gjøremaal tok av, og de trofaste medlemmer begyndte at tape modet aldeles.

I sin nød vendte de sig til Christian Preus. Hans gamle pretekald vilde ikke gi slip paa ham, men tillot ham dog at ta sig av "Vor Frelses" midlertidig. Han virket der i to aar, og da han forlot Chicago, var menigheten traadt ind i en ny blomstringsperiode.

Men man kan tænke sig hvilken kraftanstrengelse det kostet Preus at skulle oparbeide en sygnende bymenighet og dog stadig føre tilsyn med arbeidet i sit store pretekald langt oppe i Wisconsin! Det ene aar blev han boende paa Spring Prairie, og det betød at han stadig maatte flakke frem og tilbake mellem hjemmet og storbyen. Han syntes aldrig han hadde raad til at ta sovevogn paa

disse lange natreiser. Heller ikke hadde han tid til at reise om dagen. Men naar hans egne saavel som andre bad ham om at spare sig selv, svarte han med sit vanlige lune: "Det er meget haardere for mig at høre paa alle disse formaninger om at spare mig selv end at gjøre det altsammen."

De som kjendte til forholdene i Chicago de to aar vil mindes hvor glad kirkefolket der blev da han kom, med hvilken stigende beundring man fulgte hans taktfulde, opofrende, ret evangeliske virksomhet, og med hvilken sorg man saa ham dra hjem. Men den fryd som der blev i de gamle menigheter da "vor Christian" flyttet ind i den gamle prestegaard igjen — ja den kan nok ikke skildres.

Hans sjælesørgersind holdt sig vaakent til det sidste. Mens han var college-præsident, kom en fattig amerikaner i nabolaget til ham og bad ham inderlig om at se til hans unge søn som laa syk. Preus fulgte straks opfordringen, fandt at gutten ikke var døpt og opmuntret forældrene til at faa en av vore prester i byen til at gi ham daabsundervisning. Nei, hverken gutten eller forældrene vilde ha nogen anden sjælesørger end professor Preus. Saa underviste han da gutten regelmæssig og hadde den glæde at kunne døpe ham kort før hans død.

Hemmeligheten i hans velsignede virke var at han hadde "været hos Jesus" og av ham lært at elske sine menigheter og de sjæle som Gud førte ham imøte. I den skare av jevne folk som var betrodd ham, saa han Guds husfolk, et kongelig presteskap, Kristi medarvinger, dyrekjøpte sjæle som det var ham forundt at føie ind som levende stener i Guds evige tempel. Derfor holdt han av dem, derfor tok

han saa levende interesse i al deres færd og ofret sig helt for at tjene dem.

Hvor almindelig han var avholdt, er der ikke her anledning til at skildre. Det var det æresminde han kunde ønsket sig: sine sognebarns kjærlighed. Det er reist ham, og det skal ikke forfalde!

Vi vilde gjerne dvælt ved saa mange vakre træk hos ham, hans uopslitelige taalmodighet, hans urokkelige freidighet under megen møie, sorg og motgang, hans evne til at bringe solskin med sig overalt hvor han kom. Vi kunde fylde mangfoldige sider med lovord om ham. Vi kan dog her bare citere følgende uttalelse av en som i lang tid stod ham nær og er kjendt som en nøgtern mand der ikke tar munden for fuld: "I have learned to look upon Professor Preus as one who came nearer my ideal of a pastor than any man I know. . . . He was an example to his flock. I can say of him, what I can say of few men living, that through 26 years of acquaintance I never found him guilty of a word or act that I thought was even shady—so clean and noble was his mind."

Grundtrækket i hans karakter var det dype alvor i hans hjerteforhold til Gud.

Han kunde delta i munter spøk, hadde et usedvanlig aapent øie for det humoristiske, og hans spillende vid kunde gi en vennekreds mangel på en glad stund. Han hadde en merkelig hukommelse og kunde fortælle morsomme oplevelser med liv og lune. Han mindedes saaledes da han første gang skulde undervise konfirmanter og spurte en pike hvad hendes navn var, at hun, med tanken fæstet paa leksen i bibelhistorie, svarte: "Moses!" Men

aldrig kunde han taale uanstændig spøk eller vit-tigheter som krænket Guds navn og leflet med Guds ord. Aldrig kunde han sætte sig hen, endog i en fortrolig klynge, bare for at diske op med anekdoter og morsomme historier. Dertil var hans kald for hellig, og selve livet for alvorlig.

Han hadde en vaaken samvittighet for sine feil og forgaaelser. For ham var de store, om de end kunde forekomme andre ubetydelige. Hadde han i uagtsomhet saaret nogen, saa var han aldrig for stolt til at be om tilgivelse. Det var dette ydmyge sind som ogsaa holdt ham fra at sætte sig til doms over andre.

Allerstørst var han dog i sit egne barnesind likeoverfor Gud. Til ham gik han stadig med dyp erkjendelse av sin synd og uværdighet og da med inderlig bøn om forbarmelse for Jesu skyld. Naar han saa i evangeliet, absolutionen og nadveren var blit forsikret paany om naaden i Kristi blod, gik han freidig dagens kamp og sorg imøte. Han vandret, det tør vi trygt si, med Gud.

Det vilde daarlig ha huet Christian Preus om vi skulde avslutte endog denne korte og ufuldkomne skildring av ham som prest uten at bringe fra ham og alle som hadde ham kjær en hjertens tak til hans trofaste hustru, Louise, født Hjort. Ofte end hun maaske kan ha tænkt sig, talte han til sine fortrolige venner om alt han skyldte hende. Det var deres mening som stod dem begge nær, at som prestekone og mor var hun paa høide med hvad han var som prest og far. Naar vi tænker paa den store barneskare som Gud hadde skjænket dem, og som hun, paa grund av mandens hyppige fravær, i ful-

dere maal end maaske de fleste moder har evnet under Gud at opdra til gudfrygtige og indflydelsesrike mænd og kvinder; naar vi mindes hvor levende og virksom del hun tok i sin mands hele kaldsgjerning, hvorledes hun trolig bar livets sorger sammen med ham og lettet byrdene ved sin tro paa Guds naade i Jesus; naar vi kommer ihu hvorle-

PASTOR OG FRU C. K. PREUS MED DERES TO ÆLDSTE BARN (1880)

des hun altid venlig aapnet hjertets dører, saavel som hjemmets, i gjestfrihet mot alle dem som kom i Guds erende — naar vi har for øie den gudhengivenhet hvormed hun bærer ogsaa det sidste og tyngste tap, hendes mands død, — da kan vi som hadde Christian Preus kjær, ikke andet end sætte hendes navn ved siden av hans paa det kjærlighetens æresminde som vi verner om i vore hjerter.

V. PROFESSOR AND PRESIDENT AT LUTHER COLLEGE

O. A. TINGELSTAD

REMOVAL TO DECORAH

BBROKEN in health, worn out in the ministry of the Gospel of Jesus at the age of 44, Christian Keyser Preus moved from Spring Prairie, Wis., to Decorah, Iowa, with his wife and family of eight children, in the summer of 1897. He established his home on the hill just east of the Luther College campus, in a house in which his wife had an inherited interest. He sent his three oldest sons to Luther College as students, and built a little school-house for the younger children where they might be trained as Christians. Having for more than twenty years exhorted his parishioners to seek first the kingdom of God and His righteousness, he now in his remaining years would spare no efforts to make his own children first of all children of God and disciples of the Master. In the sequel the other blessings promised the seeker after righteousness were added unto him by the Lord.

It was no wonder that Rev. C. K. Preus had broken down. He knew no rest in the service, and habitually did the work of three. At their first joint meeting after Rev. Preus' resignation, his

former parishioners decided that the parish must be divided; and this was accomplished the following year, in that his former charge was divided into three separate parishes, Spring Prairie and Norway Grove congregations forming one parish, Lodi and Decorra another, and Bonnet Prairie and Rio the third. The Spring Prairie and Norway Grove parish now extended a call to Rev. Preus to return as pastor of this portion of his former charge, but this call was declined on account of continued ill health in spite of a year of recuperation. It was felt by his friends and advisers, that the only way in which to save him for any extended future usefulness was to keep him out of any position which would seem to make it his duty to duplicate in any manner such strength-draining undertakings as, for example, to serve a Chicago congregation in time of need in addition to his regular duties, as he had done as pastor at Spring Prairie.

In April, 1898, it happened that the home of Prof. George Markhus was quarantined for two and one-half weeks on account of diphtheria. Meanwhile the work of Prof. Markhus at Luther College was taken care of in the main by Prof. Haldor Hanson, Mr. Eugene Johnson, and Rev. C. K. Preus. This was the first teaching done by C. K. Preus at Luther College. It suggested the possibility of his becoming available for more such work.

There was a vacancy at this time on the permanent teaching staff at Luther College. Prof. H. J. G. Krogh, who had taught Latin and Norwegian in the Preparatory Department at Luther College since 1890, had resigned in 1896 to accept a pastor-

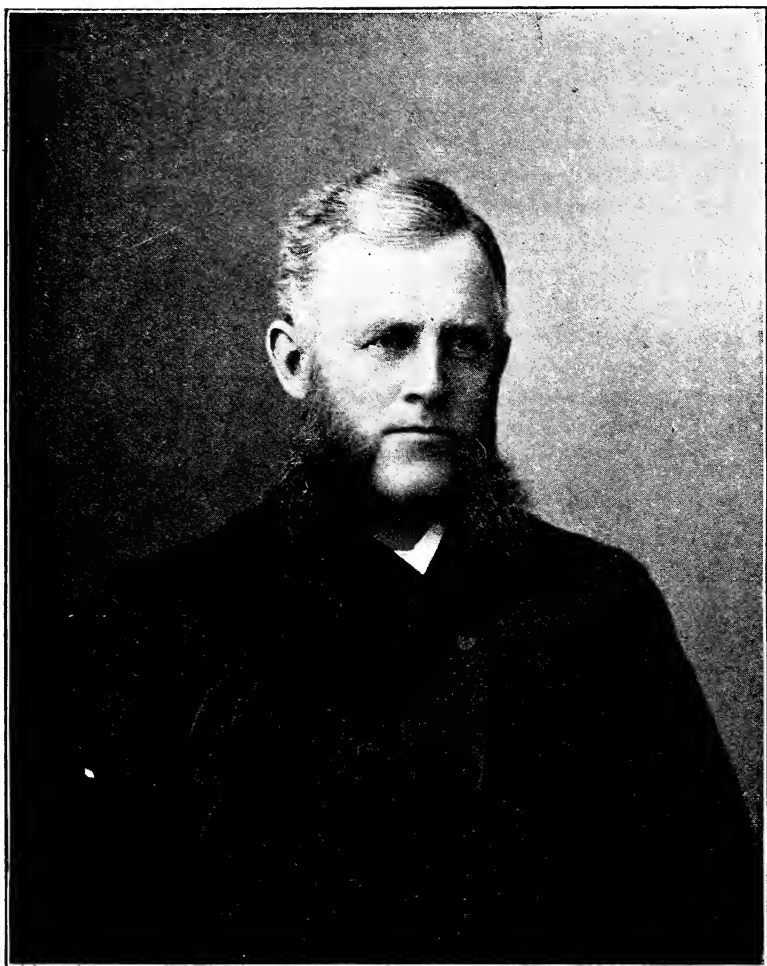
ate at Ossian, Iowa, and his place was being filled temporarily by Mr. Kristen Kvamme, who had graduated from Luther College in 1894 and had interrupted his study of theology to do his Alma Mater this service of supplying a temporary vacancy. In the spring of 1897 this position was offered to Dr. John E. Granrud, who had been serving in the place of Prof. L. S. Reque during the latter's four-year absence as United States consul at Rotterdam, Holland, 1893—1897. Dr. Granrud declined. The Church Council, in accordance with regulations then in force, issued a call for nominations for the position on the part of members or congregations of the Synod, and, on Sept. 21, 1897, nominated four candidates: Rev. O. N. Fosmark, Rev. J. W. Preus, Rev. I. B. Torrison, and Rev. O. P. Vangsnes. After the prescribed four weeks for protest against any or all candidates had elapsed, the Church Council extended the call to Rev. I. B. Torrison; but he declined on the advice of his physician. The Church Council convened again on March 22, 1898, and resolved to recommend to the Synod that it call Rev. C. K. Preus to take charge of the instruction in religion and Norwegian in the Preparatory Department at Luther College, temporarily, and that one of the members of that year's Senior class at Luther College be temporarily appointed as teacher of Latin. The Synod adopted this recommendation at its district meetings that summer; Mr. Z. J. Ordal agreed to teach Latin, and C. K. Preus religion and Norwegian, in the Preparatory Department; and at the beginning of the 38th year of Luther College, Sep-

tember 1, 1898, they entered upon their duties accordingly. Prof. Preus' salary this year was \$500.

His extended experience as pastor had made Prof. Preus unusually well qualified to teach religion and Norwegian. He understood young people, gave them his love and his sympathy and made them feel that he was a friend to whom they could always go for wise counsel. He was a fatherly guide rather than a punctilious taskmaster. His health steadily improved, and his work as teacher won the approval of the College authorities. In March, 1899, the pastors of the Synod concurred in the resolution of the Church Council to make his appointment permanent. His capacity for work returned to such an extent that it was found possible to dispense with the services of Mr. Ordal the following year. This year Prof. Preus taught Norwegian, religion and Latin. With the election of an additional teacher in 1900 in order better to accommodate the new students in the Preparatory Department who came with insufficient preparation, Prof. Preus was relieved of Latin and given history instead. All his teaching was done in the Preparatory Department until his election to the presidency of the institution in 1902.

ELECTION TO THE PRESIDENCY OF LUTHER COLLEGE

In 1902 Prof. Laur. Larsen resigned as president of Luther College after forty-one years of unbroken service in this capacity. Prof. C. K. Preus was elected as his successor.

PRESIDENT C. K. PREUS (1902)

Very few men indeed could point to a record of service like that of Prof. Larsen. Two years a teacher in Norway, two years a pastor in Wisconsin, two years professor of theology at Concordia Seminary, St. Louis, Mo., and forty-one years president of Luther College, he was, at the approach of his sixty-ninth birthday, forever enshrined in the hearts

PROF. AND MRS. C. K. PREUS AND THEIR DECORAH HOME (1903)

of thousands as "Luther's Grand Old Man". To whom indeed would the Synod be willing to entrust the burden which President Larsen had borne with distinction so long? It was a most remarkable vote of confidence and a unique testimonial of the esteem of the Synod, that Christian Keyser Preus, five years ago a broken-down man and at the moment a teacher of "preps", without experience in school administration and without technical knowledge of school affairs, should be chosen president of Luther College. Later some wondered how it came

to pass, and some came to be vigorous and sharp in their criticism of some features of the new administration; but history does already record that the people of the Synod did wisely and well in reposing this trust in the strong and noble personality of C. K. Preus.

Although President Larsen had himself indicated Prof. Preus as the proper man to succeed him, it was with great reluctance that Prof. Preus was prevailed upon to accept the election. When the report of the committee on nominations had been read in the meeting, Prof. Preus handed in the following statement in writing: "I cannot be a candidate for the presidency of Luther College. I would gladly serve the body and the College, but that responsibility I am not able to undertake, even if they should vote for me." The matter was referred back to the committee, which reported once more that "with respect to the presidency of Luther College it had the honor again to move Prof. C. K. Preus for this office." When he finally did accept, it was with the reservation that his friend, Rev. A. K. Sagen, should honestly tell him if he did not prove qualified to fill the position. His first report to the Synod as president of Luther College breathes this same spirit of deep humility. "It was not with a light heart," he writes, "that I a year ago assumed the presidency of Luther College. I was fully aware of both the responsibility and the many difficulties it would entail, and I knew better than anyone, how few qualifications I had for performing this work. But I had not desired the position, and I promised in God's name to try."

It would under any circumstances be difficult to succeed a president of forty-one years' honorable standing. Advocates of changes in policies of administration would raise their voices more boldly than before and accentuate already existent differences of opinion. One problem, always acute in a school of the type of Luther College, would be that of proper discipline; the Synod had in 1899, for example, authorized the expulsion of students who should fail to attend church services regularly after warning, conference with parents, and repeated admonition. The equipment and the housing facilities of the College had long been recognized as inadequate, but the fear of increasing expenses and incurring debt kept running strong throughout the Synod. Advocates of co-education, elective courses, and elimination of the Preparatory Department were speaking their minds. There was complaint that too few of the graduates took up the study of theology and entered the service of the church. Especially did natural differences of opinion as to the policy which should underlie the future development of the College make the situation difficult. Nor could the personal equation be altogether ignored. It would take a strong man to pilot the College safely through the next twenty years. Prof. Preus had been at Luther College long enough as a teacher to know that critical times were ahead for the traditional ideals of Luther College.

"The Norwegian Luther College" was the official name of the College. Prof. Preus understood that each word in that name stood for a principle. The heritage of the fathers should be preserved

for America; the gospel light of the Lutheran Reformation must be kept undimmed; and the ministers of the church must be thoroughly trained. But English would rise up against Norwegian; indifferentism and modernism would beat in tireless waves against Lutheranism; and a new conception of education would challenge the old theology and its classical foundation.

And yet Prof. Preus was given to feel that it was his duty to take the helm, in spite of many felt limitations. At ten o'clock Thursday morning, September 4, 1902, he opened the forty-second year of Luther College in the College chapel by assigning hymn No. 317 in the Synod hymnbook:

“Jesus, herre! paa dit ord
er jeg til min gjerning rede;
o, den trøst er sand og stor,
du mig ved din aand vil lede!
Paa dit ord og i dit navn
alting vorder mig til gavn.”

Rev. I. B. Torrison led in prayer, and President Preus spoke on Christ's words in Matt. 4:4: “It is written, Man shall not live by bread alone, but by every word that proceedeth out of the mouth of God.” And the student editor wrote in “College Chips”: “Prof. Chr. K. Preus has been elected to succeed Prof. Larsen. Prof. Preus is no unknown quantity among us, but is an old friend, under whose administration we look for bright days for L. C.”

CONSERVATION OF PRINCIPLES

President Preus' first announcement about Luther College appeared in “Kirketidende” July 30, 1902. The opening paragraphs are significant:

"Luther College will, God willing, begin its forty-second year in September. In the years the College has existed many changes have taken place here as elsewhere in our church body. Teachers have been appointed and have resigned. The school's old president, whose name will always be associated with its history, has also resigned from the position which he has filled with such industry and fidelity. Here as elsewhere among our people the demands have risen with the years. All schools offer their students quite different accommodations to-day from those of forty years ago. The language question asserts itself also here. English is receiving an increasingly prominent position.

"And yet, in spite of all changes, Luther College stands for the same to-day as at its foundation. *Soli Deo Gloria!*—To God alone the honor!—is still its motto. God's word is now as before the principal rule. Even as the College once was dedicated to the upbuilding of the kingdom of God, so this year's Synod meeting declares 'its gratitude to God that Luther College also in the past year has been able to perform its work to the blessing of the Church.' May God ever grant this."

These were not empty words and formal phrases. No one can question the sincerity and untiring zeal of President Preus in his efforts to keep Luther College true to the ideals and principles of the founders. President Preus was born, raised, educated, and trained into manhood's full estate among those pioneer fathers of Luther College, and was one with them in spirit. Therefore his

primary aim as president was to *conserve* their ideals and principles.

During the first year of his presidency President Preus was, of course, kept busy "getting onto the ropes," to use a homely expression not foreign even to his lips, and planning for the reception of the semi-centennial jubilee of the Synod. The jubilee synod would convene in Decorah in June, and the Luther College Gymnasium was to be tripled in size in order to provide a suitable auditorium for the occasion. In his spare moments, however, the new president was pondering his larger problems, seeking to extend and to clarify his educational perspective, and to achieve a definite and valid formulation of the educational policy of Luther College. The results have been deposited in a document which he called: "In What Direction and toward What Goal Should Luther College Be Developed in Order Best to Serve the Synod?" This document was read before the Decorah pastoral conference in February, 1904, and before the pastoral conference of the whole Synod the following August, and was printed in "Kirketidende" in March and April, 1905, by request of the conference. It contained President Preus' educational platform with respect to Luther College and was summarized by him as follows: 1) The College must under all circumstances consider its original *aim* and never depart therefrom. 2) The College must never lose its intimate association with *the church body and the congregations*. They need each other. 3) *Changes* must be made only after *careful* consideration. Changes may easily mean retrogression instead of

progress, for example, the introduction of *co-education* or the *discontinuance of the Preparatory Department*. 4) *Discipline* could be improved by the erection of a *dormitory* and a *library and museum building* and by the appointment of more *teachers*, especially a dean. 5) The *curriculum* would be improved by the *extension* of the preparatory course into one of four years and the establishment of a literary course in the two upper years of the College Department. 6) The College could serve the Church by the production of needed *books* or *writings*. 7) By a right use of *scholarships* for the training of teachers the Church would help the College and do much to make its future secure.

It will be observed that the central principle and ideal here is *service to the Church*. The College must justify its existence in terms of direct service to the Church. Inasmuch as the Norwegian Synod was based squarely on the Word of God as originally inspired by the Holy Spirit, Luther College, in order to remain true to its founders, must in its essential features remain just as unchanging as the Bible itself. This very allegiance to God's Word would prove the safest and surest guide to true progress.

On this point President Preus never changed his mind. It was part of his religious faith. To adapt one of his own phrases, he did not believe in dealing with the Holy Ghost at second hand. Therefore he kept Luther College a school of the Church and for the Church and, because it was and should remain "a college for men," he kept it, to the extent required by the theological seminary, a classical

school. He believed that the Church should, as far as possible, train its youth for all lines of honest work in life; but *never* in such a way as to obscure the primary importance of a liberal education on a classical foundation for the leaders and spiritual guides of our Church people. And thus, through sixty years, the note of the founders has rung true: ". Emigrant Northmen, Lutheran Christians, living in Wisconsin, Iowa, Minnesota, and Illinois, have united for the erection of this building, for the purpose of educating teachers of the Church, through the services of whom, by the grace of God, the saving Gospel in Word and Sacraments could be preserved for their descendants. . . ."

CONSTRUCTIVE WORK ON THE CURRICULUM

The *conserving* influence of President Preus has loomed so large, because of the peculiar bias of the times, that many have overlooked the equally significant fact that he was a remarkably though unobtrusively *constructive* worker and builder and in the best sense of the word *progressive*.

The fact that Luther College has been and is a one-curriculum, classical school preparing directly for the study of theology has been stressed so consistently, that even close friends of the College have not been aware of the very considerable fringe of free electives around the fixed core of the curriculum. Nor has the presumably obvious fact, that a real preparation for theological study is not only cultural but also in the highest sense useful and practical for all Christians, always been sufficiently stressed to establish a sympathetic viewpoint.

As a matter of fact, a surprising amount of con-

structive work was done on the curriculum at Luther College during the administration of President Preus. Outside criticism developed a keen sense of relative values at Luther College, and President Preus held from the very start that a college graduate and a minister of the Gospel should be as broadly trained as possible without the sacrifice of thoroughness. He would listen carefully and sympathetically to new suggestions—if they were really new—in regard to curriculum modifications. He was willing to satisfy any intelligent demand in this matter, provided always that the primary mission of the school was not thereby abandoned.

Luther College had a fixed curriculum of three years in the Preparatory Department and four years in the College Department when Prof. Preus became president. At that time the influence of colleges and universities in general and of Luther College in its own field in particular was still so strong, that all Freshman entrants in the College Department could be required to offer for entrance the exact duplicate of the Luther College Preparatory curriculum, including even religion and Norwegian, and all the academies of the Church undertook to maintain a special "Luther College Preparatory Course." With the rapid development of high schools, however, this state of affairs could not continue. In 1904 President Preus told the Synod that the Luther College Preparatory curriculum must be made to cover four years, and this arrangement went into effect in the fall of 1905. Again, in 1918, he secured the approval of the Board of Education of the Church for the present organization of the

Preparatory Department into a Junior High School of two years and a Senior High School of three years with a limited amount of election. This arrangement made possible the present instruction in commercial subjects in the Préparatory Department.

The curriculum in the College Department underwent three important revisions, in 1906, in 1911, and in 1919, all with the approval of President Preus. In 1906 a "Literary Course" was introduced, paralleling the classical course in the two upper years. The extension of the Preparatory curriculum the year before made it possible to make this change without sacrificing the entrance requirements of the theological seminary. This arrangement proved but a temporary make-shift, however, and so in the school year 1910-1911 the faculty of Luther College made a thorough study of the curriculum problem at the institution and came to the conclusion, that a curriculum could be arranged which would on the one hand satisfy the entrance requirements of the Theoretical Department of Luther Seminary and on the other hand meet the various requirements for the A.B. degree at leading universities. This curriculum of 160 semester hours was in effect, with slight modifications, till 1918, and established more firmly than ever before the reputation of Luther College for thorough scholarship and solid work. It required six years of Latin, three years of Greek, English and Norwegian throughout the four years, set up fixed requirements in Hebrew, German, history, psychology, mathematics, natural science, and Christianity, and allowed a student to major in any one of ten dif-

ferent groups. Then came the Church union in 1917, with its demand that the colleges of the Church should operate on as similar a basis as possible, the war-time irregularities, and the government regulations for the Students' Army Training Corps. After much discussion without final agreement, the temporary adjustment of the curriculum was left to President Preus, with instructions to adapt himself as much as possible to the changed conditions. The present curriculum of 130 semester hours is the result. With the consent of the theological seminary, this curriculum requires only five years of Latin and two years of Greek and makes Hebrew elective. The other fixed requirements are two years of Norwegian, two years of German, two years of history, one year of mathematics, one year of either physics or chemistry, and one year of either biology or psychology. A student may major in natural science, social science, education, English, modern languages, German, Greek, history, Latin, mathematics, Norwegian, chemistry, or physics. But every graduate of Luther College is qualified to take up the study of theology on the basis established by the faculty of the theological seminary. On this point President Preus considered it a breach of trust to yield.

The subjects offered in the College Department in 1902, all required, were: Latin, Greek, English, Norwegian, German, French, Hebrew, mathematics, gymnastics, history (general, Scandinavian, and English), history of education, and Christianity (including Dietrich's Explanation of the Catechism, Augsburg Confession, and Greek Testament). Dur-

ing the last year of President Preus' presidency all these subjects were still offered, but French, Hebrew, English history, and history of education were elective and Scandinavian history was given as a part of the required work in Norwegian. The following new subjects were added during President Preus' administration and are now being given: biology, chemistry (re-instated), economics, education (educational methods, administration, psychology, hygiene, statistics, principles, etc.), American history, music (harmony), philosophy, physics, psychology, public speaking, sociology, and, as a legacy of the S. A. T. C., surveying. Most of the old subjects have also been expanded. Military drill was required during the war, and such subjects as military English, military law, war aims, war geography, radio-telegraphy, and accounting were given to the S. A. T. C.

President Preus was a friend of music and art and would have liked to see more attention paid to these subjects if possible. He also struggled to effect a permanent satisfactory arrangement in regard to physical education. He believed in physical training.

President Preus was open-minded in regard to the language question. He believed it a patriotic duty toward the United States to conserve the heritage of our Norse forefathers as far as possible without hindering the work of the Church. At his death Norwegian was still a required subject at Luther College, but English was the medium of instruction in all classes, whereas in 1902 almost fifty percent of the instruction was carried on in the Norwegian language.

To serve all legitimate interests honestly and thoroughly without detriment to the Church was President Preus' curricular ideal.

FIRST OF ALL THE FACULTY

If there was any one thing in regard to which President Preus was more concerned at Luther College than the curriculum, it was the faculty. Of what value was the best curriculum in the world, if the faculty was not competent to put it into effect? In building up a strong school one must consider, he used to say, "first of all, the faculty." The faculty must be competent, not only with respect to learning and teaching ability, but also with respect to the inculcation and the exemplification of the ideals of Luther College.

The president of Luther College has never controlled the appointment of teachers. The Church Council used to nominate teachers, subject to the approval of the pastorate of the Church. In 1908 this was changed; the teachers at Luther College were henceforth to be chosen by the "Skoledirektion" (Board of Directors) except in the case of the president, who was to be nominated by the "Skoledirektion" and elected by the Synod. The appointments by the "Skoledirektion" could be either temporary or permanent. The president of Luther College was *ex officio* a member of this board of nine members. Under these circumstances he could not control the appointment of teachers, but he could develop a policy in regard to teacher training and appointment which might command the assent of the board; and this is what President Preus did do.

In selecting a teacher for Luther College, the first consideration was, according to this policy, not learning—this could be supplied later—but Christian character and proven loyalty to the principles and ideals of the Church and the College. Other important considerations were personality, common sense, industry, and scholastic ability. Nor did President Preus want men who were not willing to sacrifice financially for the cause of the Church. Having food and raiment, they should be therewith content. But they should have without worry or question all that is comprehended in food and raiment. In this way he was successful in keeping about him a group of teachers with whose unselfish service, idealistic philosophy, and Christian principles he often expressed himself to others as highly pleased.

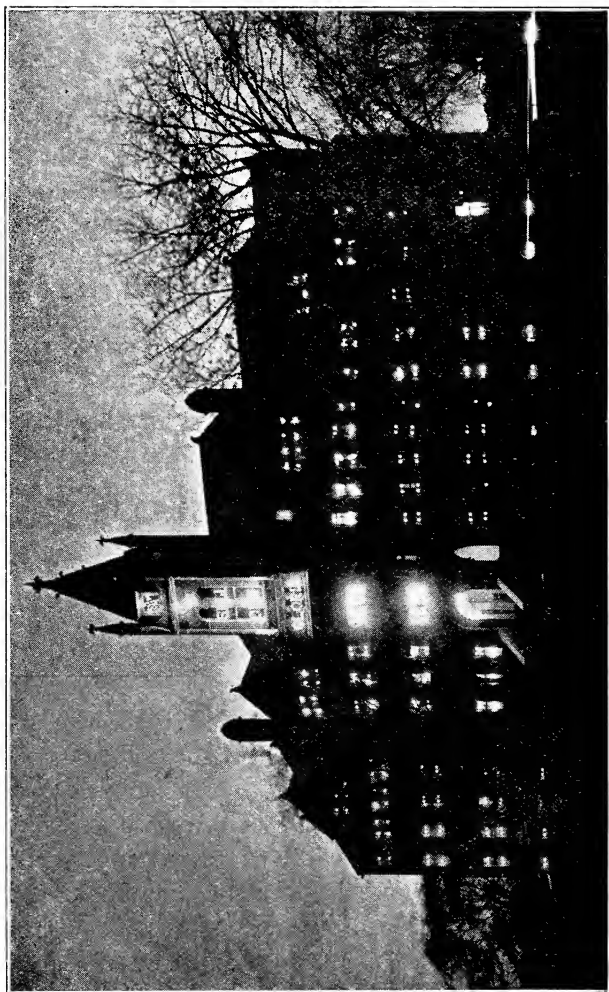
Having obtained satisfactory teachers, he was most anxious that they should have full opportunity to grow and to become and remain fully competent in their respective fields. He believed in the theory of the sabbatical year of leave at full pay. The extent to which he was able to get this theory put into practice is seen from the following list of yearly leaves of absence, in most cases on full pay: G. Bothne, 1904-05; K. Gjerset, 1909-10; O. A. Tinglestad, 1912-13; Oscar L. Olson, 1913-14; A. M. Rovelstad, 1914-15; O. B. Overn, 1917-18; M. H. Trytten, 1920-21; E. E. Peterson, 1921-22 (arranged by President Preus before his death). He also encouraged summer study on the part of the teachers; and even went so far as to say that every teacher ought either to spend a part of his vacation

every summer in study elsewhere or produce something of scholarly value at home, unless he were otherwise directly employed by the College. The scholarly enterprises of such men as Gjerset, Sihler, Olson, Rovelstad, and Norlie had his warm approval; he was especially gratified at the appearance of Dr. Gjerset's "History of the Norwegian People." His annual reports to the Church show a fine and discriminating appreciation of the work of nearly every permanently appointed member of the present faculty of Luther College.

President Preus was not afraid to have young men on the teaching staff. He was remarkably young in spirit himself and repeatedly surprised younger members of the faculty by taking them into his confidence and relying upon their judgment in matters usually adjusted from an older man's point of view. This policy became increasingly evident as he grew older and more experienced. It quickened the sense of responsibility in the younger men and eventually produced a spirit of loyalty and co-operation which extended throughout the whole institution and made the famous "Luther College spirit" a striking characteristic of the College.

Luther College passed through too many crises during President Preus' administration to have all men, or even all his colleagues, understand him fully or rate him at his true worth at the time. Now that he is gone, his greatness has become more apparent. It is an honor to be listed among his colleagues. The list, with the years of service in each case, from 1902 to 1921, follows: Lars S. Reque, 1902-16; Chr. A. Naeseth, 1902-21; Gisle Bothne,

1902-07; H. W. Sheel, 1902-21; W. Sihler, 1902-21; George Markhus, 1902-06; Haldor Hanson, 1902-04; Oscar L. Olson, 1902-21; Knut Gjerset 1902-16, 1917-21; Laur. Larsen, 1902-11; I. B. Torrison, 1902-21; Carlo A. Sperati, 1905-21; Karl T. Jacobsen, 1904-05, 1920-21; M. K. Bleken, 1906-10; I. M. Lyngaas, 1906-07; S. S. Reque, 1906-08; 1919-21; A. M. Rovelstad, 1907-21; M. S. Orwoll, 1908; O. Boe, 1907-09; T. E. Thompson, 1904-18; W. K. Naeseth, 1908-09; Phil. Hexom, 1908-09; O. A. Tingelstad, 1909-21; Bjarne Svanoe, 1909-11; C. A. Fjeldstad, 1911; S. C. Ylvisaker, 1911-19; N. A. Madson, 1911-12, 1916-18; Carl C. Birkelo, 1912; Casper I. Wollan, 1912; H. S. Hilleboë, 1912-17; B. K. Savre, 1912-18; Enoch E. Peterson, 1912-21; O. B. Overn, 1912-19; M. M. Mikkelsen, 1913-16; Carl Tyssen, 1913-14; B. J. Hovde, 1916-17, 1919-21; R. Malmin, 1917-18; M. H. Trytten, 1917-18, 1919-20; Geo. Ulvilden, 1918; K. O. Eittreim, 1918-21; H. F. Swansen, 1918-20; Olaf Nelson, 1918-19; J. Waage, 1918; O. W. Qualley, 1918-21; Lt. H. H. Fisher, 1918-20; O. M. Norlie, 1919-21; Carl W. Strom, 1919-21; C. N. Evanson, 1919-21; A. J. Natvig, 1919-20; L. A. Moe, 1920-21; M. W. Larsen, 1920-21; O. M. Eittreim, 1920-21; Torvald Vaaler, 1920-21; Ralph A. Movold (physical director), 1920-21; T. Stabo (College physician), 1906-21; A. C. Smith (College physician), 1902-05; Carsten Smith (College physician), 1905-06; Arthur Laudel (baseball coach), 1918-21; Oscar Solem (football coach), 1920; Rev. O. Glesne (college pastor together with Rev. I. B. Torrison),

LUTHER COLLEGE ILLUMINATION

1917-21. Not all these were regular members of the faculty, but they were in some sense colleagues of President Preus. Prof. H. O. Talle and the present athletic coach, Mr. Ivan Doseff, were also engaged by President Preus, but did not enter upon their duties at the College till the fall of 1921.

ENTRANCE TO LUTHER COLLEGE CAMPUS (1911)

Upon the death of President Preus, May 28, 1921, Dr. Oscar L. Olson, secretary of the Board of Trustees of Luther College, became acting president of the college. Permanent election will take place when the Norwegian Lutheran Church of America next assembles in general session as the Luther College Corporation.

President Preus seldom misjudged men. If he did, he was willing to suffer the consequences without a whimper. Once elected, his colleagues were given free hands, with a minimum of administrative supervision. Slowly it dawned on his colleagues, that he was a marvelously meek and patient man, and that he possessed an extraordinary ability to suffer in silence. He walked close to his God.

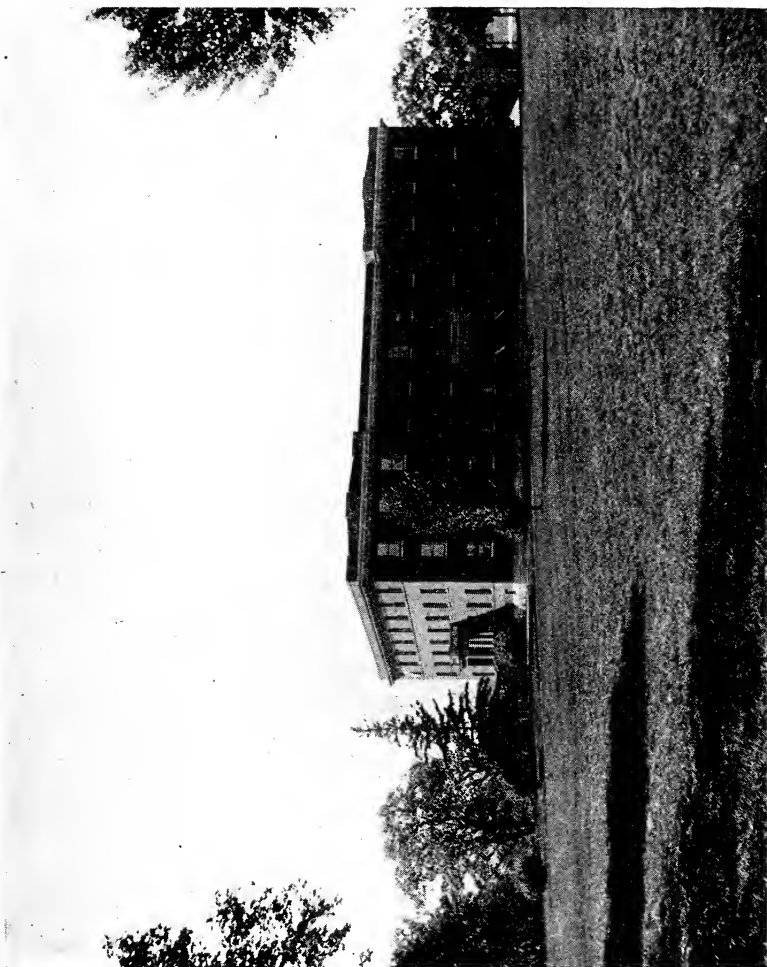

FIFTIETH ANNIVERSARY SYNOD (1903)

IMPROVING THE EQUIPMENT

C. K. Preus was a builder. He preached the Word, he stood up for principle, he fought for the faith, he prayed for the people; and behold! building after building arose on the Luther College Campus.

In 1903 the fiftieth anniversary of the Norwegian Synod was celebrated at Decorah; and a

LAUR. LARSEN HALL (1907)

commodious auditorium developed out of the old gymnasium at a cost of \$5,000.

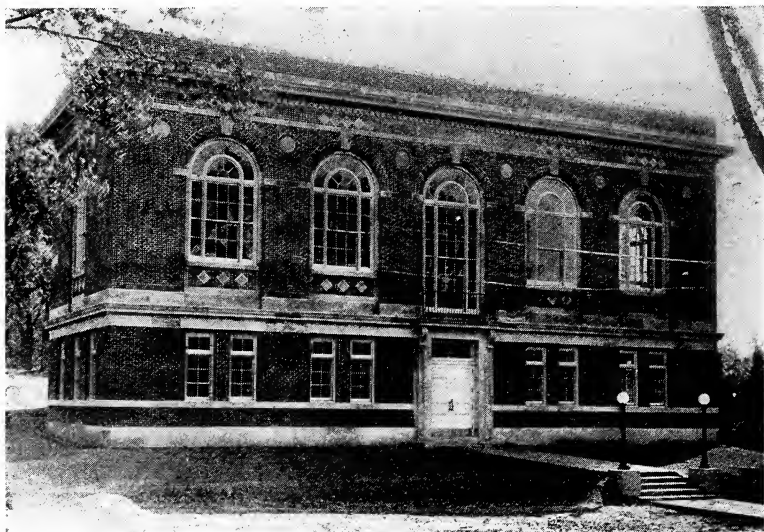
Next arose Laur. Larsen Hall in 1906-1907. In his last report to the Synod in 1902, as in some earlier ones, President Larsen had complained of the lack of study rooms and sleeping rooms. That year the Synod authorized the Board of Trustees of the College to rent rooms outside for college students. There were eleven saloons in Decorah at the time, and President Preus, like his predecessor, worried about it. The Synod had said that as many students as possible should room in the College building. Out of 203 students in 1902-03, 121 were obliged to live in the building. The Synod was made to see that more dormitory space had to be provided. In 1905 the president was authorized to collect funds; in 1906 the foundation was laid; Oct. 13, 1907, the new dormitory was dedicated, receiving the name Laur. Larsen Hall "in grateful recognition of the long and faithful service given to the college by its former president." As pointed out by Dr. Larsen on this occasion, this was just fifty years after the first resolution of the Synod to erect Luther College. The cost of Laur. Larsen Hall was about \$60,000. Its basement provided a large room for the Band as well as space for the chemical and the physical laboratories.

The next building to arise was Loyalty Hall, built for the use of the Luther College Boarding Club at the initiative of the students themselves at a cost of some \$16,000. Prof. Sihler had a "dream" which name he gave to an article in "Chips" about a refectory on the college campus in 1908. His

LOYALTY HALL (1916)

vision was realized when Loyalty Hall was dedicated by President Preus on December 20, 1916. Each member of the Boarding Club taxes himself eight dollars a year to pay for this building. Mr. Mikkell Lone (now Rev. Mikkell Lono), student

KOREN LIBRARY (1921)

manager of the Boarding Club at the time, shares with President Preus the honor of bringing this project to a successful issue.

The erection of Loyalty Hall necessitated the moving of the college hospital. Since that time this building has been doubled in size. Since 1917 a registered nurse has been in constant attendance.

The Koren Library was rising brick by brick, "every brick hallowed by a prayer," when President

Preus passed away; it was dedicated October 14, 1921. It took twenty years of agitation and work to get this building built. Already in 1901 the Synod began passing resolutions about it. In October, 1902, Captain T. A. Rossing promised \$1,000 toward a new library and museum building. At that time there was a sum of \$1,500 in the library building fund. But the dormitory had to be erected first. In 1909 the college students voted to aid in the construction of the library by manufacturing cement blocks and doing whatever work they might be able, in order to get this new library by October, 1911, the fiftieth anniversary of the College. Luther College clubs and other friends rallied to the cause, when suddenly James J. Hill's offer of \$50,000 toward an endowment fund of \$250,000 postponed the library project. This endowment fund was gathered by Dr. H. G. Stub and presented to the College at its fiftieth anniversary. In 1913 the library project was revived again; but the desire to enter the proposed church union in 1917 free of debt prompted the Synod to postpone building until the Luther Memorial Fund to pay off all indebtedness should have been raised. \$25,000 of this fund was to go to the library building. Then came the world war to delay the matter still further. In the last months of his life President Preus worked beyond his strength to complete this undertaking successfully before the sixtieth anniversary of the College; and it was on one of his trips in the interest of this project that he developed the attack of illness from which he did not recover. It was one of his greatest pleasures during his last days to

sit on his porch and watch the workmen lay stone upon stone in this beautiful building. In 1909 the estimated cost of such a building was \$30,000. Its cost in 1921 was in the neighborhood of \$130,000. It is the finest building on the Luther College campus. It honors the memory of Rev. V. Koren.

Other building projects definitely recommended and launched by President Preus include a new gymnasium, a music hall, a chapel, and possibly a science hall. The Alumni Association voted to back the gymnasium project first, and \$21,000 had been subscribed, largely by President Preus' efforts, by the summer of 1921.

Other conspicuous improvements during President Preus' administration are: the Luther Statue, donated by the ladies of the Synod in 1911 at a cost of \$2,547 (a thankful mother made the first donation of \$5 in March, 1905); the expansion of the campus and its development according to a plan submitted by landscape architect Jens Jensen in 1909 at the expense of the Chicago Luther College Club; the erection of the memorial arch in 1903 and its remodeling in 1907 and 1911; the expansion of the museum, including the addition of Rev. Koren's first parsonage, the Egge log-house of 1853; the extensive development of the chemical, physical, and biological laboratories; the purchase of Bishop Bang's library in 1913 through the efforts of Hon. L. S. Swenson and Mr. H. G. Haugan, and the expansion of the library otherwise; and the large increase in the legacies of Luther College, the largest being the Capt. Rossing gift of \$10,000 in 1910. The graduating classes gave valuable memorial gifts

from year to year, the class of 1921 giving a 95-foot steel flagpole, from the top of which "Old Glory" was first unfurled on October 13, 1921, President Preus' 69th birthday. Hardest to realize have been President Preus' plans in regard to art collections at the College, only a beginning having been made in the form of paintings and casts. He also longed to see and hear the O. Angelo Sperati Memorial Pipe Organ in the College chapel, the objective of the efforts of the Luther College Musical Union.

President Preus got gifts that blessed from glad givers. He traveled early and late, never complaining of hardships. He could sleep anywhere and at any time on a moving train. To keep from missing a train in lonely night hours he would lean forward in his depot seat with elbows on knees and his pocket-knife held between his hands; if he slept too heavily, the knife would fall on the floor and wake him. While others slept, he traveled and toiled—and not in vain.

SERVING THE STUDENTS

Curriculum and faculty, buildings and equipment, were all to promote the welfare and progress of the individual student. As for President Preus himself, there was no service within his power that he refused to render; the master was the servant of all. He served by setting an example of service.

The spiritual welfare of the students was uppermost in his mind. He exhorted to regular church attendance. His talks in chapel came to be treasured by hundreds of students. His work in his classes in Christianity was conducted from the stand-

point of the spiritual welfare of the students first of all. In his private soul-care of the students he was a true pastor. Many a student remembers his visit to the president's office the first day of school with gratitude for the strong spirit of manly Christianity which there met him. Many were the personal conferences which saved a boy from sins, temptations, and doubts. In hours of real trouble, the students freely went to him. In all this work he placed his reliance on the Word of God. Through this Word should the Holy Spirit, not C. K. Preus the man, speak to the hearts. President Preus knew his Bible as few men do. He made it abundantly clear that the Gospel of Jesus Christ is found also in the Old Testament. About two-thirds of his texts at the opening of school year after year were taken from the Old Testament. Chapel exercises were conducted twice a day; in the morning he would speak on a Bible passage, in the evening read a Bible passage usually without further comment than a free prayer. There should be nothing artificially emotional in the students' Christianity and nothing of the spirit of the Pharisee; the student should abide in the Word and there find comfort, peace, and strength. The student should also sing. President Preus would select certain hymns so often that every student should perforce learn them by heart. The students in general caught his spirit; how many of them do not remember with a thrill his strong, clear, confident, trusting, resonant voice intuning "Nu hviler mark og enge" ("Now rest beneath night's shadow") at evening devotion. The boys would join in lustily.

"In chapel we all sing whether we can sing or not," is how one boy put it. Visitors would often comment on this singing. Returning graduates would prick up their ears, straighten their spines, catch the spirit, and sing, too. "It's worth the whole trip to hear the boys sing in chapel again," said one graduate who came from a distance to make an address to the students.

The moral welfare of the students weighed heavily upon President Preus, too. He was such a keen observer, and in his first days as president caught so many offenders against the regulations of the school, that the boys gave him the nickname "Nick Carter"; his popularity among some of the students waned accordingly. He realized as he gained in experience that a disciplinarian must, in the first place, build upon the actual foundation that has been laid in the individual home, and, in the second place, get so close to the student that he really gets his point of view. Professor Preus was unusually fair-minded and possessed a unique ability to catch the other person's point of view; and till the day of his death he stayed remarkably young in spirit. It was therefore no accident that his popularity among the students grew apace during the last half of his administration, so that the original nick-name "Nick" at last came to be a symbol of confidence and genuine affection. Being possessed of a keen, warm sense of humor, he would joke about this epithet himself with a twinkle in his eye.

Because of his concern for the moral welfare of the boys, President Preus took part in organizing

the Law and Order League in 1909 and in thus getting the saloons voted out of Decorah. He delivered a series of lectures in the F. N. E. L. Church that brought the issue squarely before the people. That same year he also took pains to defend the students against an anonymous newspaper attack.

President Preus was also concerned about the mental welfare of the boys. He gave his warm support to such enterprises as lectures, concerts, oratorios, band work and band trips, debates, oratorical contests, literary society work, the student magazines "College Chips" and "Ervingen." He often lectured by student request himself. As often as might be, he secured lecturers of note. He encouraged the Luther College Concert Band in its extended undertakings: the four trips to the Pacific Coast, the Norway Tour in 1914, etc. He took a warm interest in the Luther College Sunday Association both from a religious and from a cultural point of view.

President Preus took a live interest in the physical welfare of the students. He had been an athlete in his student days himself, and he never lost his interest in student athletics. He would even don a baseball uniform on the day of the annual faculty-senior game and cavort around short stop to the hilarious amusement of the boys. He could do this without loss of dignity and respect. He favored military drill in time of war, and tried hard to make arrangements for a satisfactory substitute in time of peace. He was proud of the record of Luther College in clean athletics. Greater still was his concern for the sick and lonesome. He visited them

with great regularity; was, in fact, almost a physician in a self-made way. The problem of caring for the sick was permanently solved during his administration through the hospital, the college physician, and the college nurse. Miss Theresse E. Arneson (now Mrs. B. J. Hovde) was the college nurse 1917-21, succeeding Miss Olivia Peterson, the first incumbent.

He also cared for the social welfare of the boys. His home was full of Christian cheer and hospitality. The vacation Christmas-tree for the lonesome boys left behind showed him at his best. He wanted the students to join the church choirs, to visit the young people's societies, to form desirable friendships. He got them to appreciate what the Ladies' Aid had done for them in the way of mending clothes through fifty years.

He was a special friend of the poor boy. He fought, as it were tooth and nail, to keep student expenses down at the College. He was a consistent opponent of tuition charges, but was finally forced to yield this point at the San Francisco Synod meeting in 1915.

Most of the students were accordingly his sincere friends. The students surprised him on December 17, 1903; welcomed him home from Norway October 3, 1911, with a torchlight procession; gave him a purse on his sixtieth birthday, October 13, 1912; and serenaded him on his fortieth wedding anniversary, May 24, 1917, likewise on the occasion of the election of his son J. A. O. Preus to the governorship of Minnesota in 1920. The student tribute at his bier is an accurate and genu-

ine expression of their affection. The spirit of the student body was never finer than in the last year of his administration. The increased attendance in later years was in large measure due to student recruiting. In 1920 the students even wanted to put on a drive for half a million dollars for Luther College in one week in June.

ADMINISTRATIVE POLICIES

Students and teachers at Luther College live in such intimate daily contact that they form, as it were, one family of "Luther College boys." It was the definite policy of President Preus to retain this condition. He wanted Luther College to remain a small college. He wanted it large enough to enable it to do the finest and highest type of work, but small enough to retain the family atmosphere. He emphasized quality instead of quantity. With its present equipment the College could, in his opinion, accommodate from 250 to 300 students with a maximum of efficiency. But he would not lower standards or, as he put it, "popularize the course" in order to increase the attendance. He wanted Luther College to be a college "only for men that will work." He put into one of the advertisements of the College: "Nulla nisi ardua virtus" (No man was wise by chance).

The attendance figures show the fluctuations occasioned by the movement for the establishment of a second college at Fergus Falls, Minn., the controversy about church union, and the world war. Year by year during his administration the enrollment was as follows:

Year ending	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
College	129	114	117	126	121	121	108	89	91	107
Preparatory ..	74	79	81	85	53	66	83	80	90	107
Total	203	193	198	211	174	187	191	169	181	214
Year ending	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	Aver.
College	116	130	141	138	121	79	146	127	162	120
Preparatory ..	97	78	66	69	49	51	95	90	92	78
Total	213	208	207	207	170	130	241	217	254	198

President Preus believed firmly in the retention of the Preparatory Department at Luther College. In the first place, the roots of the College should go as deep as possible; in the second place, it would place the College at the mercy of other interests if the Preparatory Department should be dropped. He viewed with genuine alarm the decrease in the number of Christian academies. He wanted it to be possible for Christian boys to come to Luther College immediately after confirmation.

He believed that the Church should pay for the education, but not for the keep, of the students at its schools. Tuition would have been levied long before in the College Department at Luther College if it had not been for the opposition of President Preus. He supported his position by arguing the peculiar function of a school like Luther College and the need of meeting the competition of non-Lutheran institutions. He also thought it appropriate to endow the College with scholarships for prospective clergymen.

The salary question became acute two times during President Preus' administration. It first came up in 1905, again in 1908, and again in 1911, when the salary schedule of 1884, the limits of which were \$650 and \$1,100, was increased about 14 per cent. War-time prices after 1917 brought about the present schedule, whose maximum is \$2,400. Pres. Preus was not very enthusiastic about

fixed salary schedules. In his view, the Church should pay a teacher what that teacher needed in order to do his work without financial worries; on the other hand, every teacher in a church school should be willing to sacrifice for the cause. A teacher with a family to support should be paid more than one who was single. These principles were more in evidence in the Norwegian Synod before the Church union than in the united body after the union.

With respect to teachers, President Preus held that broad early training should be followed by thorough specialization in one field, and that the Church could well afford to pay for this specialized training. In order to guard against inbreeding, the common charge against a school which recruits its faculty largely from its own graduates, he would provide for study years for the teachers elsewhere at appropriate intervals. He thoroughly believed in graduate study after the proper foundation had been laid at a Christian school. But a teacher should not grow so narrow that he became entirely incompetent in all fields but one. He himself taught Christianity; but when, in 1916-1917, the chair of Norwegian became vacant, he undertook to head that department, too.

He was favorably disposed toward the introduction of a summer session, and thought the day might come when the equipment at Luther College might be used forty-five weeks every year instead of thirty-six.

As a legacy from his pioneer and pastoral days, he carried with him a tendency to do everything himself, small things in particular; but as the in-

stitution grew in complexity he accomplished an increasingly efficient division of administrative labor by delegating responsibility to disciplinarian, dean or assistant to the president, registrar, treasurer, stenographer, committees, and employees. The administrative work was always accomplished at very small extra expense.

In the matter of publicity for the school, many criticisms were leveled against President Preus, because he did not adopt modern intensive methods of publicity earlier than he did. The explanation of his attitude is to be found in his desire that the ministers and the congregations should be kept so close to Luther College that the recruiting for Luther College would be done spontaneously by them. This method, he believed, would give the College the best students and do it at least expense. He later saw that the College itself had to assist directly in keeping alive the interest of the pastors and the congregations. He was at all times sympathetic, however, toward such publicity enterprises as the "Luther College Semi-Centennial" of 1911, "The Pioneer" of 1920, and "Norgesfærden" of 1914, likewise the "Luther College Four" of 1920.

As for the Luther College Corporation, President Preus held that it should have separate corporate existence (as it has always had), and that the corporation should handle its own funds, but that the Board of Trustees should be elected by the Church from its own membership, and that the relationship between the corporation and the Church should be as close as in any way possible. This view had been assailed just before his presidency be-

gan and was questioned later also, but at present his judgment also in this matter stands approved in the minds of many most competent to judge.

The right relation between the College and its constituency was a matter more close to the heart of President Preus than almost anything else connected with the College. In his heart of hearts he must have carried to the last the ideals of the pioneer days, in which Luther College was "the apple of the eye of the Synod" ("Synodens øiesten"). He loved the old pioneers, and with good reason. He liked to present their sturdy virtues before the eyes of today. He fully understood the people who built Luther College. He therefore would never, if he could possibly avoid it, refuse an invitation to get out among the people to present the cause of the College and the Church. He delivered hundreds and hundreds of sermons, lectures, speeches of many kinds, at church festivals, mission festivals, dedications, ordinations, circuit meetings, anniversaries, and popular gatherings of whatever honorable sort. He wanted the teachers of the College to get out among the people, too. The people should be made to feel that Luther College was their school and always should remain so.

RECOGNITION AND APPRECIATION

Largely as a result of President Preus' labors, greater recognition is accorded Luther College today than ever before, and the influence of the College has been correspondingly extended. "The circles of this influence are wider than many suppose. Recently one of the graduates of Luther

College felt constrained to secure from certain leading universities in the United States testimonials concerning the educational standing of Luther College, and he was gratified to receive statements that were distinctly satisfactory. Important people in the educational world have indicated that they are watching the work of Luther College with sympathy and respect. In recent years Luther College has sought and received full accreditation from such a standardizing agency as the North Central Association of Colleges and Secondary Schools. Many universities have accorded substantial recognition to Luther College professors. Colleges supported by other Lutheran denominations have made Luther College's solution of educational problems the object of careful study. The recognition accorded Luther College by the federal government in connection with the S. A. T. C. and the R. O. T. C., by the State University of Iowa, and by various state departments of education has extended the influence of Luther College considerably beyond the confines of the church body which owns and operates it. The same thing is true with respect to the influence exerted by such student activities as the successful participation in intercollegiate athletics and the many extended tours of the Luther College Concert Band. In general, it may be affirmed that the reputation and influence of Luther College are greater today than ever before, the present loyalty of friends greater than at any time since the sixties, and the opportunity for service truly impressive." (O. A. T. in *College Chips*, October, 1921.)

President Preus sought neither wealth, fame,

nor recognition. He sought first the kingdom of God and His righteousness, and all these other things were added unto him. He left to his children a wealth of education, ideals, character, and popular respect, and a good name which "is rather to be chosen than great riches." His name will live in history. Recognition came, too. He was an honorary member of many Luther College Clubs, the chief speaker of many notable occasions, a very popular lecturer. He was in demand as a war-time speaker; he dedicated many service flags. As the representative of Luther College at the hundredth anniversary of the University at Christiania, Norway, in 1911, he was made Commander of the Order of St. Olaf by King Haakon. By special invitation, he gave three lectures there in 1914 on the history of Norwegians in America and produced a profound impression. Gov. Clarke appointed him Iowa's representative at the Centennial Exposition in Christiania that year. From the Norwegian Student Singers, after their American tour in 1905, he received a special medal and a "ridderkors." Steps had been taken to accord him special honor at the sixtieth anniversary of the College.

Leadership was natural to President Preus in spite of his humility. He was a charter member and the first Iowa District president of the Choral Union of the Synod, organized 1903. He opened the organization meeting of the Young People's Association of the Synod with prayer in 1906. He was vice-president of the Norwegian Synod since 1911, vice-president of the Iowa District of the Norwegian Lutheran Church of America since

1917, president of the Winneshiek County Old Settlers' Association in 1913, and the first president of the Educational Association of the Norwegian Lutheran Church of America. He was re-elected president of Luther College every three years in spite of the fact that he was a minority leader.

President Preus was a genuine American. He was a real democrat in spirit and had his best friends, with a few exceptions, among the common people. Good citizenship was for him a Christian duty, which he exercised with due seriousness. He did not make himself conspicuous in politics because of his conviction that church and state should be separate; and he was a servant of the Church. He commanded the respect and support of the citizens of Decorah, but had no desire that "the College should run the town."

President Preus was a truly great man. He had his faults; he was not sufficiently systematic in the arrangement of his work; he burdened himself with too many details, hence failed in promptness in correspondence; was at times too keen and quick in debate; kept his own counsel too closely; did too much of his work in the eleventh hour; but he knew his faults more than most mortals, and strove against them with success. He was great and noble and good, a conscientious Christian. Pious, humble, charitable, helpful, cheerful, sympathetic, faithful, industrious, fair-minded and broad-minded, tactful, patient, loyal, unselfish, always ready and willing to serve, he was a great president of Luther College, an inspiring nobleman of God's own making, whose memory will remain a blessing.

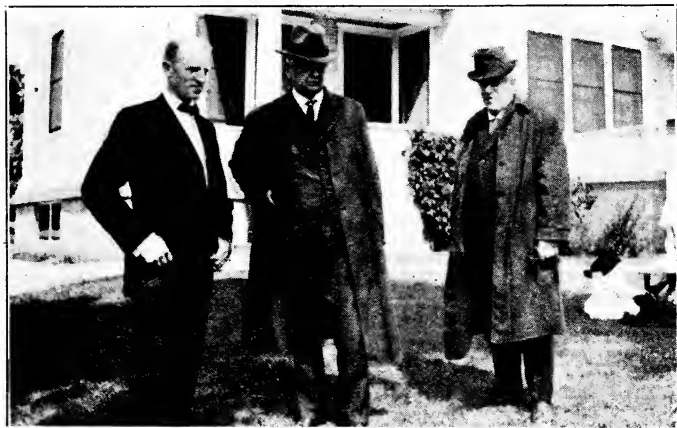
VI. SAMFUNDSMAND OG TEOLOG

I. B. TORRISON

SAMFUNDSMAND

DET var i aaret 1890 jeg blev nærmere kjendt med C. K. Preus; og da lærte jeg at kjende ham som en mand med utpræget samfundssind. St. Pauli norsk lutherske menighet i Chicago var pludselig kommet i nød. Under ledelse av pastor Otto C. Hjort hadde denne menighet solgt sin avsides liggende eiendom paa Park Street og med pengene fra dette salg og en del subskription, optat ved pastor Hjort, kjøpt lotter paa North Avenue, nær Leavitt Street. Man hadde ogsaa antat planer for en anselig og kostbar kirke. Det var et vovelig foretagende for en missionsmenighet, som gjennem de mange aar den hadde bestaaet aldrig syntes at kunne gjøre fremskridt. Alt hvilte paa prestens mod og den tillid folket hadde til ham. Saa blev pastor Hjort alvorlig syk. Han maatte reise bort for længere tid, og mange tapte modet, idet de frygtet for at han aldrig kunde opta arbeidet i Chicago igjen. Jeg blev kaldt som vikar. C. K. Preus, som var kommet i berøring med stillingen gjennem slektskap med past. Hjort, viste menigheten og vikaren en saadan hjælpssomhet i raad og daad som om det

var hans egen menighet det gjaldt. Jeg fik en saadan levende fornemmelse av hans sympatetiske forstaaelse og villighet til at hjelpe, at jeg uopfordret sendte maanedlige rapporter til Spring Prairie prestegaard saa længe stillingen forblev truende. Han var interessert i Kristi rike ikke blot hjemme, men ogsaa ute og især ute blandt de menigheter som

PASTOR I. B. TORRISON OG PROF. C. K. PREUS
HOS PASTOR J. C. K. PREUS

hadde sluttet sig sammen til det samfund han ogsaa tilhørte.

Vor Frelzers menighet i Chicago nøt ogsaa godt av hans samfundssind. Han betjente denne menighet to forskjellige ganger mellem presteskifter. Saadant arbeide var en stor opofrelse for en mand, der som han hadde et stort kald at vareta paa Spring Prairie, og det var kun ved at gjøre to mands arbeide at han kunde greie det. Det har været sagt: "There is an unlimited field for service

for the man who does not care who gets the credit." En saadan mand var C. K. Preus. Derfor var han let at arbeide sammen med, og det var let at arbeide under hans ledelse. Han søkte ikke sit eget.

Under sit ophold i Chicago tok han levende del i arbeidet for det Norsk Lutherske Tabitha Hospital.

Et meget opofrende arbeide utførte han som direktør for bladet "Amerika". Da jeg var sammen med ham i direktionen de sidste aar før bladet blev solgt til et privat kompani, hadde jeg anledning til at iagtta hans arbeide der. Bladet blev stiftet under kirkestriden i otti-aarene. Der var ikke adgang i de andre politiske blade til at forsvare sandheten saaledes som han og andre saa den, mens man stadig var gjenstand for uretfærdige angrep. Det syntes en nødvendighet at faa et blad som var "fair". Prester og lægmænd gjorde store opofrelser for bladet. Men da striden var utkjempet og de andre blade indtok en venligere stilling, gik det ogsaa ned med interessen. Bladet hadde tapt den bakgrund som gjorde det nødvendig at stifte det og ønskelig at holde det gaaende. Dog holdtes det gaaende igjennem en række av aar. Den svigtende interesse blandt eierne — "the stockholders" — gjorde det umulig at faa et repræsentativt møte av disse. Der var forskjellige meninger om hvad der burde gjøres. O. M. Kalheim var bladets dygtige redaktør. Alle anerkjendte hans dygtighet; men ikke alle var enige i hans politiske anskuelser, og derfor var de ikke længere villige til at gjøre opofrelser som før, nu da den kirkelige stilling var blit anderledes. Mens bladet utvilsomt gjorde store

tjenester, især ved at bevæge andre blade til at holde lærestridigheter ute fra sine spalter, saa blev det dog mere og mere klart at det hadde utført den mission som dets stiftere hadde i sigte da "Amerika" først saa dagens lys. Endelig fandt direktørene at de ikke længere burde laane penger for bladets drift, og det blev solgt. C. K. Preus led et ikke ubetydelig pengetap som følge av det opofrende arbeide han her hadde utført for samfundets skyld. Da han ikke selv hadde penger i bakhaand, blev det en personlig gjæld, som han bar paa i mange aar. Disse ting kjender jeg godt til av personlig iagttagelse, derfor nævner jeg dem først.

At han i høi grad nøt stor tillid inden samfundet, sees derav at han i 1903 blev valgt til Synodens viceformand. Dette valg avslag han. I 1911 blev han atter valgt og antok. Ved foreningen i 1917 blev han valgt til viceformand i Iowa distrikt. I 1902 blev han valgt som bestyrer for Luther College.

Det er selvsagt at en mand med Preus's samfundssind og dygtighet skulde komme til at tjene sit samfund paa mange maater. Han var en av de tre som blev valgt til at fremlægge saken om formandsembedet i Østlige distrikt av Synoden for en voldgiftsret, da J. B. Frich blev erklæret valgt. Han var til forskjellige tider medlem av de fleste vigtige komiteer i samfundet; da den første staaende finanskomite blev valgt, repræsenterte han Østlige distrikt i samme. Han var medlem av forlagskomiteen og av salmebokskomiteen, var en av dem som fik Synoden til at faa istand Church Extension Fund, tok levende del i indsamlingen til Synodens

gjæld og til Luther College's gjenopbyggelse efter branden. Han hadde en egen evne til at faa folk til at gi til kirkelige øiemed og, hvad mere er, faa dem til at bli glade givere. Hvad han har gjort i saa maate som præsident for Luther College vil andre omtale. Han appellerte ikke til folks forfængelighet, men den kjærlighet til Kristus og evangeliet som ledet ham selv, opflammet han hos andre. Han var gjennemtrængt av den teologi som han prækte, og naar han bad om gaver, saa var det for ham en anledning til at præke Kristus. For at forstaa Preus maa man forstaa hvad han var som teolog.

TEOLOG

De to mænd som har ñat avgjørende indflydelse paa C. K. Preus som teolog, er hans far, formand H. A. Preus, og hans lærer, dr. C. F. W. Walther. Litt om disse to mænd vil her være paa sin plads.

I en avhandling i Symra (6te bind, 2det hefte) skriver pastor Adolf Bredesen under titelen: "Pastor Herman Amberg Preus som jeg kjendte ham": "Der fortælles at dr. Walther i St. Louis, efter sit første møte med den unge pastor H. A. Preus, utbrøt: 'Ein determinirter Kerl!' En determinert kar! Det var ogsaa mit første indtryk av Preus, og indtrykket blev stedse dypere og dypere, jo mere jeg lærte ham at kjende.

"He was a man, take him all in all, I shall not look upon his like again."

". . . Som husfader var Preus en mand som vel forestod sit eget hus og hadde lydige barn, med al ærbarhet, som det staa i hustavlen. Enhver ulydighet og anden synd hos sine barn revset han

strengt — litt for strengt, syntes stundom vi gutter — men paa samme tid i kjærlighet. Det var mangen gang liketil rørende at være vidne til hans faderlige ømhet og kjærlighet til de barn som Gud hadde skjænket ham og den ærbødighet og kjærlighet hvormed de igjen omfattet sin fader.

“I al sin embedsgjerning var Preus den samme determinerte kar. Han var en viljesterk, djerv og ihærdig mand. Det som han visste burde være i menighet og i samfund, det vilde han; det skulde med Guds hjælp bli, det arbeidet han for med en iver og kraft og utholdenhet som kunde flytte bjerge.

“Kristelig kirketugt efter Mattæi 18de kapitel, og privat skriftemaal og absolution før altergangen, var ting som folk ikke var vant med fra statskirken i Norge, og der var megen fordom og uvilje mot disse ting. Nu var Preus frikirkemand. Han visste at i menigheten var han ikke herre, men tjener, Guds tjener og menighetens tjener og medarbeider. For at faa sin vilje frem brukte han derfor ingen embedsmyndighet. Han dikterte ikke at saa og saa skulde det være; men han prøkte om kirketugt og skriftemaal, og forhandlet derom med menighetene paa møte efter møte, og gav ikke op før han fik dem overtudet av Guds ord, og fik skriftmæssig kirketugt nogenlunde igang, og privat skriftemaal indført i alle menigheter.

“At faa opprettet norsk-engelske menighetsskoler var firti aar tilbake endnu vanskeligere, om mulig, end nu. Paa alle sider var der hindringer og motstand. Enhver som talte og arbeidet for saadanne skoler, blev straks, og det fra mere end et

hold, utskreket for næsten en landsforræder, en fiende av common-skolen og oplysning og næsten alt som var godt i dette land. Men Preus fik, trods alle hindringer, to norsk-engelske skoler igang, en ved Spring Prairie kirke, med nys avdøde pastor J. R. Vaaler som lærer, og en anden i Madison by, med Lars Lynne som lærer.

“At indsamle pengebidrag aar efter aar til samfundets mange kasser, kaldes ikke sjelden “tiggeri”, og er tidt et ubehagelig og utaknemmelig arbeide som prestene gjør sukkende og ikke med glæde, let blir trætte av og kvier sig for og utsætter længst mulig, indtil en uke eller to før regnskapsaarets slutning. Preus kviet sig ikke og blev aldrig træt. Han klaget ikke over, at der stilledes saa mange krav, eller spurte ikke om samfundets utgifter kunde formindskes. Selv gav han efter evne, og over evne, og i at formane og opmuntre sine menigheter til offervillighet og gavmildhet var han et lysende eksempel. Samfundets mange tomme kasser og de trængende skoler og de fattige missionsprester og missionsmenigheter laa ham altid paa hjerte, og bidrag samlet han aaret rundt. Hans kjærlighet til samfundet, alle dets menigheter, prester, skoler og missioner, var uopslitelig, og var et av de skjønneste træk i hans karakter. I sine forbønner morgen og aften bad han Gud velsigne og bevare ‘disse menigheter og enhver sjæl i dem, og vort kirkesamfund med alle dets lærere og tilhørere,’ og blandt hans sidste ord i dødens stund var disse: ‘Hils menighetene mine, og hils brødrene.’

“Jeg lærte pastor Preus at kjende som en per-

sonlig from mand. Han hadde sine skrøpeligheter som enhver anden. Han var ikke altid saa godslig, mild og eftergivende som ønskelig kunde være. I stridsartikler, især fra hans yngre dage, burde han vist stundom uttrykt sig i en mindre barsk tone og i mere høviske ordlag. Ikke saa ganske faa av hans sognebarn anket over at han 'beit dem av,' eller talte like ut av posen om gjerrighet og gnieragtighet. Sin fromhet bar Preus ikke tilskue, f. eks. ved at fordømme som synd og strengelig forbyde ting som Gud ikke i sit ord har gjort til synd, eller at gaa med et langt ansigt og sukke og klage over andre, at de ikke var saa gudelige og aandelige som de burde være. Likefuldt var Preus en hjertelig from kristen, trods den bedste av dem som kaldte ham en aandelig død statskirkeprest og reiste motaltere mot ham. Derom vidnet hele hans liv og virke, hans taalmod og gudhengivenhet under mangehaande kors, og hans skjønne, salige endelighet. Av Preus's kristelige alvor og usminkede gudsfrygt fik jeg et levende indtryk, særlig under de daglige husandagter og hver gang han for mig gik til skriftemaal og Herrens bord. For mig unge kappellan knælte ydmygt den ærværdige, gamle prest og synodeformand og utøste sit hjerte i angerfuld syndsbejendelse og barnlig hjertelig fortrøstning til Guds naade i Kristus. Likesom Luther fandt han altid stor trøst og styrkelse i absolutionen som Guds egen røst og forladelse til ham. . . .

"Preus var gammelluthersk skriftteolog, saa ortodoks som katekismen og salmeboken og Konkordieformelen. Summa summarum av Preus's teologi var: 1. Den ganske skrift er indblæst av Gud og

er eneste visse og fuldkomne regel og rettesnor for tro, lære og liv. 2. En synder gjenfødes, retfærdiggjøres for Gud og frelses, ikke i mindste mon ved sit eget gode forhold, dyd eller værdighet, men alene ved den Helligaands gjerning, gjennom naadens midler, og av idel naade for Kristi skyld. Preus kunde som faa den vanskelige kunst at rettelig utdele sandhetens ord, lov og evangelium. Han rørte ikke lov og evangelium sammen. Naar han prækte loven, saa prækte han loven, og det i al dens strenghet, saa hver mund tilstoppedes og alverden stod skyldig for Guds dom. Naar han forkyndte evangeliet, saa forkyndte han det i al dets liflighet, saa den fattigste synder kunde gripe Guds naade i Kristus og bli viss paa sin naadestand og salighet. Var hans prækener ikke i den gjængse forstand lærde, aandrike og veltalende, saa var de skriftmæssige, fulde av Guds ord, og tidsmæssige og praktiske, og dertil saa klare og enfoldige, at, som Luther sier, Hans nede ved døren kunde og maatte forstaa."

Jeg finder det tjenlig at gjengi saavidt utførlig av denne skisse, ti ogsaa paa mig har det gjort et dypt indtryk at se med hvilken "ærbødighet og kjærlighet" prof. C. K. Preus saa op til sin far. Den som kjendte baade far og søn kunde ikke andet end se den store likhet. De var teologer som hadde gaat i samme skole — i skole hos Luther. De var ogsaa meget like i karakter, skjønt den determinerte vilje vel var mere fremtrædende hos faren og det varme hjertelag hos sønnen.

Den mand som har hat den største indflydelse baade paa far og søn er dr. Walther. Under ham

hadde jo prof. C. K. Preus studert teologi i St. Louis i tre aar. Dr. A. Bromel, superintendent i hertugdømmet Lauenburg, sier om Walther i sit verk, "Homiletische Characterbilder": "I kirkefædrene, især i Luther og reformatorene, er han bevandret som i bibelen. . . . Men fordi han er en levende kristen, der gjør fuldt alvor med det hele Guds ord, derfor erholder den ortodokse mand et fuldkommen tidsmæssig, dvs. ganske subjektivt præg. Han er en dyp og inderlig prædikant, som ganske lever i Jesus, hans teologi er helt igjennem praktisk. Han er saa ortodoks som Johan Gerhard, men tillike saa inderlig som en pietist, saa korrekt i formen som en universitets- eller hofprædikant — og dog saa populær som Luther selv. Dersom den lutherske kirke atter vil bringe sine lærdomme ind i folket, da maa den være saa tro og sikker i læren og betjene sig av en likesaa tiltalende og tidsmæssig form som Walther. . . . Han præker som god lutheraner det hele Guds ord; yndlingstanker har han ikke. Med den største overbevisningstroskap præker han hele skriftens indhold. . . . Ikke en tøddel av skriften opgir han. Død, træg ortodoksi er ham en vederstyggelighet. . . . *Sandhet, frihet og mandig mod er Walthers grundelement.*"

Denne karakteristik av disse to store lutherske teologer danner den rette bakgrund naar man skal forstaa C. K. Preus's teologi, liv og virke. Det ene nødvendige var troskap mot Guds ord i lære og liv. Var læren ikke ren, da kunde heller ikke livet være det. En tekst som han gjerne prækte over, og som kaster sit lys over hans teologi og virke, er Jesu

ord: "Dersom I blir i mit ord, er I i sandhet mine disipler, og I skal erkjende sandheten, og sandheten skal frigjøre eder" (Joh. 8, 31—32).

C. K. Preus var ikke av naturen rigorøs, stiv-sindet, langt fra det. Han var varmhjertet, bøielig og føielig, vilde gjerne være alt for alle at han kunde vinde nogen. For sine elever, var de i nød, var de syke, saa var han med dem og om dem tidlig og sent; var sjælesørger, far og "nurse".

Men naar han skulde være tro mot Guds ord og mot den lutherske kirkes bekjendelse, fordi denne var tro mot Guds ord, saa fandt han at han maatte staa fast, selv om han blev avsat fra sit embede som prest, selv om han stod alene.

Denne fastholden ved sandheten, hvorav hans samvittighet var bundet, sees av hans forhold til de lærdomme som vel er populære i vor tid, men som ikke er efter skrift og bekjendelse. Han vilde *ikke* være *liberal* med Guds ord, men *tro* mot det. Sammenblanding av sandhet og usandhet vilde han ikke hjelpe til, men stride mot. Bekjendelsen maatte være klar og grei, og det især likeoverfor vildfarelser som var populære og som truet med at bryte ind. Man gjorde kirken en bjørnetjeneste naar man søkte at bevare den ydre fred paa sandhetens bekostning. En bekjendelse som hverken er min eller din, men en sammenblanding, vækker hverken kjærlighet eller brodersind eller lyst til at ofre og arbeide. Den gjør slap og likegyldig.

Det sees ikke av aarsberetninger at Preus ofte var referent ved de aarlige møter. Dertil var han for optat av de "praktiske" ting. Dog tok han som regel ivrig del i diskussionen og hadde en egen evne

til at tale det rette ord til rette tid. Ved mindre møter derimot — kreds møter, specialkonferenser, — blev han meget brukt som referent.

Der foreligger en del utkast til referater i manuskript fra hans haand. Han var kjendt for sin klarhet og letfattelige fremstilling. At det gjaldt for ham at klargjøre det som syntes mange dunkelt og misforstaat, sees av hans temaer. Et av disse vil belyse hvad der er sagt og vise hans stilling til skriften og bekjendelsen:

“UNIONISME

1. Med unionisme forstaaes her religionsblander, likestillen av sandhet og vildfarelse, eller kirkelig forbindelse, samarbeide og fællesskap med anderledes troende.

a) Uttrykket unionisme er tildels ensbetydende med union og kaldes ogsaa synkretisme. Stundom brukes synkretisme mere om at likestille sandhet og vildfarelse teoretisk, unionisme at gjøre det i praksis.

b) Med uttrykket anderledes troende menes personer, menigheter, samfund der i lære eller praksis avviker fra skrift eller bekjendelse.

c) Ved kirkelig forbindelse, fællesskap osv., med anderledes troende forstaaes: At folk av forskjellig bekjendelse danner eller utgjør en menighet eller nogenslags kirkelig eller religiøs organisation; at en menighet eller et samfund forbinder sig organisk med falsklærende menigheter eller samfund; at en menighet eller et samfund tillater prækestolbytte, “union services”, nadverfællesskap med avvikende, ogsaa unerte, menigheter eller samfund;

at en menighet eller et samfund taaler falsk lære eller lærere eller paa nogen anden maate gjør sig delagtig eller medansvarlig i lærdomme der er imot Guds ords sandhet.

2. Unionisme er synd:
 - a) Forbudt i Guds ord;
 - b) Dømt av bekjendelsen;
 - c) Forkastet av Luther og de lutherske kirkelærere;
 - d) Fornegter sandheten;
 - e) Forarger Guds menighet;
 - f) Øver samvittighetstvang;
 - g) Føder indifferentisme;
 - h) Virker avfald;
 - i) Utelukker vidnepligten."

Preus's grundsyn kommer frem i disse punkter og i denne uttalelse: "Vor lutherske kirke har en mission i dette land som ingen anden kirke, fordi den har Guds ord purt og rent. Ved det har den skutt en herlig vekst. Dens troskap mot det har været dens kraft. Usigelig velsignelse kan den sprede i fremtiden. Ingen kirke er saa hjemme under landets frie institutioner som den. Ingen kan som den lutherske kirke seierrik møte evolutions-teorienes og den moderne vantros anfald paa kristendommen. Men der er et skjær som truer. Reformationens hjemland har lidt grundskade paa det. Likesaa vort fødelands kirke. Det er indifferentisme og unionisme. Styrer vor kirke ikke klar derav, saa forspilder den sin anledning og forfuser sin mission." (R. og F., 3dje B., S. 17.)

Det er ikke raadelig at handle mot sin samvittighet, det gjaldt for prof. Preus. Var en sandhet

erkjendt at være Guds ords sandhet, saa holdt han fast ved den. "Her staar jeg, jeg kan ikke andet," maatte ogsaa han si, og han handlet derefter.

Hans stilling til foreningssaken i aarene 1912 til 1917 er blit mistydet fra forskjellige hold.

Han hadde erkjendt at Konkordieformelen efter skriften lærte, at utvælgelsen omspændte hele den utvalgte frelse *fra kaldelsen* indtil herliggjørelsen (Konkordieformelen, XI, 1—20), og lærer en utvælgelse "til salighet gjennom Aandens helliggjørelse og sandhets tro," troen var et *led* i utvælgelsen selv. Denne lære maatte han staa fast ved.

Naar andre innskrænket utvælgelsen til beslutningen om den endelige herliggjørelse med den av Aanden virkede tro og bestandighet som sin nødvendige *forutsætning*, saa kunde han ikke uten forbehold tilstemme dette. Det var ikke skriftens og bekjendelsens lære. Saa længe man lærte at troen var virket av den Helligaand, var læren ikke kirkeadskillende, men selv kunde han ikke tilstemme dette. Derfor kunde han ikke tilstemme paragraf I i "Opgjør".

Dernæst kunde prof. Preus for sin samvittighet ikke tilstemme den sætning: "svække menneskets følelse av ansvar likeoverfor naadens annammelse". Den tilskrev, mente han, mennesket en evne til at annamme naaden. Men naar samfundene tilstemte dr. Stubs og dr. Kildahls forklaring av disse ord, en forklaring som utelukket det som prof. Preus fandt i dem, saa faldt hans anke bort.

Da de tre samfund erklærte, idet hans lærestilling blev fremlagt, at de fandt intet der som stred mot skrift og bekjendelse, og at det var tilstræk-

kelig til troesenighet, og derfor indbød ham og dem som stod med ham at komme med i det nye samfund under fuld likestillethet, saa fandt han det ret at gjøre dette og glædet sig over at splittelse kunde undgaaes. Ingen vil vel nu tvile paa hans ærlighet og hans alvor i denne sak. Læs hans tale efterat samfundene hadde tilstemt "Austin Agreement" og hans hilsen til sine barn sendt fra dødsleiet. Ogsaa om Preus maa det sies, "sandhet, frihet og mandig mod var hans grundelement."

VII. FORMAND FOR SKOLE- FORBUNDET

S. STRAND

DET var en av dagene mellem jul og nyaar i efteraaaret 1917 at den forening blev stiftet som gaar under navnet: *The Educational Association* eller *Skoleforbundet*, som vi kalder det paa norsk.

Det var særlig past. O. A. Bu og professorene H. S. Hilleboe, dr. O. M. Norlie, K. Løkensgaard og P. J. Eikeland som hadde arbeidet for at faa et møte avholdt i skolesakens interesse; de hadde faat lov paa rum i Vor Frelzers kirke, past. J. W. Preus's kald, i Minneapolis, og bestemt tiden til 28de december, kl. 10 formiddag.

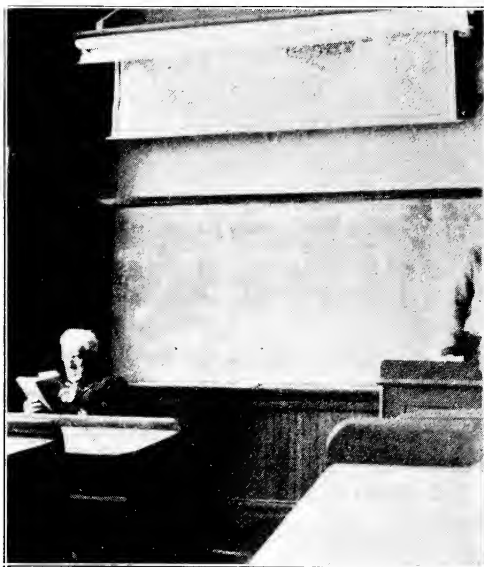
Det var bitende kaldt den dag; men tiltrods derfor var der allikevel møtt frem bortimot 50 stykker. De fleste av disse var lærere ved vore kirkeskoler.

Pastor Bu og andre med ham gjorde saa rede for hvorfor de hadde utstedt denne indbydelse.

Der var mange inden vor lutherske kirke, sa de, som gjerne vilde gjøre hvad gjøres kunde for at "Herrens ord og Luthers lære" maatte faa lov til at beholde den plads i slegtens utdannelse som med

rette tilkommer den; men det faldt saa vanskelig at faa noenting gjort, og en av aarsakene dertil var at de maatte arbeide og kjempe hver for sig uten organisation og uten nogen fælles plan.

De hadde derfor tænkt paa og talt om at det

I KLASSEVÆRELSET

vilde være til gagn for saken om man fik saa meget av en organisation istand at man hadde sin bestyrrelse, holdt fællesmøter, talte, skrev og hjalp til med raad og daad overalt hvor der gaves anledning.

Planen fandt ingen motsigelse. Alle trodde at man burde gjøre et forsøk. Man foretok en foreløbig organisation, paala en komite at utarbeide ut-

kast til en konstitution, og valgte midlertidig bestyrelse: formand, viceformand, sekretær og kasserer. Og den som blev valgt til formand, var prof. C. K. Preus, bestyrer for Luther College, Decorah, Iowa.

Han var villig til at overta arbeidet, blev gjenvalgt ved møtet i Albert Lea 1918, ved møtet i vort teologiske seminar det følgende aar, og tjente saaledes i denne stilling indtil sin død.

Og de som hørte til foreningen og var tilstede ved dens møter, var glad over at kunne ha ham som formand.

Han hadde noget eiendommelig tiltalende ved sig som ordstyrer. Det var ikke noget slikt som brask og bram, studs og staak ved hans optræden. Stille og fordringsløs indtok han formandssætet, og venlig og hensynsfuld var han mot enhver, altid og allevegne. Ikke saa at forstaa at han ikke passet sin dont, lot hver mand gjøre som han vilde. Han var vel kjendt med ordensreglene og en god ordstyrer. Der var ingen forvirring ved møtene naar han stod ved roret.

Og dog var der noget ved hans maate at være paa som var av større værd end hans dygtighet som dirigent, og det var at hans optræden ved siden av at være venlig, hensynsfuld og kameratslig, altid var præget av hellig alvor.

Hans indberetninger til foreningens aarsmøter, og den maate han ledet møtene og avsluttet sessionene hadde noget alvorlig, hjertelig og gudhengivent ved sig.

I spørsmålet om de unges utdannelse var han ekte synodemand: konservativ, bibeltro og luthersk.

Hans standpunkt var at kun da kan der bli en sand og sund utdannelse, naar Kristus faar være hjørnen, og bygverket blir baaret av Guds aand gjennem Herrens hellige ord.

Derfor var han en trofast ven av vor kristelige barneskole og en utrættelig arbeider for vor kirkes høiere læreanstalter.

“Det protesterer jeg imot!” sa han derfor engang under et av foreningens aarsmøter, da en av talerne kom med den paastand at menighetsskoler ikke var i overensstemmelse med vort lands fri forfatning.

Han kvidde sig forresten ved at si imot. Ikke saa at han var veik og ræd; men han var i den grad hensynsfuld og overbærende, og vi gamle konferencekarer sa os imellem: “Kjære, kan det der være synodemand av den gamle skole?”

Hans arbeidsdag som formand for skoleforbundet var ikke just lang, bare 3 a 4 aar, og det vilde ikke være ret at si at han utførte et stort og alsidig arbeide i forbundets tjeneste. Han styrte de 3 aarsmøter, hadde vel utarbeidede indberetninger, var tilstede og tok del i skolemøtene paa Walingford og i Roland samt et par møter i bestyrelsen; men somme av os syntes det var for litet.

Han var sen til at svare paa brev og fik ikke den fart i arbeidet som vi hadde ønsket.

Der var de som syntes at den “sterke graasprængte mand”, som altid saa frisk og frimodig ut, maatte kunne arbeide baade nat og dag uten at bli træt og utslitt.

Nu vet vi at han var ikke den kjæmpekar som han saa ut for. Og naar vi saa husker paa det

mangedobbelte arbeide han ellers hadde at overta som skolebestyrer, fondsindsamler m. m. er der nok mere grund til at klage over at ogsaa dette stræv med at være formand for en ny organisation skulde bli lagt over paa en træt og syk mands skuldre.

Dertil kom at aarene fra 1918 til 1921 var ikke nogen heldig tid for nye foretagender. Der var for mange jern i ilden allerede. Prof. Preus gjorde derfor ret i at han lot skoleforbundet ta det med taal og prøve sig frem.

Som formand røgtet han sit hverv med troskap, var vennsæl og retfærdig mot alle, og styrte foreningen ind i de rette spor, saa dens arbeide kan bli av varig værd. Han "la grundvolden som en vis bygmester" og er nu færdig med sit virke her hos os, og tak skal han ha for vel utført arbeide som Skoleforbundets første formand.

VIII. SMAATRÆK

PREUS SOM FAMILIEFAR

OM professor C. K. Preus som familiefar har en av hans sønner efter redaktørernes opfordring indsendt følgende, som med glæde og taknemmelighed hitsættes i sin helhet:

You mentioned at one time, that it would be a mistake not to have something about father as "familiefar". In case no one has touched upon this, perhaps you might use some of the following scattered recollections and impressions.

I recall, for instance, one winter, I think it was 1891 or '92, when we were quarantined for eleven weeks with diphtheria. Father and mother were the only nurses. Still father took care of his work. The oldest brother, Herman, died. Six other children were all down; a hired man, two maids were deathly sick. The following year, or '93, he took us boys — three of us — to the Columbian Exposition in Chicago. He took the two oldest boys along to the dedication of the Luther College building in 1890. He took some of us along to the dedication of the theological seminaries in Robbinsdale and in Hamline. This was father's way of interesting his sons in the ministry. He never urged us to take it up.

Prof. Preus og hustru

Father believed in good, healthy work for us boys while at Spring Prairie and always had a number of fine horses—six to ten of them—and equally many cows. Our summer job was to make hay in a slough. Father had a forty-acre piece of slough

FAMILIEN PREUS (1902)

land,—he always spoke of it as the Lake, or “Laken.” There had at one time been a little lake. Now there was a pond of clear water and several hundred acres of marsh land. The wild hay on this forty-acre patch was cut for the horses. Niels Andersen, who came from Denmark at the age of twenty-one, had been “første mand paa en stor herregaard paa øen Langland”; he served father without interruption from Christmas-time, 1881, till the fall of 1898. We boys were subject to his orders

when we went about our work out-of-doors. Father's horses were Niels' pets. If they were sick, he stayed in the stable with them all night. When father came home late at night, Niels would be up waiting for him, with the lantern lit. If it was a cold night, he would blanket the horses and sit up for another hour, that they might cool off before

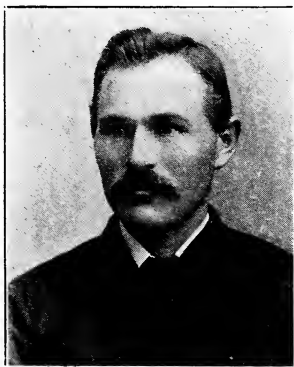
EN FAMILIEFEST (1911)

he gave them their feed and water. As an indication of what splendid horses father raised and how Niels' care was of value, it might be mentioned that a colt which father sold as a yearling, later resold to a European army officer for the sum of \$1,400. Niels also took great pride in having the cattle look fat and sleek. If there happened to be a shortage of sweet milk, he felt that it was better that the children had water for supper than that the little six-week-old calf should go without its fresh, warm milk. As a consequence, the neighboring butcher

would buy father's young stock unseen at two cents a pound above market price.

But this is perhaps getting pretty far away from the real family life. I write about Spring Prairie in particular.

Father was gone a great deal. But rarely was he at home an entire day. On his many drives to the

NIELS ANDERSEN ("PRESTE-NIELS")

various congregations he frequently took one of us boys along. In order that he might have full opportunity to study his problems while on the road, he would turn the reins over to us and tell us to watch the horses. If we became too talkative, he would only say, "Pas paa hestene."

A little "bay-window" in the living-room of the parsonage was for many years his study. His table with all its papers, letters, and documents was sacred, not to be touched by the children. While working there he was never annoyed by the playing of the children in the same room. He seemed ut-

terly oblivious to their presence so long as they did not speak to him. If the baby became altogether unmanageable, he would finally realize that it was time for him to take a hand. On his knee, to the hum of a slumber song of his own composition (a song without words), the little one would invariably be asleep in a short while.

PREUS'S HESTER

As to the discipline in the home: that was very largely a problem for mother to grapple with. I marvel, as I look back, at her patience and long-suffering. While she could never be wheedled or teased into granting a request once denied, and while disobedience would never be tolerated or condoned, she would seek to gain her object by persuasion and admonition, especially by reminding us that disobedience or ill behavior was sin in the sight of the Savior. Fear of the Lord, love of the Savior, was the keynote of mother's training of the children. She taught us to pray, but she also let us know that she

was constantly praying for us. She was to us as children the living embodiment of all that was good and pure and true in womanhood,—the most wonderful mother. That opinion has never changed. It is shared to-day by all the sisters and brothers.

Mother and father had a way all their own of letting us, as children and young folks, know what

C. K. PREUS SOM BEDSTEFAR

they approved and what they disapproved. They never forbade us the use of tobacco. Still none of us has ever used it. They never urged upon us the study of theology, still we knew that this was their hope. Two of the brothers did take it up. More would have, had it not been for the peculiar conditions in the Church at the time, 1912—1919.

Father and mother believed in keeping their young folks at home and under home influence, not by prohibiting us from going out evenings, but by making home so attractive that we felt no inclina-

tion to go elsewhere. They were both lovers of good music. Mother played well, both sang well. Father would find Behrens' Male Quartettes and sing the second bass, while the three oldest boys would take up the other parts. Mother was always ready to play the accompaniment to any song we might select,—only she drew the line on rag-time and other frivolous music. They were also thoughtful in inviting to the home young people whose company should not have an evil influence. I have often thought, and am of the opinion still, that one reason why father was eager to have us participate in sports and all other healthy college activities was that it would give us less chance to fall into the undesirable ways of the idle and inactive.

As we grew older, more mature, father became less the superior and more the comrade. One might say, in a way, that he was "primus inter pares." He never grew old in his point of view. He was always as young as the youngest, as keen in enjoyments as any of us. Each year we learnt to appreciate more what we had in our father; at each visit of late we grew closer to him.

* * *

DA CHRISTIAN PREUS VAR UNG

Slik skrev han til sin yngre søster, da han var ved Luther College i 16—17-aars alderen:

"Kjære Anga!

Du er nok den samme næsepære, du, som du var før. Du må ha mange tak for dit brev. Jeg kan vel tro du læser flittig nu om dagen. Er du like stor flyfille og render til Møen hvert øieblik for at fjase med Hilda?

Jeg har ikke saa meget morsomt at fortælle som du.

Her er saadan en god søle hernede. Tænk bare, dersom du var her, da kunde du faa ligge og plaske i den sammen med Brandts gutter og Einar Landmark.

Hvorledes gaar det med alle dine dukker og alle mamas skjørter, som du bruker til slæp? De er vel snart utslitt nu?

Nok for denne gang. Din,
C. K. Preus."

* * *

SLIK VANDT HAN I ET KAPLØP

Preus var som bekjendt flink til at springe. Det hændte ved en leilighet nede paa "fair grounds" i Decorah, at en del gutter skulde kapspringe rundt banen — "the race track." Preus var en av dem. Lauritz Thoen var hvad man i vore dage vilde kalde hans "manager." Kapløpet begyndte. Da guttene var kommet omtrent halvveis omkring banen, ser man Preus sætte sig ned. Thoen farer ut og roper: "Hey, Christ, what are you doing there?" Det varte ikke længe før han var paa benene igjen og satte avsted efter de andre. Han indhentet dem snart og vandt kapløpet. Men da han kom til maalet, hadde han en sko og en strømpe i hver haand. Et par spiker i skoen hadde tvunget ham til at sitte ned og trække dem av.

* * *

SLIK MOTTOK HAN EN UTFORDRING

Paa den tid C. K. Preus studerte i St. Louis, var det almindelig at de fleste norske studenter reiste med baat fra Prairie du Chien til St. Louis. Paa

en av disse turer var der en fræk ung yankee ombord. Han fornøiet sig med at gjøre al slags kunster som han trodde ingen anden kunde gjøre eller maaske ikke turde forsøke at gjøre. Endelig fandt han paa at hænge sig efter knærne med hodet ned paa en tynd stang som stak ut over vandet fra skibet. Da det var gjort, saa han med et utfordrende blik omkring paa de andre unge mænd. Efter flere opfordringer fra sine kamerater kastet Christian Preus av sig hatten og frakken, svang sig behændig ut paa stangen, men istedenfor at hænge sig ned efter knærne, hængte han sig efter bare tærne. Den hovne yankee forsvandt.

* * *

TEOLOGEN

I betragtning av den store rolle som utvælgelseslæren har spillet i den norsk-lutherske kirkes historie i Amerika, er det av stor interesse at vite, at C. K. Preus som teologisk student, blot tre-og-tyve aar gammel, tok utvælgelsen som tema i katekisation paa engelsk ved Concordia Seminar og skrev til sin forlovede et længere brev desangaaende.

En yngre prest, Luther College graduent, bemerker følgende: "I have been reading Heuch's 'Mod Strømmen', and in his first treatise on 'Religion og Kristendom', I seemed to recognize much of the philosophy of Preus. Now, it is a fact that Heuch had a great influence over Preus, as he testified to this in class several times. It might be, that a very wholesome lesson can be drawn from the life of Preus just in this, that one must not 'avknappe den religiøse forkyndelse til at indeholde blot almen-religiøse sandheter' lest one betray Christian-

ity. This suggests that there is a relation between Preus and Heuch."

"Another touch might illustrate his attitude toward his testimony for the truth in regard to church matters, an attitude that has been greatly misunderstood," skriver den samme prest. "We were coming home from the meeting of the Church in 1920. The Board of Education wanted some action in regard to the schools out on the West Coast, and one of the propositions that came up during the discussion was to co-operate with other Lutheran bodies out there. Preus and others opposed it on the ground that we were not in official doctrinal accord with these bodies. After the meeting someone had taken a fling at him for opposing this. He had replied: 'Why do you bring it up if it is not to be discussed? Every member is responsible for what the Church does in its meetings, and since I was present, I would not consent to this action' by my silence. If you had done this privately, I should not have had any share in it, hence I would have let you bear the consequences of your own action. But by bringing it before the Church, you make it my business, and I am a party to the action taken.' If the work of our Church were such a personal matter to all our pastors, we should have a wonderfully strong Church. Personal considerations rarely entered into this, as Preus certainly was willing to risk his personal popularity for what he thought was right."

* * *

INDFLYDELSE

Der fortælles i Wisconsin:

Et aar var der en særdeles heftig kamp for at faa utryddet en saloon i nærheten av settlementet.

Preus gik til en mand der hadde for vane at ta sig en taar ovcr tørsten, og fik ham til at at love at han ogsaa skulde stemme for at saloonen skulde gaa ut. Da valgdagen kom, var der nok dem som forsøkte at faa manden til at bryte sit løfte til presten. Han var jo ikke medlem av menigheten allikevel, sa de. Men han avviste dem kort og godt med den bemerkning: "Eg ha lovd han Christian Preus at eg ska stemma imot, aa eg æ mann so held ord."

Da det næste dag rygtedes at saloonen nu maatte ut, henvendte manden sig til sin trofaste hest: "Stakars deg, Flora, no lyt du gau sjeu mil 'stan for tre mil." Det var nemlig syv mil til næste saloon. — Denne mand sluttet senere aldeles at drikke.

* * *

PRESTEN FAAR EN GAVE

En dag da tobakken var omtrent færdig til at indhøstes, kom der op en voldsom haglskur. Et menighetslem der hadde en ganske stor og værdifuld tobaksaker, saa stormen komme og gik sammen med sin hustru ind i huset. De blev staaende ved vinduet for at se hvordan det vilde gaa. Da stormen var over, viste det sig at naboer paa to kanter hadde fuldstændig mistet sin avling, mens vedkommende mands avling stod ubeskadiget.

Saa vendte manden sig til sin hustru med den bemerkning: "No ska inkvam fau ein gave." "Ken ska da væ?" spurte hustruen: "Da ska væ Christian Preus."

Manden reiste avsted, og efter at ha søkt hos alle sadelmakere i tre byer, fandt han endelig et par sæletøi til kjørehester, som han syntes var fine nok. Efter at det var mørkt om aftenen, kjørte han til prestegaarden og bad om at faa tale med presten.

Da Preus kom ut, overrakte manden ham den vakre og kostbare gave. Preus protesterte, og sa at det var altfor fint sæletøi til at gi bort saaledes. Men manden svarte kort og godt: "Nei, inkje fo' sodan prest."

I aar og dag spekulerte folk paa hvor presten hadde faat de fine sæletøi. Ingen anet hvem givren var.

* * *

ET PAR HISTORIER FRA HANS
PENGEINDSAMLINGER

En dag kom Preus til en velstaaende farmer som ikke viste nogen større villighet til at gi. Preus talte længe med ham; men han gjentok atter og atter at han kunde komme til at angre paa det, om han gav noget. "Ja, ja," sa Preus, "nu kan du la mig sætte dig ned for femti dollars, saa skal jeg komme indom igjen imorgen, og dersom du da angrer det, saa skal jeg stryke det av listen." Som sagt, saa gjort.

Næste dag kom Preus ind igjen til manden. "Nu," sa han, "hvordan gik det? Angret du paa at du subskriberte femti dollars?"

"Ja, da gjore eg. Men so gjekk eg i meg sjøl, aa dau førsto eg, at da va' han gamle Adam, som inkje vilde gi, aa dau sa eg til ham: Adam, Adam, holde du 'kje kjæft, so gaur eg ti han Christian Preus aa smyr pau femti dalar ti."

En velstaaende mand sa han skulde gi femti dollars. Preus visste han likesaa godt kunde gi hundrede. Mens de sat og talte om det, kom der grisekjøper paa gaarden. Preus sa da: "Det er bedst du gaar ut og sælger grisene dine, saa faar

jeg femti dollars til." Manden gik. Konen vender sig til Preus og sier: "Klem bærre pau han, han har go rau." Da manden kom ind igjen, sa Preus til ham at konen hadde lyst til ogsaa at gi femti dollars. Manden tænkte sig om, klorte sig litt under hatten og sier saa: "Aa ja, eg kan lika so godt gi da ti deg. Eg drikke da so op likavel."

* * *

SPROGET PREUS FØRTE

Paa Norgesturen (1914) kunde man ofte merke folkets begeistring over prof. Preus's veltalenhet, bemerker en av deltagerne, og især med hensyn til hans gode bruk av det norske sprog. Da han paa Kristi Himmelfartsdag prækte i kirken i Hønefos, uttalte pastor loci i en samtale med nogen av guttene (medlemmer av Luther College Concert Band) sin beundring over "de merkelig norske r-rene rektoren bruker."

Det hændte dog undertiden i skolelivet, naar han vilde uttrykke sig rigtig klart og greit, at han ikke var saa nøie med at "mixe" sproget litt. Saaledes engang da college-guttene og byens gutter hadde hat litt ugreie, som nok hændte undertiden, og en av college-guttene var blit "saaret" litt, talte prof. Preus angaaende dette ved morgenandagten den næste dag. Da sa han blandt andet, "En gentleman kan ikke afforde at møte rowdies paa even terms." (Eller, som en anden meddeler det, "Det gaar ikke an for en Christian gentleman at møte en rowdy paa even terms.")

Da han i 1914 holdt tre foredrag ved Norges Universitet, bemerket en dannet norsk kvinde efter det sidste: "Nu har jeg hørt alle foredragene og

været meget opmærksom for at se om der skulde være feil i sproget. Det eneste jeg har merket er at rektoren sier "norskerne", — og det er amerikansk norsk."

* * *

"STANTE PEDE"

"Prof. Preus was always a ready man," skriver pastor S. M. Topnæss. "On the scores of occasions when he was called upon to speak impromptu, the

PROF. C. K. PREUS HOS STATSMINISTER CHR. MICHELSEN
(Norgesfærden 1914)

writer never remembers hearing him fail in any emergency. During the Norway Tour in 1914, when the Band was on its way from New York to Boston on the excursion steamer Bunker Hill, there were a great many on board the boat who had been in New York to spend the week-end. The crowd was not exactly such as one would find at a Sunday school picnic. They insisted on having the band give a concert. The band had instruments on board, but

no manuscript. Despite this, the band played. The crowd demanded a speech from our company. Preus was ready as usual. He did not preach a sermon to them. He did not discuss the college curriculum or the 'ordensregler.' No, he told that crowd of Luther's baseball and basketball teams. He told them of the famous Wisconsin and Nebraska baseball games, and how Luther won, of course. He spoke of the value of clean athletics in school life, and of the importance of music, and of the trip which the college band was making. During the speech he was interrupted time and again with great applause, and by his tact and diplomacy he won his rather unusual audience. To show their appreciation, a hat was passed, and a collection of sixty dollars was the result."

"Prof. Preus's greatness lay in the fact that he could speak to any and every audience and leave with them a thought," sier prof. Alf W. Swensen. "When he spoke in church, he drove home the facts, though at times they hurt.—One time in a speech at Lawler (Iowa), he said that he thought that our grandparents had been led to this part of the United States by the Divine Hand, because this climate and country were exactly similar to the climate and country of our forefathers."

* * *

PREUS' ILLUSTRATIONER

"One of the stories related in chapel by him will always impress me," fortæller en yngre graduent. "A gentleman said that when he got to Heaven there would be three things that would surprise him. The first would be, that there was a great number there

that he thought would never get there. The second would be, that there was a great number who, he thought, would be there, but were not. The third and last would be, how he himself was awarded a place in heaven."

Her er en anden: A sculptor was making an image of a person's mother. As he was putting on the finishing touches, he made the face very smooth and comely. The one for whom the effigy was made objected. "But," the sculptor said, "I thought it would please you more this way." "No," the gentleman said, "it would not be my mother without those wrinkles."

En tredje: There was a certain lady in Norway who really enjoyed ill health. The husband, disgusted, told the doctor of the circumstances. The doctor said he would arrange matters for him. After consulting with the patient, he went into the adjoining room and told the husband that his wife would soon die and that he should begin to look for another. The wife overheard this. She became well.

* * *

PREUS OG HANS FORHOLD TIL ELEVENE

"The outstanding feature in his dealing with men was his impartial fairness to all," skriver et medlem av klassen 1920 ved Luther College.

Følgende er fra et medlem av klassen 1915: "As college president, Prof. Preus had the respect and esteem of the student body. When the matter of election of college president was to be considered at the church meeting in Sioux Falls in 1914, the students prepared a petition to be presented to the

Church, if necessary, stating the good feeling existing between them and the president, and asking that he be re-elected. To the writer's knowledge, this petition was signed by all the students."

"I was down to see Preus in regard to a certain measure that was before the student body," skriver et medlem av klassen 1917. "The discussion had gone on several days, and my point of view, which also happened to be Preus's, was hopelessly in the minority. I told him I had held out as long as I could, and that I might do better by getting as much concession as I could and then joining the majority in putting the proposition through, even if it was not satisfactory in that form. He then eyed me curiously, and, as a kindly laugh overspread his face, he said: 'Luther would not do it that way.' As I have learned to know Preus better, I have found that it was one of his fundamental principles to hold out for what he thought was right regardless of majority or minority."

Et medlem av klassen 1913 meddeler følgende:

1) Preus had resumed his work at the College after a short sickness, but as he was still weak he found it necessary to return home to rest. On the way a student said to him: "You ought to quit, this work is too strenuous for you, it may cause your death." Preus answered calmly: "If I feel that God has called me to be here, I am also sure that He knows best when my time is up, and, besides, I would have nothing to lose if I should die on duty."

2) Once Preus caught S— in his room during class-time. The boy was unprepared for the visit, as he was smoking. He did, however, succeed in

placing the pipe in his pocket, and tried to swallow the smoke. "What is the matter with you, S—?" "I have cold." The boy answered with difficulty, as he had not been able to swallow all the smoke. "Let me se, open your mouth, cough," said Preus, and gave him a light tap on the stomach. As the boy coughed, the smoke went out.

3) S— had been campused over and over again. Now he had been out late without permit. As soon as the door opened, S—, hoping to enter unnoticed, pulled his coat over his head and closed the ranks back of a tall fellow. Preus let them all pass, but held the flashlight in the boy's face, and said: "Hello, S—, report at the office in the morning."

Et andet medlem av klassen 1917 skriver som følger:

"—Prof. Preus used to come up to my study on fourth floor—I roomed alone then—and talk hunting to me for half an hour at a time. He had been quite a Nimrod himself, it seems, and when he found one who had a like hobby he seemed glad to exchange hunting experiences. At that time it seems that I was the only boy at Luther that cared about hunting.—Duck-hunting seemed to delight him, for as a boy on the farm he would get up early, while it was yet dark, to go out for ducks; then he would return to work after a hunt.—In Prof. C. K. Preus I found a man who could place himself in the students' position and feel as they did. If he knew your nick-name, he'd use it once in a while. He often called me 'Chi'."

He was a man "whom so many of us loved and honored," skriver et tredje medlem av klassen 1917. "I saw Preus immediately after the memorable Aus-

tin Conference, and his evident happiness at the prospect of being able to join the new church body revealed to me as nothing else could his true position in regard to the church controversies."

Et andet medlem av klassen 1920 fortæller:

"It is well known that Prof. Preus was frequently troubled by thoughtless students concerning the most insignificant things; but I do believe that an incident which happened one day when I was in his office was of rather an unusual nature.

A knock is heard at the door; in steps a little fellow from Octava. "Say, Preus, du har vel ikke set hua mi, du? Hu maa vara lost. Eg har hunta for hu i heila dag i buildingane, men hu er ikke nokon staen aa finna." Prof. Preus laughed and said: "Jeg blev næsten bange for, at det var hodet dit, du hadde mistet. Hadde jeg brukt huen din, saa hadde jeg hængt den paa kroken, hvor den skal henge. Der paa væggen hænger min hat; kan du bruke den, saa vær saa god." "Nei," said the boy, "du har for stort et hove, du. Eg lyt nok hunta i dining-haalen igjen."

Endvidere: "In the evening of the day on which the Faculty defeated the Seniors in baseball, Prof. Preus noticed that a Senior, who had not asked for permission, started to walk down toward town. "Say, O—," Prof. Preus called to him, "it is the Faculty's turn to go down town to celebrate tonight."

* * *

DA "JAKEN" VALGTES TIL GUVERNØR

As soon as the news came that Jacob Aall Ottesen Preus, fourth son of President C. K. Preus and a Luther College graduate of the class of 1903,

had been elected governor of Minnesota, the faculty and students at Luther quickly prepared to serenade President and Mrs. Preus. The serenade came off immediately after the dinner hour. Prof. C. A. Spe-

RECEIVING CONGRATULATIONS ON THE ELECTION OF HIS SON
AS GOVERNOR OF MINNESOTA (1920)

rati got his famous band boys together. Heralded by the band playing patriotic strains, all marched up to the president's house and formed a circle. President Preus came to the door, followed by his wife. Dr. Oscar L. Olson stepped forward and

gave the address of congratulation. He dwelt on the high patriotism of the school, the joy of the teachers and the students at the outcome of the Minnesota gubernatorial election, and the assurance and prayer that J. A. O. Preus would make a good governor, true to the best teachings of Luther College.

To this oration Pres. Preus responded with one of his characteristic ten-minute talks, brief, clear, pointed, modest, true, worth carving in stone for all time. He said that he was thankful for the honor shown him by the demonstration. He had hoped that "Jaken" might have become a preacher of the Gospel, a position which he considered the highest and most important in the world, but the boy had argued that somebody in the family ought to get out and make some money. "Jaken" chose law and politics. Prof. Preus was glad to see that his son was making good, and he believed that he was achieving success by honorable means. The election pleased him, not so much because "Jaken" was his son, as because he had had most of his training at Luther College. It would call attention to the fact that the Christian training at such a school can fit for State as well as for Church, and that godliness is useful for this life as well as for the life to come. As for the home training that his son had received, most of the credit for that belonged to Mrs. Preus.

Governor Preus has said of his father: "I had probably an unusually personal contact with my father. To me, he always and still appeals as the most ideal human being I have ever known. I never knew him to err even in judgment."

IX. BORTGANG OG EFTERMÆLE

R. MALMIN

SYGDOM

PROFESSOR PREUS slet sig ut i kirkens tjeneste. Da han var blit valgt til lærer i religion ved Luther College, sa formand Koren til nogen prester: "Ulykken med Preus har været den at han altid har søkt at gjøre to dages arbeide paa én dag; nu ved skolen blir der ikke anledning til det."

Dette var i 1898. Men saa blev han i 1902 valgt til skolens bestyrer, og saa var der igjen den gamle anledning til at gjøre to dages arbeide paa én dag. Og at han ikke var mere skaansom med sig selv som college-præsident end han hadde været som prest, vet vi. Han søkte at gjøre alt. Betegnende er hvad en student sier: "Der var ikke den ting professor Preus ikke var villig til at gjøre, fra at skrubbe gulv, om skolen trængte det, til at dra guttene ut av sengen om morgenen."

Den samme student sier ogsaa: "Da jeg laa syk i flu-tiden, besøkte Preus mig daglig, var der nogen dag jeg ikke saa ham, kunde jeg være viss paa at han selv var syk og i seng."

Det er vel tvilsomt om professor Preus nogen sinde kom over virkningene av sin prestedids anstren-

gende arbeide og derav følgende svækkelse. Men litet hensyn tok han til det, sparte ikke sig selv og brukte op al — til den sidste rest av livskraft i tjenesten. Især gik det ut over hjertet. Der kan vel ogsaa være liten tvil om at den oprivende strid om foreningssaken bidrog sit til end ydermere at svække hans kraft.

Sommeren 1916 hadde han et slemt hjerteanfald. Netop da fik han brev fra dr. Kildahl som ønsket en konferanse med ham, pastor Torrison og præsident Bøe angaaende foreningssaken. Saa gjerne Preus vilde deltatt i en slik forhandling, saa forbød hans helbredstilstand det, og han skrev da tilbake til Kildahl og bad denne finde en anden. Kildahl ønsket dog helst at ha med Preus at gjøre og svarte at konferansen fik vente til han kunde ta del.

Siden hint anfald hadde professor Preus uavladelige og smertefulde mindelser derav, men var rigtig bra indimellem. Det bør nævnes her at om han var aldrig saa syk, dertil kunde være trykket og ha bekymringer hvilende paa sig forresten, saa var han altid ubegripelig taalmodig og i godt humør, ja — som apostelen byder os — “altid glad”. Vi vet dog at “flu-tiden” 1918, med collegets hospital overfylt og utilstrækkelig hjelp, tok svært paa ham.

Slik gik det til sidste jul. Da hadde han et nyt anfald, og siden den tid gik det omtrent stadig nedover. Saa i mars blev han syk av influensa, og virkningene av denne lumske sykdom kunde han ikke komme over. Men arbeidet var ham kjær, og skolen var ham kjær. Han kunde ikke og vilde ikke gi op før han maatte.

Søndagen før grundstenen blev lagt til den nye bibliotekbygning, var han oppe og i kirke baade formiddag og aften, uagtet svakhet og kortaandethet. Selve dagen for grundstenslægningen var han oppe kl. 6 om morgenen og paafærde for at se til med forberedelsene til festen. Han kom ind igjen syk.

Den 12te mai blev en av skolens elever, Harold Fardal, pludselig rykket bort ved hjerteslag. Paa den tid var Preus sengeliggende. Men da sørge-gudstjenesten skulde holdes i "kirkesalen", stod han op og vilde tale ved guttens baare. Det maatte han opgi; han orket ikke gaa ut av huset.

Imidlertid skulde han ogsaa denne gang komme sig paa benene igjen, og den sidste uke var han paa skolen hver eneste dag. Alle lærerne søkte naturligvis at lette ham arbeidet mest mulig.

SIDSTE DAG — SIDSTE ARBEIDSDAG

Den sidste dag var han paa skolen hele dagen; han kom saavidt hjem til middag. Men paa veien tilbake til skolen igjen faldt det ham tungt at gaa; han maatte stanse op gang paa gang.

Sin sidste undervisningstime gav han i college-avdelingens sophomoreklasse. Guttene merket intet usedvanlig; han underviste som ellers. Han hadde tidligere i semesteret lovt at gi studentene en oversigt over den norsk lutherske kirkes historie her i landet. Det gjorde han nu og fulgte den ned igjen-nem tiden like til "Austin Agreement", hvorom han uttalte at det gav uttryk for hans lærestandpunkt, og at han uten det ikke hadde kunnet gaa med i foreningen.

Fra kl. 4.30 til 5.30 ledet han det ukentlige fakultetsmøte. Saa kom han hjem, la bøkene fra sig

og sa: "Aa ja, nu er jeg færdig — men nu er jeg ogsaa saa træt." Utover kvelden blev han likesom saa urolig og la sig kl. 9. Da han var kommet til hvile, følte han sig noget bedre, satte sig op i sengen og — arbeidet. Han gjorde færdig eksamensspørsmålene for sine religionsklasser, og saa bad han sin hustru læse til andagt. Hun tok bibelen og som av sig selv faldt boken aapen ved den 51de salme, Davids store bodssalme. Den læste hun, saa bad de sammen, og han la sig til at sove.

Mellem 1 og 2 om natten vaaknet han med smerte ved hjertet. Familielægen, dr. Stabo, der i saa mange aar hadde været familiens trofaste yndet i onde som i gode dage, blev kaldt, og mens de ventet paa ham, bad Preus sin hustru læse den 23de salme, og saa bad de sammen. Han sa, da lægen kom, at han følte sig litt bedre. Siden sa han at han følte sig svimmel, og om tre minutter drog han sit sidste aandedrag.

"Da hans død kl. halv otte om morgenen blev kjendt ved skolen, var det som om en mørk skygge la sig over institutionen. Skjønt litet blev sagt, rørte den tanke sig i alles hjerter, at en sand leder, en stor kraft i Guds kirke, var tat fra os. En kort mindeandagt blev ledet av dr. O. M. Norlie kl. 10.30 i skolens kapel. Han talte over 1 Sam. 1, 17—27." (Prof. Carl W. Strom i "Lutheraneren".)

BEGRAVELSEN

Begravelsen fandt sted onsdag den 1ste juni. Der blev først holdt en mindegudstjeneste kl. 8 om morgenen i skolens kirkesal. Nr. 345 i "Lutheran Hymnary" blev sunget: "The Lord My Faithful Shepherd Is."

Derpaa talte professor Tingelstad over Matt. 20, 25—28: "Hvo der vil bli stor iblandt eder, han være eders tjener."

Følgende er tat fra "Decorah-Posten":

"Klokken 11 blev der holdt en privat familie-andagt om prof. Preus' baare i hjemmet. Prof. dr. O. E. Brandt forrettet.

Klokken 11.45 blev baaren bragt til Luther Colleges auditorium. Lærere og elever hadde stillet sig op paa begge sider av veien fra hjemmet til auditoriet. De fem sønner og svigersønnen, K. D. Stalland, bar baaren fra huset til likvognen. Mens processjonen var igang, blev et flag heist paa halv stang over auditoriet.* Straks efter sønnene fulgte dr. Gjerset med den avdødes ridderorden; derpaa kom Luther Colleges Board of Trustees, saa fakultetet og studentene efter klasse, den øverste klasse først. Seks av de yngre lærere bar kisten ind til dens plads, og der blev opstillet en æresvakt, som stod indtil klokken 1. Skolen fik her anledning til at se den kjære bestyrer for sidste gang.

Klokken 1 begyndte den saakaldte "civic service" i auditoriet. Lokalet var aldeles fuldt. Luther College Concert Band spillet en begravellesmarsch, og pastor A. O. Johnson fra Spring Grove indledet med en kort oplæsning av den hellige skrift. Dr. K. Gjerset præsiderede. Dr. O. L. Olson omtalte den avdødes store flid og hans offervillighet. Prof. Preus hadde ualmindelig begavelse, men han brukte den aldrig i egen tjeneste. Hans hele liv var et stadig arbeide og slit, men ikke for sig selv.

* Og college-klokken ringet langsomt under processjonen fra hjemmet til auditoriet. — Red.

Hilsener bragtes ved pastor J. M. Sundheim fra skoledirektionen; ved Hon. L. S. Swenson fra Twin City Luther College Club; ved pastor O. Glesne fra Decorah kreds; formand C. J. Eastvold fra Søndre Minnesota distrikt; ved pastor G. A. Sundby fra en av prof. Preus' forrige menigheter med det budskap at istedetfor at sende en blomsterkrans var de ifærd med at indskrive flere penger til Koren Library til minde om prof. Preus; ved formand N. N. Boe fra Syd Dakota distrikt, og fra Augustana College and Normal School; ved prof. O. A. Tingelstad fra Clifton College i Clifton, Texas, fra St. Olaf menighet, Cranfill's Gap, Texas, og fra Pacific distrikt i møte i Silverton, Ore.

Dr. F. W. Conover, Decorahs mayor, uttalte byens store sympati for den sørgende familie og for Luther College samt byens følelse at den har tapt sin største borger.

Prof. L. W. Boe bragte St. Olaf Colleges hilsen og medfølelse i faa, men velvalgte ord.

Hilsener, telegrammer og brev blev oplæst av dr. Olson, som følger: Fra Sun Prairie lutherske kirke, Dane Co., Wis., med det budskap at de gav Luther College bibliotek et fond paa \$50.00 til minde om prof. Preus; fra Betel lutherske kirke i Madison, Wis.; fra alumni i Glenwood, Minn., fra Symraforeningen i Decorah; fra Vor Frelzers kirke i Minneapolis; fra Goodhue County St. Olaf-Luther Club; fra Clifton College, Clifton, Texas; fra Board of Trustees for Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika; fra La Crosse kreds; fra Glenwood menighet, Winneshiek County, Ia., med en gave til Zulumis-

sionen; fra alumni i Maddock, N. Dak.; fra Skaalen alderdomshjem og Martin Luther barnehjem i Stoughton, Wis.; fra Jewell College, H. A. Okdale, bestyrer, Jewell, Ia.; fra Concordia College, J. A. Aasgaard, bestyrer, Moorhead, Minn.; fra dr. Franz Pieper, bestyrer for Concordia teologiske seminar i St. Louis, Missouri, en klassekamerat og gammel ven av prof. Preus; og fra dr. L. D. Coffman, præsident for Minnesota universitet. Dr. Henning Larsen, delegat fra Iowa universitet, maatte vende tilbake til Iowa City paa grund av utskylninger langs jernbanen uten at naa Decorah.

Mrs. L. A. Moe sang en solo, og Luther College Quartet sang en sang, "Just For Today." Pastor Ove J. H. Preus uttrykte familiens tak for utvist sympati og hjelp, som blev dem ydet i denne prøvelsens tid.

Processionen til kirken blev ledet av Luther College Band. Efter den kom Board of Trustees, Luther College fakultet, og studentene. De tolv studenter, som fungerte som likbærere, gik langs likvognen, seks paa hver side. Straks derefter fulgte dr. Gjerset med St. Olavsordenens kommandørkors og derpaa familien. Seks studenter fra colleget bar prof. Preus ind i kirken, og seks andre bar ham ut.

Gudstjenesten i kirken blev forrettet i det norske sprog. Den var meget simpel og likefrem, som prof. Preus selv ønsket. Salme nr. 459 i Synodens salmebok var den eneste salme som blev sunget. Pastor I. B. Torrison, der maaske var prof. Preus's mest intime ven, holdt liktalen.

Formand H. C. Holm takket for hvad prof. Preus hadde været for Iowa distrikt. Han sa, at

dersom han nogensinde hadde kjendt en mand som satte sit hele haab til Kristi forsoning, saa var det prof. Preus. Mrs. A. M. Rovelstad sang en solo, "Just as I am, without one plea." Formand J. Nordby omtalte prof. Preus' store arbeide for Østre distrikt i de aar da han betjente menigheter der. Formand Nordby brukte den tekst som blev brukt da han selv og fire andre blev ordinert sammen med prof. Preus, nemlig 1 Kor. 4, 2: "Iøvrigt kræves av husholdere at de er tro." Dr. O. E. Brandt takket paa familiens vegne de mange venner, som ved denne anledning hadde vist sin sympati, især den delegation som kom fra prof. Preus' første kald paa Spring Prairie, Wis. Specielt takket han pastor Torrison for det vakre venskap som hadde raadet mellem ham og den avdøde. Luther College kor sang "Den store hvite flok," og dermed sluttet gudstjenesten.

Processionen til gravpladsen gik i samme orden som før. Ved graven var alt meget simpelt. Sønnene bar kisten til graven. Pastor Torrison læste ritualet og pastor Ove J. H. Preus forrettet jordpaakastelsen. De to sidste vers av salme nr. 209 blev sunget og velsignelsen lyst av pastor Torrison.

Ved sørgegudstjenesten i kirken var denne fylt til sidste plads, og skarer av folk maatte gaa uten at komme ind."

Saa langt "Decorah-Posten"s beretning.

Det bør maaske omtales at der foruten de ovenfor nævnte hilsener ogsaa kom telegrammer, brev og blomster fra følgende:

Spring Grove ungdomsforening, past. Alfred Johnsons kald; Clifton College i Texas ved prof.

Carl Tyssen; Iowa statsuniversitet ved præsident W. A. Jessup; Syd Dakota L. C. Club ved past. J. A. Blilie og prof. Ola Solheim; Mr. O. A. Bu (et langt brev); State Auditor's office, St. Paul, Minn.; Minnesota guvernørs stab; Twin City L. C. Club ved Mr. Thomas J. Olsen (blomster) og Mr. G. B. Wollan (brev); Bethel Lutheran Church i Madison, Wis., ved past. O. G. U. Siljan; Iowa distrikts presteskap ved formand H. C. Holm; Luther Teologiske Seminarium ved dr. O. E. Brandt; Concordia College, Moorhead, Minn., ved præsident J. A. Aasgaard; Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika ved dr. H. G. Stub; Vor Frelses kirke i Chicago; St. Paul Hospital, St. Paul, Minn.; Augustana College og Normal School, Sioux Falls, S. D.; Outlook College, Outlook, Sask., Canada; Thulanian Club, Minneapolis, Minn.; begge norske menigheter i Decorah og deres kvindeforeninger; Pacific distrikts aarsmøte, Silverton, Ore.; Decorah Commercial Club; Lutheran Brotherhood, Decorah; Albert Lea L. C. Club, Albert Lea, Minn.; Edgerton N. E. L. menighet ved pastor Emil A. Grefthen; Our Saviour's Church, Beloit, Wis.; Luther Academy, Albert Lea, Minn., særskilt fra præsident Jacobson og fra fakultetet; Gale College, Galesville, Wis., ved præsident Swansen. Desuten kom der telegrammer, brev og blomsterhilsener fra utallige personlige venner fra fjern og nær.

Særlig bør nævnes et brev fra gamle pastor N. Brandt; han dikterte det fra sit dødsleie i St. Paul hospital, St. Paul. Og desuten et brev fra Mr. P. O. Strømme, som ogsaa var dødssyk; det sidste brev hitsættes her, da det foruten at være et bidrag til

professor Preus's minde ogsaa er karakteristisk for avsenderen:

Mrs. C. K. Preus, Madison, Wis., May 29, 1921.
Decorah, Iowa.

Dear Mrs. Preus:

Of course we were inexpressibly grieved and shocked here when we just now learned of the death of Prof. Preus. Since my health is in such a state that I am unable to travel, we hasten to assure you and yours of our deepest sympathy. Prof. Preus has for a long time lived in my thought as the manliest man and the truest gentleman whom I ever have known; and you should be a proud woman to have been his wife. We are glad to think that you will know to Whom you must turn for comfort. And it is for but a little while. "We're going home tomorrow." May our merciful God heal your bruised heart. We can only send our love and sympathy.

Yours faithfully,

PEER STRØMME.

Dr. Norlies tale ved morgenandagten ved Luther College den 28de mai 1921:

PREUS IS DEAD

2 Sam. 1:24-25: *"Weep over Saul, who clothed you in scarlet, with other delights, who put on ornaments of gold upon your apparel. How are the mighty fallen in the midst of battle!"*

Fellow teachers, students and friends: President Preus is dead. You have already heard the sad news. It is scarcely an hour since it came to my ears and only a half hour since the faculty asked me to conduct these exercises this morning. I have chosen

for my text the words just read, the same being a part of David's lamentation over the deaths of King Saul and Jonathan.

"Weep over Saul," says David; and he meant it. It is true that Saul had for years been unjustly pursuing David with the object of killing him. But it is equally true that David was loyal to Saul through thick and thin and that he sincerely mourned when he heard of Saul's tragic death. Why did David mourn? He mourned because he regarded Saul as his king, the Lord's anointed. He mourned because Saul was a man of might who had done wonderful things for Israel.

The history of Israel from the time of Joshua to that of Saul is very pitiful. There were twelve tribes, as you know. These tribes were disunited and quarreling and weak and sinful. On account of their shameful sins the Lord let the neighboring nations conquer them and lead them into captivity. Then in their deep need and humiliation they repented and called upon the Lord for help. He heard their cry and sent them a rescuer, called a judge. The Israelites soon forgot again. Again they plunged into sin. Again they were punished by captivity. Again they repented. Again they were rescued. This happened in rapid succession, time and again. On account of this, Israel at the time of Saul's becoming king was a group of quarreling tribes, the prey of their enemies, poverty stricken and clad in rags. Saul pushed back the enemies, united the tribes, organized them, enriched them; or, as David tells the women of Israel: Saul "clothed you in scarlet, with other delights; he put ornaments of gold upon your

apparel. How are the mighty fallen in the midst of the battle!"

I shall not dwell any longer on Saul. I want to say a word or two about Preus. I do not want to liken Preus in every way to Saul. Far from it. It can not, for example, be said about Preus that he was unjust to anyone of us, as Saul had been to David. But Preus was our appointed president as Saul was Israel's anointed king. Preus was not like Saul physically, head and shoulders above the multitude, yet he was spiritually one of our greatest men, towering head and shoulders above the crowd. Had he gone into secular work instead of the Gospel ministry, it is safe to say that he would have reached heights of fame there as conspicuous as the position of leadership he has long held in the Church. You know that one of his sons is governor of Minnesota, and you may be aware of the fact that among his relatives, past and present, are some of the finest names in Norwegian history.

Intellectually, Preus was keen, with a remarkably good judgment. He would have mental-tested very high. Emotionally, he was a man with a great sympathetic heart, full of love to God and man. To students and teachers he was like a father. Volitionally, he was a man of action, resulting from holy desires and consecrated choice. He worked while it was day and far into the night for the glory of God and the salvation of men—"Dig til ære og os til gavn!" He had a tender, yet healthy conscience. His action in the matter of the recent union of the three Norwegian Synods is an instance of this. He was willing to suffer the loss of all things

rather than act contrary to the dictates of his conscience. He had a child-like faith. He doubted many of the speculations of science, not because he did not understand them, but because they were contrary to the Word of God, which he believed to be inspired and perfect. All in all, he was a great and safe spiritual leader for both young and old. Therefore, at his sudden departure, we weep over him.

For he "clothed us in scarlet, with other delights; he put ornaments of gold upon our apparel." Imagine the spiritual poverty of our people if men like Preus had not been striving with might and main to give us God's Word, our heritage. I have already said that he stands out as one of the most conspicuous benefactors of our Norwegian people in America, and, I might add, even of our American nation. For the glory of any people is the Word of God, and obedience to it in Christian faith and fear is the safety of any people. Preus was a Gospel preacher of unusual power. He was a teacher of the Word in its truth and purity with commanding and far-reaching influence. He has done much for Luther College, more than we understand. Luther College has done much for the Norwegian Lutheran Church, more than we can tell. The Church, in turn, has made our Norwegian people live a moral and religious life, obeying God's Commands, loyal to the State, thrifty, industrious, educated, happy, a credit to any nation. Even wealth has been their portion, largely due to their Church connections. The Lutheran Church has done more for our people than they realize. Preus has done his bit towards making our people rich in godliness as well as in this

world's goods. He has "clothed us in scarlet, with other delights, and has put ornaments of gold upon our apparel."

"How are the mighty fallen in battle!" Preus worked hard. He worked always. I used to get up rather early when I roomed at Larsen Hall, but I noticed that before I got up he was out on the campus picking up paper, for example, that some of us had carelessly thrown on the lawn. Long after I had retired for the night, I could hear him make his rounds to see that all his boys were safe. There was no honest task that he was not willing to perform for the fair name of Luther College and her sons. Now he is fallen in the midst of battle. It was a real battle. Think of all his duties as teacher and preacher, as president and collector and what not. The beautiful Koren Library is being built over yonder. It has been a great battle. It has been a terrible struggle to collect the money to pay for it. He did not finish the task. He fell in the midst of the battle. Yesterday he was about his duties as usual. I passed his class room in the afternoon and heard him giving an account of the Norwegian Synods. I saw him at the faculty meeting before supper and thought he looked rather tired. After the meeting he asked me to write a letter for him relating to the Educational Association, of which he was president, and that I did. At home last night he was at work until sickness overcame him. He was a busy man, a fighter for the faith, to the last minute. How are the mighty fallen in the midst of the battle!

His last chapel talk was on the friendship be-

tween David and Jonathan, and his last spoken sentence here was that God does not wish the death of a sinner, but that he should repent and live. His last theme in the class room was the Austin Agreement. His last topic in faculty meeting was how every boy can finish his grades this term with honor. In the Norwegian Church what he stood for was known beforehand. He was not a reed. His word had weight. In the world he sought no honors, but some of them came to him anyway.

He was personally very good to me, and I mourn his death most truly. There was a time when I was on the point of leaving Church work for a secular calling and few, if anyone, seemed to care. Pres. Preus came along and invited me to Luther College. I am very thankful to him for this. It may not mean much to you, but it means a world to me, for I do want to work in the Church. He has been good also to you, to everyone of you, like as a father pitieth his children. I close, then, as I began, with the words of the sweet singer of Israel: "Weep"—weep over Preus.

ANDAGTEN DEN 1STE JUNI

Prof. Tingelstads tale den 1ste juni 1921 i collegeets kirkesal:

"Whosoever will be great among you, let him be your minister."

Matt. 20: 25-28: *"But Jesus called them unto Him, and said, 'Ye know that the princes of the Gentiles exercise dominion over them, and they that are great exercise authority upon them. But it shall not be so among you: but whosoever will be great among you, let him be your minister; and whosoever will be chief among you, let him be your servant: even as the Son of Man came not to be ministered unto, but to minister, and to give His life a ransom for many.'"*

Dear sorrowing friends: When I was told last night that I should speak at this service this morning in memory of our beloved President Preus, these words came to my mind: "Whosoever will be great among you, let him be your minister." News of the passing of President Preus reached me by telegram at Clifton, Texas, last Saturday. I was to speak at the Clifton College commencement exercises that evening. When I parted from President Preus for the last time, as it proved, his last words to me were: "Greet the friends in Texas." When his greetings were brought to that Texas audience assembled in front of Clifton College last Saturday evening, it was as if the voice of President Preus came to them with greetings from beyond the grave to remind us all of life eternal. And when Rev. Urnes arose in the audience and paid tribute to the departed friend as a hero in Israel and moved to send greetings of sympathy to the bereaved and sorrowing family and to Luther College, the whole audience rose at his word. I bring these greetings to you now.

President Preus will be called a great man. He was truly great, although he did his work in smaller circles than some others. Greatness in the eyes of men mattered nothing to him, and it profits him little that men call him great now. He did not seek greatness. The words of the text just read describe him exactly. As the true servant of us all, he will be called great in the kingdom of God, because he followed in the footsteps of the Redeemer.

We note the occasion on which the words of this text were spoken. The mother of James and John

had desired a certain thing of Jesus. She asked that her two sons might sit, the one on His right hand, the other on His left, in His kingdom. She wanted them to be great. To this request Jesus answered, that she knew not what she was asking; they might share with Him in His suffering, but it was not His to give to sit at His right and left hand. When the other ten disciples heard the request, they were moved with indignation against James and John. But Jesus called them to Him and spoke the words of our text. There are two kinds of greatness, says Jesus. The one is that of the princes of the Gentiles, the greatness of the world, where one man exercises authority upon others. The other is the greatness of the followers of Christ, a greatness measured in terms of service, even as Christ came not to be ministered unto, but to minister, and to give His life a ransom for many. President Preus belonged to this second class. He was great in service, both temporal and spiritual. He ministered to all in whatever way he could.

The willingness of President Preus to serve in a temporal sense was never more forcibly brought home to my mind than on the occasion of my first visit to Decorah after my graduation. It was the following spring. My time was limited, and I was under obligation to leave very early the following morning. Learning this, he invited me to stay over night at his house. I got up early and went down quietly, intending not to disturb anyone, but I found to my surprise, that President Preus was already up. He, the president of Luther College, had made coffee and prepared a breakfast just for

me, so that I should not go hungry on my journey. In like manner he served wherever opportunity offered in a thousand and one ways. In fact, he gave his life in service.

He was also a spiritual minister of his people. He was above all a Gospel minister, preaching the glad tidings with great power for 45 years. His sermons, speeches, and chapel talks had a quality, especially as delivered in his clear, strong voice and out of his consecrated, Christian personality, that few can reach. His fame as a speaker is as great in Texas, where I have just been, as it is here. Wherever known, from coast to coast among brethren in the faith, and beyond the sea, his name is held in esteem, because he confessed and served Him in whom he believed, Jesus the Savior of sinners.

As president of Luther College he was a servant, performing with zeal any kind of task, from that of highest executive to that of sub-janitor. What came to his hand to do he did with all his soul. No task was too hard, no service too humble or too menial, to engage his efforts.

There was a peculiar humility and a noble dignity in President Preus. As principal of our Preparatory Department and registrar of the school, I came to know him very intimately. I know of no one exactly like him. Though his subordinate, I sometimes thought he made mistakes and I told him so frankly to his face. The meekness with which he accepted criticism has impressed me profoundly. He had a great adaptability and was constantly adjusting himself to new situations and increasing in

power as a school man. He had a great capacity for work and tremendous energy, which he used to the limit in Christian service. According to the Lord's own definition of greatness, President Preus was great. He was great because, like Jesus, he gave his life in service. To use his own words he wanted to "slite sig ut i Herrens tjeneste." As was his wish, he died in the harness. One of the things that he was preparing for these last days was the Iowa District meeting, at which he was to be one of the speakers. This and many other matters it was not his lot to see completed before His Lord and Master took Him home.

The explanation of President Preus' remarkable qualities I find in Matthew 18:1-4: "At the same time came the disciples unto Jesus, saying, Who is the greatest in the Kingdom of Heaven? And Jesus called a little child unto him, and set him in the midst of them, and said, 'Verily I say unto you, Except ye be converted, and become as little children, ye shall not enter into the Kingdom of Heaven. Whosoever therefore shall humble himself as this little child, the same is greatest in the Kingdom of Heaven.' " C. K. Preus had become as a little child in his relation to his God and his Savior. He believed the Word of God. His one concern was to follow in the Master's footsteps and to do His will. President Preus was not perfect; he had his faults, some of them obvious; he confessed humbly his need of the forgiveness of sins day by day; and he became a great follower of Jesus, great in character, great in influence, great in service. Having become our servant, he became chief among us. We thank God

for the years of faithful service rendered unto Luther College by President Christian Keyser Preus, for the inspiration of his noble example of Christian service, and for the blessing which his memory will be to us all. Yes, blessed be his memory for Jesus' sake! Amen.

STUDENT O. G. MALMINS TALE

Student Olaf G. Malmins tale i Luther College kirkesal:

The student body has chosen me to express those things which are uppermost in our minds to-day. There are many things which we should like to say, but it is very, very hard to find words. Some of us have not been at Luther College very long—some of us only this year; others of us have been here longer, a few as many as seven or eight years. In all this time, be it long or short, we have looked to President Preus as our leader, as a second father, if we may call him that. When we came here, most of us were strangers, knowing neither our teachers nor the boys who were to be our associates. One of our first duties was to register with the president, and when we went into the office, we were received heartily, we were made to feel that we had at least one true friend. We knew that when President Preus welcomed us to Luther College, we were welcome. We knew that we had a leader in whom we could confide. And so it has been all the time we have been here. There was never a worry too trivial, there was never a proposition too preposterous to win the sympathetic ear of our president. In our work, in our play, he was as one of us. When we rejoiced, he rejoiced with us; if something went

wrong, he felt it as keenly as we did. For all of us, there was a word of admonition, of encouragement, of praise. And now, at the close of the year, we have lost him, our president, our friend, and there remains nothing for the student body to do but to bring our tribute of thanks, thanks which should have been given in his life, to his bier.

One of the first things my father spoke to me about when I came here was the morning devotion. He said that President Preus usually delivered some short talks which he said were never to be forgotten by those who heard them. Since then, I have listened to many of those talks, and they have made an impression upon me which will never be forgotten. Many a Luther boy has from them received comfort and new courage, and their influence during the long years President Preus has been at Luther cannot be measured.

Most of us have had President Preus as a teacher. It has been said that the position of religion teacher is at the same time the most difficult, the most responsible, and the most blessed position one can hold at a school. There is a tendency on the part of most of us to take our work in religion classes too lightly. But under President Preus we have learned much which gives us a stronger faith and a better knowledge of our religion than is the lot of most. Unnoticeably, perhaps, we have been drawn as much by the example of our teacher as by what we received from books. It is possible that we do not appreciate what this means to us yet, but we do look upon it as a blessing, and we wish, now that it is too late, that we might thank our teacher for it.

I have said something about our president out-

side of the formal school work. I wish I could say more, I wish I could express what we all feel. Thru the months we have been here, we have come to appreciate what an older, more experienced friend can mean. There is not a man in this student body or in the student body of any other year who can truthfully say that we have ever made a request to President Preus which was not granted to the best of his ability. There is not a man who can truthfully point to an instance of injustice suffered at the hands of our president. This brings me to something which I wish could be left out, but which cannot be if I am to represent the students fully. As a school year goes by, there are inevitably many crises which arise, and which must be met. It is impossible that everything will at all times be satisfactory to all the body of students. There are clashes at times, as I suppose there are at all schools. We, students, say with deep sorrow that, in such instances, as in our whole school life, we have not returned good for good to our president. There have been small, despicable deceits, there has been thoughtlessness, there has been more or less willful evasion and misunderstanding on our part. Our prayer is that God will forgive us our sins against President Preus, as fully and freely as President Preus forgave us whether we asked his forgiveness or not, as fully and freely as we know President Preus would forgive us, were he alive today. O, how hard it is to ask forgiveness where there is fault on our side, of the living. It is with deep sorrow that we say that we have sinned against President Preus, and we wish that it were in our power to make up for making his hard position harder.

There is little else that I can say, that I need to say. In the time we have been here, we have had President Preus as an example of a sincere Christian, working with one aim, working steadily, despite growing weakness. We have seen him face death as a Christian, as a man who went, calm and ready, his house in order. The greatest tribute which we can pay to President Preus's memory is that those beliefs which he has inculcated in us may be made to bear fruits in doing our small part in carrying out the great work for which he lived and died.

As we are gathered here in Chapel, where we have so often listened to his words, and as we realize that we shall never again have the privilege which we fully appreciate only when it is taken away from us, we feel a sorrow, deep and lasting. But we know that the influence of President Preus has been too great to be forgotten, and we know that we shall leave Luther College, better men and truer Christians because we have known and loved President C. K. Preus.

DR. OLSON'S TALE

Dr. Oscar L. Olsons tale i Luther College auditorium:

When I learned that President C. K. Preus had passed away, the words of 2 Sam. 3:38, came to my mind: "And the king said unto his servants, 'Know ye not that there is a prince and a great man fallen this day in Israel?'" President Preus was a great man. He was great in character, great in his zeal to render Christian service, and great in ability. President Preus would have been conspicu-

ous in any group of men among whom his lot might have been cast.

President Preus was born Oct. 13, 1852, in the Spring Prairie parsonage, twenty miles north of Madison, Wis. His father was one of the six ministers who founded the Synod of the Norwegian Luth-

DR. OSCAR L. OLSON

eran Church of America and was president of the Synod from 1862 until 1894, the year of his death. President Preus entered Luther College in 1865, but was soon taken ill with typhoid fever and was compelled to discontinue his studies until 1868, when he again entered the college. He was graduated in 1873. The following three years he studied at Concordia Theological Seminary, St. Louis, Mo., where he was graduated in 1876. In the same year he was ordained to the ministry. While he was ac-

tively engaged in the ministry, he served the Congregation at Spring Prairie, and at two different periods Our Savior's Congregation in Chicago. He was three times elected to the vice-presidency of the Synod, but declined the election on the former occasion. After the formation of the Norwegian Lutheran Church of America, he was elected vice-president of the Iowa District.

Owing to ill health, President Preus resigned from the ministry in 1897 and moved to Decorah. In 1898 he was engaged to assist in the instruction at Luther College, and in 1902, upon the resignation of President Laur. Larsen, he was elected to the presidency of the college, and was retained in that position until his death. In 1911, he represented the college at the centennial anniversary exercises at the University of Christiania, Norway, and on that occasion was made a commander of the order of St. Olaf, by King Haakon VII.

In 1877, President Preus was married to Miss Louise Augusta Hjort, oldest daughter of Rev. Ove Jacob Hjort, then minister at Painted Creek, Allamakee county, Iowa. Eleven children were born to them, seven of whom are still living: Ove, who is a minister at De Forest, Wis.; Carl, who is a minister near Rochester, Minn.; Jacob, who is Governor of Minnesota; Paul, who is treasurer of the Federal Land Bank, St. Paul; Herman, who is a lawyer in St. Paul; Cathinka, who is married to Mr. Knute Stalland of St. Paul; and Henriette, who is taking a course in nursing at Northwestern Hospital, Minneapolis. All of President Preus's sons and his son-in-law are graduates of Luther College.

The chief characteristic of President Preus was that he was a Christian. He had been brought up in a Christian home and had been trained for the Christian ministry. The Bible, with which he was very well acquainted, he believed to be the inspired Word of God, and therefore he viewed all questions in the light of its teachings. He was a loyal citizen, basing his loyalty on Christian doctrine as it is stated in the Augsburg Confession, "Christians are under obligation to submit to the government and obey its commands in all things that may be performed without sin." He was an uncompromising opponent of everything that was not in harmony with God's Word, and as a result he was sometimes misunderstood. He was a lover of art, particularly of art that deals with Christian themes; and in the realm of art, he was especially fond of music. He delighted in the great religious masterpieces and found inspiration and comfort in the many gems contained in our Lutheran hymnbooks.

In his family relations, he was singularly fortunate. His home was permeated with the spirit of Christian love; and the best of feeling seemed to exist at all times between the various members of the family. I have been a frequent visitor in the home of President Preus for many years, but I have never heard a harsh or unkind word spoken there. His great concern for his children was that they should receive a good Christian education; and he had the satisfaction, as I have said, of seeing all his five sons graduate from Luther College and the two eldest become ministers in our Church. His was not a somber view of life. He obeyed literally

the injunction, "Rejoice in the Lord alway: and again I say, Rejoice." He was always cheerful, even when serious and difficult problems confronted him. As a result his companionship was frequently sought. This was particularly noticeable in his home, where visitors were always welcome and were most agreeably entertained. In his home life, as in his relations with people in general, simplicity characterized all his actions. He had no desire for pomp or display, and he avoided affectation as unworthy of a Christian gentleman.

The keynote of his life is best expressed by the word "service". He measured success in life, not by what he received, but by what he gave. He never forgot that he was a minister, and was always mindful of the welfare of the Church. For Luther College he felt that he could never do enough. He had the interests of the college in mind early and late, and for the college he labored with all the strength and wisdom that God had given him. He never turned a deaf ear to anyone who sought his aid, and the students particularly learned to love him as a father. He never sought financial gain or personal honor, but freely used whatever funds he could spare to further the cause that was near to his heart. I recall that on a certain occasion, when I suggested that a considerable sum of money which he had advanced for the sake of the college ought to be repaid him, he requested me not to mention the matter. He had distinct financial ability, and had he engaged in commercial pursuits, he would undoubtedly have won distinction as a captain of industry. But he chose to live a life of unselfish ser-

vice, and he used his ability wholly for the welfare of his fellow men. His life was thus in harmony with what he taught others and was a notable example to his students and fellow teachers.

President Preus was a tireless worker. It was not unusual for him to be up and at work at five o'clock in the morning, and often he worked until midnight and after. Even when ill in bed, he worked at such tasks as he thought he could attend to under the circumstances. In fact, I never visited him when he was ill without finding him surrounded by papers and books. No detail was too small for his attention. No task daunted him. For him, life without work would have been life without joy.

It was as public speaker that President Preus was best known. He had a magnificent voice, that enabled him to be heard without difficulty when addressing large assemblies. As a pulpit orator he had few equals. He was clear in exposition, powerful in appeal, happy in his illustrations, but withal so plain and direct in his manner that the most unlearned could not fail to understand him and be impressed by the lesson that he wished to convey. He had the faculty of expressing his thoughts in simple, concise language. In debate he was unusually effective. He was quick to perceive the weakness of an opponent's position and had an unerring instinct for telling arguments. Such a body as the British House of Commons, where, it is said, not set speeches but quick thought and happy phrasing usually win the day, would have been congenial to his talents. In discussions where the time of the speakers was limited, he seemed to be at his best; and people often marveled at his faculty of compressing in a

clear, lucid manner apparently all that he had to say on a given subject within the compass of a few minutes. He was a delightful speaker on special occasions. He was never unduly lengthy and possessed a fund of appropriate anecdotes, usually drawn from his own experience, which he employed skilfully for the purpose he had in mind. His favorite theme was pioneer times. He had great admiration for the men and women who came practically emptyhanded into the great Northwest and by hard work and perseverance built homes, churches, and schools and laid the foundation for the civilization and prosperity which their posterity enjoy. On this subject, he delivered three lectures at the University of Christiania when he represented Luther College at that institution. His short chapel talks were the admiration of his students and fellow teachers, and his colleagues requested him to reduce his chapel talks to writing, so that these talks might be published and thus be available in printed form; but he was too busy to undertake such a task. Although he was born in the United States and lived here all his life, it was remarked at the University of Christiania in 1914 that his use of the Norwegian language was singularly pure and perfect.

As a teacher, particularly as an instructor in Christianity, he was very successful. He invited questions from his students, which he took pains to answer fully and convincingly, and was thus enabled to elucidate many a point which had given his students trouble. He sought not merely to impart knowledge; he aimed rather to conduct his instruc-

tion in such a manner as to arouse in his students interest and faith in the Word of God and train them to interpret it correctly. When I have considered his knowledge of the Scriptures, his ability as a preacher, and his success as a teacher of Christianity, I have wondered that no institution conferred on him the degree of Doctor of Divinity. But perhaps after all this was most fitting.

During the nineteen years that President Preus was at the head of the college, the institution underwent considerable change. The auditorium was greatly enlarged and Laur. Larsen Hall was built with funds raised principally by him; Loyalty Hall was built; the hospital was enlarged and a trained nurse was secured; the Luther statue was placed on the campus through the efforts of the ladies of the Church; an endowment fund of \$250,000.00 was secured for the college, \$50,000.00 being donated at the suggestion of Hon. L. S. Swenson by the late Mr. James J. Hill, and \$200,000.00 being raised by Dr. H. G. Stub; ten acres were added to the campus; the faculty was doubled in numbers; the number of volumes in the library was more than doubled; many valuable articles were added to the museum, which President Preus always had in mind as he traveled about; the preparatory course was expanded from a three-year course to a five-year course comprising a senior and a junior high school; the college became accredited as a standard college with membership in the North Central Association; and the erection of a beautiful fire-proof library building was begun, which will be paid for with funds secured mainly through his efforts. Throughout his

presidency, however, President Preus maintained that the college should always remain true to the aim of its founders, who established it primarily for the purpose of preparing young men for the study of theology.

The principal achievement of President Preus was the influence that he exerted on the students who attended the college during his term of office. His contact with the students was intimate and his influence was marked. I recall a statement made by a man who visited President Preus in his office and conferred with him much as his students were accustomed to do. After the conference, the man remarked, "What a commander of an army President Preus would make." He was a great leader, and now that he is gone we feel helpless over against the difficulties that confront us. But God, Who has helped us hitherto, will also help us to cope with the problems that remain to be solved.

PASTOR I. B. TORRISONS LIKPRÆKEN

"Jeg har stridt den gode strid." 2 Tim. 4:7.

Kjære sørgende hustru, barn, slekt og venner, kjære menighet, naade og fred i Jesu navn!

Vi er isandhet samlet i sorg her i vor menighet idag. Vi vil ikke finde uttrykk for den i ord. Jeg har som ven ofte tænkt at prof. Preus vilde tale ved min baare; nu skal jeg søke at tale ved hans. Skjønt ældre syntes han altid at være den sterke, og saa syntes han saa uundværlig.

Fra denne prækestol har han saa ofte talt ved andres begravelser. Da hans medlærere, prof. Reque og prof. Næseth, stedtes til hvile, var det ham som bragte evangeliets trøst til de sørgende og til

menigheten. De var opvokset sammen, hadde hat samme skolegang, var Luther College graduenter og hadde staat sammen i saa mange aar. Vi mindes vel hans ord ved disse anledninger.

Mindet om ham som en evangeliets prædikant vil aldrig utslettes i eders hjerter, kjære sørgende; men ogsaa mange med eder vil bære mindet om ham i kjærlighet og taknemmelighet.

Savnet vil altid minde om gavens storhet og hjelpe os at takke ham fra hvem gaven kom, hjelpe os at hæve hjertet opad og gjøre vor vandring her-nede til en forberedelse for vor vandring herfra.

Den nat prof. Preus stred med smertene og ante at døden forestod, fandt han uttryk for sine følelser og sin tro i to av Davids salmer, den 51de, Davids bodssalme, og den 23de som aander av tillid og tro. I den første heter det: "Guds ofre er en sønderbrudt aand, et sønderbrudt hjerte skal du, o Gud, ikke foragte." I den anden: "Herren er min hyrde; mig skal ikke fattes . . . om jeg skal og vandre gjennom dødens skygges dal, vil jeg ikke frygte for ondt; ti du er med mig; din kjep og din stav, de trøster mig."

Hans ydmyghet, hans tro, taler til os, til eder, sørgende, idag, og han peker paa Jesus og ber os komme Jesu ord ihu: "Hvo som tror paa mig, om han end dør, skal han dog leve, og hver den som lever og tror paa mig, skal ikke dø evindelig." Og vi har den glade fortrøstning at han nu er blandt dem som er komne ut av megen trængsel og har tvættet sine klær og gjort dem rene i Lammets blod.

Vi har vel mange av os været bange i den senere tid at det kunde være den himmelske faders vilje at

ta ham bort fra os. At han selv har tænkt paa det, var klart av mangt et ord som faldt fra hans læber, av mangt som han gjorde. Til mig sa han for nogen dage siden: "Det er vel den sidste gang vi er sammen i saadant arbeide."

Hans stadige tanker var i det sidste at bli færdig med arbeidet, at gjøre det som maatte gjøres, at ordne alt. Han beklaget at der ikke var en vice-præsident som straks kunde indta hans plads om han faldt fra. Han talte om hvor hensynsfulde de alle var mot ham, lærere som elever og andre. De vilde gjøre hans arbeide for ham og gaa ham til haande paa alle mulige maater.

Prof. Preus har ofte uttalt det ønske at han maatte faa lov at dø i sælen, ikke bli udygtig til arbeide før aftenen kom. Denne bøn er visselig blitt opfylt.

Fredag var han endnu i arbeide paa colleget og gjorde færdig de sidste eksamenspapirer for sine klasser. Andre lærere skulde forestaa resten for at spare ham saa meget som mulig. Men nogen timer efter at han var færdig med dette slags arbeide, før graduationsfestlighetene, kom Herrens kald. Preus var færdig med alt arbeide for sin egen graduation fra dette livs skole og til sin indgang i de læresaler hvor Jesus er læreren, han i hvem alle visdommens og kundskapens skatter bor.

Som lærer i kristendommens sandheter stod prof. Preus overmaate høit. Der var vist ikke mange elever som ikke skjønnte det. Han tok sin gjerning alvorlig. Han kjendte sin bibel, han hadde erfaret at den var en kraft til salighet, og med den klarhet i tanken, den særegne evne til at uttrykke

sine tanker i et let forstaaelig sprog og med sin klangfulde stemme — med alt dette maatte han vinde anerkjendelse.

For ikke længe siden var jeg tilstede ved en av andagtene i Luther College kapel, hvor han talte om forberedelse til døden og forklarte at det at forberede sig til døden var det samme som at forberede sig til livet, saa at enten man dør eller lever, hører man Kristus til. Nogen dage efter døde en av elevene pludselig av et hjerteonde, og nu er han selv vandret bort. Disse to dødsfald vil minde eder, elever, om hin andagt og hin tale om forberedelsen til døden, saa den aldrig gaar eder av minde.

Blandt de største tildragelser i det norske folks og den norske kirkes historie er det som er hændt i den avdødes levedage. I disse sidste 70 aar er over en million av det norske folks og den norske kirkes barn omplantet fra Norge til Amerika. For en 70 aar siden kom avdødes far hit til Amerika — ikke for at samle sig rigdomme, men for at bringe evangeliet til adspredte landsmænd. I prestegaarden paa Spring Prairie blev avdøde født aar 1852. Det var et hjem med norsk kultur. Men fremfor alt var det et kristent luthersk hjem. Paa Spring Prairie blev avdøde selv prest, som sin fars kapellan — i 1876 — efter at ha gennemgaaet Luther College og Concordia Seminar i St. Louis.

Pionérlivets gjenvordigheter har avdøde gjennomlevet. Lønningen var ikke stor. Gjæld maatte ofte stiftes for at skaffe mat, klær, hjælp for kirker og skoler og penger for barnenes utdannelse. Men han klaget ikke. Han lot sig nøie med det nødvendigste og var tilfreds med det, saaledes som

Gud hadde laget det. Det var klart at det var ikke for inntægtens skyld han arbeidet.

Men Gud har velsignet ham. Der har ikke været nød. Familien har været hans livs glæde og fryd, og faa er de forældre som har hat saa megen glæde og ære av sine barn.

Prof. Preus syntes altid frimodig og ungdommelig. Men paa samme tid var han en meget alvorlig mand. Han levde for sit arbeide, for evangeliets sak, for kirkens sak. Alt andet maatte sættes tilside for arbeidets skyld.

Det blev sagt ved farens baare at hvis omstændighetene hadde krævet det, var han blit en martyr for evangeliets skyld. Det samme alvor bodde i avdøde.

Der var et utstrakt kald paa Spring Prairie og meget arbeide. Da faren var formand i Synoden, var der anledning til at kjende nøden rundt om i menighetene og til at søke at avhjælpe den. Med prof. Preus's alvor i arbeidet og hans kjærlighet til arbeidet og den lethet hvormed han arbeidet, blev det et stort arbeide han utførte i sine yngre dage som prest — ikke blot i kaldet paa Spring Prairie, men i andre kald og i samfundet. For at nævne en ting som jeg personlig kjender til: Han bistod i længere tid presteløse kald i Chicago paa samme tid som han var prest paa Spring Prairie. Det hørte til dagens orden for ham at reise fra Spring Prairie til Chicago om natten, arbeide uten stans der hele dagen — og saa tilbake til Spring Prairie om natten igjen — uten at ta "sleeper". Først i de senere aar har han benyttet sig av den bekvemmelighet.

Den stilling han indtok til sin far, bragte det med sig at han ikke blot kjendte nøden i menighetene, men ogsaa specielt berørtes av og droges ind i stridighetene samfundene imellem. Han var vel hjemme i lærestridighetene. Dygtig taler som han var, kom han naturlig til at ta del. Men faa er de som bedre end han har efterkommet apostelens ord: "Sandheten tro i kjærlighet." Jeg husker ikke iltre ord fra hans mund. Det følte altid at strid smertet ham. Han vandt, ialfald oftest, selv sine motstanderes respekt.

Det stod prentet dypt i hans hjerte, det som er blit motto for Luther College, samfundet og den lutherske kirke: "Gud alene æren" — "Der staar skrevet" — "Alt av naade." Det stred han for. Det vilde han ofre og lide for, leve og dø for. Her vilde ogsaa han si med Luther: "Her staar jeg, jeg kan ikke andet. Gud hjælpe mig! Amen."

Hvorledes læren laa ham paa hjerte like ind i døden, det viser hans sidste hilsen til hans barn. Den sidste nat han levde — midt under smertene sier han til sin hustru som en del av hans sidste hilsen til sine barn: "Si at det som blev gjort ved Austin agreement og da vi sang, "Lov og tak og evig ære,"* vilde jeg ikke gjøre anderledes om jeg kunde gjøre det om igjen. Jeg tror at det var ret. Be dem alle holde sig til sin barnelærdom og lære det samme som vi altid har lært. . . . Jeg tror at Gud er mig naadig for Kristi skyld."

*) Dette vers blev sunget efterat Preus paa synodemøtet i 1917 hadde meddelt at han og meningsfæller paa basis av Austin Agreement gik med i foreningen, og formanden hadde uttalt sin og møtets glæde derover. — R. M.

Han var en mand som skydde splid og splittelse hvor de kunde undgaaes uten at sandheten led. Naar han kunde lære og vidne saaledes som han altid hadde lært og vidnet, saa var han rede til at gaa med i foreningen og ofre sit livs sidste kraft paa at samfundet kunde opbygges paa sandhets grund.

Avdødes liv har været en strid, men en god strid — og hvilken seier er ikke en kristen seier! I jordisk strid er der laurbær vætet med taarer; der gjælder det at "intet er saa fælt som en seier uten et nederlag." Men i den gode strid som de kristne fører, glæder Faderen i himmelen, Jesus Kristus og englene sig med os.

Saa bevarer vi den avdødes minde som en der var sandheten tro i kjærlighet, som en der var en god Kristi stridsmand.

Vi trøster eder sørgende og os selv hermed idag — og vil i de kommende dage finde trøst i den forvisning at den kjære hedengangne har stridt den gode strid, fuldkommet løpet, bevaret troen og har faat kronen som var henlagt for ham, og som er henlagt for eder, sørgende egtefælle og barn, ja for os alle, lærere og elever, embedsbrødre, menighetslemmer — saa sandt vi strider den gode strid, fuldkommer løpet, bevarer troen.

Gud gi naade dertil og velsigne dertil C. K. Preus's minde! Amen.

FRA FORMAND H. G. STUBS INDBERETNING

Professor Preus's død og begravelse fandt sted kort før Den Norsk Lutherske Kirke holdt sine distriktsmøter. Formændene nævnte i sine ind-

beretninger det tap kirken hadde lidt ved hans bortgang.

I fællesformand Stubs indberetning sies: "Under møtet i Silverton mottok jeg det uventede sorgens budskap at prof. C. K. Preus, præsident for Luther College i 19 aar og viceformand for Iowa distrikt siden foreningen i 1917, lørdag morgen den 28de mai var avgaat ved døden og skulde begravnes onsdag den 1ste juni. For mig var det ikke mulig at naa frem til begravelsen, og selv om det hadde været mulig, var det et stort spørsmaal om jeg burde ha reist, da flere viktige saker som krævede min nærværelse, forelaa for Pacific og Rocky Mountain distriktsmøter. Onsdag formiddag den 1ste juni, altsaa den dag prof. Preus's jordefærd fandt sted i Decorah, blev der ved Pacific distriktsmøte i Silverton holdt en mindegudstjeneste i anledning hans død. Jeg holdt mindetalen og forsøkte at vise hvilket stort tap vor kirke hadde lidt ved prof. Preus's bortgang. Baade som prest og som bestyrer av Luther College og som en av de ledende mænd i samfundet hadde han levert en betydelig indsats i vor kirkehistorie, og det vil bli vanskelig at fylde den plads som nu staar tom efter ham. Hans hustru og barn bevidner samfundet sin dype deltagelse."

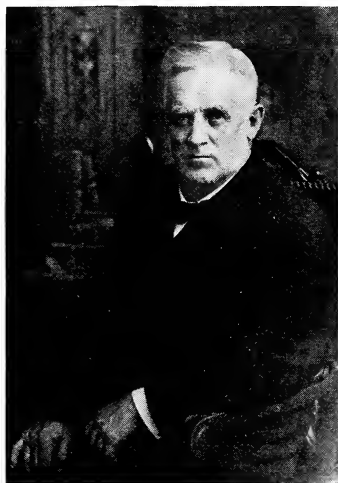
FRA FORMAND H. C. HOLMS INDBERETNING

Og formand H. C. Holm uttaler i sin indberetning til Iowa distrikt:

"Luther College har netop lidt et stort tap som det vil bli vanskelig at erstatte, idet at Herren den 28de forrige maaned kaldte hjem til sig skolens bestyrer.

(Og længere nede:)

At vort distrikt, hvis viceformand professor Preus har været siden foreningen, vort samfund og kirken ved hans saa vel som ved de andre brødrers (professor Næseths og pastor C. M. J. Grønlids) bortgang har lidt et stort tap, det vet alle; men da vort tap er deres vinding, bøier vi os i taknemme-

PROF. C. K. PREUS (1915)

lighet mot Gud for den velsignelse han lot os nyte ved deres lange og tro tjeneste. Gud hjelpe ogsaa os som staar igjen, at vi maatte befindes tro i tjenesten indtil vor arbeidsdag er endt."

I alle ni distrikter blev der holdt sørgegudstjenester ved hvilke baade den avdøde collegepræsidents og dr. J. N. Kildahls arbeide i og fortjenester av kirken blev mindet med tak til Gud og uttalelser av sympati for de efterlatte.

IOWA DISTRIKTS KONDOLENCEBREV

Iowa distrikt sendte Preus's familie følgende skrivelse:

Til Mrs. C. K. Preus og barn:

Da Iowa distrikt av Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika nu er samlet til sit første regulære aarsmøde efter den kjære professor Preus's bortgang er det aarsmødets inderlige ønske at I, hans efterlatte, skal erindres i dets beslutninger.

Ikke at se professor Preus ved aarsmødet er et savn som alle dypt føler. Jonatans ord i 1 Sam. 20, 18: "Du vil bli savnet naar din plads er tom," er ogsaa her gaat i opfyldelse.

Hvad I har tapt i en kjær husbonds og fars bortgang, hvad Luther College har tapt idet at dens avholdte bestyrer saa pludselig blev rykket bort og hvad Iowa distrikt og samfundet som et hele har tapt ved denne sin tro embedsmands død, vil kun de forstaa som kjendte ham bedst.

Trist vilde det isandhet være om vi ikke hadde andet end mennesketankers hilsen at fortrøste os til. Men vi har jo en alkjærlig Guds evige løfte om at alle ting tjener dem til gode som elsker ham. Vi er derfor forvisset om at det som er eders og vort store tap, er den hedengangnes vinding. Med den tanke kan vi av hjertet takke den kjære Gud for hans styrelse ogsaa her.

Med tak da for alt hvad professor Preus har været for vor kirke i disse mange aar, og med bøn til Gud om at han vil erstatte tapet som han finder

bedst, anbefaler vi eder **og** os selv til hans faderlige vilje.

Paa aarsmøtets vegne,
NORMAN A. MADSON,
P. B. TRELSTAD,
L. O. WIGDAHL.

Jewell, Iowa, d. 10de juni 1921.

BREV FRA ST. OLAF COLLEGES FAKULTET

Likesaa fortjener følgende skrivelse fra St. Olaf College fakultet en plads i dette kapitel:

It is with sincere sorrow that the Faculty of St. Olaf College has received the report of the death of the honored and beloved president of Luther College. These two institutions are so closely connected, by common origin, ideals and purposes, that whatever of joy or sorrow affects the one must in some measure also affect the other, and when the older today has its day of mourning we of the younger would wish to be with her in offering our homage to the departed and in expressing our sympathy to all those who have been bereaved.

We recognize that in large measure the progress and prosperity of our institutions is dependent on those who guide their destinies and voice their ideals, and we rejoice that it is not left to our small wisdom alone to seek and choose such men. Because we believe that it is God Who calls and fits men for high position and heavy responsibility we are grateful to Him for the many men of tried and tested wisdom, of selfless and devoted service, of sincere and humble piety and of blameless and inspiring life which He has given to grace the important positions in our Church.

We think of President Preus as such a man, set apart, trained, and commissioned for special service, whose life had been providentially guided to fit him for the place he was finally to occupy. Himself a member and a product of the early pioneer generation he brought with him into the present something of its simplicity and straightforwardness, its conscientious love of principle, its deep respect for the Church and the holy Word. He had inherited from this connection a conservative temper which stood him in good stead in a troubled and restless age.

And at the same time, as an American born, he was familiar enough with the spirit of our country and its needs to satisfy every legitimate demand of the new day.

We who knew President Preus personally, could give cordial testimony to his many graces of character and personality, his cheerfulness and courtesy, his loyalty to duty and obligation, his willingness to give liberally of time and effort in every good cause. To us in the educational work in the Church he was a steady inspiration toward giving more thought, more prayer, more energy to the cause we represent.

We rejoice that President Preus had the happiness of seeing success crown his labor. He was privileged to see larger opportunity and greater usefulness coming year by year to the institution nearest his heart. And like Moses he was permitted to take a look from his mount Nebo into regions of still brighter promise in the future.

We are glad to think, that while his physical presence is no longer with us, his spiritual power

and presence is not gone. The Church will not forget him, the young men of his following will be debtors to his counsel and advice; the institution he guided will keep enshrined in its spiritual life a vivid memory of his personality, his wisdom and his power.

May the institution which mourns him today reach the height which he hoped it would attain; may his visions grow into living fulfilment; may he be honored through the years to come in the unfolding of germ and seed planted during his ministry.

Dear brethren of the faculty of Luther College, we mourn with you the passing of a brave and good man, a faithful servant of God, an honor to the cause of culture and true education. May our assurances of friendship, sympathy and good will be of help to you in your sorrow, and may we all, devoted to the same service, be knit together more fully through the love of God to glorify and honor Him in life and in death.

In behalf of the faculty of St. Olaf College,

C. A. MELLBY.

PROF. A. MIKKELSEN I "LUTHERANEREN"

Da professor Preus's død rygtedes, gav vore blade oversigter over hans liv og virke med anerkjendelse af hvad han havde været og utrettet. Vi kan ikke finde plads for disse artikler i denne bok. Men en indsendelse i Lutheraneren (den 30te august) synes vi bør tages med. Den alderstegne, ærværdige professor A. Mikkelsen, der for flere aar siden sluttet som præsident for Lutheran Normal School, Sioux Falls, S. Dak., skriver bl. a.:

"Prof. C. K. Preus's død har fremkaldt minder

fra gamle dage. La mig faa lov til . . . at ta avsked med ham og takke ham for venskap og kristelig broderskap.

Da jeg som 18-aarig ungdom kom hit til dette land, blev jeg medlem av Norway Grove menighet, Wis., som da hørte til gamle Preus's kald. Preus var nu min sjælesørger, han vidde mig til prest, han egtevidde mig til min hustru, hvem han og hadde konfirmert. I mit embede som prest var Preus som synodens formand min tilsynsmand. Av denne mand nøt jeg megen velsignelse; baade som min prest og som kirkelig foresatte var han en tro veileder. Professor Preus kjendte jeg ikke blot som gut, da jeg efter synodemøtet i 1863 opholdt mig hos hans far og hjalp ham med præken osv., men især lærte jeg Christian at kjende da jeg var prest i Chicago og han, som netop var blit prest, blev kaldt til midlertidig at betjene Vor Frelzers menighet samme sted.

Det var ikke saa liketil for en saa ung mand at komme til en menighet som Vor Frelzers og i en by som Chicago. Hvad der bodde i den unge prest, fik jeg snart erfaring for ved de saker som han hos mig som den ældre søkte raad om, og ved de samtaler som herom førtes.

Var jeg før glad i ham som søn av min forrige sjælesørger og kirkelig foresatte, saa blev jeg nu end mere glad i ham for det kristelige alvor, ydmyghet og samvittighetsfuldhet som han ved Guds naade besad. Mange ganger senere og sidst ved et besøk hos os i Ellensburg var han ydmyg nok til at takke for den hjelp jeg hadde ydet ham. Ved dette besøk, saa kort som det var, dreiet samtalen sig mest om "foreningssaken". Han var den gang

i stor nød, trodde vi helst burde være for os selv. Da jeg i slutningen av 1915 skrev en artikkelrække: "Kirkestrid", sendte han mig et langt brev, hvori han takket mig fordi jeg saa klart hadde hævdet skriftprincippet og den første læreform. Han var enig med mig i hvad jeg hadde skrevet, men en betænkelighet, som jeg her ikke skal nævne, voldte ham endnu stort besvær. Denne betænkelighet syntes jeg var aldeles ugrundet, og det viste sig senere at han selv indsaa uholdbarheten deri.

Professor Preus var en helstøpt, retlinjet kristelig karakter. Han gik ikke paa akkord med sandheten, saa langt han forstod den. Som kristen bekjendte Preus i ydmyghet sine synder og sin mangel paa den fuldkommenhet, som han med alle Guds barn jaget efter, men kun fandt i ham hvis kraft fuldkommes i vor skrøpeligket. — — — —

Tak, du kirkens herre og hoved, for denne gave til din kirke! Du tok den saa altfor tidlig tilbake. Hvorfor du gjorde dette, forstaar vi ikke, vi skal kun forsøke at la os trøste over det tap ved at tro at det var til det bedste, og i hjertelig bøn til dig om at erstatte tapet med mænd som er dig og kirken tro.

Paa gjensyn, Christian!

Gud la mig dø den retfærdiges død, og mit endeligt bli som hans."

REDAKTØR EDWIN C. BAILEY OM

PROF. C. K. PREUS SOM BORGER

Decorah er en liten by — ikke meget over fire tusen indbyggere. Det er rimelig at en institution som Luther College har nok saa megen betydning for byens liv, og at skolens bestyrer blir en frem-

ragende mand i byen der, om han forstaar sin stilling og er den voksen, kan bidra meget til at fremme aandelige interesser og i det hele føre an paa mer end en maate.

Hvad præsident Preus var som borger i Decorah, har Mr. Bailey, redaktør av Decorah Republican, været saa venlig at skrive om. Vi gir da ordet til ham.

CHRISTIAN KEYSER PREUS, THE CITIZEN

EDWIN C. BAILEY

It is natural that one whose life has been consecrated to the Christian ministry should be found upholding every good cause that builds for a sturdy Christian character, but it is all too frequent that in such a man one also finds a neglect of the simple duties of citizenship. In his absorption in the theoretical he loses sight of the practical.

This fault could not be charged against Christian Keyser Preus. As has undoubtedly been pointed out by others, his was a very practical Christianity. He regarded it as a privilege to be included in every civic undertaking for which the time of a busy man could be spared. His initiative in times of stress was responsible for material assistance where that assistance was greatly needed.

The writer particularly recalls one instance when the city of Decorah, in the aftermath of a flood that wrought havoc in many homes and to public property as well, could not muster enough laborers to quickly restore a semblance of order in the devastated district. To the city authorities came the message from College Hill: "Luther College will suspend classes so that her students may

help you in your hour of need." And on that memorable morning when the student body marched through the business district on their errand of mercy, Professor Preus was their leader, and throughout the day he could be seen here and there giving words of cheer and making timely suggestions.

Again, when the town of Calmar was swept by a cyclone, it was Professor Preus' initiative that placed the student body at the disposal of the relief forces and helped to restore order.

Nothing great about that, you say? No, nothing great—but oh, so practical, so helpful, so characteristic of good citizenship.

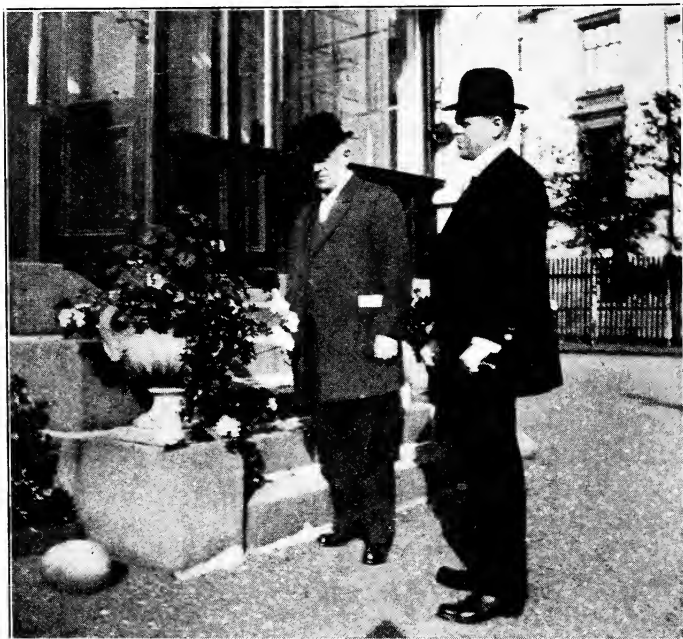
And again we see him standing in the front row of a chorus of men, lending his voice in a local observance of the National Week of Song. Nothing great about that either, save that he did not hold himself superior to humble association with men in all lines of civic endeavor who had joined in a celebration whose purpose was to create a wider familiarity with good music—to make America a singing nation.

When America entered the World War the call for assistance in liberty loan campaigns found a ready response in Professor Preus. His gift as a public speaker, whether in English or in the Norwegian language, made it easy for him to drive home an argument with telling effect. Coupled with this was the example he set before the student body at Luther College as a staunch, able, patriotic American.

When, early in the current year, the Decorah Commercial Club launched a campaign to reorganize and widen their scope of activity, Professor

Preus led the faculty at Luther College in subscribing for membership in the organization, again demonstrating his loyalty to the cause of civic as well as religious endeavor.

Although his inherent ability led him to high places, Professor Preus was a man of the people.

PRÆSIDENT C. K. PREUS OG MINISTER L. S. SWENSON

The laborer, the mechanic, the farmer, the merchant, the banker—to each he extended the hand of friendship and respect. He sensed their problems and appreciated their worth to the community as only one can who has lived among them and shared in their joys and sorrows, their successes and their failures.

Such was Christian Keyser Preus, the citizen.

. MINISTER L. S. SWENSONS MINDETALE

Mindetale av minister Laurits S. Swenson ved Luther Colleges Alumni banket den 15de oktober 1921, Luther Colleges 60-aars fest:

In rising to speak on the subject assigned to me I do so with a feeling of sadness and deep reverence. I wish I could pay adequate tribute to the memory of Professor Preus. His achievements in the field he had chosen for his lifework merit the highest praise. For more than forty years he had been an important factor among our people in this country, during the greater portion of that period occupying a position of leadership. He was reared in an ideal Christian home and grew to manhood under the wholesome influence of pioneer life. He received his academic training at this institution, which set its stamp on him so plainly that it could be seen of all men. He exemplified Luther College ideals and traditions; they were, in fact, a part of his daily life. But I shall not dwell upon his Christian virtues, they were generally recognized. He was a tireless worker and early in life became widely known as a faithful and zealous minister of the Gospel. It was, however, as president of Luther College that he won his finest laurels and that he will be chiefly remembered. He was exceptionally well equipped for this position. His gentlemanly qualities, his tact, dignity, and firmness, his fine presence, his gifts as a public speaker, and his marked executive ability all contributed to make him a strong administrator. He was ambitious for Luther College, he believed thoroughly in its great mission, and he was above all anxious that it should

preserve its character. He was never indifferent but took his duties seriously at all times, and he felt the responsibility of moral leadership. He viewed with much concern some of our present-day educational tendencies, and though recognizing the necessity of progress in methods and aims he always gave the foremost place to the unchanging and enduring part of the program of Luther College, that part which moved our fathers to found an institution at this place on the solid rock of everlasting truth. He wanted Luther College to be a place "Where Gospel light is glowing with pure and radiant beams, And living water flowing with soul-refreshing streams."

Under his administration the institution flourished signally; it raised its standards and gained in prestige. No alumnus has reflected greater honor on our alma mater than did C. K. Preus. He was a shining example of what a Luther College graduate may become and ought to become.

Someone has said that we need, in our day, the Puritan elements in our characters, the Hellenic elements in our minds, and the Christian elements in our souls. I think I may say truthfully that our lamented leader combined these elements. He saw the true values of life with a clear eye, and he carried aloft the noble standard of Luther College with its inspiring motto, "Soli Deo Gloria." May his memory and influence endure for generations, and may God raise up men of his spirit and type to guide the destinies of our dear Alma Mater. We may then feel assured that she will advance from glory to glory and continue as a great blessing in church and state.

B. Utvalgte skrifter

I. BIBLIOGRAFI

CARL W. STROM

1. EVANGELISK LUTHERSK KIRKETIDENDE.

- Ordinations vita. III, 30: 472. (28de juli 1876.)
Prestordination paa Spring Prairie. IX, 34: 537—538. (25de august 1882.)
Fremstilling av naadevalgsstriden i Norway Grove menighet. X, 16: 261—267, 341—349, 353—362. (20de april 1883.)
(Med H. A. Preus.)
Bekjendtgjørelse. XVII, 51: 811. (20de december 1890.)
Husk subskriptionen. XVIII, 17: 264. (25de april 1891.)
Bekjendtgjørelse. XX, 4: 64. (28de januar 1893.)
Madison og Chicago specialkonferens. XX, 6: 95. (11te februar 1893.)
Hvad skal vi gjøre med gjælden? XX, 10: 148—150. (11te mars 1893.) (Med E. Børresen, O. M. Fosmark, M. Borge.)
Fra finanskomiteen. XXI, 3: 33. (20de januar 1894.) (Med E. Børresen, M. Borge, Johs. Halvorson.)
De to første aargange av Kirkelig Maanedstidende, mars 1855—oktober 1857. XXVII, 18: 432. (2den mai 1900.)
Luther College. XXIX, 31: 727—730. (30te juli 1902.)
Luther College. XXIX, 32: 763, 811, 834. (6te august 1902.)
Fra Luther College. XXIX, 45: 1070—1071. (5te november 1902.)
F. W. Heinig død. XXX, 4: 94—96. (28de januar 1903.)
Lykønskning til pastor V. Koren i anledning av hans femti-aarsjubileum. XXX, 32: 868—869. (12te august 1903.)
Luther College. XXX, 32: 889—891. (12te august 1903.)
Luther College. XXX, 33: 921, 949. (19de august 1903.)
Luther College. XXX, 41: 1138—1139. (14de oktober 1903.)

* Med bistand av nogen skolegutter (Matematik I klassen ved Luther College) arbeidet prof. Strom mange timer paa dette kapitel. Denne bibliografi er en fortegnelse av stykker som Preus har skrevet, men ikke av stykker som er skrevet om ham. Det som han skrev i de norske og engelske sekulære blade er ikke opført i denne bibliografi.

- Tale ved Luther Seminars femogtyve-aars jubilæum. XXX, 44: 1206—1209. (4de november 1903.)
- Vinterterminen ved Luther College. XXX, 46: 1257. (18de november 1903.)
- Luther College. XXXI, 27: 746—747. (6te juli 1904.)
- Luther College. XXXI, 28: 777, 808, 864, 891, 893, 947. (13de juli 1904.)
- Vinterterminen ved Luther College. XXXI, 46: 1257, 1305. (16de november 1904.)
- Tale ved J. A. Ottesens begravelse. XXXI, 46: 1267—1268. (16de november 1904.)
- Luther College. XXXI, 46: 1278—1279. (16de november 1904.)
- I hvilken retning og mot hvilket maal bør Luther College utvikles for bedst at tjene synoden? XXXII, 12: 309—315, 339—342, 393—398, 426—432, 451—455. (22de mars 1905.) (Trykt som pamflet.)
- Fra Luther College. XXXII, 14: 381—383. (5te april 1905.)
- Luther College. XXXII, 30: 835, 837, 892, 920, 945—946. (26de juli 1905.)
- Luther College elever. XXXII, 35: 949, 1004. (30te august 1905.)
- Luther College. XXXII, 42: 1166—1167. (18de oktober 1905.)
- Vinterterminen ved Luther College. XXXII, 47: 1285, 1340. (22de november 1905.)
- Ny bygning for Luther College. XXXIII, 4: 95—96. (24de januar 1906.)
- Tale ved past. T. A. Torgersons jordefærd. XXXIII, 5: 119—122. (31te januar 1906.)
- Fra Luther College. XXXIII, 6: 161. (7de februar 1906.)
- Tak for femtiaarigt arbeide. XXXIII, 11: 282—283. (14de mars 1906.)
- Glædeligt. XXXIII, 16: 422—423. (18de april 1906.)
- Luther College. XXXIII, 30: 836. (25de juli 1906.)
- Den av Synoden valgte bygningskomite. XXXIII, 32: 889. (8de august 1906.)
- Luther College. XXXIII, 33: 893, 921, 949, 977. (15de august 1906.)
- Subskriptionen til Luther College byggefond. XXXIII, 33: 897—898. (15de august 1906.)
- Oplysninger om Luther College. XXXIII, 33: 914—915. (15de august 1906.)
- Utgifter ved Luther College. XXXIII, 34: 944—945. (22de august 1906.)
- Indbetaling til Luther College byggefond. XXXIII, 36: 977, 1005. (5te september 1906.)
- Luther College dormitory. XXXIII, 42: 1169. (17de oktober 1906.)
- Luther College. XXXIII, 48: 1313, 1341. (28de november 1906.)
- Gave til Luther College. XXXIV, 6: 154. (6te februar 1907.)

- Merk! XXXIV, 7: 169, 197, 225. (13de februar 1907.)
 Luther College dormitory. XXXIV, 7: 174—175. (13de februar 1907.)
 Det nye Luther College dormitory. XXXIV, 8: 210. (20de februar 1906.)
 Luther College. XXXIV, 30: 809, 837, 865, 893, 921, 949, 977, 1005. (24de juli 1907.)
 Luther College. XXXIV, 30: 836, 837, 892, 920, 948, 976, 1004. (24de juli 1907.)
 Indbetaling av subskription. XXXIV, 32: 875—876. (7de august 1907.)
 Merk! XXXIV, 35: 976, 977. (28de august 1907.)
 Om Luther College. XXXIV, 37: 1005—1007. (11te september 1907.)
 Luther College. XXXIV, 39: 1061, 1089, 1117, 1145. (25de september 1907.)
 Indvielsesfest ved Luther College. XXXIV, 40: 1098. (2den oktober 1907.)
 Indbetalingen. XXXIV, 40: 1098. (2den oktober 1907.)
 Glem os ikke! XXXIV, 47: 1293. (20de november 1907.)
 Fra Luther College. XXXIV, 47: 1299—1300. (20de november 1907.)
 Luther College. XXXV, 1: 1. (1ste januar 1908.)
 Luther College. XXXV, 29: 781, 809, 837, 865, 893, 921. (15de juli 1908.)
 Luther College. XXXV, 29: 805—806, 835—836. (15de juli 1908.)
 Luther College. XXXV, 35: 949, 977. (26de august 1908.)
 Prof. Frich. XXXV, 38: 1041. (16de september 1908.) (Med M. Thorsen, Paul Moen.)
 Vinterterminen ved Luther College. XXXV, 46: 1257, 1285. (11te november 1908.)
 Fra Luther College. XXXV, 46: 1269—1272. (11te november 1908.)
 Luther College byggefond. XXXV, 47: 1295—1296. (18de november 1908.)
 Luther College. XXXV, 48: 1313. (25de november 1908.)
 Law and Order League. XXXVI, 5. (3dje februar 1909.)
 Bibliotekbygning i 1911. XXXVI, 14: 373—375. (7de april 1909.)
 Luther College. XXXVI, 27: 725, 753. (7de juli 1909.)
 Luther College. XXXVI, 29: 808, 809, 864, 892, 920, 948, 976. (21de juli 1909.)
 Hvad skal vi gjøre? XXXVI, 32: 865—867. (11te august 1909.)
 Lidt mere om prestemangelen. XXXVI, 35: 957—959. (1ste september 1909.)
 Luther College's elever. XXXVI, 40: 1089, 1117. (6te oktober 1909.)
 Dr. Larsens femtiaars-jubilæum. XXXVI, 40: 1093—1094. (6te oktober 1909.) (Med H. G. Stub.)

- Luther College 14de oktober. Prof. dr. Larsens jubilæum. 1859—1909. XXXVI, 42: 1145—1155. (20de oktober 1909.)
- Lidt mere om den 14de oktober. XXXVI, 43: 1174—1175. (27de oktober 1909.)
- Vinterterminen ved Luther College. XXXVI, 47: 1285, 1313, 1341, 1369, 1397. (24de november 1909.)
- Til Larsen Hall. XXXVI, 52: 1425. (29de december 1909.)
- Anton Heggens legat. XXXVII, 11: 296. (16de mars 1910.)
- Luther College Endowment Fund. XXXVII, 14: 365—368. (6te april 1910.) (Med H. G. Stub.)
- Ingen Bjørnson-forgudelse. XXXVII, 23: 627. (8de juni 1910.)
- Luther College. XXXVII, 28: 753, 808, 809, 837, 865, 893, 921, 949, 1004. (13de juli 1910.)
- Luther College. XXXVII, 29: 781, 864, 920, 948, 976. (20de juli 1910.)
- Tale ved past. dr. V. Korens jordefærd. XXXVIII, 2: 35—36. (11te januar 1911.)
- Fra Luther College. XXXVIII, 13: 355—356. (29de mars 1911.)
- Mrs. Katarina Heinig død. XXXVIII, 17: 469—470. (26de april 1911.)
- Luther College. Silas Shefloe død. John Alfred Blegen død. XXXVIII, 21: 579—581. (24de mai 1911.)
- Bekjendtgjørelse. XXXVIII, 24: 672. (14de juni 1911.)
- Luther College Corporation. XXXVIII, 24: 672. (14de juni 1911.)
- Prof. Bjarne Svanøes foredrag. XXXVIII, 24: 656. (14de juni 1911.)
- Halvhundredeaarsfest for Luther College. XXXVIII, 28: 766—767. (12te juli 1911.)
- Luther College Endowmentfond. XXXVIII, 30: 818. (26de juli 1911.)
- Luther College. XXXVIII, 31: 837, 892, 920, 948, 976, 977. (2den august 1911.)
- Luther College. XXXVIII, 32: 865, 893, 921, 949, 1002, 1028, 1056. (9de august 1911.)
- Lidt mere om collegets halvhundredeaarsfest. XXXVIII, 32: 879. (9de august 1911.)
- Merk! XXXVIII, 32: 892, 920, 948, 949. (9de august 1911.)
- Luther College's femtiaarsfest den 14de oktober 1911. Bøn ved prof. C. K. Preus. XXXVIII, 42: 1139—1140. (18de oktober 1911.)
- Luther College's femtiaarsfest den 14de oktober 1911. Velkomsthilsen ved prof. C. K. Preus. XXXVIII, 42: 1148—1149. (18de oktober 1911.)
- Luther College's femtiaarsfest den 14de oktober 1911. Tak for Endowmentfondet. XXXVIII, 43: 1169. (25de oktober 1911.)
- Luther College's femtiaarsfest den 14de oktober 1911. Collegets tak for Luther-støtten ved prof. Preus. XXXVIII, 44, 1205. (1ste november 1911.)

- Fra Luther College. XXXVIII, 44: 1206—1207. (1ste november 1911.)
- Tak fra Luther College. XXXVIII, 46: 1257. (15de november 1911.)
- Luther College. XXXIX, 3: 57, 85, 113. (17de januar 1912.)
- Fra Luther College. XXXIX, 5: 128—129. (31te januar 1912.)
- Commencement ved Luther College. XXXIX, 22: 589, 617. (29de mai 1912.)
- Luther College. XXXIX, 27: 729, 757, 781, 836, 837, 865, 921, 949, 1005. (3dje juli 1912.)
- Luther College. XXXIX, 29: 729, 781, 864, 893, 976, 1004. (3dje juli 1912.)
- Hilsen til dr. H. G. Stub fra Luther College's fakultet ved hans 40-aarsjubileum. XXXIX, 38: 1041. (18de september 1912.)
- Fra Luther College. XXXIX, 42: 1160—1161. (16de oktober 1912.)
- Fra Luther College. XXXIX, 51: 1413—1414. (18de december 1912.)
- Et takoffer. XL, 19: 523. (7de mai 1913.)
- Luther College. XL, 29: 781, 809, 837, 865, 893, 921, 949. (16de juli 1913.)
- Luther College. XL, 30: 836, 864, 865, 920, 948, 976. (23de juli 1913.)
- Merk! XL, 33: 893, 921, 949. (13de august 1913.)
- Biskop Bangs bibliotek til Luther College. XL, 44: 1216—1217. (29de oktober 1913.)
- Pastor Korens første prestegaard. XL, 46: 1269—1271. (12te november 1913.)
- Prof. C. K. Preus's tale ved past. A. Bredesens baare. XL, 49: 1345—1348. (3dje december 1913.)
- Luther College Concert Band's Norgesfærd 1914. XL, 53: 1468—1469. (31te december 1913.)
- Biblioteksbygning for Luther College. XLI, 2: 39—42. (14de januar 1914. (Med J. C. M. Hanson, Ludvig Hektoen.)
- Gustav Henderson død. XLI, 10: 290—291. (11te mars 1914.)
- Elisabeth Torrison død. XLI, 12: 347—348. (25de mars 1914.)
- Luther College. XLI, 31: 853, 881, 909, 937, 990. (5te august 1914.)
- Oplysning om Luther College. XLI, 31: 880—881, 907—908, 935—936, 963—964. (5te august 1914.)
- Lad os betænke os vel! XLI, 40: 1120—1121. (7de oktober 1914.)
- Fra Luther College. XLI, 41: 1156—1157. (14de oktober 1914.)
- Fra og om Luther College. XLI, 51: 1421—1426. (23de december 1914.)
- Prof. C. K. Preus's tale ved dr. Laur. Larsens begravelse. XLII, 11: 284—286. (17de mars 1915.)

- Sangerfesten i San Francisco fredag den 4de juni 1915. XLII, 14: 385. (7de april 1915.)
- To artikler. XLII, 15: 405—407. (14de april 1915.)
- Indberetning til synoden. XLII, 27: 731—733. (7de juli 1915.)
- Luther College. XLII, 28: 753, 781, 809, 862, 863, 918, 919. (14de juli 1915.)
- Oplysninger om Luther College. XLII, 28: 753, 808, 836, 862, 890, 891, 946, 947. (14de juli 1915.)
- Forsvar og forsøk. XLII, 35: 953—958, 985—993. (1ste september 1915.)
- Prof. Preus's tale ved formand Vangnes's begravelse. XLIII, 24: 642. (14de juni 1916.)
- Oplysninger om Luther College. XLIII, 28: 776, 804, 833, 916, 970. (12te juli 1916.)
- Luther College. XLIII, 28: 749, 777, 832, 833, 888, 889, 917, 945, 998. (12te juli 1916.)
- Prof. Preus's tale ved prof. L. S. Reques begravelse. XLIII, 33: 892—894. (16de august 1916.)
- Prof. Preus's tale til synoden i anledning av det saakaldte Austin-forlik. XLIV, 26: 704—706. (27de juni 1917.)

2. LUTHERANEREN.

- Luther College. I, 4: 125, 157, 190, 221, 253, 285, 351, 382, 415. (25de juli 1917.)
- Luther College. II, 35: 1120, 1148. (28de august 1918.)
- Important: Students' Army Training Corps. II, 36: 1137. (4de september 1918.)
- S. A. T. C. (Students' Army Training Corps.) II, 36: 1138. (4de september 1918.) (Med L. W. Boe, J. A. Aasgaard.)
- Luther College Opens Sept. 24th. II, 37: 1180, 1246. (11te september 1918.)
- Luther College. II, 37: 1184, 1216. (11te september 1918.)
- Luther College. II, 52: 1576. (25de december 1918.)
- Bekjendtgjørelse—Kom, kom, kom. III, 19: 600. (7de mai 1919.) (Med O. M. Norlie.)
- Biblioteksbygning for Luther College. III, 24: 745. (11te juni 1919.)
- Luther College. III, 31: 992, 1024, 1056, 1087, 1120, 1152, 1184, 1216, 1245, 1280, 1312, 1344. (30te juli 1919.)
- Luther College. IV, 34: 1088, 1120. (25de august 1920.)
- Merk! V, 19: 585. (11te mai 1921.)

3. LUTHERAN HERALD.

- Luther College. I, 36: 856, 880, 904. (September 6, 1906.)
- Luther College Endowment Fund. V, 15: 343—346. (April 14, 1910.) (With H. G. Stub.)
- Extract from letter recommending lecture by J. O. Ensrud and A. M. Turmo. VI, 21: 504. (May 25, 1911.)

- The Song Festival at San Francisco, June 4, 1915. X, 13: 303.
(April 1, 1915.) (With Carlo A. Sperati.)
Letter to the Union Committee. XI, 42: 980. (October 19,
1916.) (With I. B. Torrison.)
Letter to the Union Committee. (Reprinted from October 19,
1916.) XII, 2: 23—24. (January 11, 1917.) (With I. B.
Torrison.)

4. LUTHERAN CHURCH HERALD.

- Luther College. I, 6: 111, 127, 143, 159, 175, 190, 207. (August
10, 1917.)
Military Training at Luther College. (S. A. T. C.) II, 36: 561
—562. (September 6, 1918.)
Luther College. II, 36: 572. (September 6, 1918.)
Luther College. II, 37: 592, 608. (September 13, 1918.)
Luther College. III, 30: 480, 496, 512, 528, 544, 560, 576, 592,
608, 624, 640, 656. (July 29, 1919.)
Luther College Library. IV, 7: 98. (February 17, 1920.)
Luther College. IV, 34: 704. (August 24, 1920.)

5. SYNODALBERETNING.

- Uttredelse av synodalkonferensen. Østlige distrikt 1883, p. 36.
Norway Grove saken. Østlige distrikt, 1883, pp. 87—88.
Kaldet. Østlige distrikt, 1885, pp. 31, 50—52, 59.
I anledning av formandssaken: Minoritetsindstilling. Østlige
distrikt, 1885, pp. 85—86, 87, 90—94, 101—102, 104—109,
109. (Med C. L. Børresen.)
Forslag angaaende læreforhandlinger. Østlige distrikt, 1886,
p. 44.
I anledning av fællesformandens indberetning. Østlige distrikt.
1886, pp. 62—63.
Østre Koshkonong menighets repræsentation: Minoritetsind-
stilling. Østlige distrikt, 1886, pp. 71, 72—73.
Indstilling fra komiteen angaaende Norway Grove saken. Øst-
lige distrikt, 1886, p. 94.
Indstilling angaaende kirkeprocesser. Østlige distrikt, 1886,
p. 99.
Forhandlinger angaaende seminariet i Northfield. 1887, pp.
88—89, 104, 125.
Strid om repræsentation: Rock Prairie menighet, Ottetail Co.,
Minn. 1887, p. 128.
Indstilling fra komiteen angaaende synodens pengesaker. Øst-
lige distrikt, 1889, pp. 36—37. (Med A. K. Sagen.)
Church Extension Fund. Iowa distrikt, 1892, pp. 25—26. (Med
A. Bredesen, I. B. Torrison.) Østlige distrikt, 1892, pp.
89—90.
Avslag av valg til vice-formand. 1893, p. 74.
Fra den staaende finanskomite. 1893, p. 77. (Med M. Borge.)
Syndernes frelse i henhold til Ef. 2, 8—10. Østlige distrikt,
1894, pp. 30, 36—38, 45.

- Missioussind. Østlige distrikt, 1895, p. 49.
- Naademidlenes bruk. Østlige distrikt, pp. 21—22, 24, 31—32.
- Gjenopbyggelse av Luther Seminar. Østlige distrikt, 1898, p. 60. (Med J. Nordby.)
- Indberetning til synoden fra præsidenten for Luther College. 1903, pp. 8—12.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1904, pp. 9—15.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1905, pp. 6—11.
- Den kristelige barneopdragelse som menighetsopgave. Østlige distrikt, 1906, pp. 39—41, 46—47.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1906, pp. 6—10.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1907, pp. 8—13.
- Indberetning om opførelsen av Luther College Dormitory. Anden del, 1907, pp. 13—17.
- Skolepenge ved Luther College. 1908, p. 64. (Med Joh. Ylvisaker.)
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1908, pp. 7—17.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1909, pp. 9—14.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1910, pp. 6—11.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1911, pp. 6—11.
- Lignelsen om de betrodde talenter anvendt paa os og vort kirkelige arbeide. Iowa distrikt, 1912, pp. 59—60.
- Endowmentfondet. Iowa distrikt, 1912, pp. 81—82.
- Foreningssaken. Iowa distrikt, 1912, pp. 100—102, 116—117.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. Anden del, 1912, pp. 7—14.
- Foreningssaken. 1913, pp. 83—84.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. 1913, pp. 181—187.
- Foreningssaken. 1914, pp. 93—94.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. 1914, pp. 209—216.
- Rapport angaaende Luther College. 1914, pp. 216—218.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. 1915, pp. 128—133.
- Den lutherske kirkes opgave i dette land og hvorledes den løses. 1915, pp. 47—48.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. 1915, pp. 128—133.
- Foreningssaken. 1916, pp. 54, 89—90, 102—103, 108—110.
- Indberetning fra præsidenten for Luther College. 1916, pp. 188—193.

6. DEN NORSK LUTHERSKE KIRKES AARS-
BERETNING.

Indberetning fra bestyreren for Luther College. 1917, pp. 184—192.

Minoriteten i Den norske synode. Henvendelse fra prof. C. K. Preus og past. I. B. Torrison. 1917, pp. 460—462.

Indberetning fra Luther College. 1918, pp. 108—110.

Indberetning fra Luther College. 1919, pp. 31—36.

Indberetning fra Luther College. 1920, pp. 75—76.

Indberetning fra Luther College. 1921, pp. 132—133.

7. NOGLE BIDRAG TIL RETLEDNING OG
FORSVAR.

Til oplysning. III, pp. 1—3.

"Mon to kunne gaa tilsammen, om de ikke ere ens med hverandre?" III, 3—17.

8. RETLEDNING OG FORSVAR.

Til minoriteten. 1916, 7: 97—103. (1ste november 1916.) (Med I B. Torrison.)

Tale av prof. C. K. Preus ved reformationsfesten under foreningsmøtet. 1917, 22: 337—341. (15de juni 1917.)

Prof. C. K. Preus's tale i synodemøtet 7de juni 1917. 1917, 23: 354—356. (1ste juli 1917.)

9. COLLEGE CHIPS.

The Luther Statue. XXVIII, 8: 200—201. (October, 1911.)

Prof. L. S. Reque Passes Away. XXXIII, 7: 299—301. (October, 1916.)

The Reserve Officers' Training Corps. XXXVI, 1: 19—21. (January, 1919.)

Letter from President Preus. XXXVII, 2: 53—56. (February, 1920.)

Professor Christen Andreas Naeseth. XXXVIII, 3: 72—74. (March, 1921.)

10. FORSKJELLIGT.

Oplysninger om Luther College. Evangelisk luthersk folkekalender, 1903—1917.

Oplysninger om Luther College. Folkekalenderen, 1918—1921.
Minder fra Spring Prairie prestegaard. Symra, 1906, pp. 18—30.

Luther College Semi-Centennial, 1911. Published by the class of 1912, Luther College. "Luther College Tomorrow," by Prof. C. K. Preus, pp. 43—44.

Fra Pioneertiden. Utdrag av fru Elisabeth Korens dagbok og breve fra femtiaarene. Utgit av en komite. Forord av prof. C. K. Preus.

- Norgesfærden. Luther College Concert Band og Chorus Koncertturneen 1914. Utgit av en komite. Forord av prof. C. K. Preus.
- Luther College and its Aim. Luther College Bulletin, I, 1: 1—2. (January, 1921.)
- The Pioneer. Published in 1920 by the class of 1921 at Luther College. "Luther College in the World War," by Prof. C. K. Preus, pp. 6—7.
- Svar paa tiltale. Pamflet ved past. O. Turmo, 1916. "Foreningssakens gang", av prof. C. K. Preus, pp. 35—38.
- Tillæg til "Svar paa tiltale." Pamflet ved past. O. Turmo, 1916. "En venlig appel til samfundsbrødre", av prof. C. K. Preus, pp. 59—64.
- "Den norske synode. Hilsen til Norwegian-American Auxiliary, Panama-Pacific International Exposition, 1915." Pamflet utgit av prof. C. K. Preus, 1915.
- Protokol over prestekonferensens forhandlinger i Decorah, Iowa, fra 22de til 29de oktober 1884. C. K. Preus, sekretær. (Med andre.)

II. PRÆKENER

1. VED DR. V. KORENS BEGRAVELSE

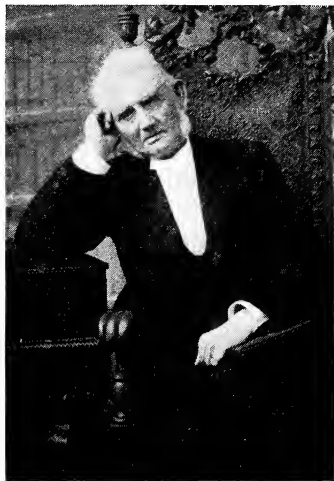
Den 23de dec. 1910.

LUTHER College, dets lærere og discipler, vilde ogsaa gjerne være med at bevise den henvende prest og formand, dr. V. Koren, den sidste ære, bevidne sin deltagelse, lægge blomster paa hans grav og si tak for alt han i disse mange aar har været for samfundets college.

Hvor har ikke pastor Koren fra skolens første stund baaret den frem i ord, i arbejde og bøn! Han var den som utsaa og sikret for synoden den skjønneste collegegrund. Ved skolens grundlæggelse og opførelse var for ham ingen opofrelse for stor, ingen anstrengelse for haard, naar blot maalet i hine vanskelige og trange tider kunde naaes. Intet syntes ham for godt for Luther College. Det var Herrens gerning som der dreves, og hvad der trængtes for at drive den, burde "straks fremsendes". At styrke og utstyre skolen paa bedste maate var hans idelige bestræbelse. Derfor havde alt byggearbejde, indre saavelsom ydre, i ham en ivrig støtte. Med begeistring gik han med paa den indsamling som nu for tiden drives til fordel for collegeet. Hvor glædet han sig ikke da det lykkedes ham at faa en meget stor gave dertil, den næststørste som hittil er ydet.

Dr. Koren har været en foregangsmand i det

norsk-amerikanske folks kulturarbeide, saa det vel med sandhet kan sies at ingen har øvet en større indflydelse i saa henseende end han. Han satte altid maalet høit baade for sit eget og andres arbeide. Det skulde være egte, gedigent, ikke bare ord og talemaater. Saaledes vilde han ogsaa at Luther

FORMAND U. V. KOREN

College's arbeide skulde være. Det skulde være grundig og ærlig, og gudsfrygt skulde der være visdoms begyndelse. Stadig, naar han talte for skolens unge skare, advarte han mot overfladiskhet og "humbug" i skolearbeide som i livsarbeide. Altid la han os paa hjerte hvor meget det gjaldt om at være en kristen gentleman. Han var selv det. Han var en aandelig adelsmand.

Hvor mangen Luther College discipel mindes ikke med mig hvad det betød for os i skoledagene naar han i sine opmuntringer og tilrettevisninger

viste at han saa vel forstod vore sørger og glæder, og altid gav os et ord der var værd at tænke paa. Hvilken støtte har han ikke ydet skolen i dens kritiske stunder! "Vi synes det er noget stort naar vi kan ha Koren med os," erindrer jeg en lærer si for en del aar tilbage.

Hvor meget kunde ikke her fremdrages! La mig nævne et minde. Det var for mange aar siden. Colleget var klædt i sorg. I collegesalen var vi samlet til begravelse. Ved kisten talte han som her ligger. Hans tekst var: "Mesteren er her og kalder ad dig." Teksten, taleren, ordene — alt gjorde et uutslettelig indtryk paa os. Mesterens kald havde han selv fulgt ved at gi ham sit hjerte og vie ham sit liv, det visste vi. Nu vilde han at Mesterens kald skulde følges i tro og liv, i hjem og skole og i alle livets omskiftelser. Mesterens kald har han nu ved Guds naade selv fulgt ind til glæden hos Gud.

Luther College's lærere vilde ogsaa iaar kommet herut, vilde bragt dr. Koren sin lykønskning til hans 84de fødselsdag igaar. Nu bringer vi en anden, en herligere lykønskning, den herligste som kan bringes, — nemlig at vor fader i Kristus har ombyttet striden i verden med freden.

2. VED DR. LAUR. LARSENS BEGRAVELSE

Den 5te mars 1915

1 Mos. 12, 1. 2: "*Og Herren hadde sagt til Abram: . . . Jeg vil velsigne dig og gjøre dit navn stort; og vær velsignelse!*"

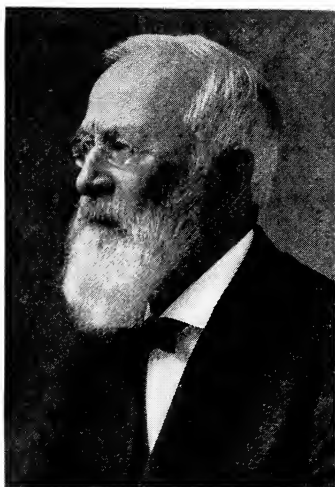
Luther College alumni, medlærere, studenter!

Vor gamle lærer er vandret bort. For sidste gang har college-klokken, som han passet saa vel paa for os, ringet for ham; for sidste gang har han fær-

dedes den vei han i saa mange aar har gaat herhit, og vi er samlet for at si farvel til hans støv. La os sætte over ham og hans livsvirke denne indskrift:

Velsignet og en velsignelse.

For det var han. Prof. dr. Laurentius Larsen, præsident emeritus, var en av Gud velsignet mand og var en velsignelse for denne skole!

PROF. LAUR LARSEN

Prof. Larsen kom fra et hjem hvor orden og tugt hersket. I sin studietid hadde han dygtige lærere, som meddelte ham gode kundskaper, tidlig lærte ham at gudsfrygt er visdoms begyndelse, og indgav ham den ærbødighet for bibelen som Guds ord som altid senere lyste frem i hans undervisning og vandel.

Ogsaa han fik prøve nybyggerlivets stræv og

savn en tid; men da kirkelærere maatte uddannes, kaldte samfundet ham som sin første lærer, og efter ordning med Missourisynoden blev han professor ved Concordia College og Seminar i St. Louis, et ophold som han altid var taknemmelig for. Senere kaldtes han til lærer ved Luther College ved dets grundlæggelse i 1861.

Hvor ofte fortalte han ikke naar vi her var samlet om juletræet, eller ved møter av Luther College alumni, om hvor smaat de hadde det den tid collegeet var i Halfway Creek prestegaard, og hvor fornøiet de dog var.

Men han fik tungere prøvelser. Der var en tid megen sygdom i hans familie. Han maatte si farvel til sin ungdoms brud, og flere av hans barn vandret bort, en datter i fremmed land. Han lærte det at Gud velsigner ikke blot ved gode dage, men ogsaa ved de tunge.

Saa var det igjen en stor velsignelse da du, fru Larsen, blev mor i hans hjem og i saa mange aar blev ham en trofast støtte i hans vanskelige stilling. Vi bringer dig idag en tak for dette.

Prof. Larsens stilling medførte stort ansvar, mange bekymringer og stadig arbeide.

Der er dem tilstede ved hans jordefærd idag som erindrer den dag i 1865, da han førte os ind i denne bygning som netop da var opført med saa megen opofrelse, og ved hvis indvielse dengang der var saadan udelt glæde og lovprisning. Der er dem tilstede her som erindrer ham da i syttiaarene fløien opførtes. Der er dem som var her under branden og collegeets gjenopbyggelse i 1889 og 1890. I alt det opsplitende stræv som disse foretagender med-

førte, var han utrættelig. Den aandsstyrke og den tro han besad, den sterke helbred og de gode evner Gud hadde git ham, gjorde det mulig for ham at staa i det alt, saa gjerningen lykkedes. Vi erindrer ham tidlig og sent, ute og inde, i smaat og stort, altid optat av det som angik skolens fremgang og vort vel. Han raadet, veiledet og straffet.

Det er sandt, han krævde os til regnskap med strenghet; men vi følte det alle, enten vi er fra seksti-, sytti-, otti- eller nittiaarene, at strengheten altid øvedes med retfærdighet. Alle saa vil vi gi ham det vidnesbyrd at alt var for vort vel. Frit kan vi si: han talte ikke blot til os om gudsfrygt, han viste os den; han talte ikke blot om flid, han viste den ogsaa; han talte ikke blot om troskap og samvittighetsfuldhet, han viste den ogsaa; han formanet os til et kristelig liv, og han levde det selv. Og i alt dette maa vi si han var velsignet og en velsignelse.

Meget skjønt uttalte han engang, da han hadde en del fordums elever om sig: "Jeg har været en lykkelig mand. Jeg har visst min pligt og har hat lyst til at gjøre den."

Hvilken velsignet betydning maatte ikke et saadant eksempel ha, hvilken vegt maatte det ikke gi hans ord, hvilken indflydelse øvet det ikke paa det unge sind!

Dernæst, hvad betydning hadde det ikke for skolen som en høiere læreanstalt at en mand med hans kundskaper og utdannelse blev sat til at lede den i hine nybyggets tider! Hvad betød ikke det for skolens grundlæggelse, dens indre ordninger, dens kurser og undervisningsplan og en sund utvikling!

Prof. Larsen hadde ikke nogen forkjærlighet for nye ting, hadde det ikke med at hoppe efter moden i skolevæsenet. Urokkelig fastholdt han at Guds ord skulde danne grundlaget for alt skolearbeide, at tjene Guds rike skulde være formaålet. Undervisningen skulde være grundig. Fagene skulde være av den art at de kunde skjærpe forstanden, danne karakteren og avgi grundlag for videre utdanning og et velsignet livsvirke.

Og hvad blev resultatene? Sammen med andre læge og lærde fik han her bygget en skole som i betragtning av omstændighetene er blitt kaldt et storverk. Dens indflydelse naar saa vidt omkring som norsk-amerikanere bor. Velsignelsen den spreder, fatter vi neppe. De repræsentanter og alumni som har indfundet sig til denne jordefærd, de mange hilsener som er indløpet, er noksom vidnesbyrd derom.

Prof. Larsen blev den første skolemand blandt os. Hvilken indflydelse fik ikke han under Guds naade øve i retning av at sprede sand oplysning gjennom prester, gjennom lærere, gjennom saa mange i andre livsstillinger! Han er de norsk-amerikanske skolars far.

Det er sandt, det er vanskelig at tale ved en leilighet som denne, hvor man erkjender at den avdøde har utrettet meget godt, og man gjerne vil mindes det med tak. Vi kan let komme til at rose mere end passende er, naar man husker paa at ogsaa han var en synder. For det er sandt det, ogsaa han hadde synd og skrøpeligheit. Og ingen var villigere til at erkjende det end han selv. Men jeg tænker vi alle føler at det vi i denne stund hellere bør mindes,

det er det hvori vi har syndet mot vor gamle lærer, og søke naade for det.

Det han var, det var han av Guds naade. Derfor takker Luther College idag Gud for denne tro

C. K. PREUS OG L. S. REQUE (1869)

tjener, for det arbeide han her nedla, og som saa synlig velsignedes, for de principer som her har raadet, og som har git skolen dens plads, for de ordninger som her er indført, for det eksempel han har git. Velsignet være hans minde!

3. VED PROF. L. S. REQUES BEGRAVELSE

Den 11te august 1916

Hovedindholdet av prof. Preus's præken var omtrent som følger: Guds kjærlighet er det største i livet. Guds kjærlighet i Jesus Kristus er vor salighets grund. Uten den er vi fortapt. Men der er mange ting i livet som kan skille os fra Guds kjærlighet. — Den avdøde hadde lært disse sandheter i et kristent hjem og ved en kristen undervisning. Han hadde ogsaa efterlevet det han hadde lært saaledes at ingen av livets erfaringer hadde skilt ham fra Guds kjærlighet, og døden var kun blit hans indgang til Guds kjærlighet i al evighet.

I over 50 aar hadde taleren kjendt prof. Reque, som skolekamerat, som lærer og som ven. Han var en vel utrustet mand. I skoledagene tok han ofte ekstraklasser, forat hans fulde tid kunde bli optat med arbeide. Han var en av de ældste skolemænd blandt de norske, vor ældste amerikanskfødte lærer. Han var avholdt av studentene fordi han selv holdt av dem. Han forsøkte at forstaa de unge, at opdage de gode karaktertræk hos enhver av dem, men taalte ikke indbildskhet og paatat væsen hos dem. Hans eget eksempel som en kristen "gentleman" hadde en gavnlig indflydelse paa studentene. Tak bringes ham idag fra lærere og elever ved college. Luther College var ham altid kjær. Han klaget ofte over at han hadde mange skrøpeligheter, og at han følte mangel paa energi og driftighet. Dersom der var nogen grund for denne klage, saa er det ikke urimelig at hans øiensygdом i St. Louis

og hans alvorlige sygdom i 1884 paa grund av solstik hadde tat bort en del av hans ungdoms mod og kraft. Hvor haardt det var for ham i de sidste

L. S. REQUE OG C. K. PREUS (1915)

aar at utføre sit arbeide, var det vist faa som skjønnte. Det var dog visselig en velsignelse for ham at han fik staa i arbeidet til sin død.

Kristendommen var for ham en alvorlig sak. Kom tvilen ind paa ham, saa tok han fornuften fangen og holdt fast ved kristendommens enfold. Guds kjærlighet i Kristus løste gaatene. Av vor menighet og vort samfund var han et virksomt medlem. Han indehadde mange tillidshverv og var altid til stor hjælp ved den sindighet og ro hvormed han saa paa enhver sak. I hjemmet var han den kjærlige og omsorgsfulde husbond og far. Herren hadde git ham en kjærlig og hengiven hustru. Han takket ogsaa Gud for hendes kjærlige omsorg og pleie i de sidste lidelsens aar. Hans sidste timer var meget smertefulde, men til slut sa han: "Nu blir det lettere", og saa sovnet han ind.

Taleren sluttet med passende og velvalgte trøstens ord til de efterlatte, og særlig til den sørgende hustru.

4. VED EN GRADUATIONSFEST

Decorah, Iowa, den 4de juni 1916

Matt. 25, 29. *"Ti hver den som har, ham skal gives, og han skal ha overflod; men den som ikke har, ham skal endog det han har, fratages."*

Dyrekjøpte medforløste i Kristus! Naade og fred!

Det er en underlig tekst. Det synes saa imot Guds husholdning at den som har, skal faa mere, og den som ikke har, skal miste det lille han har, eller mener sig at ha.

Særlig kan det synes underlig at vælge saadanne ord til tekst for en bakkalaureat-præken; at I unge graduenter likesom skal ha det som det sidste ord

med eder fra dette Guds hus hvor I i disse aar har hørt Guds ord.

Og dog, vi som har gaat ind og ut disse aar ved vor skole og her i kirken med eder, vi vet at livets alvor likesom skal begynde for eder, — ja, at de dage som nu ligger for eder av samtiden og eftertiden egentlig vil bli regnet for eders liv, — enten kort eller langt; og da vil vi gjerne at eders liv maatte bli

ET RIKT LIV

Og, hvad det er, det skal I og vi alle søke under Guds velsignelse at lære av denne tekst.

Du ser den taler om at faa mere og mere.

Det er sandt, det er ikke den rigdom der tales om som glimrer mest i verden. Det er ikke netop penger. Det synes ikke netop at være ydre ting der nærmest tænkes paa.

Disse ord citeres paa flere steder i det nye testamente, — Matt. 13, 12; Markus 4, 25; Lukas 8, 18.

De fleste steder tales der spesielt om det man faar og har ved at høre Guds ord. Her i teksten gjentages det i forbindelse med talentene og maa forstaaes i lys av lignelsen.

Hvad menes der nu med dette som en har? Der tales som sagt om det man faar ved ordet, — aandelige gaver som for eksempel troen, kjærlighet, hellighet, taalmodighet; men hvor der tales om talenter kan det anvendes paa hvadsomhelst.

Og hvad menes med at ha disse ting? Dermed kan ikke menes det at man bare engang har faat dem, og paa en vis besidder dem. Det er aldrig Guds mening med sine gaver at man skal ha dem som en død skat. Nei, for Gud bringer hver gave

en opgave. Og jo større gaven, des større opgaven. Vi behøver jo blot at tænke paa hvad han selv lærer os i lignelsen om talentene. Hvad var forskjellen mellem den med fem, den med to og den med en? De hadde alle noget; alle hadde faat noget. Ikke like meget, det er sandt, men alle saa hadde de noget. De to fik mere. Den ene fratoges det han hadde. Hvorfor? Jo, han hadde det ikke paa samme maate som de andre. De brukte det som Herren vilde. Han ikke.

Dermed viser Jesus os at de som brukte gaven de hadde faat, brukte dem paa ret maate, enten det var fem eller to talenter, de hadde dem. Den som grov det ned, gjemte det, men ikke brukte det, han bare indbildte sig han hadde det.

Altsaa lærer Jesus os at først da eier eller har man ret en ting naar den brukes som Gud vil. Gjør man ikke det, saa er det som dødt.

Og der er jo god grund for det: Hele vort liv, alt vi har, er jo bare til bruk den stund vi er her, og bruken er hovedsaken.

Bruken var hovedsaken med talentene. Den som ikke vilde bruke det han hadde, om ham er det det heter: "Han skal fratages det han har." — Det har intet værd, hverken for ham eller for nogen anden. De som bruker det, derimot, de skal faa overflod, — mere og mere.

Du vet det er saa ellers i livet. Enhver vet det. Penger formeres ikke ved at ligge paa kistebunden.

I vet det saa vel, I unge, for eksempel med eders legemskræfter. Det er ved bruk og øvelse de utvikles og økes. Ved bruken, øvelse, blir man istand til at taale med lethet hvad man aldrig kunde før; man blir istand til at utrette vanskelige ting.

Likedan med aandsevnene: lar en dem ligge ubrukt uten øvelse, hvor litet formaar de at fatte eller begripe ting. Men la dem ved bruken øves med undersøkelse, løsning av problemer, sproggranskning, hvor utvikles, skjærpes ikke aandsevnene. Det sandes, "den som har" i bruken, faar mere. Den som ikke bruker, fratages det han har. Den som driver og drar sig, blir ikke til noget. Med ham gaar det stadig ned.

Ta det nu i aandelige ting; for eksempel virkingen av Guds ord. Ordet skal jo virke omvendelsens værdige frugter. Bruker man ordet saaledes at man i villig lydighet bøier sig for det, da vil frugtene stadig økes. Man vil altid faa mere naade dertil.

Troen skal være virksom i kjærlighet. Den skal øve sig i gode gjerninger, i mildhet, taalmodighet, haab. Hvor mange har ikke begyndt vel; beflittet sig paa at leve som for Guds ansigt; søkt at gjøre vel, fordi Gud vil det; de ber om villighet og kraft. Men saa sniker der sig ind verdenskjærlighet, egenkjærlighet, gjerrighet eller anden synd. Man slutter med de gode gjerninger, kjærligheten blir kold, man faar mindre lyst til Guds ord, — til at bede. Hvordan gaar det da med troen selv? Kan den bevares naar alle livsytringer kvæles av andre ting? Langt fra; den vil sygne hen og dø. Det han har, vil fratages ham.

Paa den anden side: La en være kommet til omvendelse, saa han tror paa Jesus og naaden i hans blod, da vil det være hans lyst at tjene ham, at være hans egen, at gjøre hans vilje. Og er det ikke sandt: Jo mere en i den tjeneste følger Jesus, i

kjærlighet, i taalmodighet des mere økes kjærligheten, vokser taalmodigheten, og troen selv blir sterkere. "Hvo som har, ham skal gives, og han skal ha overflod."

Er det ikke netop den maate paa hvilken Gud har øvet alle sine? Se hvad Abraham gik igjennem, hans store prøvelse!

Men hvor økedes ikke hans kjærlighet og tro under denne opdragelse. Tænk paa Job, hans store lidelser! Mon han hadde utviklet sig til at bli det store taalmodighetens eksempel, dersom han ikke var blitt saaledes øvet deri? — Eller Paulus, — aldrig mente han sig at ha naadd langt nok. "Jeg jager derefter," sier han, "at jeg kan bli fuldkommen, efterdi jeg er grepet av Kristus. Det jeg nu lever, lever jeg i Guds søns tro." Hvor rikt blir ikke et saadant liv! Hvor økes ikke troen, kjærligheten!

Men, vil en si, jeg for min del har en anden forstaaelse av livet; jeg ser ikke paa disse ting som noget der gjør livet rikt. Andre fordrer at der tilveiebringes mere paatagelige ting som bevis paa et rikt liv.

Gi mig penger, sier en; men hvor har du set penger gjøre lykkelig; uten der hvor man brukte dem som Gud vil? Tænk paa hvad Kristus fortæller om en rik bonde. Hans lader var fylt til overflod. Nu vilde han til at nyte livet. Saa kom døden. Han staar der som billede paa alle tiders daare. Man sier nok en er værd saa og saa meget; men hvor meget er en værd naar han taper sin sjæl? Kan vi glemme den rike mands skjæbne, Judas's endeligt?

Gi mig ære, sier en anden. Det gjør livet rikt!

Er jeg anset, har jeg indflydelse, det tilfredsstiller. Er du sikker paa det tilfredsstiller? Der kommer ting paatvert, miskjendelse. Før du vet av det, har du aabenbaret hjertets svakhet — ærgjerrighet, og saa er det forbi. Eller misundelse bringer malurt ind i tilfredsheten.

Gi mig begavelse, sier en. Og hvor let vil ikke en der beskæftiger sig med studiene, mene at det skal klare alt. Dersom en bare var en skarp tænker eller et geni, da — da skulde alt være godt.

Viser historien det? Har ikke mange tænkere været ulykkelige mennesker? De har gjort tanken til sin Gud og tænkt sig bort fra saligheten.

Hvor mangt et geni som taler eller skribent er ikke blit en ulykke for sit land og folk, — har ikke forgiftet hjertene, berøvet dem troen og gjort livet fattig istedetfor rikt.

Gi mig gode dage, sier en anden, — et eget hjem, et sorgfrit utkomme. Da er man uavhengig. Da kan man nyte livet i lange drag, da er livet rikt!

Men saa kommer synden ind. Ukjærlighet gjør samlivet bittert. Man taler ikke til hinanden. En synd leder til en anden. Man ønsker sig ved verdens ende. Er det et rikt liv?

Naar saa døden banker paa dit hjem, tar bort det kjæreste du har kanske; — føler du dig da rik?

Er det ikke da sandt som teksten sier, at det fratages en det en har, — det en har agtet for sin skat, sit gode? Det er ingenting; det kan ikke opveie tomheten, sorgen, nøden der kommer. Da fratages det han har.

Nei, det er nok ikke nok til rikt liv noget av dette. Der maa komme noget der gjør livet rikt trods jordisk rigdoms tomhet, trods syndens mørke,

trods nød og sorg i hjemmet. Der maa være noget der gjør rik selv om man ingen formue har, eller om en mister alt guld og sølv; der maa være noget som gjør rik i sorg og nød, naar man ellers føler sig fattig paa alt.

Der er kun en ting, og det er det som Jesus siger til naar han i forbindelse med dette ord sier: "Hvo som har øren høre," — hør Guds ord. Hør det ord, det navn for hvilket alle knær skal bøie sig, i hvilket alle velsignes. Hør det ord som fortæller dig om den kostelige perle der gav en mand vederlag for al hans eiendom forresten, — ordet som viser dig hvad der gir lægedom for synden. Deri er der lægedom for alt. "Han som har git os sin søn, skulde han ikke gi os alle ting med ham."

Og den som tror ham — er rik. For at forstaa dette bør man merke sig Paulus's uttalelser. Han klager over synd og nød og ufuldkommenhet, ja, sier han, "det onde jeg ikke vil, det gjør jeg." Og dog kan han utbryte, "Gud være tak som gir seier." "Jeg formaar alt i Kristus som gjør mig sterk."

Kristus gjør sterk. Der har du forklaringen. Kristus styrker troen, — han er jo i troen. Han styrker kjærligheten, ydmygheten, taalmodigheten, haabet. Da — da faar man et andet syn paa livet. Da faar man en anden kraft til livet.

Da tænker en som saa: Gud har git mig alt jeg er og har. Efter hans vilje maa jeg bruke disse gaver.

Gud har git mig sin søn; han blev fattig for at gjøre mig rik. Han tjente for mig; skulde ikke jeg tjene ham som hans egen?

Ikke sandt, dette lyser ind i mørke hjerter og hjem. Dette gir maal for livet.

Da blir det ikke det som avgjør om livet er rikt eller ei, hvem der har stort geni og begavelse, men om man bruker begavelsen efter Guds vilje. Da avgjør ikke det at livet er rikt, om man har mange penger, men om man glæder sig deri at man bruker dem som Gud vil.

Da avgjør ikke det at livet er rikt, at man er istand til at utrette meget i ydre ting, men om man gjør alt til Guds ære, om man spreder lys og glæde til andre i Jesu navn.

Da avgjør ikke det at livet er rikt, om man har hus og hjem og kjære, men om alle har et i sinde, — alle henter lys og kraft fra det høie, — om alle øser av den rette livsens kilde, — om alle samles om det samme haab.

Da ser man ikke lenger et rikt liv i gode dage, men erkjender at ingen dage er gode uten Gud er med. Men med ham, under hans velsignelse er alle tider gode.

Da vil du, om rigdom eller fattigdom, berømmelse eller ringhet blir din lod, vite av erfaring at et liv med Gud er et rikt liv.

Den kvinde som salvet Jesus, hvor rik var ikke hun! Den kvinde som blot hadde en skjerv at gi, hendes minde lever og velsignes.

Herodes derimot, og Pilatus, — de hadde magt, anseelse, rigdom. Men hvilket endeligt fik de ikke, — hvilket eftermæle! De foragtes av alle.

Aar kommer, og aar gaar. Liv begynner, og liv ender. Dit liv, — du som staar midt i det, — du som snart er færdig med det, — du som skal træde ut i det, — husk: det er alt, — alt hvad det

er og har, laan fra Gud. Du har det mens du bruker det, ikke længer. Du er rik naar du bruker det med troskap efter Guds vilje og til hans  re.

At dette ikke er let for en graduent fra Luther College, det er selvsagt. Den som har faat saa meget, saa rik anledning, vil nok ofte finde det vanskelig saaledes at bruke det.

Husk: dit liv, hvem du er, har en mening. Gud gir dig din mission at utføre i stat, i kirke, i hjem. Kanske du kan naa høit, saa du synes stor efter folks mening; er det kun efter folks mening og ikke efter Guds mening, — ikke efter hans vilje, — ikke under hans velsignelse, saa er det ikke desto mindre tomt. Da fratages dig det du har.

Nytter du derimot de gaver Gud gav dig, din undervisning du idag i hjertet takker din Alma Mater, din mor for, den utdannelse dine forældre hjalp dig til, — nytter og bruker du alt som Gud vil, da — hvordan din lod og lykke forresten maatte bli, — du vil leve ham som elsker dig, og bli andre til velsignelse.

Livet ligger for dig med sine anledninger, sine opgaver. Sp rsmaalet vil ofte bli: Hvad skal du tragte efter, hvad skal din skat være? Fristelser vil ofte gjøre fremtiden tvilsom. Lidelser kan komme til at gjøre veien tung og trang.

Du vil dog ha fast haab i alle vanskeligheter, ti du vil ha lært at følge opfordringen:

“Befal du dine veie
og al din hjertesorg,
til hans trofaste pleie,
som bor i himlens borg.
Han som kan stormen binde
og bryte b lgen blaa,
han kan og veien finde,
hvorpaa din fot kan gaa.”

Du vil ha lys i dødens mørke.

Du vil finde at du altid faar mere.

Du vil naa frem til det som er maalet for hvert liv, der ikke forspildes, — leve med Gud her og herefter i evighet.

Det, — det er et rikt liv.

Gud gi eder, som nu graduerer fra vor skole, og os alle naade til at føre et saadant rikt liv. Amen!

5. VED LUTHER COLLEGES FEMTI- AARSFEST

14de oktober 1911

BØN

“Min sjæl! lov Herren, og alt det inden i mig er, love hans hellige navn! Min sjæl! lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger!” Mange har disse velgjerninger mot os været. Saa vel har du ført os. Vi takker og priser dit navn. Dit ord om frelse for syndere har du skjænket os. Derved har du samlet det norske indflytterfolk til din kirke og git dem naade til at bevare det som sin herligste arv. Du gav dem tro og visdom og vilje til at bygge Zions mure fra nyt av i dette sit nye hjemland. I vanskelige tider lot du det lykkes for dem at reise dette lærdoms sæte, hvor dit navn skulde æres, hvorved dit rike skulde utbredes. Du, herre Jesus, værdigedes at gaa ind under skolens tak og velsignet gjerningen ved din Aand. Skarer av unge mottok her din velsignelse og gik ut herfra, selv en velsignelse for kirke og land. Du hegnet om

skolen med vore menigheters kjærlighet gjennom alle disse aar. Under nidkjære læreres ledelse har de baaret den frem i sine bønner, ved sit arbeide, og nu kommer de gjennom sine repræsentanter til skolens jubelfest bærende gaver som aldrig før.

Og alt dette gjør du mot os trods vore synder og skrøpeligheter. Herre vor Gud! Vi er ringere end al den miskundhet du har gjort mot dine tjenere. Men vi takker og priser dig for al denne din godhet. Og vi beder dig for Jesu Kristi skyld, vær os naadig og velsign ogsaa fremdeles det arbeide vi her værdiges at være med i. Hold din haand over gjerningen, og la den lykkes vel. Bevar os for synd, vrang lærdomme og meninger, og alt som kan skade. Gi at gjerningen altid maa være din gjerning. La din sandhet alltid skinne klart og lede tanke og tale, og herfra lyse videnom og for kommende slechter. Gi skolen fromme og dygtige lærere, nidkjære for din gjerning. Gi at ret mange gudfrygtige og begavede unge i kommende dage maa søke hit, her hente den visdom som varer, — gaa ut herfra sterke i tro og kjærlighet, rustet til livets farlige færd. Gi skolen mange trofaste venner der elsker og støtter den, saa den stedse bedre kan gjøre sin gjerning.

Og saa ber vi dig, la disse dage bli rette glædesdage for os, styrke vor tro, forbinde os til enig arbeide for den store gjerning du har samlet os om, bli vor skole og vort samfund til velsignelse. Vi ber herom i Jesu navn. Amen!

III. CHAPEL TALKS*

1. THAT I MAY KNOW HIM

April 8, 1920

Lutheran Hymnary, 325:2,5.

Phil. 3:10. *"That I may know Him and the power of His resurrection."*

IN this passage Paul is speaking to the Philippians. Philippi was the first city in Europe in which Paul preached, and the first to have a Congregation. Here he had converted Lydia and healed a girl possessed with an evil spirit. Here he had been publicly whipped without a hearing and thrown into jail, and here he had preached to the jailer and converted also him. The Philippian Congregation Paul calls "his joy and his crown" (Phil. 4:1), for it was of all the Congregations mentioned in the New Testament no doubt the most faithful in doctrine and zealous in works.

Paul was now a prisoner at Rome. The Philippian Church had sent him a contribution for his support while in prison (4:18). When the messenger returned to Philippi he carried with him this Epistle to the Philippians, in which Paul thanks

*) Reconstructed by O. M. N. from notes taken by him when these Talks were given.

them for their generous gift and good will and explains the secret of his own life, a life of joy though in prison and want. "For me to live is Christ," he says. "I count all things to be loss for the excellency of the knowledge of Christ Jesus, my Lord" (3:8). There is joy in the fellowship of Christians; there is joy in the fellowship of God.

The secret of Paul's joy was his striving to know Christ. Scholars find pleasure in knowledge and the attainment of knowledge just as men of wealth find pleasure in money and the accumulation of riches. Paul was a scholar. He would have been considered a man of profound learning in any age and among any group of thinkers. He had gone to the best schools of his day, and was, as he says in this chapter, a Hebrew of Hebrews. This applies to scholarship as well as to zeal for the Law. But a change had come over him. He was more zealous now for the Gospel and the Christian ministry. When he took a stand for Christ he lost his rank and leadership among his own people. In short, he lost everything. And yet, he did not bemoan this loss, because he regarded the excellency of the knowledge concerning Christ to be worth more. He counted his former treasures—Jewish training, worldly knowledge, position, power, wealth, and the like but dung, he says, "that he might gain Christ and be found in Him, not having a righteousness of his own, but having the righteousness which is of God through faith" (4:9). Here is this great hero's secret—"that I may know Him, and the power of His resurrection, and the fellowship of His suffering." "Dear Philippian

friends." he seems to say, "do not worry about me, for I am happy in Christ. I have given up all for Him, and I long to know Him even better than I do, and the power of His resurrection, and the fellowship of His suffering."

We, too, need to be reminded of the excellency of the knowledge of Jesus Christ. We should have Paul's attitude toward Jesus, his longing to know Him better and to share with Him in the resurrection and even in suffering. There is much sacrifice in acquiring it, but there is no knowledge so useful as that about Jesus and no pleasure so sweet as in finding the Savior in His Word. Men are powerful. Theodosius the Great, on one occasion, at a word had a whole city massacred; on another occasion he freed all the prisoners of his realm. Christ is more powerful—He has all power in Heaven and on earth. He can create and He can destroy. He shall also open every grave. The sea shall give up the dead which are in it (Rev. 20: 12). Even Hell shall give up the dead on the great Day of Resurrection, so that each man may stand before Christ the great Judge of the living and the dead. O, that I may know Him, and be found in Him.

2. PROF. CHRISTEN A. NAESETH

February 17, 1921

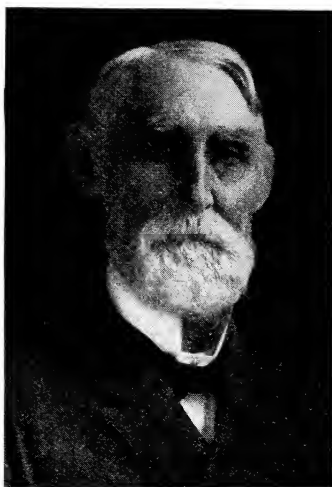
Lutheran Hymnary, 579.

Ps. 122: 1. *"I was glad when they said unto me: 'Let us go into the house of the Lord.'"*

For some time I have wanted to speak on this text, and today a fitting occasion has presented it-

self. Professor Christen Naeseth is dead. He died at 2 o'clock this morning.

Professor Naeseth was a man who was glad to go into the house of the Lord. He was always found in the house of the Lord at services, if he was able. You know that of late years he was very feeble, and it was often very difficult for him to

PROF. C. A. NAESETH

get to church, yet he would say on a Sunday morning, "I must be there! I want to be there." Here at chapel, too, he used to come every day if it was in any way possible for him to be up and around. He was a devout worshipper in this place of prayer, and we shall miss him.

What was the secret of his piety, the reason for this practice of his? We find it expressed by David in the words of this text: "I was glad when

they said unto me: 'Let us go into the house of the Lord'." His delight was in the Lord, in His Word and His ways. He was an honest man, exceedingly honest in the minutest detail. He was a dutiful man, faithfully trying to serve wherever duty pointed the way. Even the last year when, on account of failing health, he had been relieved of all responsibility at the school, he would come up to his old office at the library every day, if possible, trying to find something to do. He had always been willing to serve, toiling far into the night, at work during summer vacations as well as during the school terms. His heart rejoiced in "working while it was day," as Scripture puts it. This delight in being in the house of the Lord and about His Father's business, is the secret of his beautiful life of service.

Such an attitude, such a delight in the Lord, must show itself in a man's life. A man can not long conceal what spirit dwells within him. It marked Prof. Naeseth all his days. I remember him as a student. He started here at Luther College in 1869 at the age of 20. He was somewhat older than his classmates in years, but especially in his deportment. He was serious, exacting, true. After finishing here he went on to Concordia Seminary, St. Louis, to study theology; and after completing the course there he went to the University of Christiania where he did post-graduate work for a year. Then, after four years as a country pastor in Minnesota, he was called to the professorship at Luther. To prepare himself for this position he

attended Cornell and Johns Hopkins Universities for two years, and distinguished himself there, as elsewhere, by his attention to duty. He was a brilliant, solid student. His professor in Greek at Johns Hopkins was surprised at first to find that he had to mark Naeseth's examination papers 100 per cent. Naeseth did not hold any doctor's degree, for it was not the fashion in those days to take it, but he was nevertheless a broad and deep scholar, an able and inspiring teacher. As pastor he is still, after nearly 40 years, remembered for his faithful soul care. As professor of English and Christianity at Luther from 1884 to 1909, as librarian from 1887 to 1919, as treasurer of the school and solicitor, he has performed a noble work, which we can not estimate too highly. He has been a stone wall for Luther and an example of the Christian walk.

He had a passion for doing good and for helping others to be good. Many a time he would ask: "What can I do to help such and such a boy to do right?" And many a young man remembers him with gratitude. Blessed be his memory.

And now, in closing, let me say: You and I also, like David, need the house of the Lord. We need also the chapel hours of worship around His throne of grace. Let us take to heart these words of the Psalmist: "I was glad when they said unto me: 'Let us go into the house of the Lord.'" Amen.

3. FRIENDSHIP

May 19, 1921

Lutheran Hymnary, 488.

1 Sam. 18:3. *"And Jonathan and David made a covenant, because he loved him as his own soul."*

This is a line from the story of David and Jonathan. It states that David, the shepherd boy, and Jonathan, the king's first born, made a covenant with each other, because Jonathan loved David as his own soul.

The situation was this: Israel had been in great danger. It had been overrun by the Philistines and threatened by the giant Goliath. David had, at the risk of his own life, gone forth to battle, and had slain the giant. The people had praised David in songs of triumph and thanksgiving. King Saul had resented this praise and, out of envy, had acquired a deep hatred toward David and was seeking to take his life. Jonathan had recognized in David a man after his own heart, noble and true, and loved him. He loved him as his own soul. He made a covenant with him, a covenant of friendship which was later sorely tested, but which both of them kept until death parted them. It was tested by the continued hostility of the king. During this persecution David remained loyal to the king, although he was forced to flee and to remain as an outlaw in the wilderness until the king's death. Jonathan, too, remained true to his father, although he well understood that David was unjustly persecuted. He remained true also to David, although he could foresee David's future and the downfall of the house of Saul. There is no more beautiful and per-

fect story of friendship than that of these two noble young men who are here, shortly after the victory over Goliath, making this covenant. The whole account of their friendship from this first meeting until David's pathetic lamentation over the death of Jonathan and his kind treatment of Jonathan's son, is very touching and worthy of prayerful and loving meditation.

The example of Jonathan and David is an inspiration. We need friends. We ought to establish friendships. Especially here at school is the golden time to make friends among your teachers and fellow students. And the friendship which you here form will no doubt prove to be among the dearest and most lasting in all your experience. I would, therefore, urge you to try to be friends and to make friends while you are here at school. There will come days of adversity as in the story of David and Jonathan. The wise Solomon has said: "A friend loveth at all times, and a brother is born for adversity" (Prov. 17:17). And he has said: "Ointment and perfume rejoice the heart; so doth the sweetness of a man's friend by hearty counsel" (Prov. 27:9). And Jesus has said: "Greater love hath no man than this, that a man lay down his life for his friends" (John 15:13).

Finally, I want to remind you that Jesus Himself is the best Friend. He loved us while we were yet enemies and reconciled us to God by His innocent sufferings and death. He called us His friends. "Ye are My friends," He said (John 15:15). "No longer do I call you servants; for the servant knoweth not what his lord doeth; but I have called you

friends, for all things that I heard from My Father I have made known to you." He came to you early—at Baptism—and made a covenant with you. He renewed it at Confirmation. He stands ready at all times to meet you on the terms of this covenant: "Come unto Me." While here and throughout your days, remain in His friendship. Seek Him and commune with Him in prayer.

"What a Friend we have in Jesus,
All our sins and griefs to bear!
What a privilege to carry
Everything to God in prayer.
Can we find a friend so faithful,
Who will all our sorrows share?
Jesus knows our every weakness—
Take it to the Lord in prayer!"

IV. LEILIGHETSTALER

1. TAK FOR ENDOWMENTFONDET

14de oktober 1911

PROF. dr. H. G. Stub! Paa Luther College's Board of Trustee's vegne mottar jeg herved Endowmentfondet og bringer collegets og Board of Trustees's tak til alle dem som har ydet dertil store og smaa gaver, fra nær og fjern.

Tak til Hon. James J. Hill, som gav støttet til dette fond ved sit storartede tilbud; tak til Hon. L. S. Swenson, som da han mottok tilbudet, fik saken igang; tak til prof. dr. H. G. Stub, som med saa stor dygtighet, flid og opofrelse, ofte med ubehageligheter og skuffelser, men dog med saa stort held har drevet innsamlingsarbeidet! Tak til menigheter og prester og alle collegets venner, der saa redbon og rikelig har fremsendt sine gaver! Tak til de gamle menigheter, som var med ved den første begyndelse og da tok de tunge tak og saa igjen var med at reise colleget anden gang, og som nu med saadan offervillighet er med i denne store gave, menighetene længere øst og i denne egn, Decora og omegn, hvor skolen har saa godt et hjem! Tak til de yngre menigheter lenger vest, i Minnesota, Nordvestlige og Pacific distrikt! Tak til alle som har været med!

Det er en stor gave. Den betyder meget for Luther College. Den fører med sig baade ansvar og fordele. Ansvar for den rette bestyrelse og benyttelse av gaven. Fordel i al den støtte den gir skolen i almindelighet. Særlig gir den anledning til at faa flere lærerkræfter og bedre utstyr. Den er en begyndelse og danner kjernen for flere lignende gaver. Men større end alt dette er dog det bevis gaven indeholder paa at vort folk, vore menigheter omfatter skolen med kjærlighet og tillid.

Fremfor alt takker vi idag den gode Gud, der saa har aapnet hjertene. Han velsigne gaven, gi visdom og troskap i forvaltningen, saa at likesom den har været git soli Deo gloria, den altid maa anvendes soli Deo gloria!

2. TAK FOR LUTHER-STØTTEN

15de oktober 1911

Dr. Ylvisaker! Forsamlede lutherske kristne! Paa Luther College's og dets fakultets vegne mottar jeg denne Luther-støtte med tak til vort samfunds kvinder for den store gave. Luther College mottar gaven i samme aand som den er git, og med fuld forstaaelse av dens betydning, saaledes som det netop saa skjønt er tolket.

Vi føler hvorledes det skal mane og minde os, dette at vort samfunds kvinder skjænker skolen denne gave. Saa mange av dem betror skolen det kjæreste de har, sine sønner. Det minder læreren om hans ansvar like overfor de unge, og det minder discipelen om dem som sitter hjemme, og som hver dag arbeider og beder for ham.

Vi forstaar hvorledes den herlige Luther-skikkelse skal mane til troskap i skolearbeidet, til troskap i bekjendelsen. Hvad Luther stod for, skal

LUTHER-STØTTEN (1911)

Luther College staa for. For Luther var skriften eneste kilde for tro og liv. For Luther var retfærdighet av naade ved troen for Kristi skyld den eneste vei til salighet. For Luther var der ikke nogen middelvei, ikke noget kompromis, ikke nogen tale

om at gi kjøp naar det gjaldt sandheten. Saa skal det ogsaa være for Luther College, saa længe det heter *Luther College*. Dertil velsigne Gud gaven!

3. EN TALE I VALDRES

Referat i "Valdres" for 2den juli 1914

Rektor ved Luther College, professor Preus, takket for ordførerens venlige ord og for det gilde valdrisgjestebed, man her fik anledning til at delta i. Vi vilde ikke reise tilbake til Amerika uten at ha avlagt Valdres et besøk. Valdrissene har spillet en fremtrædende rolle i kulturarbeidet som i det praktiske liv i de Forenede Stater. Vi finder fort væk valdrisser i ledende stillinger; de er gjerne dygtige talere og dygtige skribenter. De er gjerne med i lag og i stevner. De var av de første norske som begyndte at organisere kirkesamfund og skoler derover, og naar vi er saapas sterke som vi er i mange av statene, er det ikke mindst kirkeorganisasionene vi har at takke derfor. Der lever nu flere valdrisser i Amerika end i selve Valdres og mange vil maaske si at det var et tap for Valdres at saa mange av dalens sønner og døtre er reist derover. Vi hører ofte den bemerkning at vi utflyttere saa let glemmer vort morsmaal og vort gamle fædreland. Ja, selv en Wergeland kunde faa sig til at si: "Hvad vil du i din mors gaard, du som har glemt din mors kvæde." Aa nei, vi glemmer ikke vor mors kvæde og Norge. Det er ikke sagt at Norge taper noget paa denne utvandring. Det skal være utvandret 700,000 nordmænd til de Forenede Stater.

Disse danner en magt i det store samfund. I Nord Dakota skal det allerede være 10,000 norske farmere og man har regnet ut at den norske farmer i Minnesota representerer en værdi av 660 millioner dollars, dobbelt saa meget som hele Norges statsgjæld.

Mange som kom fra et fattig hjem i Norge, hvor de ikke hadde utsigter til at slaa sig frem, er kommet godt paa vei i det nye fædreland. Den arv de tok med sig, en god helse, arbeidshug og arbeidsdug, var netop det som trængtes for at ta fat og trygge ens fremtid. Man skal lete efter sidestykke til en slik kulturutvikling og en slik økonomisk fremgang som hos det utflyttede Norge.

Fra historien kjender vi til at nordmænd for 1000 aar siden øvet kulturel indflydelse i andre land — f. eks. i Irland, i Skotland, i Frankrike og i Rusland, ja helt ned til Konstantinopel — nordmændene var da et utfærdsfolk som hadde lært meget paa sine reiser, og som kunde omplante sin lærdom paa fremmed grund.

Man kan lære meget av Norge ogsaa i vore dage. Utlændinger vil ha godt av at studere den norske kultur.

Men nordmænd kan ogsaa lære meget av andre land, ogsaa av Amerika. Vi har bl. a. ikke saa gode jernbanevogner i Amerika som man har her. Men saa har vi til gjengjæld lært os til at arbeide med et raskere tempo derover. Jeg saa idag en mand som stod og blandet cement. Jeg sa til en av vore gutter: Var Helge Øylo her, saa blandet han cementen tredobbelt saa fort. Helge Øylo er valdris, han arbeider ved L. C. og han bad mig hilse Barbro

Øylo og endelig kjøpe ham et sølvklokkekjede med krok i naar jeg kom til Valdres. — Det vil jeg gjøre. Dette som en liten parentes.

Vi vet at Norge er ræd Rusland, og vi vet til- like at det maa bli en eller anden stormagt som maa hjelpe Norge om faren skulde true. Hvem var nær- mere til at hjelpe end de Forenede Stater?

De mange nordmænd derover vilde nok i et slikt kniptak vite at gjøre sig gjældende. Norge vil nok ikke tape paa at saa mange er utvandret.

Turen opover Valdres idag var festlig.

Det er noget av den vakreste natur vi har set paa vor tur. Vi har en prest derover, han er vos- sing og heter Reque, og han skryter altid over at Voss er verdens vakreste sted. Han er gift med en datter av pastor Nils Brandt fra V. Slidre, og hun liker som rimelig kan være ikke mandens skryt. De trætter ofte om enten Valdres eller Voss er ver- dens vakreste sted. Nu kommer vi netop fra Voss til Valdres og jeg maa si jeg holder med fru Reque!

Professoren endte sin tale med en skaal (i lands- øl og brus) for Valdres, adressert til hr. Svernæs.

4. EN TALE VED REFORMATION- FESTEN I ST. PAUL

Den 10de juni 1917

Kjære festforsamlede kristne!

Naade og fred i Jesu navn!

Det er alvorlige tider, tunge tider, vi lever i. Folk staar mot folk. Millioner møtes i kamp paa

liv og død. Andre millioner staar færdige til at fylde de faldnes rækker. Der er vaabengny over hele verden.

Og Guds folk staar og ser op og spør: Kjære Herre Gud, hvad betyr det alt? Hvad er meningen med det alt?

Vi vet ikke Guds mening med alt; men det vet vi, naar maalet er fuldt, saa kommer straffen, naar synder fylder alle forhold, saa slaar Herrens time. Og vi vet ogsaa det: naar hans time slaar, saa sker store ting.

Saa var det da folkenes fordærvelse bragte syndfloden over verden. Saa var det da straffen kom over Ægypten, og Israel utfriedes av firehundredaarig trældom. Saa var det da de store verdensriker gik i grus. Saa var det ogsaa da Guds time slog i 1517, iaar for fire hundrede aar siden. Maalet var fuldt.

Aarhundrede efter aarhundrede hadde verdslighet, vantro og fordærvelse tiltat i kirken, og hvorfor? Fordi kirken, som skulde være staden paa bjerget og lyse, laa i mørke, sandheten var fordunklet, gjemt og glemt. Bibelen var en lukket bok. Isteden for dens ord satte man tradition og meneskebud.

Skriften sier: "En er eders mester, Kristus"; men paven i Rom vilde være mester, kaldte sig Kristi stedfortræder paa jorden og førte et hersker-vælde og aandstyranni i stat og kirke som ikke finder sin like i historien.

Skriften sier: "Der er en midler mellem Gud og menneskene, det menneske Jesus Kristus." Pavekirken viste det arme folk hen til mange midlere, jomfru Maria og en hær av helgener.

Skriften sier at vi dyrker Gud forgjæves med menneskebud. Romerkirken var fuld av menneskebud, der laa som aak paa folkets nakke.

Ja, hvad mere er, skriften sier: "Et menneske blir retfærdiggjort ved troen uten lovens gjerninger." Rom lærte at gjerninger, og særlig de gjerninger kirken krævde, kunde fortjene retfærdighet, nemlig valfarter, helgendyrkelse, munkeløfter og lignende. Likeledes at dette liv kunde bli saa fuldkomment at man derved kunde vinde en skat, en fortjeneste større end man selv trængte for at komme ind i himmelen. Og denne skat, dette overskud av retfærdighet kunde kirken bestyre, utdele, ja sælge, saa andre derved kunde faa naade.

Millioner vandret om i dette mørke. Og naar nogen ængstedes for lovens krav og følte sin synd, saa fik han den veiledning at han maatte leve mere fuldkommen, maatte naa frem til at fornegte sig selv og fyldes av kjærlighet til Gud, og dette kunde han, blot han vilde. Ved egen kraft, ved egen anstrengelse, fasten, beden, pinsel og selvfornektelse kunde han selv gjøre sig villig til at elske Gud.

Hvad var følgen? For tusener søvn, bedrag og død; for andre fortvilelse og hat mot den Gud som krævde det den ømme samvittighet fandt den ikke formaadde at yde.

Hvor var her hjelp? Tusener saa at hjelp trængtes. Mange søkte at skaffe den, tre kirkeforsamlinger sammenkaldtes i den hensigt. Kirken var syk paa hode og lemmer.

* * *

Der gaar et tog gjennom alle tidsaldre, samlet fra forskjellige folk, i forskjellige lande, ukjendt av

verden, men kjendt av Gud; uten vaabenmagt og dog som den sterkeste stridshær; vel i trængsel og under foragt, men med løfte fra deres Herre: "Se, jeg er med eder." Det er de troendes forsamling, Guds barn, hvilket land og hvilket folk de end tilhører.

Saaledes ogsaa i pavedømmets mørkeste tider. De hadde jo de tre troesartikler, sandheten til salighet, omend gjemt under meget høi og straa.

I Augustiner-klosteret i Erfurt i Tyskland sat der i begyndelsen av det sekstende aarhundrede en munk der skulde faa plads i dette tog. Han skulde som Moses føre Guds folk ut av trældom. I hans celle var det koldt, i hans hjerte var det mørkt. Han hadde ikke fred, han var fortvilelse nær. Bitterhet og hat til Gud vilde gripe hans hjerte. Ikke fordi han maatte utføre "ælsarbeider" i klosteret, ikke fordi han negtet at underkaste sig klosterlivets regler, ikke fordi hans livskraft var ødt og hans nervesystem rystet av selvpinsler, men ene og alene fordi hans sjæl skrek efter fred og ikke kunde finde den.

Det var Morten Luther, en bjergmands søn, født i Eisleben i Saksen 1483. Som skolegut i Magdeburg blev han ved at se en fornem person som tiggermunk rystet i sit inderste. Var det saa vanskelig at komme i himmelen? Hvordan skulde da han faa en frelst sjæl? Dette spørsmaal fulgte ham da han senere sang for folks dører i Eisenach, fulgte ham ind i fru Cottas hjem, hvor han nøt saa meget godt; dette fulgte ham hvor han sat paa skolebænken under Trebonius, dette fulgte ham ind i Erfurt-universitetets sale, det gjorde ham til en alvorlig kamerat ogsaa da naar han spillet eller sang for

sine venner. Det overvældet ham da han ved en vens død og et lynnedslag, hvor hans eget liv var i fare, ropte: "Hjælp, St. Anna, jeg vil bli munk." Den samme nat tok han avsked fra sine venner og banket paa Augustiner-klosterets port, alt for at finde fred for sin sjæl.

Fandt han den? Ikke ved klosterregler, ikke ved den mest samvittighetsfulde opfyldelse av pligten. Han hadde fundet en bibel. Han læser og læser. Rom. 1, 17 fortæller ham om "Guds retfærdighet" og at den "retfærdige av troen skal leve." Taake og fordom holdt ham fangen. Dag efter dag vrir han sig om som en orm i støvet ved tanken paa Guds retfærdighet, der jo maatte fordømme ham.

Lærde mænd der har skrevet om Luther vil gjerne faa det til at der var noget abnormt ved hans angst i denne tid. Det var for meget at føle synd saa tungt, mener man. Nei, nei, mine venner, synden kan ikke føles for tungt saa længe en prøver at bære den alene. Luthers vaakne samvittighet, hans ubrødelige sandhetskjærlighet lot ham ikke indbilde sig at naar han hadde gjort det bedste han kunde, saa krævede Gud ikke mere. "Guds retfærdighet", hine ord i romerbrevet hadde for ham en glans for hvilken han slog øiet ned som Israel da Moses hadde været hos Gud, indtil en klosterbrors ord faldt som kraft til salighet i hans forpinte sjæl: "Tro dine synders forladelse."

Fra den dag av gik han fra klarhet til klarhet. Det hadde været en haard skole; men det var Guds skole. Ved ordet hadde han fundet vei, fundet sine synders forladelse i Jesu Kristi tro. Det var det som førte ham ut av mørket til lys og liv. Og det

var det eneste som kunde gjøre det. Gud hadde selv ført ham denne vei og vilde nu bruke ham til den store gjerning at føre Guds folk ut av trældom, reformere sin kirke.

Luther selv ante ikke hvad Gud hadde i sinde. Han tænkte ikke at han skulde komme til at staa Rom imot. Men jo dypere han erkjendte sandheten, des mere frigjorde sandheten ham fra pavedømmets baand og fordomme. Og den ømme samvittighet, den troskap mot sandheten, som aldrig hadde git ham fred utenfor ordet, men skaanselløst dømt løgn og synd hos ham selv blev nu brukt av Gud til uten skaansel at dømme løgn og synd i den kirke han hittil hadde tjent i ærbødighet og med troskap.

Da derfor folk, hvis sjælesørger han var, avviste hans formaning naar de hadde syndet, ved at vise ham avladsbrev, rystedes og harmedes han i sin inderste sjæl. Det som hadde kostet Guds søns blod, det som han først gjennom botens helvedangst ved Guds uutsigelige naade hadde fundet frem til, det skulde krømmes ut for lumpne skillinger!

Da kom de 95 teser. Og saa kom det ene offentlige vidnesbyrd efter det andet. Og da han til tak fik pavens banbulle fra Rom, brændte han den og brændte dermed alle broer der førte til Rom. Fra nu av lyder hans vidnesbyrd stedse tydeligere. Med en djervhet og et troesmod som bragte verden til at studse, svang han ordets sverd. Ordets sandhet gik sin seiersgang gjennom kristenheten. I by og bygd lød hans navn, hans sanger, hans ord, *Guds ord*.

Bekjendt er Bellarmins, reformationens bitre motstanders, ord om hvorledes reformationen grep om sig i alle land.

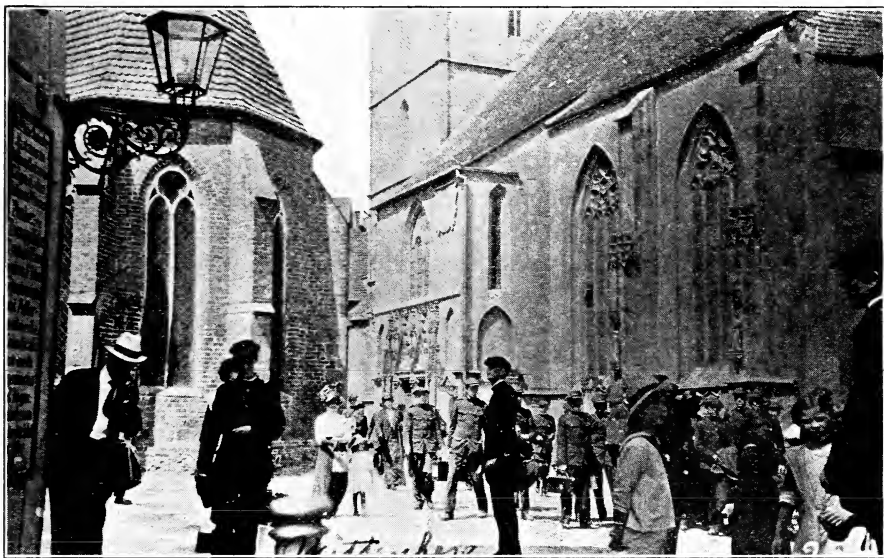
Der har været git mange forklaringer og løsninger paa det spørsmåal hvorledes Luther kunde faa iverksat reformationen. Man pæker paa de heldige tidsomstændigheder, uroen blandt folkene, gjæringen i tiden, de nye opdagelser og opfindelser, videnskapernes gjenfødelse og andre kulturelle foreteelser — og det er sandt, i Guds haand skapte alt dette hvad vi kan kalde tidens fylde for reformationen; men ingen videnskab, kunst eller opdagelse kunde frembragt reformationen, fordi ingen av disse kunde bringe den hjælp som folkene sukket efter, ingen av dem besvaret det spørsmåal: "hvorledes faar en synder fred, hvorledes kan han bli salig." Kun Guds ord kunde gi svar, kun i Kristus var der hjælp. Og dette svar, denne hjælp var det Luther bragte, og den bragte reformationen.

Hvor høit Luther satte ordet, er klart av hans utsagn: "Et Guds ord er mig mere værd end himmel og jord." Og dette viste han i gjerningen. Da reformationsarbeidet truedes og der forestod splittelse i den protestantiske leir, da det gjaldt om at avverge den, da vennene presset paa ham, og hans motstander Zwingli bød ham broderhaand, avviste Luther denne. Det lille ord "er" i indstiftelsesordene var ham mere værd end Zwinglis venskab og al ydre fordel. Og naar det land hvor reformationens vugge stod, idag bløder, saa er visselig en grund dertil dette at kirken tok imot den broderhaand Luther avviste og dermed fornegtet den sandhet han bekjendte.

Sandheten vidnet han om, den kjæmpet han for, den gav ham kraft i Worms, da han stod for keiser og kardinaler, den var det han sang om i reforma-

tionens seiershymne, ved den alene var det han seiret. Gud gi os at seire ved den!

“Og ordet skal de lade staa,
og dertil utak have;
ti Gud vil selv frem med os gaa
alt med sin aand og gave.”

STADSKIRKEN I WITTENBERG (1914)

V. LÆREFORHANDLINGER

1. NAADEMIDLENES BRUK

NAAR der tales om at Gud gjennom naadens midler gir os sin naade, da gjælder det altsaa at man bruker disse midler saa man kan motta naade. Men visste mennesket det, saaledes som Jesus sier til den samaritanske kvinde, saa vilde de bruke dem.

Der er tre som vidner paa jorden: ordet, vandet og blodet.

Gjennem naademidlene vidner Gud for os. Kun den som tror dette vidnesbyrd, har nytte derav. Den som ikke tror dette vidnesbyrd, har gjort Gud til en løgner. "Og dette er vidnesbyrdet at Gud har git os sin Søn." "Den som har Sønnen har livet." Dette har vi ogsaa uttrykt i en av vore salmer:

"Guds rikes evangelium
er sødt som honningkake;
naar det kun faar i hjertet rum,
at man det ret kan smake,
da er det sjælens himmelmad,
gjør hjertet let og mæt og glad
og smukt i Jesu øine."

Evangeliet er det som bringer menneskene syndernes forladelse.

For katolikkene er "opus operatum" nok. Den

gjorte gjerning er nok for dem, enten man tror eller ikke. Vi lærer: Guds ord virker paa menneskets sjæl, saa at den uvillige blir villig; ikke tvinges man. Det er likt en medicin; men der er den forskjel at lægen da venter paa virkningen, han kan ikke følge medicinen; men Gud følger med naademidlene. Gud er aldrig løst fra naademidlenes virksomhet.

“Tro kun, saa skal du bli salig,” sier Jesus til Marta. Vi vet ikke hvordan dette gaar til; men vi holder os til hvad Gud har sagt.

En mand kom til en prest og klaget: “Jeg kan ikke tro.” “Hvem kan du ikke tro?” “Jeg kan ikke tro Gud.” “Kan du ikke tro Gud?” Dette kastet lys over saken. Det var aldrig gaat op for ham at det var Gud han ikke trodde. Det hjalp ham.

Jeg skal her minde om historien om Jeroboam (1 Kong. 13). Jeroboams haand blev vissen. Profeten, den Guds mand, helbredet ham. Profeten sier at Herren hadde sagt at han ikke skulde æde brød og ikke drikke vand. Saa kom en profet i landet og sa, at han skulde æde brød og drikke vand. Denne sa: Jeg er en profet og en engel har aabenbaret det. Men straffen for overtrædelsen av Guds ord kom allikevel. Det var Guds ord som han ikke satte lid til.

Der er en fortælling om en neger som sat paa en sten og graat. En matros som skulde hente vand, kom forbi. Han gav sig i tale med negeren, som fortalte ham hvor han skulde finde vand. Matrosen spurte ham ut om hvorfor han graat. Han fik det svar at han graat over sine synder. Matrosen sa da til ham at han fik reise til England for at faa høre

om den Gud som hadde frelst alle mennesker. Negeren vilde reise til England, og nu ventet han bare paa anledning til at komme ombord i et skib som skulde dit. Endelig fandt han et saadant skib, og han bad om lov til at være med. Da han saa endelig kom til London, blev han ikke litet skuffet, idet han overalt fik høre ugudelig tale, eder og forbandelser, men intet fik høre om den Gud som hadde frelst alle mennesker. Da han spurte efter denne Gud, blev han bare utlet. Endelig var der en som fortalte ham at han fik gaa til en kirke. Det gjorde han; men der fik han høre en lovpræken hvori der blev mindet menneskene om at det og det skulde de gjøre. Dette gjorde ham endnu mere sørgmodig. Nu gik han omkring for sig selv og visste ikke hvad han skulde gjøre. Idet han gik over en bro, traf han imidlertid et menneske som kunde gi ham svar paa hans spørsmåal om hvor den Gud som hadde frelst alle mennesker, var at finde. Denne mand fortalte ham hvor han skulde gaa, og henviste ham til et sted hvor evangeliet forkyndtes. Dit gik den arme neger. Da tiden for møtet kom, fik han se den mand som han hadde truffet paa broen, komme frem og forkynde Kristi evangelium. Dette gav ham fred. Den eneste sandhet som kunde tilfredsstille ham, var at Kristus hadde lidt og dødt for os. Der er kraft i den sandhet. (Østlige distrikts synodalberetning for 1897, side 24, 31, 32.)

2. DEN KRISTELIGE BARNEOPDRAGELSE

Man taler om at der er saa mange farer ved de religionsløse skoler, som om der var skoler hvor der ikke er nogensomhelst fare. Men der er farer

ogsaa i menighetsskoler, akademier, ved Luther College.

Mange bruker dette sidste som argument for at der ikke oprettes nogen menighetsskoler; ti, sier de, gutter som gaar paa saadanne skoler, de skeier ut, de ogsaa. Men nu er saken den at *fordi* om der er farer ved skoler som drives ifølge Guds ord, saa er ikke det bevis for at vi ikke skal oprette og støtte dem. Forskjellen er ikke; at ved et slags skoler er der farer, men ved andre ikke; men at ved det sidste slags skoler motarbeides farene. Man finder ikke den skole i hele verden som ikke har farer for elevene. Alle elever er syndere. Synden og fristelsene kommer indenfra dem. Derfor er det Guds ord og naademidler maa komme ind som grundlag og rettesnor, hvorved og hvorefter farene motarbeides. Hørte forleden en "baccalaureate sermon" ved statsuniversitetet i Minnesota. Hovedmangelen var at hvorvel Kristus blev nævnt, blev han ikke prækt som Gud og frelser. Da jeg talte med en del college-gutter som nu studerer ved universitetet, var det en stor glæde for mig og en stor trøst at disse gutter visste dette: baade hvad hovedmangelen ved denne præken var, og hvad hovedsaken er i enhver præken. En av dem sa: han tænkte den tid han var ved Luther College, at der var meget som burde rettes paa, — "men du skulde været her disse tre aar! Der er ingen sammenligning mellem her og Luther College hvad tro og kristenaand angaar." Siden selve de bedste statsskoler viser stor mangel med hensyn til kristendoms aand og tendens, da la os ikke glemme at gjøre alt vi kan for at forbedre statens skoler; men la os takke Gud at vi

har frihet til at bygge skoler, virkelige kristelige skoler. Av et medlem av Christian Educational Association uttaltes disse ord: "Certainly there is danger for the young man to-day, who wants to go through college." Guds ord maa han ha som bote-middel.

Da de norske studenter besøkte os her i Amerika, hvad hadde vi da at vise som frugt av vor utvikling hertilands? Vi pekte paa vore kirker, vore skoler. Vor største trøst er at vi har det ene fornødne til enhver utvikling — Guds ord, kristendom.

Ofte er det tilfælde at forældrene sætter det som sit maal at efterlate sine barn mange penger. En berømt statsmand her i landet har gjort den erfaring at saadanne barn virkelig kan kaldes, hver enkelt av dem: the rich man's poor boy. Det er nu ganske almindelig at man finder folk som har god raad, men er hvad man kalder "land poor." De kan ikke gi sine barn en høiere utdannelse, kan ikke gi til skolers oprettelse "fordi", sier de, "vi kan ikke ta fra barnene heller." Der er ikke fare for at vor ungdom skal bli fattig paa timelig gods; men her er den største fare for at ungdommen skal bli fattig paa Guds rike. (Østlige distrikts synodalberetning for 1906, side 46, 47.)

3. DEN LUTHERSKE KIRKES OPGAVE

I DETTE LAND

Aldrig kan vi forstaa den lutherske kirkes opgave og aldrig løse den dersom vi ikke erkjender som hovedsaken i sand lutherdom, som det den lu-

therske kirke fremfor alt staar for, dette at bibelen, hele bibelen, er fra Gud, og at det bud den lar vor kirke bringe verden, er at en synder retfærdiggjøres alene av naade for Kristi skyld ved troen.

Hvad var det som gav Luthers reformation fremgang da alle andre forsøk paa at forbedre kirken strandet? Det var det at han bragte menneskene det eneste budskap der kunde gjøre dem salige, nemlig dette at en synder retfærdiggjøres ved troen og ikke ved gjerninger, og at han bragte dette budskap ikke fra synoder, kirkefædre eller paven, men fra Gud: I bibelen hadde han fundet det. Den var fra den dag av hans autoritet, og hans eneste autoritet.

Derfor, hvor vi ser Luther i hans reformationsarbeide, saa er det med ordet, ordet; "ordet skal de lade staa," "det skal frem med os gaa," "ordet vi beholde." Derfor kunde ingen menneskelig magt, ikke venners lokken, ikke fienders trusler bringe ham til at vike fra Guds ord. Derfor er det ogsaa han roper ut i verden at et Guds ord er ham større end himmel og jord.

Skal den lutherske kirke løse sin opgave, saa maa den staa saadan til Guds ord. Guds ord maa være den større end himmel og jord.

Men skal det ske, saa maa den lutherske kirke ikke la sit syn kverve av den moderne teologi. Den maa ikke lytte til fristerens tale: "Skulde Gud ha sagt?" Den maa tro det som "skrevet staar": "den ganske skrift er indblæst av Gud", baade tankene og ordene; da kan den komme som sendebud fra Gud med det ord: "Saa sier Herren." Saa gjorde Herrens profeter i det gamle testamente. Saa skal hans profeter i det nye testamente gjøre. Den prædikant,

den menighet, den kirke, som ikke kan det eller ikke vil det, bør ikke kalde sig luthersk.

Ogsaa i dette stykke gjælder det past. Halvorson pekte paa, at kirken i Norge ikke har det rette syn. Da jeg var i Norge i 1911, sa gamle pastor Hvistendahl mig at prestene i Norge som regel ikke længere lærte som Pontoppidan om verbalinspirationen, nemlig at Gud har git de hellige mænd isinde ogsaa " med hvilke ord de skulde skrive." Da biskop Støylen besøkte os i Decorah, talte jeg med ham derom, og han stadfæstet det.

La mig faa lov til i parentes her at si at det som har været fortalt om biskop Støylens besøk og repetert ved synodemøtet i Sioux Falls, at han fik daarlig mottagelse i Decorah, er simpelthen ikke sandt. Jeg viste ham al den venlighed omstændighetene tillot, og han gjengjældte det ved at holde en av de vakreste taler til Luther College Concert Band som blev holdt i Norge, da den besøkte Kristiansand paa sin tourné i sommer.

Men det er sandt at der har været dem som har drat i tvil det jeg i et av mine foredrag i Norge sa, nemlig at negtelse av verbalinspirationen ikke vilde bli taalt av noget av de tre norske samfund i Amerika. Og dog, efter mit kjendskap er det saa.

Og her har vi, Gud ske lov, vor styrke. Herved kan vor kirke ved Guds hjælp løse sin opgave i dette land. Og netop herved kan vi ogsaa tilbakebetale noget av den gjæld hvori vi staar til vort fædreland, og gjøre det mere end ved noget andet, nemlig la vidnesbyrdet lyde klart, saa den erkjendelse vor kirke her har i dette stykke, ogsaa kan komme til at raade i vort fædrelands kirke. (Synodalberetning for 1915, side 47, 48.)

4. AUSTIN-FORLIKET

PROF. C. K. PREUS'S OG PAST. I. B. TORRISONS

HENVENDELSE

“Til foreningskomiteen!

Tilskyndet dertil av forskjellige og fra forskjellige hold, tillater undertegnede sig at komme med denne henvendelse til foreningskomiteen:

Der er tre ting i “Opgjør”, antat paa Den forenede kirkes, Hauges synodes og Synodens aarsmøter, som minoriteten i Synoden finder at den ikke for sin samvittighets skyld kan gaa med paa.

I haab om at stor nød og forvirring kan undgaaes, og at vi kan bli med i foreningen, som vi gjerne vilde, og i haab om at det endnu ved Guds naade maatte lykkes at vi sammen med eder kunde fremme kirkens sak, fremsætter vi det spørmaal til eder, om det ikke lot sig gjøre for de tre parter at anta som opgjør med os et opgjør hvor disse tre ting som volder os samvittighets nød, er utelatt eller forandret, nemlig “Opgjør”s punkt 1 utelates; “0” i henvisningen i punkt 3 utelates, saa der kommer til at staa: “Art. 11, 1—20”, istedetfor “Art. 11, 10—20”; og sidste del av punkt 4 forandres, saa den kommer til at lyde: “eller paa den anden side svække menneskets følelse av pligt likeoverfor naadens annammelse eller av skyld for naadens forkastelse”, istedetfor: “eller paa den anden side svække menneskets følelse av ansvar likeoverfor naadens annammelse eller forkastelse.”

Kunde foreningskomiteen anbefale dette for de

respektive samfund, har vi haab om at disse vilde stemme for det.

Antages denne henvendelse eller dette forslag, er det vor agt at gaa med i foreningen, bidra til dens fuldbyrdelse, gjøre hvad vi kan forat saa mange som mulig gaar med i den, og arbeide til at den kan bli til velsignelse for vor lutherske kirke. Opgjøret mellem os vilde da lyde saaledes:

“1. Da begge de konfererende samfund erkjender at Konkordieformelens artikel XI fremholder Guds ords og den lutherske kirkes rene og rette lære om Guds barns utvælgelse til salighet, saa ansees det ufornødent til kirkelig enighet at opstille nye videregaaende læresætninger om denne troesartikel.

2. Da der imidlertid i læren om utvælgelsen vitterlig har været brukt to læreformer, som begge har vundet hævd og anerkjendelse indenfor den rettroende lutherske kirke,

idet enkelte med Konkordieformelen lar læren om utvælgelsen omspænde hele den utvalgte frelse fra kaldelsen og indtil herliggjørelsen (Konkordieformelen, grundig forkl., art. XI, 1—20), og lærer en utvælgelse “til salighet gjennom Aandens herliggjørelse og sandhets tro”,

mens andre med Pontoppidan i likhet med Johan Gerhard, Scriver og andre anerkjendte lærefædre bestemmer utvælgelsen nærmest som beslutningen om den endelige herliggjørelse med den av Aanden virkede tro og bestandighet som sin nødvendige forutsætning, og lærer at “Gud har beskikket alle dem til det evige liv som han av evighet har set at ville anta den tilbudne naade, tro paa Kristus og i denne tro bli bestandige indtil enden”,

og da ingen av disse to læreformer, saaledes fremstillet, motsier nogen i Guds ord aabenbaret lære, men lar saliggjørelsens orden, saaledes som den ellers er fremstillet i Guds ord og kirkens bekjendelse, komme til sin ret,

saa finder vi at dette ikke bør bli kirkeadskillende og forstyrre den aandens enhet i fredens baand som Gud vil der skal være iblandt os.

3. Da der imidlertid under kirkestriden iblandt os er fremkommet ord og uttryk — med rette eller urette tillagt de respektive parter — der forekom den anden part at være eller føre til fornegtelse av bekjendelsen,

saa er vi blit enige om at forkaste alle vildfarelser som søker at bortforklare utvælgelsens hemmelighet (Konkordief., grundig forkl., art. XI, 39—44) enten paa synergistisk eller paa kalviniserende vis, med andre ord, enhver lære som enten paa den ene side vilde berøve Gud hans ære som eneste frelser, eller paa den anden side svække menneskets følelse av pligt likeoverfor naadens annammelse eller av skyld for naadens forkastelse.

4. Paa den ene side forkaster vi:

a) den lære at ikke Guds barmhjertighet og Kristi allerhelligste fortjeneste alene er aarsaken til vor utvælgelse, men at der ogsaa i os er en aarsak dertil, for hvis skyld Gud har utvalgt os til det evige liv;

b) den lære at Gud i utvælgelsen er blit bestemt av eller har tat hensyn til eller har rettet sig efter menneskets gode forhold, eller noget som mennesket er eller gjør eller lader “av sig selv og sine egne naturlige kræfter”;

c) den lære at den med *utvælgelsen* uopløselig forbundne tro paa Kristus helt eller delvis skulde være et produkt av eller bero paa menneskets eget valg, kraft eller evne. (Sml. dog Konkordief., grundig forkl., art. II, 35 og 44);

d) eller at denne tro skulde være resultatet av en ved naadekaldet meddelt og derfor nu det uigjenfødte hjerte iboende og tilhørende evne og kraft til at bestemme sig for naaden.

5. Paa den anden side forkaster vi:

a) den lære at Gud i *utvælgelsen* handler vilkaarlig eller umotiveret, saa han utpeker og tæller et vist vilkaarlig antal av hvilket som helst individer, og bestemmer dem til omvendelse og frelse med forbigaelse av alle de andre;

b) den lære at der er to forskjellige slags frelsesvilje i Gud, en aabenbaret i skriften i den almindelige frelsesorden, og en fra denne forskjellig og for os ubekjendt, som angaar kun de utvalgte og bringer til disse en inderligere kjærlighet, et kraftigere kald fra Gud og en større naade end til dem som forblir i sin vantro og fortapelse;

c) den lære at naar den motstand — som Gud i omvendelsen faar borttat hos dem som frelles — ikke borttages hos de andre, som tilslut fortapes, saa skulde et saadant forskjellig resultat ha sin grund i Gud og i en forskjellig frelsesvilje i hans *utvælgelse*;

d) den lære at en troende kan og skal ha en absolut visshet om sin *utvælgelse* og salighet istedetfor en troesvisshet, øst av Guds forjættelser, forenet med frygt og bæven og med mulighet for frafald, hvilket han dog ved Guds naade tror ikke skal bli til virkelighet for ham;

e) i en sum, alle meninger og lærdomme om utvælgelsen som direkte eller indirekte vilde komme i strid med saliggjørelsens orden, og ikke vilde gi alle en fuld, og det en like stor anledning til frelse, eller paa nogen maate vilde krænke det Guds ord som sier at "Gud vil at alle mennesker skal bli salige og komme til sandhets erkjendelse" — i hvilken naadige og barmhjertige vilje hos Gud al utvælgelse til det evige liv har sin kilde."

Decorah, Iowa, den 4de oktober 1916.

C. K. PREUS,

I. B. TORRISON."

DE TRE AARSMØTERS BESLUTNING

"Aarsmøtet er uttrykkelig opmerksom paa de tre reservationer angaaende punkt 1, punkt 3 og punkt 4* i "Opgjør" som indeholdes i "henvendel-

*) Da der særlig har været gjort ophævelse i anledning av uttrykket: "Følelse av ansvar likeoverfor naadens annammelse eller forkastelse," saa henvises hvad forstaaelsen av nævnte uttryk angaar til den av dr. Stub og dr. Kildahl i 1914 offentliggjorte og av foreningskomiteen godkjendte erklæring, saalydende:

"Med de ord — "følelse av ansvar like overfor naadens annammelse eller forkastelse" — skal ikke sies (ordene sier det heller ikke) at et menneske staar i samme forhold til naadens annammelse som til naadens forkastelse, da jo annammelsen flyter av en ganske anden kilde end forkastelsen. At et menneske mottar naaden, hvilket jo er det samme som at tro, er virket av Gud alene; at et menneske forkaster naaden, er av mennesket alene, eller med andre ord: deri er mennesket alene aarsak, og for det bærer mennesket alene skylden. De følgende punkter i "Opgjør" godtgjør det, idet naadens annammelse eller troen ene og alene tilskrives Gud, mens naadens forkastelse alene tilskrives mennesket. Med disse ord tages,

sen" fra prof. C. K. Preus og pastor I. B. Torrison, og erklærer at der i nævnte "henvendelse" ikke findes noget som strider mot skrift og bekjendelse, men anser det i "henvendelsen" uttalte standpunkt som et tilstrækkelig uttryk for troesenighet, hvorfor den gruppe av mænd og menigheter hvis standpunkt er hævdet i ovenanførte "henvendelse", indbydes til at bli med i det nye samfund under fuld likestillethet og med gjensidig broderlig anerkjendelse.

Anmerkning: Det sier sig selv at ovenanførte beslutning ikke maa fortolkes saaledes at "Opgjør" som basis for forening mellem de tre kontraherende samfund derved er blit avkortet eller forandret." (Den Norsk Lutherske Kirkes Aarsberetning, 1917, 461-466.)

som selve forbindelsen og ordene "ansvar" og "like overfor" godtgjør, hensyn til det samme som Konkordieformelen fremholder naar den erklærer at disse som sier at "siden de ikke av sine egne naturlige kræfter formaar at omvende sig til Gud, vil de bli ved at staa Gud aldeles imot, eller vente indtil Gud omvender dem med magt, eller siden de nu i disse aandelige ting intet kan gjøre, men alt er alene den Helligaands virkning, vil de hverken bryde sig om ord eller sakrament, hverken høre eller læse, men vente indtil Gud fra himmelen av umiddelbart indgyder dem sine gaver, saa de ret egentlig hos sig selv kan føle og merke at Gud har omvendt dem." (Grundig forkl., art. II, 21.)

Meningen er altsaa paa den ene side at indskjærpe at mennesket har forpligtelse like overfor naadens midler, eller like overfor den naade som Gud i naadens midler tilbyder til anammelse, og at følelsen av denne forpligtelse netop bør betones, fordi Gud i evangeliet er tilstede med sin naade og "gir hvad mennesket av sine egne naturlige kræfter hverken kan ta eller gi"; (Konkordief., grundig forkl., art. II, 27.)

og paa den anden side av samme grund indskjærpe følelsen av egen skyld og brøde, naar naaden forkastes."

5. TALE I SYNODEN I ANLEDNING AV DET SAAKALDTE AUSTIN-FORLIK

Den 7de juni 1917

Jeg ber om ordet for at si at jeg antar den indbydelse som samfundet nu har utstedt til os som ikke før kunde gaa med. Jeg taler ogsaa for past. Torrison og andre, som har sagt at de vilde gaa med paa dette som det blev antat av Synoden.

Der var vel ingen som da vi var sammen under det bevægede møte ifjor, ventet at vi skulde opnaa det som er opnaadd. Det var ogsaa uventet at de kom igang, de forhandlinger som ledet op til dette resultat.

To mænd fra Den forenede kirke, dr. Kildahl og prof. Boe, møtte os, pastor Torrison og mig, i Decorah. Det var en ganske privat og informel samtale. Vi talte aapent med hverandre og forsøkte ikke at slette over noget. Og uten nogen forutlagt plan kom vi til saadan enighet i det som for os er hovedsaken, læren, at vi syntes vi skyldte saken og kirken at gjøre hvad vi kunde for at undgaa et brud, og tillot os at indsende til fælleskomiteen (foreningskomiteen) en henvendelse. Komiteen fandt imidlertid ikke at den kunde gaa ind paa vor begjæring, som fremlagt, men forsikret os at den i *realiteten* imøtekom os i et oversendt forslag. Dette kunde vi ikke anta. Men fælleskomiteen hadde valgt en subkomite til at forhandle med os. Med denne møtte vi i Austin og enedes om det som siden blev antat av foreningskomiteen og sendt os i form av en indbydelse om at bli med, vi og de der

delte vort standpunkt. Der tilføiedes av komiteen en anmerkning, som dog ikke forandret indbydelsens indhold.

Efterat det var kommet saa langt, følte vi at vi skyldte vore venner at gjøre rede for hvad vi hadde gjort, sammenkaldte et møte i West Hotel, Minneapolis, den 7de og 8de januar d. a. av saadanne som vi mente delte vort standpunkt i saken, og forela indbydelsen. De fleste som var tilstede, enedes om at anta den foreslaaede indbydelse og tilstemte følgende beslutning, som jeg skylder dem at fremlægge her. Beslutningen lyder:

“Fælleskomiteen for de tre konfererende samfund har efter overenskomst mellem fælleskomiteens subkomite og prof. C. K. Preus og pastor I. B. Torrison besluttet at anbefale til de respektive aarsmøter et forslag om at utstede indbydelse til de mænd og menigheter der deler nævnte mænds standpunkt, om at gaa med i det nye samfund.

Indbydelsen anerkjender minoritetens standpunkt, idet den ikke finder noget deri som strider mot skrift og bekjendelse, men anser det som et tilstrækkelig uttryk for troesenighet og gir uttrykket ‘ansvar like overfor naadens annammelse eller forkastelse’ en tilfredsstillende forklaring.

Selvfølgelig forandrer eller motsier den indbydelsen tilføiede anmerkning ikke indbydelsens indhold.

Minoriteten antar herved nævnte indbydelse med bøn om at Gud vil lede dette skridt til velsignelse for sin kirke.”

Dette er antagelsen.

Siden den tid har meget været sagt og skrevet

om disse ting. Forskjellige angrep har været rettet mot os. Vor handlemaate har været mistydet. Dette har smertet os. Vi har ikke svaret. Dels vilde vi ikke indlate os i strid med dem som har staat med os, dels vilde vi avvente dette møtes avgjørelse.

Nu er indbydelsen utstedt av samfundet, og vi er overbevist om at den gir os, om ikke i formen, saa dog i realiteten, som det sies, det vi har bedt om. Og er det end sandt som pastor Holden Olsen netop erklærte at der foreligger uttrykksmaater som er urigtige og bør rettes, saa vil vi dog ikke ha ansvaret for at bryte, naar den givne forklaring viser at det man mener dermed, læren, er ret.

Jeg behøver neppe at si at jeg har været og er lojal mot Synoden og dens principer. Og naar jeg føler at jeg med god samvittighet kan gaa ind i det nye samfund, saa er det fordi det er min overbevisning at de hævdes i vor overenskomst, og at der gives os anledning til at vidne for sandheten i vort fremtidige arbeide som hittil.

Jeg takker for den imøtekommenhet som har været vist os, og ber Gud i naade velsigne vort samarbeide.

(Efter at denne tale var holdt, sang forsamlingen staaende: "Lov og tak og evig ære", og formanden holdt takkebøn.)

VI. FOREDRAG

1. I HVILKEN RETNING OG MOT HVILKET MAAL BØR LUTHER COLLEGE UTVIKLES FOR BEDST AT TJENE SYNODEN

Fremlagt for Decorah specialkonferens i februar 1904 og for fælleskonferensen i august samme aar og trykt efter dens opfordring.

DE unges utdannelse eller "education", som det almindelig kaldes, er vel det vigtigste av alle jordiske gjøremaal. Og saaledes anser man det ogsaa i vor tid maaske mere end i nogen anden. Den som betviler dette, burde besøkt utstillingen i St. Louis forleden sommer. Ikke blot møttes man der av specielle "educational exhibits", der dækket syv acres og mere, men man merket snart at "education" var det trylleord der skulde gjøre enhver ting tiltrækkende. Alle ting anbefaltes, alle ting betragtedes for deres "educational value". Vi kan derfor trygt si at alle som har nogen mening om disse ting, tror paa "education", naturligvis enhver paa sin maate.

Den norske synode har trodd paa *kristelig* ut-

dannelse. Fra Synodens første dage har to ting været skrevet øverst paa dens program. Den første var at bringe spredte landsmænd Guds ord, den anden at sørge for kristelig oplysning, specielt ved kirkelæreres uddannelse.

Med dette for øie forenet nybyggermenighetene sig til et samfund, med dette for øie har samfundet arbeidet alle disse aar.

Det første og mest betydningsfulde uttryk for samfundets tro paa en høiere skoledannelse paa kristelig grund blev Luther College. At samfundets grundlæggere oprettet og indrettet denne anstalt som de gjorde, er blit av uberegnelig betydning, ikke blot for samfundet selv, men for hele vort norske folk i dette land. Man hadde derved slaat ind paa en bestemt vei i denne sak, og som alle nu ser, paa den rette vei. Andre fulgte eksemplet, saa alle norske kirkesamfund nu har sine høiere læreanstalter.

Ved sin grundleggelse i 1861 og fuldendelse i 1865 var Luther College unegtelig forut for sin tid her i Vesten med hensyn til lærdom og grundighet. Men dette, som dengang med sandhet kunde sies, kan neppe sies idag. Vort land er nemlig siden den tid gaat fremad med kjæmpeskridt og ikke mindst med hensyn til skolevæsenets ordning og anstalters utstyr. Ogsaa vort samfund er gaat fremad i velstand og anseelse. Mangfoldige har dets gjøremaal været. Over halvanden million har det ydet til forskjellige øiemed. Men under alt dette har det latt Luther College i flere henseender, hvad ydre utstyr angaar, bli staaende hvor det stod for en 30—40 aar siden. Man var tilfreds med det

dengang, og det med fuld grund, og takke Gud skal vi for dets velsignede gjerning nedigjennem aarene. Men tiden er gaat, forholdene er forandret, og fordringene er steget, indtil vi idag maa si: "Skal Luther College beholde sin høie plads i vort samfunds bevissthet, saa *maa* dette nu skjænke det en del mere opmerksomhet." Følelsen herav er baade almindelig og sterk. Snart fra en, snart fra en anden kant faar jeg krav, vink og raad om forbedringer og utvidelser som burde foretages. Allermest føles trangen i dette stykke av dem der er sat til at drive arbeidet ved colleget.

Det ventedes at jubelsynoden skulde gjort mere for Luther College end den gjorde. Jeg ventet det ogsaa indtil jeg saa at det utvilsomt vilde forstyrret møtets ro og feststemning om der var blit fremsat nogen begjæring om en større del av jubelofferet til fordel for Luther College eller fremkommet noget vidererækkende forslag angaaende forandringer ved skolen.

Imidlertid kan der kun være en mening blandt os om at Luther College, om det skal bli sin opgave tro og under tidernes mangehaande krav være istand til at løse den, ikke uten skade kan vente længere. Noget bør gjøres, og gjøres snart.

Det er nok saa at det er ingen sak at faa istand forandringer og saa kalde det utvikling, likegyldig enten det har været fremgang eller tilbakegang. Dette skal erindres ogsaa her. Det som det gjælder om, er ikke det at Luther College kan forandres og utvikles, men at det kan utvikles saaledes at det derved bedre kan tjene sit samfund. Spørsmålet blir da:

I hvilken retning og mot hvilket maal bør Luther College utvikles?

For bedst at kunne tjene Synoden bør det utvikles

- 1) *ikke* saa at det glemmer sit formaal, *men* saa at det altid har det for øie;
- 2) *ikke* saa at det kommer mere bort fra samfund og menigheter, *men* saa at det kommer dem stedse nærmere;
- 3) *ikke* ved saadanne forandringer der vilde medføre at skolens karakter blev forandret, eller dens forhold til samfundet blev forstyrret, *men* ved gode tidsmessige forbedringer baade med hensyn til disciplin og undervisning.

I.

Det er det første der ved Luther College's utvikling maa lægges vegt paa: *Collegets formaal*. Intet er saa let at komme bort fra som netop dette. Intet vil saaledes holde forandring og utvikling i de rette spor som netop dette at skolens formaal i alt faar være det bestemmende.

Hvad er da collegets formaal? Collegets formaal er git med dets oprindelse. Forat samfundet kunde faa prester og lærere, begyndte forhandling om en høiere anstalt allerede i femtiaarene. I den hensigt kaldtes til skolens første lærer en som endnu virker ved den, og som kan bekræfte hvad her sies om collegets formaal. Vi har ogsaa blandt os, og i spidsen for Synoden, den der skrev de ord som i 1864 blev nedlagt i collegets grundsten netop om collegets formaal. Han kan fortælle os hvad de betyr, om vi ikke forstaar dem. Deri heter det blandt

andet: “. . . Emigrerede nordmænd, lutherske kristne, boende i Wisconsin, Iowa, Minnesota og Illinois, forente sig til denne bygnings opførelse for der at opdra kirkelærere, gjennom hvis tjeneste, ved Herrens naade, det saliggjørende evangelium i ord og sakramenter kunde bevares for deres efterkommere. . . .” Med dette maal for øie blev skolen opprettet og indrettet. Det er det som gir skolen dens særegne karakter, som gir den ret til samfundets støtte. Derefter maa alt indrettes ogsaa idag.

Det er sandt, for at naa dette maal gir colleget, hvad der kaldes *a liberal education*, en almindannelse som hvemsomhelst kan nyte godt av og ha nytte av ogsaa for andre stillinger i livet. Som en bankør ifjor sa til mig: “Jeg sender to sønner til Luther College. Selv om jeg senere vilde ha dem i bankforretning, vilde jeg dog gjøre det. Der er intet som bedre dygtiggjør dem for stillingen. Forretningens enkeltheter kan de altid lære her.” Men han visste, og alle vet, at det ikke er det — blot at skaffe saadan en almindannelse — som er collegets formaal, det er ikke det skolen er bygget for. Denne dannelselse skal være et grundlag for det teologiske studium, et middel for at naa det endelige maal. Om Moses læser vi i Ap. gj. 7, 22: “Og Moses blev oplært i al ægypternes visdom, men han var mægtig i ord og gjerninger.” Han fik hvad man vil kalde en “liberal education”, “al ægypternes visdom”. Ægypterne fik den ogsaa; men hos Moses var den ikke maalet, men middel til et maal, den enestaaende stilling Moses skulde komme til at indta. Likesaa Daniel, som blev “kyndig i videnskap” og lærte “kaldæernes skrift og tungemaal.” Men

det var for at dygtiggjøres til et høiere maal. Den stilling skal "ægypternes visdom", eller "kaldæernes tungemaal", med andre ord, "humaniora" ha ved Luther College, de skal ikke være maal, men middel for høiere maal. Dette glemmes let. Og det maaske især naar man vil skolens vekst og storhet.

Blandt ting der let fører bort fra collegets formaal, vil jeg først nævne dette at kristendomsundervisningen gjøres til bisak og bifag. Der er fare for det naar religionen f. eks. er 3 timers fag, mens andre ting er 5 og 6 timers fag. Der er fristelse til det naar det stundom regnes blandt de upopulære fag, og popularitet jo, som bekjendt, ofte ansees for den vigtigste egenskap baade for personer og anstalter. Jeg antar at det ikke behøver bevis at hvor vi rivaliserer med religionsløse skoler fra det øverste til det nederste trin, der er det let at kristendomsundervisningen blir bifag, man synes at tiden maa brukes til andre fag. Men skedde det, saa er det det samme hvor mange og store improvements man faar ind, Luther College kommer da bort fra sit formaal og tjener ikke Synoden.

Dog er det vor trøst at kristendomsundervisning ved en kristelig skole aldrig tænkes ekspedert ved at den drives som et skolefag ved siden av andre fag. Saa nødvendig dette end er, og saa nyttig som de saaledes erhvervede kundskaper er, saa maa der mere til. Kristendomsundervisningen maa ledsage og gjennomtrænge al undervisning og al disciplin, ellers hjælper religionstimene, som de kaldes, saare litet.

Som en anden fare kan nævnes fristelsen til at la colleget kappes med andre institutioner, i særde-

leshet med landets storskoler. Vi skal erindre at der har man i tusenvis av elever og millioner at rutte med, og kan eksperimentere som man lyster. Saadanne skoler taaler det; men om de forholdsvis smaa skoler vil hoppe efter, saa gaar det galt. Og hvor megen nytte har saa *kirken* nutildags av disse store skoler? Noget naturligvis, men ikke paa langt nær hvad den trenger og kunde vente sig.

For 2 aar siden (altsaa i 1902) var der over 100 skandinaviske studenter ved Wisconsin's statsuniversitet, og over 1000 ved Minnesota's statsuniversitet, ved siden av et betydelig antal skandinaviske studenter ved statsuniversitetene i Nord- og Syd Dakota, Nebraska og Iowa. Desuten var omtrent en tredjedel av alle elever ved Minnesotas fem normalskoler og omtrent 40 pct. av alle elever ved de høiere skoler i Nord Dakota skandinaver. Mindst halvdelen av dem var norske ynglinger; men hvor mange av disse har optat det teologiske studium for senere at tjene vor kirke som prester? Saa godt som ingen. Altsaa — skal vore unge mænd komme ind under en indflydelse som vil gjøre dem interessert i vor kirke og vort samfunds arbejde, mens de erhverver sig en collegeutdannelse, bør de søke denne utdannelse ved vor egen anstalt, Luther College; men da maa ogsaa Luther College la det være sin opgave at tjene kirken, og saa ligne andre skoler saa langt som det kan bidra til at løse denne opgave.

Opriindelig var en hel række av landets storskoler kirkeskoler oprettet av kirkefolk og for kirken, netop som Luther College. Men hvordan er det nu? Harvard universitet har et elevantal av

over 4000. Den meget roste "educator" dr. Eliot er skolens præsident. Ved den sedvanlige andagt, "chapel" kaldes det, søker man at faa opbyggelsen ledet av de mest prominente og populære prædikanter, f. eks. dr. Lyman Abbott, dr. H. v. Dyke, dr. Washington Gladden. Men med alt dette regner man at det gjennemsnittlige antal elever der tar del i opbyggelsene, ikke er over 150. Av 4,000 kun 150!

Tidsskriftet "Current Literature" skriver herom: "The question is whether the scientific spirit has had too much to do with creating in the young men an indifference toward the whole subject of religion." Eller som det uttales i "Harper's Weekly" for februar 1904: ". . . and it is certainly true, that at Harvard no emphasis is laid upon church attendance or profession of faith."

Prof. Harper, præsident for Chicago University, sier: "College atmosphere of the average institution of learning of to-day is unfavorable to the origin and development of ministerial aspirations. Religion is practically ignored in the curriculum. The scientific spirit of to-day, so strongly represented in the college, is not consistent with the religious spirit prevailing in the churches."

Netop naar der tales om en utvikling der skal gavne kirken, bør ogsaa følgende merkes. I 1902 var antallet av teologiske skoler i landet 148. Elevantallet ved disse skoler var 7343. Sammenlignet med elevantallet aaret før var der en nedgang av 270 i de teologiske studerendes antal. I 1894 var der flere som studerte teologi end lovkyndighet. Nu er der dobbelt saa mange juridiske studenter som teologiske. Antallet av teologiske studenter har i

de sidste 5 aar stadig avtat, mens de juridiske og medicinske students antal har tiltat. Mens i det store og hele tat de studerendes antal stadig vokser, saa har antallet av dem der studerer teologi, avtat, og det ikke blot forholdsvis. En kirkeskole her i Iowa, et anset college, hadde f. eks. forleden aar 78 graduenter. Av disse optok kun 5 det teologiske studium og 2 blev missionærer. Stort elevantal, store graduerende klasser synes saaledes ikke at hjelpe i dette stykke. Stadig høres der klager over denne tingenens tilstand. Man spør hvad der vel kan være aarsaken hertil og hvad botemidlet er. De samfund synes at klare sig bedst som fordrer liten utdannelse til prestegjerningen, eller de som anlægger og driver sine skoler med denne gjerning for øie uten at spørre efter hvordan andre skoler er, f. eks. katolikkene eller Missourisynoden.

Man kan naturligvis søke aarsaken til denne nedgang i de teologiske students antal i forskjellige omstændigheter; men unegtelig er aarsaken for en stor del den at saa mange skoler befatter sig med saa altfor mange ting og gaar saa op i dem at verdens interesser og aand træder istedenfor de kristelige og kirkelige interesser.

Dr. Brown, School Inspector fra Iowa statsuniversitet, besøkte ifjor Luther College. Han komplimenterte Luther College bl. a. med dets resultater for kirken. Han hadde, før han kom, merket sig opsummeringen i vor katalog og erklærte at han ikke visste om noget amerikansk college der forholdsvis kunde opvise saa mange graduenter som kirkelærere. Og som en forklaring nævnte han at de befattet sig med for mange ting og spredte sine interesser.

Hermed hænger nøie sammen en anden fare som for en del aar tilbage en prest der ikke længere er iblandt os, omtalte, den nemlig at la det være en hovedsak at faa utdannet "*lærde* mænd fremfor at faa *kristne* mænd." Det vilde være en let sak at anføre uttalelser av store mænd om vigtigheten av at være opmerksom herpaa. Læg blot merke til diskussionen herom inden skoleverdenen i vort land. Stadig vil du møte uttalelser der gaar ut paa at her har man forsømt sig, man har søkt lærdom uten kristendom, her er skaden skedd, heri, sies der fortvæk, kan man finde forklaringen til saa meget der vækker bekymringer for vort lands fremtid. Og det er vist altfor sandt. Men trænger nu staten kristelige karakterer, hvor meget mere da kirken! Men skal kirken faa dem, da maa kirkens skoler her gjøre sin pligt. De maa kræve kristendom og lærdom, begge dele, det er sandt, men kristendom som nr. 1, og det ikke blot i resolutioner og kataloger o. s. v., men ved skolens hele anlæg, indretning og arbeide. Sker det, da vil ogsaa kirkens sak faa støtte, da vil der nok ogsaa bli arbeidere i vingaarden og kirkeskolens formaal naaes.

En ting maa ikke glemmes ved bedømmelsen av den studerende ungdom, og det er de forandrede forhold som collegelivet fører de unge ind i, og de særegne fristelser og farer som det medfører. Der er fristelsen til at misbruke den frihet man nyter naar man er kommet ut fra hjemmets snævre kreds og fars og mors tilsyn. Der lever man sine farligste leveaar, ungdomsaarene med al gjæring, alle slags spørsmåal, saa megen tvil og kamp. Der er faren for at bli for meget optat av fornøielser og

de saakaldte "athletics". Og vel ikke mindst faren netop for interesserte, begavede studenter, der vil samle saa mange kundskaper som mulig, at de fyllder hjernen og forsømmer hjertet, skjærper forstanden, men svækker viljen. Med rette har en universitetslærer sagt: "A man in a university must fight to keep his soul alive."

Der er en ting som har gjort godt at se og høre, og det er hvilken velsignet indflydelse i kristelig retning vort teologiske seminar ved Guds naade har øvet paa de unges sind; likeledes at høre de vidnesbyrd Lutheran Normal School (i Sioux Falls) fik i saa henseende ved Minnesota distriktsmøte ifjor likesom gjennom elever ellers. Og jeg synes hvad godt og stort vi kan ønske og be om for Luther College, dette er det største at kristendom maa raade, lede hjertene, gjennemsyre hele skolelivet og al lærdom. Da vil skolen tjene sit maal og bedst tjene Synoden.

II.

For bedst at tjene Synoden bør Luther College endvidere utvikles saa at det ikke kommer mere og mere bort fra samfundet og menighetene, men kommer dem stedse nærmere.

Collegiet skylder samfundet sin tilværelse, har sin rot i det, hører det til; det er baade av og for samfundet. *Samfundet* skylder derfor *collegiet* sin støtte, moralsk og finansiell, har ansvar for dets virke og dets velfærd, men har ogsaa ret til frugtene av *collegiets* arbeide og er herre i huset. *Collegiet* faar fra samfundet sine lærere, sine elever og sit utstyr, nyter godt av de aandelige goder og gaver som samfundet sitter inde med, dets kristelige liv og

kirkelige stilling, dets forbønner, veiledning og styrelse. *Samfundet* faar fra colleget sine arbeidere, nyter godt av den kristelige utdannelse som colleget gir dets unge mænd, der senere tjener det som prester, lærere eller som ledende mænd i menighetene og i samfundsanliggender, nyter godt av collegets dannende indflydelse, av dets bidrag til norsk-amerikansk kultur. Begge tjener hinanden og begge trenger hinanden. Det enes gagn er det andets gagn, og likesaa med skaden. Derfor maa der være en levende forbindelse, en stadig vekselvirkning mellem samfundet og colleget, en inderlig forstaaelse, en villighet til at bære hinandens byrder. Er der det, saa gaar det godt; er der ikke saadant forhold, saa gaar det galt.

Men netop derfor gjælder det at colleget aldrig forandres, omordnes, *utvikles* saa, eller paa nogen maate stiller sig saa at det fjernes fra samfundet, kommer i et løsere, et mere uavhengig forhold til samfundet. Dette er imidlertid en ting som meget let kan ske. Colleget og samfundet kan let bli fremmede for hinanden, colleget kan glemme samfundet og samfundet colleget. De som er sat til at drive arbeidet ved colleget, kan f. eks. let bli saa optat av sit stræv, har saa fuldkommen nok med det hver dag, at de glemmer resten av samfundet, blir likegyldige, fremmede for det, — undtagen for dets kasserer. Ute i samfundet har enhver fuldkommen nok med sit, hver dag bringer sine plager for nogen hver, og saa orker man næsten ikke at tænke paa collegets tarv, før man en god dag føler prestemangelen og saa for sent husker paa denne og hin lovende gut som kanskje kunde været sendt til colleget.

Eller det kan stundom være saa at man ved skolen ikke forstaar hvad det koster prester og menigheter av stadig arbeide og omtanke at holde interessen for skolen oppe, at skaffe det fornødne til dens drift. Paa den anden side forstaaes det langt fra tilfulde ute i samfundet hvilke vanskeligheter colleget har at kjæmpe med, hvor fuld av bekymringer, skuffelser og opsplitende arbeide lærergjerningen er, naar den skal drives samvittighetsfuldt. Den trenger ogsaa støtte og forstaaelse. I det hele maa der være gjensidig forstaaelse, ellers gaar man hver sin vei, til skade baade for colleget og samfundet.

Dernæst skal man huske paa at det er med skolearbeidet, studiet, som med andre ting i verden. Farmeren f. eks. kan let la sig hindre fra Guds rike av sin aker, kjøbmanden av sit kjøbmandskap, egtemanden av sin hustru. Det lærer Jesu lignelser os. Saaledes kan den der er levende interessert i sin skole og sit studium, enten det er de lavere eller høiere skolefag, gaa saa op deri at han gjør dem til sin Gud, glemmer kirkens krav til skolen og blir fremmed derfor. Det kan ske med lærere, det kan ske med elever, det kan ske med hele skolen og præge dens utvikling; men i samme grad som det sker, kommer skolen bort fra sit samfund og tjener det ikke.

Nei, det gjælder for colleget, at det ved sit anlæg, i sin virksomhet holder sig nær til samfundet, saa det stadig spør: "Hvad trenger, hvad vil, hvad venter samfundet?" Det gjælder at skolen beflitter sig paa det som samfundet vil ha, og holder det borte som samfundet ikke vil ha, enten saa andre skoler har det eller ikke.

Det er sandt, samfundet kan ikke kjende til alle enkeltheter ved en skoles drift. Men samfundet vet f. eks. meget vel hvad slags kristendom det vil ha ved sin skole, hvilken aand der bør herske, hvad slags troskap en lærer bør vise, og hvad slags opførsel det venter av en "Decorah-gut". Menighetene kan f. eks. meget godt dømme om hvad der er riktigst for en skole, arbeide eller fornøielse, kan meget godt avgjøre om det vil at disiplinen ved skolen stadig skal lide derved at elevene har for liten plads og maa bo rundt i byen. Derfor er det at der maa være samarbeide, *fortrolighet*, om man vil, mellom samfundet og colleget.

"Ja, ja," sier nogen, "dette ser bra nok ut paa papiret, men i gjerningen lar det sig ikke gjøre." Svar herpaa vil man faa ved at gaa litt tilbake i samfundets historie. I synodalberetningen for 1863 læser vi under forhandlingene angaaende Luther College følgende: "Man gjorde ogsaa opmerksom paa hvorledes læreanstalten og den gode aand som derfra utgik, vilde virke tilbake paa familiene og menighetene hvorfra de unge var utgaat. Fremdeles maatte man betænke at ogsaa det hus der i Decorah skulde bygges, var et Herrens hus, likesaa vel som vi kaldte kirkerne saa. Ti derfra skulde menighetene faa de lærere som skulde forkynde Guds ord i deres kirker. Ja det var kun et daarlig arbeide at ville bygge kirker og ordne menigheter, naar vi ikke vilde sørge for at de kunde faa lærere, eller at der kunde være nogen til at efterfølge de nuværende lærere, naar disse, før tiden utslitte ved overanstrengelse, laa i graven. Derfor er læreanstalten i Decorah en av de ting som vi

først og fremst skulde tænke paa, tale om, be for og ogsaa yde vore timelige goder til med villige hjerter. Vi skulde tænke paa saadanne skriftsteder som det: 'Den som forbarmer sig over den ringe, laaner Herren'; ti Herrens kirke er ogsaa altid ringe her paa jorden; og likeledes: 'Den som har forlatt far og mor og søster og bror for Herrens skyld, han skal faa hundredefold igjen i dette liv og hisset evig salighet.' "

Enhver kan herav se at de ideer som fremholdes i nærværende avhandling, hverken kan roses eller lastes fordi de er nye.

La mig dernæst peke paa et billede fra den ældre tid:

Det er i begyndelsen av sekstiaarene. Arbeidet for collegets opførelse er i fuld gang. Ikke nærmest murarbeidet i Decorah, men arbeidet med at vække forstaaelse og interesse for dette store, nye gjøremaal, arbeidet med at bære skolesaken frem for gamle og unge, arbeidet med at samle de fornødne midler. De vestenfor Mississippi har lovt saa og saa meget, de østenfor resten. Her sluttet en kontrakt, der brytes pludselig en anden fordi krigen har bragt prisen paa spiker op til det dobbelte eller paa vindusruter til det flerdobbelte, eller man kan ikke faa "lumberen" op fra McGregor. Saa kommer der besked om at arbeidet maa stanse dersom man ikke til den og den dag skaffer saa og saa meget. I en hast faar prof. Larsen laant nogen tusen, Koren i en haand vending nogen, men snart kniper det igjen. Imens raser krigen og prisene gaar op. Skal man fortsætte? Folk spør, prestene fortæller, Maanedstidenden beretter. Gaar det

godt, saa er der glæde, gaar det galt, saa er der sorg baade østenfor og vestenfor Mississippi. Allesteds føles det som en livssak, allesteds bedes og arbeides der for den. Derfor er ogsaa i sandhet Luther College, som det staar der den 14de oktober 1865, færdig og indvidd, "*Synodens øiesten*". Men endnu er man ikke færdig. Decorahskolen maa ikke glemmes. Dertil sendes gaver, dertil sendes gutter. Begge dele er collegets venner, især prestene, paa utkik efter. Intet er for godt for colleget.

Det var den gang. Mange som da var med, er borte nu. Men der er nok igjen som vet at fortælle, at saa gik det til. Spør Koren, Larsen eller Jens Næset i Stoughton, de kan fortælle dette og meget mere av samme slags fra den tid.

Det er sandt, forholdene er forandret. Et saadant foretagende var i enhver henseende enestaaende blandt os den gang. Ikke saa nu. Der er bygget meget rundt i samfundet siden den dag, vel ikke saa stort som Luther College, men dog saa meget at et saadant foretagende idag ikke vilde være en tiendedel av det storverk det var den gang.

Og dog, la os ikke glemme at Luther Colleges arbejde er likesaa viktig for Synoden idag som det var den gang, og samfundets kjærlighet er likesaa viktig for colleget idag som den gang. Luther College trænger din tillid, din omhu, din forbøn, din støtte, dit arbejde. Glem ikke det. Kom og se paa arbeidet her. I gamle dage kom der flere. Det hadde en gavnlig indflydelse. Har du noget at spørre om, saa spør. Har du raad at gi, de skal mottages med tak. Er de gode, vil de bli fulgt. Er

der noget du synes bør rettes, saa si fra. Gi vink, hent besked om de gutter du sender. Er de fattige, saa hjælp dem, at de ikke maa slutte eller arbeide sukkende. Hjælp med bidrag, med laan, med vel lønnet skolearbeide. La dem føle at der er samarbeide ogsaa for elevenes vel.

Vil du ha en av collegets lærere til din menighet for at tale ved ungdomsfester, missionsfester o. l., la os vite derom. Synoden opfordrer jo til den slags reiser omkring i samfundet. Men husk paa, ingen lærer er kjendt allesteds. Ubuden er det ikke altid godt at komme. Og saa er der det med reiseutgifter. Vi skal prøve at komme i skoletiden, men ialfald i ferien, hvor det ønskes, saa langt kræftene rækker da.

Er der nu nogen som tviler paa at det vil ha en gavnlig indflydelse om der rundt i vore menigheter holdes foredrag og taler av collegelærere over saadanne gjenstande som f. eks. kirkeskolenes historie, eller hvorfor bør en ung søke collegeutdanning, eller hvad fordel er der ved at gaa ved Luther College, eller har Luther College betalt sig for Synoden, eller farene og fordelene ved at søke en høiere utdanning og lignende ting? Vilde ikke, *maatte* ikke dette og lignende bidra til at colleget kom samfundet nærmere og kunde tjene det stedse bedre?

Paa den anden side, dersom colleget skulde mene at det kunde klare sig uten samfundet, og samfundet mente at det ikke trængte en saadan skole, og begge saa strævet hver med sit noksaa flittig, men uten at spørre efter hinanden, uten at føle sig avhengige av hinanden, saa var det snart slut

med samarbeide og forstaaelse. Colleget vilde da ikke løse sin opgave, hvor mægtig det end blev, og samfundet vilde miste fremtiden. Er der derfor noget som er vigtig, saa er det at colleget ved alle forandringer og al udvikling holder sig nær til samfundet, og at begge husker paa at colleget er samfundets barn.

III.

Hvordan skal nu denne udvikling finde sted, hvad enkeltheter angaar? Ikke ved saadanne forandringer der vilde medføre at skolens karakter blev forandret, eller dens forhold til samfundet blev forstyrret, men ved gode, tidsmæssige forbedringer baade med hensyn til *disciplin* og *undervisning*.

Paa den ene side gjælder det ikke at være saa fornøiet med sig selv at man ingenting gjør, saa konservativ at man blir gammeldags. Derved vilde man bli fremmed for skoleverdenen forresten. Det vil hevne sig. Fremtiden vil da ikke være vor. Ungdommen vil da bli fremmed for os, for den kommer fra andre skoler til os og gaar tildels fra os til andre skoler — "graduate schools".

Paa den anden side gjælder det ikke at være saa forlegen efter at være paa moden at man hopper efter alle de "fads" og indfald som mange anstalter lider av som kroniske sygdomme.

Vi skal huske paa at skolevæsenet her i landet har for en stor del gjort sig selv og holder paa dermed den dag idag. Dette er ingen ny opdagelse; det er almindelig anerkjendt. Dette har naturligvis den fordel at mangt og meget da indrettes ikke efter upraktiske teorier, men efter behovet, som det føles fra tid til anden. Dog vil det paa grund herav lide

av en ustøhet, der gjør at man ved alle forbedringer, alle ordninger av skolers anliggender har en hemmelig frygt for at det som alle anser for godt idag, vrakes imorgen.

Nicholas Murray Butler, præsident for Columbia University, sier i den rapport der fra vort land fremlagdes ved pariserutstillingen i 1900, blandt andet: "Spontaneity is the keynote of education in the United States. Its varied form, its uneven progress, its lack of symmetry, its practical effectiveness, are all due to the fact that it has sprung unbidden and unforced, from the needs and aspirations of the people. . . . As a result, there is, in the European sense, no American system of Education."

Paul H. Hånus, "professor of education" ved Harvard, har i "Forum" for 1902 en længere artikel om disse ting. Stykkets overskrift betegner hans stilling i denne sak. Den lyder: "Our Chaotic Education." "Educational reorganization is in the air," skriver Ossian H. Lang i "Forum" for april 1904. Og hvad der kan menes dermed, er mangt og meget. Der har man først paa utdannelsens lavere trin, senere høiere op forsøkt hvad man har kaldt "enrichment", "elimination", "correlation". "The result was chaos," skriver en anden forfatter. Derved kom man ind i "the elective system", som bestaar i at elevene selv fik mere eller mindre frihet til at vælge hvilke fag de vilde ta for at faa en "liberal education". Men man fandt snart at det gik for vidt. Systemet er ikke længere saa populært. Der var naturligvis for stor fristelse til at søke at faa "a snap program", det vil si at ta saa lette fag som mulig, faa sit diplom med mindst mulig arbeide.

Man har hjulpet paa dette ikke saa litet ved at gruppere fagene, saa der er "required groups" og "elective groups". Andetsteds oprettes et utal av kurser, "courses". Et universitet i Vesten berettes at ha dobbelt saa mange "graduate courses" som "graduate students".

Endvidere forsøker forskjellige anstalter snart paa en, snart paa en anden maate at spare tid, forkorte det regulære fireaarige collegekursus. Dels foreslaar man simpelthen at gjøre det treaarig, dels foreslaar man at spare ind et aar ved at tillate "professional studies" i det sidste aar av collegekurset, og dels vil man vistnok holde ute "professional studies", f. eks. medicin, jus, teologi, men vil dog i det sidste eller de to sidste aar av collegekurset la en elev studere saadanne fag som bedst kan forberede ham for den ene eller anden av de nævnte professioner, og saa la ham faa kredit for disse fag *baade* i vedkommende "college course" og i det senere "professional course". Derved faar han kredit to ganger for samme arbeide, men derved spares naturligvis tid.

Alt dette viser at det er ingen sak at faa istand forandringer og "modernisere" en skole, som det stundom kaldes; men at gjøre det saaledes at det ikke blir mere *indvikling* end *utvikling*, det er en anden sak. Det gjælder at gjøre det saaledes at man ikke faar for meget at angre paa bakefter. Og naar der tales om at modernisere en skole, saa er der desuten en hel del ting der saa let følger med, og som maa tages med i beregningen, fordi de i en stor utstrækning hænger ved landets skoler. Det er saadant som "hazing", "college rushes", "fraternities",

“initiations” o. l. Vore skoler har hittil været fri for saadant. Men det er let at faa ind. Og man skal huske paa at mange synes det hører til, ellers er et college mosegrodd, mangler “college spirit” o. l. Det maa derfor tages med i beregningen. Den som gifter sig, gjør vel i at se litt paa hvad slags slegtninger han faar. Og det er bedst at gjøre det forut. Derfor omtales disse muligheter og farer her.

Blandt de ting som har været nævnt som noget meget tjenlig for Luther Colleges udvikling, kan først omtales, “coeducation”, Luther College skulde bli en skole for begge kjøen.

“Coeducation” har hat mange venner, men har neppe saa mange nu som tidligere. Der berettedes forleden sommer fra National Educational Associations møte om et meget interessant ordskifte mellem de bekjendte størrelser i skoleverdenen, “giants” som de kaldes, universitetpræsidentene Stanley Hall og Angell, netop angaaende dette spørsmål. Præsident Angell forsvarte “coeducation”, men blev svar skyldig da han pludselig blev spurt hvorfor han sendte sin egen datter til et Ladies’ College naar han trodde paa at unge mænd og kvinder burde studere sammen. Synoden trønger nu ialfald ikke at indføre “coeducation” ved Luther College. Den har foruten Luth. Normal School i Sioux Falls og de mange akademier ogsaa Ladies’ Seminary i Red Wing, der visselig i lang tid endnu kan tilfredsstille samfundets krav i dette stykke. Desuten — og det er avgjørende for os — om nogen endnu for alvor skulde tænke paa en saadan forandring som “coeducation”, saa la os huske paa

at det i grunden vilde stride mot collegets formaal og forandre dets karakter.

Det samme gjælder, om end paa en noget forskjellig maate, en *anden forandring*, som ofte har været nævnt, nemlig *nedlæggelse av den forberedende afdeling*, "preparatory department", ved Luther College. Man vilde da sløife de 3 første aarsklasser og beholde de 4 øverste klasser ved colleget.

La os ta for os og veie grundene for og imot denne forandring.

Den vegtigste grund for nedlæggelse av "preparatory department" er efter min mening at en elev, som det nu er ordnet, blir saa mange aar paa samme sted. Dette er den vegtigste grund.

Herimot kan anføres først andre skolars eksempel. De fleste skoler vil ha sin forberedende afdeling. Dernæst saa er det en fordel for unge gutter der begynder paa en skole, at de har daglig omgang med ældre, længere fremskredne elever. Den unge lærer ikke bare i klassen, men ogsaa ved omgang især med viderekomne. Det er sandt, der er ved skolene, som ellers i verden, dem der sætter daarlige eksempler; men saa er der dog, Gud ske lov, ved en kristelig skole mere kanske end andetsteds i verden ogsaa saadanne unge mænd som stadig øver en gavnlig indflydelse paa sine yngre kamerater og blir dem til velsignelse for hele deres senere liv.

Et andet fortrin som elevene i den forberedende afdeling her nyter, er at de undervises av college-lærere. Skolemænd fra andre læreanstalter har omtalt dette som en stor fordel.

Endvidere er den omstændighet at elevene kom-

mer til os like fra sine hjem og begynder sit skolearbeide her, ogsaa en fordel. Kanske ikke alle har tænkt paa at derved blir der en mere direkte forbindelse mellem samfundets menigheter og colleget. Elevene kommer da like fra menighetene. Har de derimot gaat ved andre anstalter først, saa kommer de likesom derfra til Luther College. Som før nævnt, saa har der stadig været uttalt ønske om at collegets lærere skulde komme om i samfundets menigheter. Men har colleget ingen begynderklasse, saa blir det ikke saa let for collegets lærere i sine taler at si: "Kom til Luther College!" for colleget har ingen plads at byde begynderen.

Og hvad det angaar at være længe paa samme sted, saa tænk paa de mange tusener der bor i samme by, har samme omgivelser, mens de gaar paa skole som barn, saa paa høiskole og derefter paa college eller universitet.

Som en anden grund for nedlæggelse av den forberedende afdeling ved Luther College har været nævnt, at denne afdeling øver en daarlig indflydelse paa collegeavdelingen. Men enhver vil skjønne, at der ikke kan være meget i den grund. Den forberedende afdeling bestaar jo av de yngre, mindre udviklede gutter, det er derfor den svakere afdeling. Collegeavdelingen har de mere voksne, modne og indflydelsesrike gutter. Men der er jo ingen mening i, at den svakere skal influere eller kunne fordærve den sterkere. Collegets forhandlingsprotokol og "records" forresten vil vise at den grund ikke holder stik.

Men er der da ikke mange sammenstøt og rivninger mellem de to avdelinger? spør somme. Noget

saadant kan naturligvis træffe, men ikke mere end mellem de enkelte klasser i de forskjellige avdelinger, og dog er selv dette saa litet at det næsten ikke er værd at sætte paa prent. Skulde jeg gi eksempel derpaa, saa kunde jeg ikke. Nei, dersom en elev er bra og ordentlig og opfører sig som en gentleman, saa vrakes han ikke om han er i den forberedende afdeling. Derpaa kan anføres de bedste eksempler ogsaa fra dette aar. Og en ting er visst, og det er at aldrig har der, mig bekjendt, mellem collegeavdelingen og den forberedende afdeling været noget sammenstøt der i mindste maate kan sammenlignes med hvad der fra andre skoler berettes om forholdet mellem "freshmen" og "sophomores". Men skulde den aand nogensinde komme ind her at man skal forfølge begyndere, saa vil man like godt faa forfølgelse mot "freshmen", om man slet ingen forberedende afdeling har. Man undgaar ikke den ting ved at ophæve den forberedende afdeling.

Som en grund for nedlæggelse av den forberedende afdeling har ogsaa været anført at den koster Synoden saa meget. Jeg maa si at jeg ikke har forsøkt at utregne hvad denne afdeling koster, regnet for sig alene. Men om den nu koster noget, — saa meget er det nu ikke — hvad da? Er det meningen at nedlægge alt som koster? Da faar man f. eks. slutte med missionsarbeide. Det koster ogsaa. "Ja, men der er dog forskjel," sies der, "Luther College driver ikke mission." Det er nyt. Efter min forstand har collegeet drevet og skal det drive et meget vigtig missionsarbeide; det arbeider i kirkens tjeneste for at skaffe kirkelærere, om ikke netop direkte i forbindelse med en hedningemission. Kun

naar man betrakter Luther College saaledes, kan man føle at man har ret til aar efter aar at opfordre menigheter til at bidra til lærerløn til det, kun da kan colleget vente at samfundet skal støtte og vedlikeholde det, og — da er ogsaa hver kirkens ven villig dertil selv om det koster noget.

Der bragtes jo ind for jubelsynoden forslag om at samfundet skulde støtte forskjellige akademier med et aarlig bidrag av \$500. Det er godt og vel, dersom man har penger dertil. Har man midler, saa var det en god ting om man støttet alle skoler, der gir ordentlig religionsundervisning. Det er missionsarbeide. Men hvorfor skal da en avdeling ved Luther College sløifes fordi om den koster noget, naar man vil støtte lignende arbeide andetsteds med pengebidrag? Det er da vel ikke værre at det koster noget ved Luther College end ved andre skoler? Og hvad mening er der i at nedlægge den forberedelsesanstalt der dog aarlig skaffer likesaa mange elever ind i colleget som alle de andre forberedesskoler tilsammen? Kan man drive den slags missionsarbeide uten utlæg, saa godt og vel; men kan man ikke, saa rækker den kristelige offervillighet haanden til hjælp her ogsaa.

Men er dog ikke det en god grund for nedleggelse av den forberedende avdeling ved Luther College, at vi har akademier blandt os? De kan drives i Synodens interesse og gjøre det arbeide som gjøres i den forberedende avdeling ved Luther College. De byder jo ved siden av sine andre kurser ogsaa et "Luther College Preparatory Course". Der gjøres grundlæggende arbeide. Elevene faar der en ønskelig almindannelse. Synoden har uttalt sig aner-

kjendende om dette arbeide. Fylder de da ikke pladsen?

Det er sandt, akademiene har visselig været til megen velsignelse mange steder i samfundet. Jeg har hat anledning til at se dette paa nært hold ved vort første akademi, Monona Akademi, og ved Stoughton Akademi.

Men selv om akademiene gjør meget godt og sender ikke saa faa elever til freshmanklassen ved Luther College, saa kan ikke Luther College derfor undvære sine forberedelsesklasser. De 4 collegeklasser har jo forberedelsesklassene som sit grundlag. Tar man grundlaget bort, saa blir de 4 øverste klasser hængende i luften, som et hus uten grundmur, et træ uten rot. Colleget vilde da bli aldeles avhængig av akademiene, baade med hensyn til elevers antal og utdannelse. Ikke kunde det da sætte noget maal eller opretholde nogen "standard". "Jo", sies der, "colleget maa bestemme fordringene for optagelse i freshmanklassen". Men dersom saa akademiene kom til at synes at fordringene blev sat for høit, og deres elever ikke vilde gaa til colleget, hvor skulde saa colleget faa elever fra? Da blir det akademiene som bestemmer fordringene, "standards", og ikke colleget. Der var ingen fare ved det, dersom det altid blev som nu. Endnu lever akademiernes grundlæggere, alle gode synodefolk, begeistret for at alle skoler skal gjøre arbeide i kirkens tjeneste. Men la nogen aar gaa hen. Grundlæggerne dør, begeistringens daler, høiskoler tar flere og flere elever, og andre vanskeligheter opstaar, saa maa de lempe sig her og gi op lidt der, og hvem borger da for deres stabilitet? Maa ikke enhver

skjønne at da var det ikke godt om Luther College skulde være avhængig av dem? Er det ikke klart at de lettere vilde holde sig oppe naar colleget selv har forberedelsesklasser, der kan sætte maal og sætte det saa høit som det bør sættes?

Men foruten at disse grunde som anføres for nedlæggelse av den forberedende afdeling, ikke holder stik, saa kan der anføres meget vegtige grunde *mot* nedlæggelse og *for* bibeholdelse.

Den første og vegtigste grund mot nedlæggelse og for bibeholdelse av den forberedende afdeling ved Luther College er hensynet til skolens formaal. Mot dette maal arbeides der sikrest og bedst naar der fra begyndelse til ende, fra septima til prima, er enhet i undervisningen. Dette har, tror jeg, altid været Luther College's og samfundets position i denne sak. Meget tydelig er dette f. eks. fremsat i et "Indlæg fra lærerkollegiet i Decorah til kirkeraadet", undertegnet av professorene Larsen, Jakobsen, Brandt, Reque, Bredesen, Narvesen, Veblen, Th. Bothne, og datert 25de mai 1878. Det findes i synodalberetningen for 1878, side 66, og er forfattet i anledning av en indstilling fra kirkeraadet om at skolelærerseminariet, som da var ved Luther College, burde "bringes i en bedre og mere selvstændig stilling". Lærerkollegiet uttaler som sin "formening", at de to anstalter bør skilles ut fra hinanden og "lærerseminariet gives anledning til at sætte fot under eget bord". Dette begrundes da med følgende ord, der har en slaaende anvendelse for det foreliggende spørsmaal idag:

"Enhver skole som arbeider mot et bestemt maal, enten nu dette bestaar i at meddele en høiere

eller lavere almindannelse, eller i at oplære til en særegen livsgjerning, maa holdes igang efter en plan som er avpasset efter dens opgave og efter den tid som er fastsat for et fuldstændig kursus, og baade de undervisningsgjenstande som vælges, det omfang hvori det meddeles, og den metode hvorved de søkes indøvet, maa staa i samklang med anstaltens hele anlæg. Men denne for en skoles trivsel uavviselige fordring kan kun i ringe grad fyldestgjøres, aldenstund man, enten av uformuenhet eller for at spare penger, sammenblander skoler med forskjellig formaal og forskjellig kursus; den ene eller begge vil altid komme til at lide under en saadan ordning; og beviser herfor behøver vi ikke at hente utenfra, skjønt de foreligger i mængde baade fra den tyske og den nordiske skoleverden, da man der en tid fandt paa at kombinere de saakaldte realskoler med de gamle latinskoler; men vi har daglig beviser nok indenfor vore egne dører. Kurset i vort lærerseminar har hittil været 3 aar, mens collegets kursus er 6. Naar nu disse vore skolars forskjellige avdelinger for størstedelen (ialfald hvad skolelærerklassene angaar) skal ha fælles undervisning, saa sees det let at denne hverken med hensyn til metode eller indgaaen i de enkelte fag kan bli av den beskaffenhet at den i tilbørlig mon passer for begge parter; og søker man at lempe den efter det nu bestaaende, tør det hælde at den ikke ret kommer til at passe for nogen. Skal der saaledes, for at nævne nogen eksempler, meddeles fælles undervisning i norsk, saa vil læreren være avskaaret al adgang til at forutsætte mangehaande ting som er latinskolens elever bekjendte fra latin og tysk, og hindres fra

at anstille nærliggende sammenligninger og hente oplysning fra disse søstersprog, eller han maa sætte lærerelevne ut av betraktning og kun tale til en del av klassen. . . .” Videre: “Allerbedst vilde det — efter vor overbevisning — være om man saa sig istand til at oprette lærerseminariet ganske selvstændig og henlægge det paa et sted for sig selv; men skulde man av økonomiske grunde og av hensyn til vor fattigdom paa lærerkræfter ikke turde foreslaa dette, vilde vi indtil videre føle os tilfredsstillet med at det knyttes til et av vore akademier, hvis kursus, hvad baade tid og fag angaar, formentlig vil være langt mere egnet til i en viss grad at tjene som forskole for seminariet end de nederste klasser av en latinskole. Hermed vil vi ingenlunde ha uttalt at vi finder det raadelig at vore akademier skulde *anlægges* paa at danne forberedelsesanstalter, enten for et skolelærerseminar eller for vort college; vi maa atter fremholde som vor formening hvad vi ovenfor søkte at uthæve, at enhver skole maa indrettes og drives i overensstemmelse med det formaal som den har i sig selv, og ikke forrykke dette ved at stille sig opgaver som hverken svarer til dens navn eller til dens væsen. Vore akademier vil bli alt andet end hvad de burde være: kristelige skoler for høiere almindelse, — de vilde forfeile sin opgave, tape i kredit og omsider miste søkning om de indsnævres til forberedelsesskoler av det ene eller det andet slags.”

Det som var sandt angaaende nødvendighet av enhet i undervisningen i 1878, er sandt idag. Det som er maalet for en skoles arbeide, bør tages sigte paa fra begyndelsesklassene av. Al undervisning

bør anlægges derefter. Om derfor andre anstalter hvis egentlige maal er at gi en gavnlig almindannelse, leilighetsvis ogsaa forbereder for klasser ved Luther College, saa bør der dog være *en* skole som er til og er indrettet netop for at forberede for collegeklasser, og den bør være i forbindelse med colleget selv. Da kan colleget faa arbeidet som det vil ha det, og fuldt ut kontrollere det. Da vil det ikke opslukes av andre interesser eller forkvakles av fremmede hensyn.

Dette er ogsaa anerkjendt i vort lands skoleverden. *De allerfleste colleges i vort land har sine egne "preparatory departments"*. I sin uskyldighet har baade den ene og den anden hat den tanke at det var noget de norske, specielt Synoden, og ingen anden drev med. Gir man sig tid til at se efter, saa vil man finde at Synoden kanskje vet hvad den gjør i dette stykke ogsaa.

Sandheten i den sak er ifølge opgaver av 1901 fra "Commissioner of Education" følgende: Der er i de Forenede Stater 473 universiteter og colleges, derav har 400 "preparatory departments", 73 ikke.

Man har ment at omtrent alle *statsuniversiteter* dog ikke hadde dem. Faktum er at der i de Forenede Stater er 48 statsskoler — universiteter og colleges, — og derav har 27 "preparatory departments" og 21 ikke.

Hvem vet bedre hvad der betaler sig, og hvem øver mere indflydelse gjennom sine skoler end *kattolikkene*? Av deres 64 colleges og universiteter er der blot 3 der ikke har "preparatory departments", nemlig deres store universitet i Washington, D. C., et college i Tentopolis, Ill., og et college i

Meinrod, Ind. De øvrige 61 har det. *Lutheranerne* har 24 colleges, og hvert eneste et av dem har sit "preparatory department".

Se saa paa de enkelte stater der mest vedkommer os. *Iowa* har 25 colleges og universiteter, og alle undtagen statsuniversitetet har "preparatory departments". *Illinois* har 31, og alle undtagen ovennævnte katolske college i Tentopolis har "preparatory departments". *Wisconsin* har 9, og alle undtagen statsuniversitetet har det. *Minnesota* har likeledes 9, og alle undtagen statsuniversitetet har sine "preparatory departments". *Nord Dakota* har 3, og alle har det. *Syd Dakota* med 5 likeledes.

Det kan ogsaa være værd at merke sig at de katolske colleges har sine egne "preparatory departments" uagtet der desuten er 361 katolske akademier.

Saa vigtig ansees det altsaa for colleges at ha sine egne "preparatory departments", og saa fast holder man paa dem! Det synes da mildest talt baade uforstandig og vovelig at ville nedlægge den forberedende afdeling ved Luther College. Gjør de godt arbeide for katolikkene, hvorfor da ikke for os? Trænger alle andre lutherske colleges dem, hvorfor ikke vi? Svarer det sig for omtrent alle andre colleges i Vesten at ha dem, hvorfor ikke for Luther College?

I en artikel fra Grinnell College sies der angaaende fordringene for optagelse i college-klasser:

"No genuine college of liberal arts dares yield the decision of a question involving matters of such grave importance to the varying suggestions of local conditions or to the caprice of immature students

who are reluctant to endure the toil of attaining a genuine culture along with a more practical education. The duty of the college with reference to admission requirements stands first in time as it does in importance, among the duties it has to discharge to society."

Og likesom derfor et college aldrig bør la andre skoler bestemme hvad slags elever det skal faa, eller fordringene for optagelse i college-klasser, saa sier det sig ogsaa selv at intet college med et særegent formaal vil risikere at være avhængig av andre skoler hvad tilgang av elever angaar. Hvorfor skulde da Luther College risikere det? I flere aar har Luther College skaffet omtrent halvdelen av elevene i freshman-klassen, den anden halvdel kom dels fra vore akademier, dels fra høiskoler, normal-skoler o. l. Iaar er i freshman-klassen 22 fra Luther College, 7 fra vore akademier og 12 fra andre skoler. En av de 7 var ifjor ved Luther College, og en av de 12 var her et aar tidligere. Ikke saa faa av dette antal staar til rest med en hel del.

En anden ting som gjør det nødvendig at college har sin egen forberedende avdeling, er at her stadig kommer elever der ikke er tilstrækkelig forberedt for freshman-klassen. Skal vi vise dem bort? Det maa vi dersom vi ikke har forberedelsesklasser. Ja, men dersom Luther College ikke hadde nogen klasse nedenfor freshman-klassen, kom ikke saadanne elever. Jo, de gjør. Det finder de stats-universiteter ut som ikke har "preparatory departments"; men tingen er den, de har raad til at gi saadanne speciel undervisning, hvilket jo er forberedelsesarbeide, svarende til det som gjøres i "pre-

paratory departments". Dette punkt var nylig oppe ved et lærermøte her i Iowa i anledning av saadant arbeide ved statsuniversitetet i Iowa City.

Nei, det gaar ikke an at vise elever bort fra Luther College fordi de ikke er færdige for freshman-klassen. Luther College maa se at faa dem færdige; ogsaa dertil trænges "preparatory department".

Endelig saa maa det ikke glemmes at Luther College stadig faar saadanne elever som aldrig kom til at gaa til vore akademier. Det er saadanne som kun kjender Luther College, eller som bor utenfor akademienes nabolag eller distrikt, f. eks. i nordlige Wisconsin, Nebraska, New York, San Francisco, Washington, D. C., Tennessee o. l. Saadanne elever vilde meget sjelden gaa til nogen anden av vore forberedelsesskoler. Enten gik de ikke, eller de gik til høiskoler i sit eget nabolag og kom maa-ske aldrig hit til os.

Likesom det er av stort værd at ha en skole med en historie, med traditioner, med et navn kjært for alle alumni og hele samfundet, og kjendt fra kyst til kyst, saa er det av vigtighet at denne skole kan skaffe dem der vil netop til den, just den undervisning de trænges, enten den er høit oppe eller lavt nede. Og likesom Luther College aldrig bør bli en skole hvor kun de der er saa og saa rike, kan gaa, saa bør det heller ikke bli en skole hvor kun saa og saa lærde kan komme.

En saadan forandring som at nedlægge den forberedende avdeling ved Luther College, vilde derfor ikke være fremskridt, men tilbakegang, vilde forkvale og forstyrre skolen. "Preparatory de-

partment" bør meget mere bibeholdes, utvides og styrkes.

En anden forandring som der har været tale om, er den at lægge "tuition" paa for elever i college-afdelingen. Men derved vilde Luther College gjøres dyrere end rivaliserende skoler. Luther College bør stilles saa at det kan "meet competition". Dog, end vigtigere er det at opholdet ikke gjøres vanskeligere for den fattige gut, for den der vil studere teologi; men det vil det bli ved et saadant paalæg. Herved skal jeg imidlertid ikke opholde mig videre. En komite har den sak under overveielse og vil indberette til Synoden.

Men der *er forandringer* som bør gjøres forat Luther College des bedre kan tjene vort samfund. Luther College lover og har altid lovet en kristelig utdannelse. Hertil hører de to ting *tugt og undervisning*, begge med kristendommen som grundlag og i kristelig aand.

Ta først disciplinen. Naar alt kommer til alt, saa har jo intet større betydning for et samfunds skole end disciplinen. Uten god disciplin vil en skole hindres i sit arbeide, ikke nyte den tillid og faa den støtte den trønger, vil miste sine venner og forfeile sit maal. Med det bedste utstyr, med den fortrinligste skoleplan, med det lærdeste fakultet vil Luther College dog komme tilkort dersom god disciplin mangler. Der er intet hvorved Luther College saa meget vil kunne tjene kirken, faa saa mange og bra disipler, vinde saadan tillid og kjærlighet som ved at øve god disciplin. God disciplin vil gjøre arbeidet frugtbringende, opholdet ved skolen vel-signet, og mere end noget andet tjene til de unges

bevarelse og forberedelse for livet. La en far og mor fortælle hvad de helst vil at deres gut skal bli, enten lærd eller bli bevaret som et Guds barn. Den prest som sender en gut paa skolen, hvad vil han be om for ham? Vistnok at han skal lære noget, men mest at han skal bli ordentlig og bra. Derfor maa disciplinen ha første plads. Vi kan nok trøste os selv og andre med at mangt og meget er værre ved andre skoler; men det er en daarlig trøst, aldenstund disciplinen ved Luther College kunde forbedres, blot der blev gjort hvad gjøres kan med dette for øie.

Hvad bør og hvad kan gjøres?

Opførelse av et "dormitory", saa "preparatory department" kan faa egen bygning. En stor hindring for gennemførelse av ordentlig disciplin er den omstændighet at saa mange av elevene maa bo i privathus. Av den grund blir det to slags husorden ved colleget. De som bor utenfor, har mere frihet. De som bor i bygningen, vil gjerne nyte samme frihet og fristes da til at bryte husordenen for at faa den. Det nytter litet at sætte samme regler for dem der bor utenfor som for dem der bor i bygningen, naar det er umulig ved et nøie tilsyn at se reglene gjennomført. I forbindelse hermed skal jeg blot nævne hvilken skadelig indflydelse det ifølge bestyrerens indberetning i sin tid hadde at disciplinene efter collegets brand maatte bo utenfor bygningen.

Opførelse av en særskilt beboelsesbygning — "dormitory" — vilde derfor være av stor betydning for at fremme god disciplin. At opsætte hermed længere end nødvendig kan ikke forsvares.

Dette erkjendtes av synodemøtene i 1901, hvilket beslutningen herom viser. Derved kunde den forberedende avdeling faa sin egen bygning og for en stor del sit eget tilsyn. Dette vilde i flere henseender være fordelagtig. Det er f. eks. ikke altid heldig at maatte irettesætte ældre elever i yngres nærværelse. Dernæst har det længe været et almindelig ønske blandt elevene selv, saa det allerede av den grund var ønskelig. Den forberedende avdeling skulde naturligvis som før være en del av Luther College, men ha eget tilsyn og egen tilsynsmand. Det har sin egen principal nu; men han kunde faa mere at gjøre specielt med denne avdeling. Elevene i den vilde komme til at staa mere paa egne ben, føle mere ansvar, utvikles hurtigere maaske.

Det næste som bør iverksættes, er *oppførelse av bygning for bibliotek og museum*. Dette vilde ogsaa bli av uberegnelig værd for disciplinen ved skolen, idet bibliotekets og museets flytning vilde gjøre det mulig at indrette leilighet for en lærer i colleget. Stadig føles der trang til et rummeligere lokale for collegets bibliotek og museets samlinger, bidrag er allerede skjænket til dette øiemed, og endelig gav den ifjor avvergede ildebrand os en mindelse om at faa et tryggere sted for saa værdifulde samlinger. Alt dette viser at det er en sak som burde fremmes saasnart det kan ske, og det kan ske saasnart nogen far fat derpaa. Herom fattet Minnesota distrikt ifjor følgende beslutning:

“Av bestyrerens indberetning sees at der er mangel paa rum, hvilket nødvendiggjør at et større antal discipler maa bo utenfor skolebygningen. Dette onde bør raades bod paa snarest mulig, da

det er til stor skade for samfundet at elever bør hist og her i byen Decorah, og saaledes ikke kan komme under det tilsyn som er nødvendig for at opretholde god disciplin. Paa grund av denne mangel paa rum utsættes vort bibliotek av denne mangel paa fare. Synoden opfordrer derfor kirkeraadet til at bringe frem for næste fællessynode et utkast til de nødvendige byggeforetagender ved Luther College, og uttaler det haab at samfundet snarest mulig kan faa dette arbeide utført.”

Fornemmelig for disciplinens skyld er det ogsaa nødvendig at colleget faar mere *lærerhjælp*. Det burde realiseres, som oftere har været omtalt i fakultetsmøter, at skolens bestyrer burde faa lettelse ved at faa en lærer til at overta eller bistaa med tilsynet og andet arbeide som nu paaligger bestyreren, enten man vilde kalde ham “dean”, “registrar”, “inspector” eller “assistant”. Bestyreren blev da ikke saa optat av de hundreder av ting, tildels smaating, som nu lægger beslag paa hans tid og tanke, og blev ikke saa bunden, men kunde ofre mere tid paa saker av større betydning for skolen i det hele.

Man maa erindre at kravene vokser paa alle kanter her som andensteds ogsaa blandt vort folk og i vort samfund. Ekstraklasser for dem der kommer fra forskjellige skoler, tar mere tid, tilsynet kræver mere tid, biblioteket kræver mere tid, klasser burde stundom deles osv.

Alt dette som i det foregaaende er nævnt, er hverken faa eller smaa ting. Men vil man vite hvorledes Luther College ret skal kunne tjene Synoden, saa maa det alt nævnes. Den som har tvil om tran-

gen til disse ting, kan blot opholde sig ved colleget et aar, saa vil ogsaa han føle trangen.

Hvad dernæst *forandring* med hensyn til *undervisning* eller skoleplan angaar, da er følgende at merke: Forat Luther College skal kunne være likestillet med andre colleges, maa det kunne stille sine krav i freshman-klassen som andre colleges. Men skal dette ske, bør *kursuset* i den forberedende afdeling gjøres *fireaarig*. Derpaa er kravene for freshman-klassen ved alle førsteangs colleges baserte.

Man kan naturligvis si: Vi vil ikke indrette Luther College efter andre colleges. La det indrettes uten større hensyn til andre, kun som vi selv trønger det. Nu, det gjør Missourisynoden og har gode resultater. Det er en undtagelse at en av deres college graduates ikke studerer teologi. Men de er sterkere end vi, fordi de har sit fortræffelige skolesystem hvis grundlag er menighetsskolen, der støttes med en opofrelse og tro som altid bringer resultater.

Dernæst har Luther College ved sin ordning av college og "preparatory departments" allerede til dels indrettet sig efter amerikansk mønster. Dette er jo ogsaa meget paakrævet, aldenstund der stadig kommer elever hertil fra høiskoler, og elever gaar herfra til statsskoler eller gaar ut som lærere. Vore elever vilde ikke passe ind hos andre, og andre ikke hos os dersom ikke vor skoleplan holdt nogenlunde skridt med den der er den almindelige ved andre colleges. Netop derfor er det nødvendig at den klasse i hvilken de fleste elever fra andre høiere skoler optages, freshman-klassen, stiller sine krav

saa høit som noget college. Men skal den kunne det, saa maa vort eget "preparatory department" faa et fireaarig kursus istedenfor et treaarig som vi nu har. Det maa faa et aar til.

Det er sandt at vore graduenter, der tar op "graduate work", enten det er f. eks. ved Iowas statsuniversitetet eller ved Johns Hopkins, i modenhet og dygtighet ikke staar tilbake for andre skolars graduenter. Vi har jo et længere skoleaar end de fleste skoler, og hvad der betyder endnu mere, er den kristendomsundervisning vore unge har nytt like fra sine hjem av, og som visselig danner og modner som intet andet. Men det gaar dog ikke derfor an at paastaa at vi i den forberedende avdeling kan gjøre saa meget i alle maater i tre aar som andre gjør i fire.

Dette er det som mangesteds vil hindre vore elever fra at optages uten eksamen, og da vil det hindre os i at faa elever. Vil man derfor gjøre ret og skjel mot Luther College, saa maa der lægges et aar til den forberedende avdeling. Undervisningen vil bli fuldstændigere. Baade engelsk, norsk og latin vil kunne drives mere tilfredsstillende. Fordringene til optagelse i freshman-klassen kan da stilles høiere.

Som en anden ønskelig *forandring* har endvidere oftere været nævnt oprettelse av flere "*courses*" ved Luther College. Luther College har, som bekjendt, kun *et* kursus, det klassiske. Grunden her til er at Luther College oprettedes for at "opdrage kirkelærere". Det første der i den henseende bør gjøres, er nu at forbedre skolens nuværende kursus, gjøre det saa godt som mulig. Mange "*courses*"

gjør inger skole til en god skole. Der er nok av daarlige skoler i landet med mange "courses". Men netop ovennævnte utvidelse av kurset i den forbedrende avdeling til fireaarig vil forbedre det meget. Luther College vil ikke savne anerkjendelse fordi skolen har blot et kursus, men vel dersom dette kursus ikke holder maal, sammenlignet med det som andre "standard colleges" har. Netop ganske nylig gratulerte en professor fra en større skole end Luther College er, vor skole med at den hadde været istand til at holde ute den mangfoldighet av "electives", "courses" osv., som saa let kommer ind og forkvakler arbeidet. Han hadde selv arbeidet for dets indførelse ved en skole, men hadde faat nok av det.

Og dog bør der ogsaa i college-avdelingen gjøres en *forandring* eller *utvidelse*, og det er at der til vort nuværende kursus for de to sidste aars vedkommende føies saakaldte "electives", der kan danne et "modern language course", et "literary course" eller hvad man vil kalde det. Dette kursus vilde da indeholde fag der i de to sidste aar kunde tages istedet for f. eks. latin. Og dog maatte dette kursus anlægges saaledes at det saavidt mulig var ækvivalent, jevngodt med, krævede like saa megen tid og flid som det regulære kursus, og tillike saaledes at det vilde fremme elevens forberedelse for det teologiske studium, paa samme tid som det ogsaa kunde tjene som et gavnlig grundlag for andre studier.

Om nogen ved Luther College f. eks. fik mere "history of education", pædagogik, for mig gjerne naturfag, saa vilde han være saa meget bedre for-

beredt baade for det ene og det andet og ikke mindst for prestegjærningen. Der tales og skrives meget om "broadly trained men". T. T. Munger skriver i "Century Magazine": "It will never become untrue, though it may be for a time forgotten, that a broadly trained man is worth more to society than one trained as a specialist." (Vol. XII, p. 272.) Men ingen trenger mere at være en "broadly trained man" end den som skal være prest eller lærer i Den norske synode idag.

Det har desuten været en almindelig nød ved colleget at der har været elever for hvem vort klassiske kursus især i de øverste klasser viste sig at være for haardt. De har ikke kunnet magte sprogene. Stundom har de maattet ta et ekstra aar, stundom har de med mismod sluttet, stundom er de gaat til seminariet, men utilfreds med at de ikke ved colleget opnaadde at graduere eller fik graden B. A. For saadannes vedkommende vilde da en ordning som den her foreslaatte være meget velkommen og tjenlig. For dem der ikke tænkte at graduere, blev der anledning til at ta fag som de specielt trængte. For dem der vilde graduere, vilde der være et kursus ækvivalent med det klassiske, hvor de efter avgangseksamen vilde faa graden B. A. likesaa vel som andre. For dem der ikke agtet at studere teologi, vilde det byde enkelte fag der vilde passe bedre end f. eks. latin. Og dog vilde alle som graduerte, ha gennemgaat et saadant kursus at de kunde opta det teologiske studium ved vort teologiske seminars teoretiske afdeling.

Hvad samfundet kunde og burde gjøre for flere kursers oprettelse, om det hadde midler dertil, er

en anden sak og bør ialfald først komme under alvorlig overveielse, naar det kursus skolen har, er gjort bedre og fuldstændigere. Det allerbedste, det ideale, vilde naturligvis være at samfundet skaffet *al* sin ungdom *al* den utdanning den trenger for *alle* stillinger i livet, saa at samfundet ikke blot utdannet folk for prestegjæringen, men ogsaa til advokater, læger, kjøbmænd, ingeniører, elektrikere, farmere osv.; men ingen vil si at det var tanken med Luther College, ingen vil mene at det kan det den dag idag.

En ting hvorved Luther College kunde yde Synoden store tjenester, vilde være om det kunde øve sin indflydelse ikke blot som ovenfor nævnt gjennom leilighetsvise taler ved lærerne, men ogsaa ved utgivelse av skrifter, hvortil der maatte være trang. Hertil burde der opmuntres. Ved utstillingen i St. Louis ifjor utgjorde læreanstaltenes tryksaker en væsentlig del av deres utstilling. Netop gjennom sine skrifter øver de en stor indflydelse i skoleverdenen utover hele landet.

Endelig bør her ogsaa nævnes som noget der er av uberegnelig betydning for Luther Colleges fremtid, hvad jeg omtalte i min indberetning til Synoden i 1904 angaaende utdanning av lærere: "Synoden bør være opmerksom paa de stigende krav til de mænds utdanning der skal indeha lærerstillinger inden samfundet, og itide dra omsorg for at skikkede unge mænd grundig forberedes, saa samfundet kan faa saadanne lærere som det vil ha naar det trenger dem. Det er sandt, der er nok av grundig utdannede mænd at faa. Navnelister omsendes jo aarlig. Men det er ikke saadanne mænd som Sy-

noden med sine særegne fordringer kan ta i sin tjeneste. Den vil ha mænd som er vort samfund og vor kirke hengiven, paa samme tid som de er tilstrækkelig hjemme i sit specialfag. Begge disse kvalifikationer maa til. Men hvor vil Synoden faa disse mænd fra naar den trønger dem, dersom den ikke faar nogen utdannet med dette for øie? Det er nok saa, den har faat dem før og kan faa dem igjen; men det er neppe viselig handlet ikke at drage omsorg herfor."

Bedst vilde det være om stipendier kunde gives til saadanne der foruten ansees skikkede forresten, ogsaa hadde studert teologi. De vilde der ved ha et værdifuldt tillæg til sin øvrige utdanning. De vilde naarsomhelst kunne indtræde i prestegjeringen om de ikke trængtes som lærere netop ved avslutningen av sin stipendietid, eller efterat de hadde prøvd sig som lærere. De vilde — og det er det vigtigste — være bedre rustet til at møte de angrep som snart sagt ved alle større læreanstalter vilde gjøres paa deres barnetro og lutherdom. La os altid huske paa at ved skolars utstyr er lærerne hovedsaken.

Det som i denne avhandling har været fremholdt som det hvorved Luther College bedst kan tjene Synoden, er i korthet følgende:

Sit *formaal* maa colleget ved alle ordninger ha for øie og ikke komme bort fra.

Samfund og menigheter maa det heller ikke fjernes fra. De trønger colleget, og colleget trønger dem.

Med stor *varsomhet* bør det foreta *forandringer*. Der kan let bli tilbakegang istedet for frem-

gang, f. eks. ved indførelse av "*coeducation*" eller ved *nedlæggelse av den forberedende afdeling*.

Disciplinen der lider under den forhaandenværende mangel paa rum, vilde kunne forbedres ved opførelse av "*dormitory*", ved nyt lokale for "*bibliotek og museum* og ved mere *lærerhjælp*, specielt ved ansættelse av en "*dean*".

Undervisningen, skoleplanen vilde forbedres ved *utvidelse* av den forberedende afdelings kursus til fireaarig og ved oprettelse av et "*literary course*" i college-afdelingens to sidste aar.

Ved *utgivelse av skrifter* der trænges, kunde college gavne samfundet.

Ved en *ret anvendelse av stipendier* til uddannelse av lærere vilde samfundet gavne college og bidrage meget til at sikre dets fremtid.

Ja, collegeets fremtid — hvad vil den bli? Det kommer for en stor del an paa hvad Synoden gjør med de her nævnte saker.

Luther College har hat en enestaaende fortid. Ingen skole har været eller kan bli hvad Luther College har været for norskdom og lutherdom blandt os. Dets arbeide er kjendt. Dets navn er kjært. Samfundet har ofret meget for det og har faat meget fra det.

Netop collegeets navn, dets historie, dets arbeide, den stilling det indtar, den anseelse det nyter, den kjærlighet hvormed det omfattes, det er altsammen fortrin som bør utnyttes, det aapner anledning til at øve en indflydelse som ellers var umulig, kalder os alle til at samle os om vor skole i arbeide og bøn, og berettiger ogsaa til at vente en velsignet fremtid for Luther College i Synodens tjeneste, ved hans naade som "hittil har hjulpet".

La os mindes et ord som taltes ved collegets indvielse i 1865: “. . . Hvem er bygningsmændene? Nærmest er det nu lærerne og elevene ved skolen; men da begge disse har sin aandelige livsgrund i menigheten som deres moderskjød, er utgaat fra forskjellige menigheter, opholdes ved dem og ventes at skulle vende tilbage til dem, saa har menighetene en mors kald like overfor skolen, og hvert menighetslem er en bygningsmand ved dette arbeide . . . I de kommende tider skal vore barn efter os i Luther College se et vidnesbyrd om at deres fædre har holdt fast ved den rene lutherske tro og lære, i tillid til Guds forjættelse har arbeidet for dette klenodies bevarelse ogsaa for deres barn og barnebarn; de skal derved opmuntres til like iver og redbonhet for det rene evangeliums bevarelse og utbredelse. Herren skal da av sin naade velsigne ogsaa deres arbeide til sit navns ære og mange sjæles frelse blandt kommende slegter. Ti naar Herren bygger huset, saa arbeider ikke bygningsmændene forgjæves!”

2. PRESIDENTIAL ADDRESS

Third Annual Convention of the Educational Association of the
Norwegian Lutheran Church, St. Paul, Minn.,
December 29, 1919.

The Educational Association of the Norwegian Lutheran Church of America held its first annual convention two years ago in Minneapolis. The second convention was held in the summer of 1918 at Albert Lea.

At the first meeting of the Association there was some difference of opinion as to the object, the work and the membership of the body.

At the second convention the different plans and views were discussed at length.

The unanimity as to the need of educational work in the Church brushed all differences regarding other questions aside and a constitution was adopted.

This constitution gives recognition to all educational interests in our Church, allows all educational institutions, from the elementary schools, the parochial and Sunday schools up to the seminary, representation in the Association, and meets, I think, in a general way, all reasonable requirements for a broad and practical organization which can harmonize and strengthen the different educational activities within our Church without interfering with or taking over any of the specific functions of our church organization.

Our Church controls our higher institutions of learning, is responsible for them, is their guardian, and the object of our Association is to support the Church in this work.

The Association will in no way interfere with the elementary educational work in our individual congregations. The elementary schools are managed by the congregations themselves. The object of our Association is to awaken interest in, encourage and support this work. And this is needed, for the church work in general, it is needed for the spiritual welfare of higher institutions. There is no work in our Church where there have been more

words and less work, better discussions and poorer results, than in the work of elementary schools. And though the picture is artistically poor, it is nevertheless true to nature, the one in Dr. Norlie's book, "The Academy for Princes," where our school-work is shown to be a building with only top stories.

This is an awful truth, and it contains one of the severest charges that can be brought against a church body. In the "Festskrift" of the Synod the story of the elementary schools is called "a dark page" in the history of our Synod, and I doubt that it is brighter in any other Norwegian church body.

And conditions are undoubtedly going from bad to worse. To mention from my own experience at Luther College, students entering Luther College know less of the catechism, are less familiar with the Biblical history today than the students were 10 to 20 years ago. Still, those who come to our college are not supposed to know less than the average boy, and you will continually wonder about a number of them, how they can have received sufficient instruction for confirmation. They know less by heart and they understand less of religion than their fathers and mothers at the same age.

Now, what does this mean? If anything concerns this Association, the meaning of this condition regarding religious education concerns it.

It means nothing less than that the future existence of our Norwegian Lutheran Church is threatened. All other educational work, all foreign missionary work, society work, league work, boards and secretaries, all these together can not keep our Church alive if the lambs of Christ starve.

Compare with this problem the problem of the finances, of feeding Lutherans in Europe of getting on the map; yes, even the language problem becomes insignificant, for the solution of all these problems will not keep the devil from destroying our Church if we do not solve the problem of bringing our children and young people up in the nurture of the Word of God, if we do not feed the lambs of Christ.

Let this, therefore, be constantly in the consciousness of our Association. Then it will naturally support all other institutions of learning in the right spirit, with the correct point of view, and under the guidance of God be able to accomplish something towards raising the standard of Christian education in all our schools.

Our church people must realize the needs of Christian education, in that all our educational work is missionary work, it is not only by the Church, but for the Church, for the Kingdom of Christ.

These people will not say like a wealthy man said: "I don't want to give to it, but I'll pray for it." They will both pray and pay.

But work is needed, work in preaching, in lecturing, in mission meetings, in writing.

The ministers must by catechization and teaching in school and in confirmation classes give a solid foundation. The teachers of Christianity in institutions of learning must stress and in a way place a premium on thorough Christian training, not only as a matter of academic credit, but principally for the value and blessing of Christianity in the individual and his future work.

The printed program calls attention to the work of the Association in the past.

The work of the Association received considerable time and attention at some of the district conventions last summer.

We should ask that it become a regular topic at all annual meetings of the church body. Through the efforts of a few men the membership of the Association is now 258. More work of this kind should be done.

Dr. Norlie deserves credit for preparing the program for this meeting. I wish to thank the officers for their patience with me as president. I have found very little time to work in the interest of the Association, and I hope your next president together with others will be able to make our Educational Association a power for Christian education in our Church.

But our church people must realize the needs of Christian education.

At a house where I solicited subscriptions for the proposed library building, several questions were asked me—the last one was: "Do you really believe that it is so essential to give to this library building of yours as to give to missions and send missionaries to the heathens?"

My answer was: "Where will you get missionaries to send if you do not support and equip your schools to educate missionaries?" "Ja, de æ sandt, du faar skriva \$100.00."

Our people must get to see that our educational work is missionary work, it is not only by the Church, but for the Church, for the Kingdom of Christ.

The people will not say like the wealthy man: "I don't want to give any money to it, but I'll pray for it."

They will both pray and pay.

3. NOGEN FARER FOR VORE KIRKE- SKOLER

Prof. Preus's sidste foredrag, holdt for Iowa distrikts preste-konferens, Eagle Grove, Iowa, 19de januar 1921.

1. STATENS INDGRIPEN

At statens indgripen kan være til fare for vore kirkeskoler tiltrods for at vort lands konstitution hjemler os religionsfrihet, har vi hat eksempler paa, baade hvad de enkelte stater og De Forenede Stater i sin helhet angaar.

Eksempelvis kan nævnes, for de enkelte staters vedkommende, den saakaldte Bennett lov i Wisconsin, som vilde gjøre det av med alle menighetsskoler; guvernør Hardings proklamation i Iowa nu nylig under verdenskrigen, en proklamation som gjorde det yderst vanskelig her i staten at drive kristendomsundervisning i noget andet sprog end det engelske, det være i skolestuen eller fra prækestolen; likeledes det nylig gjorte forsøk i staten Michigan paa at faa alle skolepligtige barn indenfor den stats grænser til at benytte sig av common-skolen og saaledes gjøre det umulig at drive noget slags virksomt menighetsskolearbeide der.

Med hensyn til de føderale myndigheters indgripen kan henvises til den amerikaniseringsbevæ-

gelse som under krigen er blit knæsat av landets "Bureau of Education" i hovedstaden Washington; endvidere de ivrige bestræbelser der gjøres fra National Education Associations og andre fremragende mænds side for at faa oprettet et nationalt "Department of Education" med en "Secretary of Education" i præsidentens kabinet, og det med den forstaaelse at vedkommende nye sekretær skal tildels ialfald øve overopsyn med alle landets skoler, "control all schools and all subjects".

Under saadanne og lignende omstændigheter er der to yderligheter som frister: enten blindt at følge eksemplet og saaledes miste det privilegium som landets konstitution har hjemlet os; eller ogsaa at sætte sig mot alt, saaledes som katolikkene er tilbøielige til at gjøre, og saaledes miste vore medborgeres tillid og agtelse. Begge dele forkrøbler kirkeskolene. Derfor er indgrep fra statens side fra tid til anden en virkelig fare for vore kirkeskoler og for den frihetens aand som har fremmet vort skolearbeide hitindtil til stor velsignelse for baade kirke og stat.

2. MANGEL PAA LUTHERSKE LÆRERE

Der klages nutildags over mangel paa lærere i almindelighet; 100,000 flere lærere og lærerinder trænges i De Forenede Stater nu. Aarsaken til dette forhold er delvis at søke i den situation som krigen skapte; dernæst ogsaa i den mangel paa social og økonomisk anerkjendelse som blir lærerstanden i almindelighet tildel her i dette land. Der er ikke nogen virkelig fast og vel utdannet lærerstand her i De Forenede Stater.

Der er likeledes stor mangel paa kirkelærere. Dette gjælder baade med hensyn til prester og med hensyn til lærere i kirkens skoler. Der klages over mangel paa elever ved de forskjellige kirkesamfunds seminarier eller presteskoler. Dette er ogsaa for en stor del tilfælde netop iblandt os norske lutheranere her i dette land. Ikke mindst vanskelig er det at faa det rette slags lærere ved vore kirkeskoler.

Det er nemlig vanskelig at faa disse lærere ved vore skoler saaledes som vi maa ha dem. Vi maa selv udanne dem. Kun yderst sjelden er en lærer som er uddannet ved vore statsskoler i fuld samklang med skriftens lære; istedet for Guds ords lære om skabelsen er vedkommende tilbøielig til at opstille en skriftstridig evolutionsteori; bibelens inspiration bortforklares eller likefrem benegtes, — rationalismen faar sitte i høisædet. Vore kirkeskoler trues derfor stadig av mangel paa sande troende, gudhengivne, lutherske lærere, som fordi de kjender vor tids store og farlige fristelser, er rede til at tjene og at kjæmpe for Guds rikes sak som lærere i kirkens skoler.

3. KIRKESKOLENES FJERNELSE FRA KIRKEN

Den tredje fare er kirkeskolenes fjernelse fra kirken. Dette er skolenes historie, særlig hvad universiteter og colleges angaar, baade i De Forenede Stater og verden over. Til eksempel kan nævnes Harvard, Yale, Brown, Princeton, — alle grundlagt for at tjene kirken, netop som vore skoler, oprettet under bøn til Gud, fordi "heaven" var deres "interest", deres "goal". Nu er de alle at stille i

klasse med de nyere universiteter, som Johns Hopkins og Chicago, der ifølge vore graduenters utsagn anser kristendommen, saaledes som vi ved Guds naade har tilegnet os den, for et tilbakelagt standpunkt. Det samme kom ogsaa frem ved hundredaarsfesten ved universitetet i Kristiania i 1911, ved hvilken anledning man ei kunde undgaa at lægge merke til at den aand som nu hersker, er vidt forskjellig fra den aand som professor Larsen bragte med sig til Luther College femti aar før.

Læs blot nutidsbetragtninger over de gamles skolesystem. Man latterliggjør nu universitetenes gamle "charters", som sier at de grundlagdes "to teach to know God in Jesus Christ and to love and serve Him in all sobriety, godliness, and righteousness of life"; eller at "happiness in the other world is the goal to strive for"; eller, "dedicated to the thwarting of the old Deluder's plot"; eller, at "Heaven is our great interest and business". Nu er det "academic freedom", "rational faith", "religion and research", som skal kjendemerke disse indflydelsesrike lærdomssæter der oprindelig blev oprettet for at staa i kristendommens tjeneste.

Her sier en Ph. D. til en klasse unge elever: "Religion is only refined superstition."

En lærer sa at han ansaa det som sin opgave "to untie the pupils from their mother's apron-strings". Dette betød et grusomt angrep paa tro og idealer. Artikelen fortsætter: "No wonder that the students of that school were the terror of the neighborhood." — —

Hvordan er skolene saaledes kommet bort? Ved at forandre formaal; ved at forandre kristendom-

mens plads; ved at liberaliseres; ved at verdsliggjøres.

Spørsmålet er: Kan vi undgaa samme skjæbne for vore skoler?

Verdsliggjørelse truer idag saa meget som nogensinde. Materialisme, begjærlichkeit efter vinding, kjærlighet til verden, raader overalt. Landene imellem kom det frem ved Pariser-opgjøret. Tænk paa al "profiteering", "big business", "get rich quick schemes". Megen rigdom vil man ha; og dog, hvor vanskelig kommer en rik ind i Guds rike!

Verden dikterer i skoleverdenen. Der raader en gudløs aand uten Guds ord, et gudløst livssyn, gudløse idealer, fristelser er almindelige. I særlig grad kommer dette syn, denne aand, frem i "movies". Dette merkes ogsaa i elevenes maal. Nylig blev i en række av de bedste colleges en "questionnaire" utsendt, om hvad elevene vilde bli, — ca. 7,000 svar indløp. Ikke et eneste svar nævnte prest eller missionær. Av de tusener av lutherske ungdommer ved universitetene vil saagodtsom ingen studere teologi. I Synoden var der blot en prest som var et produkt av et statsuniversitet. Luther College Preparatory Department har skaffet flere prester end alle "high schools" i U. S., — ja femten ganger saa mange.

Verden dikterer ogsaa deri at "vocational studies", utilitariske fag, fortrænger de aandsdannende fag og fag som gir "liberal education", fag som danner grundlag for teologiske studier, ogsaa ved kirkeskoler. Der sies: Man kan arbeide til velsignelse i kirkens tjeneste uten klassisk utdan-

nelse. Hvor mange kirke-colleges forlanger, kræver græsk og latin for B. A.-graden? Colleges som idag er store og mægtige i landet og drives av kirken, fordrer ikke av fuldt utdannede prester at de kan læse bibelen i grundteksten. — Læs hvad Luther sier om de gamle sprog. — Jeg saa efter, hvad en som ellers er autoritet for mere engelske samfund end vi er, sier, nemlig dr. Weidner i Chicago, en lærd mand, en praktisk, produktiv mand: Til fuld utdannelse av kirkelærere trænges kjendskap til grundteksten. — Det er ikke nogen fuld trøst: at saa mange glemmer det. Det er ikke de mange, kvantiteten av vidner, som overbeviser, naar spørsmålet blir om hvad Gud lærer, men kvaliteten, som en Athanasius, en Augustin, en Luther. — Heller ikke er det god trøst at si: Vi har saa gode leksika og eksegeser i nutids sprog — det blir altid at ta bibelens ord fra den Helligaand "second hand". Prøv at diskutere med en baptist om "lærer og døper" og se hvor meget lettere det er naar grundtekstens ord benyttes.

Det er verden som fortrænger dette for kirken saa viktige studium fra kirkeskoler, og folk forstaar det ei. De gir sine penger, venter at faa vel utdannede prester og faar fromme, nidkjære, men prester som altid vil lide under det at de ikke kan se hvad det sprog sier som den Helligaand benyttet ved bibelens avfattelse.

Det er verden som forkvakler vore kurser ved vore skoler. Man glemmer idag som fordem, at kirkeskolenes fornemste interesse og "business" er himmelen.

Ikke saa at der ikke er kristendom. Der kan

være megen kristendom hos den enkelte om man studerer akerbruk og intet andet end akerbruk og det som hænger sammen dermed, men kirkeskoler maa ha mere end de enkeltes kristendom, de maa gjøre kirkens arbeide — utdanne kirkelærere som bærer Kristi evangelium landet om. Det sker ikke naar en skoles arbeide, plan, kurser ikke peker mot kirkens arbeide. Andre ting kan være gode og værdifulde, vigtige; men det gaar ikke an at la værdifulde ting utelukke væsentlige ting. — Kristendommen utelukker intet fag; den tar alle videnskaper i sin tjeneste; men de maa ikke bli herrer.

Husk paa: alene kristendommen kan bringe lægedom mot tidens brøst; men til kristne skoler maa man søke for at faa kristne ledere.

Hemmeligheten ved Tysklands styrke var den tyske skolemester. Styrken i vort samfunds arbeide maa være kristne lærere. Dem maa vi utdanne. Vi maa gjøre det selv — andre gjør det ikke for os — vore skoler maa gjøre det. Skolenes plan og anlæg maa peke mot maalet.

En mand har netop skrevet: "How to keep our Christian institutions for education Christian as well as educationally above reproach is no mean task." (Bibl. Rev.)

VII. AVHANDLINGER

1. MINDER FRA SPRING PRAIRIE PRESTEGAARD

NYLIG fortalte man mig at de to store eke-trær utenfor Spring Prairie prestegaard er nedtat. De var blit skrøpelige, og man turde ikke la dem staa længer. Dermed er forsvundet nogen av de ældste minder jeg har. Jeg synes altid at de trær kunde fortælle saa meget fra min barndoms tidligste dage i femtiaarene.

Med hvert aar som gaar, forsvinder flere og flere av de gamle mindesmerker fra nybygget her i vesten. Desto nødvendigere blir det at nedtegne ting som kan være av interesse for den yngre slekt iblandt os, og som vi av det andet slektled blandt de norske i Amerika endnu erindrer.

Længe har jeg hat lyst, men ikke tid til saadant arbeide. Med tiden er det smaat endnu. Naar jeg allikevel nu vil forsøke at nedskrive en del erindringer om "gamle dage" fra mit fødested, Spring Prairie prestegaard, saa er det for at indfri et oftere gjentat løfte. Dernæst er jeg ogsaa bange at snart alle gamle eker blir borte, og da er der ingen der kan gi mig de oplysninger som trænges ved siden av det jeg selv mindes.

Herman Amberg Preus og hustru Caroline Dortha Margrethe (født Keyser) blev prestefolk paa Spring Prairie i 1851. Kaldet bestod av Spring Prairie, Bonnet Prairie og Norway Grove menigheter, hvortil senere kom en hel del andre omliggende menigheter. Den 27de mars 1847 var Spring Prairie kaldet blit ordnet av past. J. W. C. Dietrichson. Paa kald derfra blev min far ordinert i Norge. Den 5te mai 1851 var mine foreldres bryllupsdag, og kort efter tiltraadte de sin reise til Amerika.

Det var for dem som andre der skulde til det fremmede land, haardt at forlate fædrelandet og rive sig løs fra den store slekt og de mange venner. Dog syntes der ikke at ha været nogen vaklen efterat saken var avgjort. De hadde sat alt i hans haand hvis kald de fulgte, og længtet kun efter at komme avsted til sit virkefelt.

Reisen til Amerika foretoges med emigrantskibet "Columbus". En ung student ved navn Ziølnér (Solner) som senere blev kjøbmand i Austin, Minn., hvor han endnu bor, var med i reisefølget, likesaa en pike fra Telemarken ved navn Margit, senere Mrs. O. Brækketo paa Bonnet Prairie. En stor del av emigrantene paa skibet var fra Telemarken.

En av de ting der har fæstet sig i min hukommelse, er min mors fortælling om hvorledes de paa bryggen i New York omringedes av sjauere, der søkte at plukke de stakkars nykommere for alt de hadde. Saaledes hadde en ung gut en meget pen rifle, som man hadde mindet ham om at han ikke maatte slippe fra sig. Min mor saa en fyr snappe den, men fik den med noget stræv tilbakelevert til

eieren. En stund bakefter stod dog gutten der uten rifle med taarer i øinene.

Ganske naturlig var det med adskillig ængstelse at mine forældre imøtesaa tiden da de skulde opta arbeidet i sit nye hjemland, ukjendte som de var med forholdene. Det var derfor en stor opmuntring for dem at de paa reisen op i landet kunde komme om pastor Stubs i Muskego, Wisconsin. Pastor H. A. Stub og hustru hadde jo allerede i flere aar været prestefolk i de nye settlementer og hadde saaledes en hel del erfaring, som kom de nyankomne prestefolk tilgode. Pastor Stub var selv ikke hjemme, men fru Stubs venlighet og omhu bragte dem snart til at glemme reisens besværligheter. Det var som litt av Norge møtte dem, syntes de, og det betyr jo meget for nykommeren.

Fra Muskego gik reisen videre med vogn vestover til Koshkonong, hvor pastor A. C. Preus, min fars fætter, bodde. Av ham skulde min far faa nærmere underretning om sit fremtidige virkefelt. Pastor A. C. Preus hadde nemlig som pastor Dietrichsons eftermand paa Koshkonong ogsaa besørgget Spring Prairie kaldets betjening. Det ordnedes saaledes at min mor skulde bli en kort tid paa Koshkonong, mens min far drog i forveien op til Spring Prairie.

Sin tiltrædelse holdt min far paa Spring Prairie den 8de søndag efter Trinitatis 1851. Flere av de gamle, en endog da menigheten holdt sin femtiaarsfest, har fortalt mig hvor godt de erindret ordet om de falske profeter den søndag. Det hadde gjort særlig indtryk paa dem, ikke blot fordi der hadde været en del omreisende prædikanter der her som

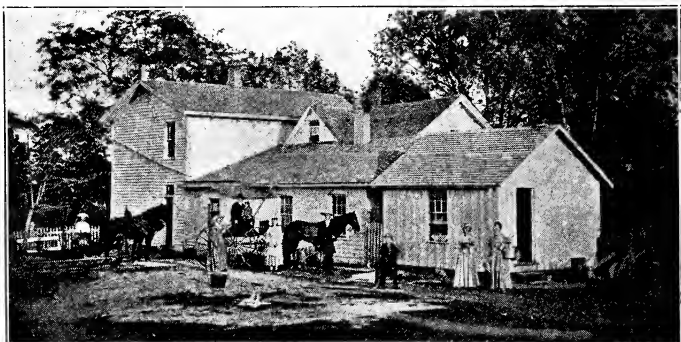
andetsteds hadde voldt ikke saa liten uro i sindene og forvirret folk. Derfor forstod tilhørerne den dag kanskje bedre end presten hvilken anvendelse advarselen mot falske profeter hadde netop paa forholdene der i settlementet.

Prestegaard var der endnu ikke paa Spring Prairie. Men paa Møen var der hjerterum, og der blev ogsaa husrum. Der fik de unge prestefolk et værelse som en tid utover blev prestestue. Mine forældre omtalte ofte den rørende gjestfrihet som i hine dage vistes av fattige nybyggere, idet de stadig delte pladsen i jordkjeldere eller loghus med dem der manglet tak over hodet. De ihukom altid med taknemmelighet den opofrelse og kjærlighet der vistes dem selv av gaarden Møens beboere.

Lars Møen og hans hustru Martha var fra Voss. De hadde allerede i flere aar været i landet. Deres hus var et loghus, der bestod av et værelse nede og et ovenpaa samt en tilbygning — "leanto" — med to sengeværelser. Det ene av disse fik prestefolkene til beboelse indtil prestegaarden kunde bli færdig. Værelset var, om jeg erindrer ret, 8x12 fot. Det danner endnu en del av "stripehuset" paa Møen, og skjønt en mellemvæg er borte er det dog let at se hvor den har været og hvor liten plads der var. Værelset blev stue, studerværelse, sengeværelse og spisestue. En stor kiste som jeg endnu har, benyttes dels som spisekammer, dels som spisebord. Under maaltidene maatte en av de spisende sitte paa sengen. Hr. Ziølner opholdt sig nemlig den første tid hos mine forældre og var stadig med min far paa de besværlige reiser. Maten fik de koke inde hos Møens. Den bestod mest av vildt og melkepap.

Vildt var der jo i de dage nok av, og baade Ziipølner og min far var flinke jægere.

Da det led ut paa høsten, og kulden kom, var det ikke saa let at holde sig varm i den lille stue. Den 4de november 1851 skriver min mor: "Huttede, jeg fryser saa! — Jeg fryser paa mine føtter! — Hvilke barndoms minder tilbagekalder ikke disse strofer av vor gamle barnesang, der hver aften i tusmørket lød fra forældres og vore struper naar

SPRING PRAIRIE PRESTEGAARD (1870)

(C. K. Preus paa slaamaskinen til venstre)

den tørre granved sprakte i ovnen og ilden kastet sit blafrende skin til forskjellige kanter av værelset, og vi haand i haand og far med den yngste av os paa armen, i takt spaserte frem og tilbake paa gulvet — ak, det var deilige dage! — Jeg sang da om kulden, men jeg tror dog at jeg dengang følte likesaalitt til kulde, som jeg nu kjender til varme." "December: Ja, her er dygtig koldt; ti temmelig aapent som her er, saa blaaser det ind ad vinduer, vægger, dør og tak. Ovn har vi endelig faat herind, men

da røret selv danner pipen, og istedet for at naa ut paa taket gaar ind paa et loft til pipen, saa tør vi av frygt for gnister og hete ikke fyre rigtig paa. Jeg er halv ængstelig, uagtet loftet er efterset iaf-ten — men Gud, du er den bedste vogter over os alle, du vil vogte os for ulykken!” Saa langt min mors optegnelser.

Og dog var der ikke tale om at bli mismodig over dette og lignende ting. Enhver som kjendte min far vet at han ikke lot saadant anfgte sig, og min mor mistet ikke saa let sit gode humør. Hr. Ziølnér, hvem jeg nylig hadde den fornøielse at besøke, fortalte mig at han ikke kunde begripe hvorledes min mor altid kunde være saa fornøiet og munter under de mange savn og møisommeligheter som nybyggerlivet førte med sig. Forklaringen er vel at det for dem begge var hovedsaken at tjene Gud og gjøre hans vilje. Alt ellers faar da mindre betydning.

Imidlertid hadde prestekaldet under opførelse en prestebolig omtrent en mil vestenfor det sted hvor Spring Prairie menighet senere opførte sin kirke, og hvor denne endnu staar. Den 14de januar 1852 kunde prestefolkene flytte ind i prestegaarden. Det var et loghus, 17x24 fot, halvanden etage høit, to værelser nede og tre ovenpaa. Fra stuen gik der trap baade op og ned. Til kjelderén kom man gjennem en lem i stuegulvet. Sengeværelset var forsynet med en ovn som jeg endnu har og kan bruke. Vi har daglig i bruk det studerbord og den bokhylde som allerede den gang prydet sengeværelset, der de første aar ogsaa tjente som studerværelse.

Stuen hadde en ovn, nogen træstoler og en tid

et bord som bestod av en kasse med bunden op og forsynet med ben i de fire hjørner. Men det fornemste av alt syntes vi var den sofa som mange endnu erindrer. Min far hadde selv laget den av unge friske aspestammer, som da det led paa begyndte at spire noksaa frodig inde i stuen.

Prestelandet, hvor prestehuset var lagt, bestod av 20 acres, som kaldet kjøpte av Anbjørn Bergum. Han og hans hustru, Jørund, bor endnu der som prestens nærmeste naboer mot vest. Prestehuset laa omtrent midt paa prestelandet. Mot vest, øst og nord var der tæt skog med tildels meget store ekeetrær. Mot syd hadde menighetens medlemmer ryddet nogen acres. Der var en hel del sten og ekestubber, men landet var fortrinlig. Det første aar avledes der hvete. Min far hadde faat den første "krop" "krillet", bundet og sjakket, og saa skulde han og Ziølner stakke. Det var et arbeide som de aldrig hadde set utført i Amerika ialfald. Rimeligvis forat bestemme stakkens størrelse begyndte de med at lægge den yderste rad og baand først og stakket indover mot midten. De syntes nok at stakken blev lovlig lav i midten, saa der kunde være fare for at den kunde ta ind vand, men de visste ikke raad for det. Endelig kom en nabo. Da han hadde hat sig en god latter over at se byfolk stakke, hjalp han dem, saa avlingen blev berget.

En meget fornøielig historie, der let kunde bli meget sørgelig, hadde min mor engang med en kalv. Min far var borte, og min mor var alene hjemme med en ung pike der hette Thorbjør, nu bosat ute i vesten, og en konfirmantgut, der kanskje kunde bli prest, haabet han. Det var jo i de tider det man

utsaa en lærvillig, skikkelig gut til. Til gaardens besætning hørte blandt andet en kalv, der gik omkring hvor den vilde. Et litet stykke fra huset var der en nygravet brønd, 52 fot dyp, som ikke var blit forsynt med brøndhus, men blot med rulle og taug og lem, der var lagt over aapningen. En dag, mens kalven fornøide sig og de andre beboere med at springe i ring ute paa tunet, kom den med ett bort paa lemmen, og ned i brønden bar det. Nu var gode raad dyre. Mere erfarne folk vilde tat det for givet at kalven var død, saa man kunde ta sig tid og faa hjælp tilgaards. Men saa tænkte ikke de to unge gutter. Kalvens liv stod kanske til at redde, og gutten, Lasse tror jeg han hette, var virkelig villig til at la sig heise ned. Et vedtræ blev anbragt i en løkke paa brøndtauet. Lasse satte sig derpaa og kom godt og vel ned i brønden, hvor kalven laa og fløt noksaa levende. Gutten utvidet løkken litt og puttet kalvens hode ind i den uten dog at ta vedtræet ut. Under stor spænding heistes den op, men i det samme kvindene begyndte at trække kalven over brøndkanten slap vedtræet ut av løkken og faldt ned i brønden. Kalven var reddet og fortsatte sit muntre løp straks den kom op, men gutten? De ropte ned gang paa gang uten at faa svar, og nu først slog det dem hvor meget man hadde vaaget for en kalvs skyld, selv om den var meget for fattige folk i de dage. Jo, omsider gav gutten signal til at heise, saa kom da ogsaa han i god behold op igjen. Min mor glemte aldrig den angst hun i de øieblikke utstod, og glemte heller ikke at takke ham der her avvendte en stor ulykke. Det varte ikke længe før der kom brøndhus. Men kalven fik navnet

“Brønderidans” og blev en stor, god melkeko, som jeg endnu synes jeg ser staa nærmest døren i fjøset.

De nye prestefolks tro og mod blev ofte sat paa prøve. Haardest var det vel maaske i koleratiden, et par aar efter deres ankomst. Ziiølner fortalte mig hvorledes han engang fulgte min far fra Portage til Bonnet Prairie. Det var blit sent før de kom avsted. Snart blev det saa mørkt at de ikke visste hvor de var. De bestemte sig da til at stanse over hvor de kunde faa plads. I det første hus de kom til, var alle døde. I det næste var omtrent alle syke av kolera, og saaledes drog de fra hus til hus, indtil de kom frem. Sygdom og død traf de allesteds.

Samtidig med mine forældre var der til settlementet kommet en doktor fra Vermont, Dr. Squire, som, saavidt jeg vet, lever endnu. Han har gjentagende fortalt mig at han i den tid maatte kjøre dag og nat til kolerasyke rundt i settlementet. Ofte var det vanskelig at faa de døde begravet. Stillingen var fortvilet. Da han saa fik høre at der var kommet en prest fra Norge til settlementet, og saa mange av de syke var norske, sendte han en dag bud til min far om at hjælpe i et hus hvor der var baade sygdom og dødsfald, men ingen hjælp at faa. “Jeg hadde,” sa han, “mine tvil om en “educated” mand fra Norge vilde gjøre det og vilde due noget, men dette vilde jeg gi ham leilighet til at vise.” Min far og Ziiølner, der heller ikke var bange for sit skind, fulgte straks opfordringen, og da faren i huset ut paa dagen døde, fik de ham begravet. “I came around the next day,” fortalte doktoren, “and upon inquiry found how your father

had attended to the matter. I then told your people: Oh—that man will get along in America.”

Pastor Dietrichson hadde vistnok faat organisert menigheten og fra Koshkonong av betjent Spring Prairie kaldet. Men baade han og pastor A. C. Preus, med det utstrakte missionsarbeide de begge drev i de omliggende settlementer, kunde kun faa ganger om aaret besøke Spring Prairie. Bibelen, salmeboken og sommesteds desuten en huspostil eller Joh. Arndts “Sande Kristendom” bruktes flittig rundt blandt nybyggerne naar de om søndagen savnet den offentlige præken.

Under saadanne forhold var det da ikke vanskelig for hvemsomhelst der fandt paa at ville præke, at faa samlet folk. Elling Eielsen hadde en del tilhængere og søkte at faa flere. Selv av dem der hadde underskrevet min fars kaldsbrev, var der allerede før han kom en del som forlot menigheten og gik med Elling Eielsen, skræmt av talen om “statskirkeprester med krave og lange kjoler”.

Da jeg i 1876 begyndte der i kaldet som hjelpeprest og kom omkring til folk, faldt det saa naturlig at samtalen dreiet sig om min fars første aar der. Da het det saa ofte: “Ja, jeg husker godt den første præken far din holdt her;” eller: “Far din har nok mere end en gang holdt gudstjeneste her i huset.” Da jeg en dag besøkte et par gamle folk, sa konen, som var en meget prøvet og erkjendelsesrik kvinde: “Ja, det var ikke saa greit her like før far din kom. Vi hadde skrevet under at vi vilde ha prest fra Norge, men saa kom ‘ein føre aa hin ette aa vilde ha miden’ (meeting) og Ola hadde nu gjerne git lov, men jeg ‘satte op’ og mente saa til

at hadde vi sendt efter prest fra Norge, saa skulde vi vente paa ham før vi forlot ham."

Derfor var det ikke saa liten strid og uro blandt folk da min far begyndte arbeidet. Mangen aften naar dagsarbeidet var endt, kom folk for at tale med presten. Dels kunde det være bitterhet og stridslyst, dels uro i samvittigheten, der drev dem. Disse diskussioner varte ofte til langt paa nat og maatte den første tid gaa for sig i prestens eneste værelse paa Møen. Aften efter aften maatte da min mor gaa og spasere utenfor, indtil samtalen var over, eller krype i seng ovenpaa hos barnene, som Møen hadde en hel flok av. Da var det ensomheten og længselen efter Norge stundom vilde ta overhaand. Det var ikke som at bo paa Uranienborg i Kristiania, eller hos Carlsens paa Ullern eller paa Keyser, bibliotekarens, løkke. Hvad der var hendes trøst, viser følgende nedtagne ord: "Jeg istemmer av hjertet hvad søskende skriver: Ak, hvilken trøst for os at den samme Gud, der lar sin faderhaand vogte over de syndige menneskebarn i Norge, ogsaa lar naadearmen strække sig ut over alverden."

Av og til var der offentlige møter med sekt-prædikanter. Saaledes erindrer jeg en beretning om et møte, der holdtes væsentlig med menigheter, i en av menighetene. Efter at man der hadde holdt paa en god stund, syntes menighetsfolket at disse gjester gik vel vidt. En stor, sterk telemarking gaar da op til min far og spør om han skal kaste dem ut. Det blev nu ikke gjort; men møtet sluttedes, og efter den tid var der fred fra den kant ialfald.

Der er nævnt at min mor længtet tilbake til Norge. Det var saa. Hun elsket Norge, dets historie, dets folk og dets natur. Hun hadde der forlatt en talrig slekt og sine forældreløse søskende, som alle var yngre, og hvis fremtid hun var bekymret for. Derfor længtet hun altid til Norge, indtil hun i sekstiaarene hadde været tilbake igjen. Efter den tid længtet hun aldrig.

Det har ofte været en anke mot de gamle prestefolk at de var for glad i Norge og hadde for litet tilovers for Amerika. Men det var ikke altid saa let at trække grænsen. Det vilde jo være unaturlig om de skulde blit kolde likeoverfor Norge, det land og det folk der hadde gjort dem til det de var, og git dem saa meget med til arbeidet her. Men netop dette at de satte al sin lærdom, dygtighet og kraft ind i arbeidet her og gjorde det med lyst og med tro, det viser dog at de hadde det rette sind ogsaa likeoverfor det nye hjemland. De kom her til for at gjøre godt, ikke for at faa det godt. De kom for at tjene, ikke for at tjene penger.

Og at mine forældre, trods al kjærlighet til Norge, dog for alvor hadde sagt det farvel, fik jeg ret en følelse av da engang en onkel vilde bekoste hele min utdannelse i Norge, og mine forældre uten betænkning avslog tilbudet. De vilde jeg skulde utdannes for arbeidet i Amerika, og det kunde ske bedre her end der.

Der var ikke i de gamle dage kvindeforeninger, ungdomsforeninger, "ice cream sociables", orgler og pianoer, surreys osv., men der var kubberuller, salmodikon, sognebibliotek, træskeforeninger og missionsreiser. Min far var flere ganger paa "lang-

reise", som vi kaldte det. Dette var flere ukers missionsreiser, dels med hest, dels tilfots til en hel del settlementer der ikke hadde prest. Sognebiblioteket var en samling av bøker min far fikk fra Norge, og som i første tid utlaantes efter visse statuter og regler. Efter en tids forløp glemte man nok disse, likesom ogsaa bøkerne snart glemtes da man begyndte at faa "Maanedstidende" og "Emigranten".

Træskeforeningen kaldtes ikke saa, men kunde gjerne faat dette navn. Træskemaskinene var i den første tid meget ufuldkomne. Man forstod vel heller ikke at drive dem; ti ret som det var "brækket de ned". Noget gik i stykker paa "cylinderen", "straakærieren", "tomblerraden" eller "horsepoweren", og saa sat hele træskemandskapet der. Paa den maate hadde man stundom maskinen over en uke paa et sted til moro for de unge, men til stor plage for husmoren.

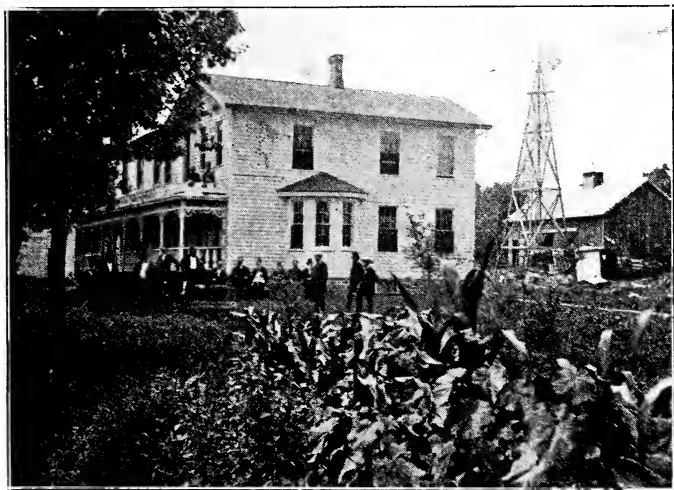
Kubberullen var en lav vogn, hvis hjul egentlig var runde ekekubber, saget av en ekelog. De kunde være to fot og mere i gjennemsnit. En rigtig forestilling om hvorledes dette historiske farmredskap saa ut, vil man bedst faa ved at besøke Luther College museum, der eier en virkelig kubberulle.

Salmodikon var et strykeinstrument, der bruktes dels til sangøvelser i skolen, dels til at lære skolemestre at synge koraler. Min mor brukte den til det sidste. Enkelte skolemestre benyttet dem i skolen. Jens Næseth i Stoughton var, tror jeg, den første der fikk det i bruk for sangkor.

Dette instrument var av træ, en til tre tommer tykt eller høit, fire til seks tommer bredt og tre til tre og en halv fot langt. Enkelte var hule og saa

ut som en avlang kasse, andre var likefrem et solid trøstykke. Min mors var av dette slags. Alle hadde en streng. Almindelig bruktes Lindemanns siffer-koralbok, naar man ikke spillet simpelthen efter gehør.

Med aarene kom der stadig flere og flere folk paa besøk til prestegaarden. Kirken med de saa-

SPRING PRAIRIE PRESTEGAARD (1885)

kaldte gamle prester som ledere forestod jo det aandelige rydningsarbeide i det norsk-amerikanske nybygge. Ganske naturlig blev da disse presters navn snart vel kjendt paa begge sider av havet, og de gamle prestegaarde, som altid stod aapne, blev samlingssteder for dem der tok del i kirkens arbeide. Ofte blev de ogsaa tilflugtssteder for folk fra Norge der stod hjemløse og hjælpeløse i et fremmed land. At denne gjestfrihet stundom blev misbrukt

eller blev saa utstrakt at den ikke stod i det rette forhold til prestens pengepung, er let at forstaa. Rimeligvis av denne, kanske ogsaa av andre grunde, tok min far ved leilighet ikke i betænkning at sende baade hel- og halvstuderte personer ut i arbeide, især naar man drev med h iet eller "harvesten". Dette var ikke altid velkommen hjælp for de andre arbeidsfolk. Ikke kunde disse nybakte hyrekarer haandtere hester,  g farlig var de med "forken".

Hvor rent ubehj pelige enkelte var, fik vi  ngang et slaaende eksempel paa, da en  llers flink ung mand en dag sendtes ut for at "fence". Da vi kom ut i skogen for at se hvordan det gik med "fencet", hadde han holdt paa med at lægge det ene "r ls" ovenpaa det andet, som naar man stabler "kordeved".

En gang fik vi besøk av en der, saavidt jeg erindrer, var kandidat eller prest fra Norge. Om morgenen kommer piken ganske forfærdet ind til min mor. Hun hadde gjennem dørsprækken set hvad hun trodde var mandens hode, hænge paa sengestolpen. Manden brukte p ryk.

En dag kom der like fra Norge en mand med stort haar og skjeg; han var skolelærer, sa han,  g mente at han nok kunde bli prest i Amerika. Vi barn syntes at han baade talte  g spiste meget. Han gjorde ialfald begge dele samtidig. Ved det første maaltid fik han et bed rvet egg. Min mor saa det  g bad om at maatte ta det fra ham. Nei, det fik hun da ikke. Kylling eller egg var like gode for ham. Vi blev naturligvis betat av latter. Bedre blev det ikke da han straks efter pludselig spurte: "Har De lopper i Amerika?"

Vi barn hadde i det hele tat megen fornøielse i prestegaarden. Paa samme tid maatte vi arbeide haardt saasnart vi var gamle nok dertil. Barnene fra Møen, Bergum, Leeland, Hosaas, Bergstad, Fosmark og Johnsons var vore lekekamerater og venner. Men under al morskap og munter tale, saa var der et slags spøk som ikke taaltes i prestegaarden, og det var al spøk med Guds ord eller aandelige ting. Saaledes erindrer jeg at engang en ellers meget dannet og elskværdig dame ved kaffebordet i et utrop av forundring brukte Guds navn. Straks la min mor i alles paasyn sin haand paa damens mund. Hun blev rød, men tok imot irettesættelsen, og om noget, saa var der bedre forstaaelse end før mellem dem.

Naar min far var hjemme, holdt han daglig morgen- og aftenandagt. Hertil benyttedes hos os, likesom i de andre gamle prestegaarde, "Altenburger Testamentet". Før det nye testament utkom i oversættelse, maatte den tyske utgave benyttes. Det gik for sig paa den maate at teksten læstes av den norske bibel, mens fortaler og forklaringer oversattes fra det tyske bibelverk. Saaledes benyttet jo ogsaa professor Larsen det ved andagten paa Luther College i sekstiaarene.

Om søndagene, naar der ikke var gudstjeneste i Spring Prairie kirke, læste min mor altid en præken, mest av Luthers huspostille, stundom av kirkepostillen. Prækenerne i denne er som regel noksaa lange; men det syntes ikke at trætte hende, naar det kun var Luther. Av og til trodde jeg hun valgte kirkepostillen, fordi der utvikledes mere fuldstændig et eller andet spørsmål som hun hadde diskutert

med denne eller hin av de ikke altid ortodokse personligheter som opholdt sig hos os. Ialfald erindrer jeg at hun midt i læsningen kunde stanse og si: "Se, der hører De."

Dette var Spring Prairie prestegaard. Der var ikke megen luksus. Til hverdags under min opvekst var der stekt flesk til frokost og vasgrøt til aftens. Til middag hadde vi i den gamle tid aldrig ferskt kjøt uten i slagtetiden. Hver søndag fik vi en halv teske sukker, og det var brunt.

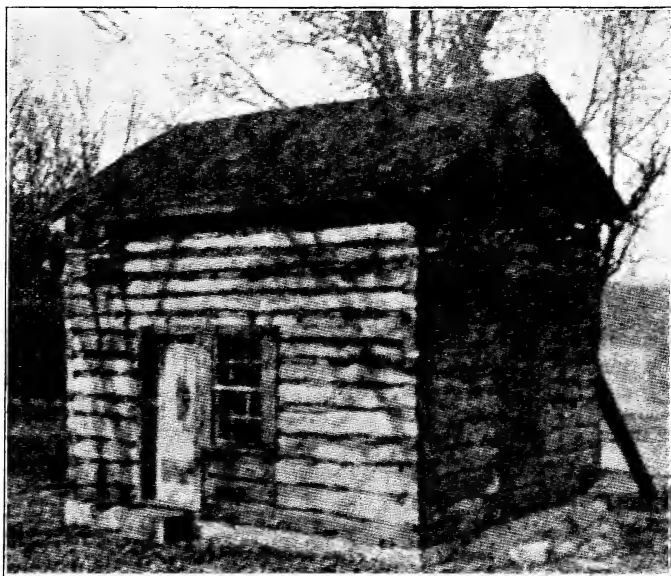
De store begivenheter for os barn var de prestemøter der holdtes i prestegaarden. Ikke blot vankeket der da altid noget ekstra, men vor barnlige fantasi fik saa meget at beskjeftige sig med. De personer vi da fik se, de samtaler der førtes, den flerstemmige sang vi da for første gang hørte, den inderlige fortrolighet der hersket, og fremfor alt den brændende iver for Guds rikes sak i arbeidet for det dengang saa unge samfund — alt gjorde et uutslettelig indtryk paa os. Vi fik en følelse av at det arbeide som bandt disse mænd sammen, var det største i verden. Og barnene tænker ofte ret. Det har været det største arbeide som har været gjort blandt vort folk herover, og Spring Prairie prestegaard har en plads i dette arbeides historie.

(C. K. Preus i "Symra", 1906.)

2. PASTOR KORENS FØRSTE PRESTEGAARD

I pastor Korens "Erindringer" i "Symra" for 1905 fortælles: "Efter nogen forgjæves forsøk paa at finde husrum, fandt vi endelig et saadant

hos Erik P. Egge (fra Hadeland). De hadde vistnok kun et litet loghus, kun et rum; men de vilde ikke at prestefolkene skulde gaa længere og lete, dersom vi vilde være der. Vi var glade over det venlige tilbud som med saa stor opofrelse blev gjort os.

PAST. KORENS FØRSTE PRESTEGAARD (1853)

Til Egge kom vi juleaften om eftermiddagen. Det lille hus, 14x16 fot, fik vi ved gardiner av calico avdelt i to rum, hvorav det ene avgav plads til to senger, der fyldte den ene væg av huset og var skilt fra hinanden ved et andet gardin. Resten av det lille hus skulde da paa en gang være kjøkken med kokeovn, opholdssted for husfaren, hans hustru og

to barn og for prestefolkene og tillige studerværelse for presten. . . .”

Senere bodde Korens en tid paa Sørland og en tid paa Skaarlia, og det er værd at læse hvad pastor Koren fortæller om den venlighed der vistest ham, likesom at se den anerkjendelse han yder den norsk-amerikanske farmerbefolkning.

Huset fra Egge er nu foræret av E. Egges søn, Paul Egge, til Luther College, og har faat plads paa collegets campus under et stort eketræ ved den østre indkjørsel.

Lørdag den 1ste november 1913 holdtes pionérmøte av Winneshiek Countys gamle norske settlere ved loghuset. Ikke saa faa av de gamle og endnu flere av anden generation der var født og opvokset i den slags hjem, indfandt sig og medbragte gamle norske rariteter til collegets museum, hvorav dette loghus nu blir en del.

Ogsaa gamle fru Koren vaaget sig ut trods sine aar. Det blir netop i høst 60 aar siden hun bodde i huset. Hun hadde selv levert en tegning av hvorledes stuen saa ut i 1853, saa alt var indrettet nu som da, like indtil at henge op de calico-gardiner foran sengene, der ogsaa stod paa sin plads, og begge var fra den gamle tid med taug og halmmadras paa.

Taler holdtes av prof. Reque, dr. Larsen, konsul Wist. Undertegnede frembar tak for huset og alle de andre gaver som bragtes i løpet av dagen, og som gjør denne gamle prestegaard til mindesmerke fra pionértiden. Jeg vil herved faa gjenta min tak paa collegets vegne.

Det er sandt at mange av disse gamle loghus er brukt til ved og har gjort god tjeneste som saadan. Men det er ogsaa godt at nogen kan bli staaende, saa de med sine ekebjelker, haarde og knudrede som de er, kan fortælle efterslegten om forældres og bedsteforældres haarde og knudrede dage i nybyggets slit og savn. Og tillike fortælle om hvorledes læg og lærd trolig delte sorger og glæder om hinanden for at grundlægge Guds kirke blandt vort folk.

Da fru Koren kom paa pladsen og øiensynlig glædet sig over at der var gjort ære paa den første prestegaard, sier hun: "Dere har nok hat meget stræv for det gamle hus." Det slog mig: Kirken, den er det gamle hus, at stræve for den er collegets maal, og kunde dette gamle hus med sin historie og sine minder mane os alle dertil, ogsaa den unge slekt, som her gaar ut og ind, fylder ogsaa det sin plads.

(C. K. Preus i Evangelisk Luthersk Kirketidende, 12te nov. 1913, side 1269—1271.)

3. LUTHER COLLEGE IN THE WORLD WAR

"Great Empire of the West,
The dearest and best
Made up of all the rest,
I love thee most."

The above sentiment was evidenced by the work of Luther College in the recent war. The moment the United States entered the war the question came

to the students of Luther College, as it did to thousands of others: How can we best serve our country? And then they began to leave. Some entered the infantry; some the artillery; some the navy; some the marines; some the hospital corps; while others succeeded in getting into the aviation or the officers' training corps.

It was hard to do justice to academic work in those days, hard for the students and teachers as well, and hardest of all to part with the loyal, faithful student, with this question constantly returning: Will he come back?

Some did not come back. They brought the supreme sacrifice. Their names are recorded. We pay tribute to their memory. Those who did come back safe and sound are better men for it. All saw their duty and they did it. We are proud of them all.

But the war was soon carried to the school itself in the form of the S. A. T. C. Here was a classical, conservative college dedicated to the service of the Church, occupied with its work of peace, and firm in its principles and ideals,—all at once transformed into an army post with soldiers, army regulations, arms, uniforms, and with United States officers in command.

The call had come from the government to the colleges of the land to assist in the training of prospective officers for the army. Luther had, since its foundation, taught love to country and loyalty to government. By resolution of the Church Body, military training had already been introduced. Luther was ready to serve and responded to the call.

Ten of its men were appointed to enter the Reserve Officers' Training Corps at Ft. Sheridan in July, 1918. In August, at the same place, representatives of about 300 universities and colleges met, upon invitation, representatives of the War Department. At the close of the conference, Dr. J. R. Angell, of the University of Chicago, very tersely stated as the result of the lengthy deliberations: "Our government expects us to do what under normal conditions we should call impossible. Let us go home and do it." And they did.

A collegiate unit of the Students' Army Training Corps (S. A. T. C.) was established at Luther and the men were mustered in at 11:00 A. M., October 1, 1918. The total enrollment was 105. It was not necessary for Luther to erect any new building for housing or training purposes. The third and fourth floors of the Old Main were turned into barracks. All doors were removed from students' rooms. All furniture stored away. The beds became bunks covered with army uniforms. Preparation for classes took place in the Chapel and classrooms and was supervised, as prescribed, by the War Department. Loyalty Hall became Mess Hall. Reveille, retreat, taps, and inspection became familiar terms.

The relation between the College and the War Department was one of cooperation, and at no time was there any friction between the College and military authorities. The wishes, traditions, and customs of the College were shown a consideration unlooked for.

The officers appointed to take command were men of tact and good judgment. First Lieutenant

H. H. Fisher was secured as commanding officer, and Second Lieutenant Allen C. Grundy as personnel-adjutant.

The many changes, arrangements, and rearrangements caused the administration of the College and its teachers a great deal of extra work. The boarding establishment had to be taken charge of by the College, because the student management was in the army. Likewise the editing of "College Chips". The most difficult problem, however, arose when influenza, in the beginning of October suddenly made its appearance; and 67 students were taken down with it before we realized what a problem we had on our hands. Out of the 115 who were attacked by the disease, one, Selmer Knutson, died. The post was quarantined, but class-work was conducted every day as far as practicable under such conditions.

It is worth noting as an example of the spirit of the students during the war that besides the S. A. T. C. the College had also organized a cadet corps, which was in charge of professors, but under the supervision of the commanding officer, Lieutenant Fisher. The corps was subject, as far as practicable, to complete military regulations, and the members voted unanimously to have the same amount of drill as the S. A. T. C.

It was stated by the War Department that the plan was to continue the S. A. T. C. until June 21st at least. On November 11th, however, the armistice was signed. When the news reached Decorah, the bells rang out. The Luther bell was rung so hard that it cracked. Parades were arranged, addresses given, the Decorah Drum Corps, the Mer-

chants' Band, the S. A. T. C. Band, and the Cadet Corps took part. An exhibition drill was given by the S. A. T. C. on Water Street, where many people were lined up. Very favorable comment was made upon the fine appearance of the corps.

On December 21 demobilization took place, and the S. A. T. C., with its many problems and experiences, became a thing of the past.

Was the S. A. T. C. a success? What effect did it have at Luther College?

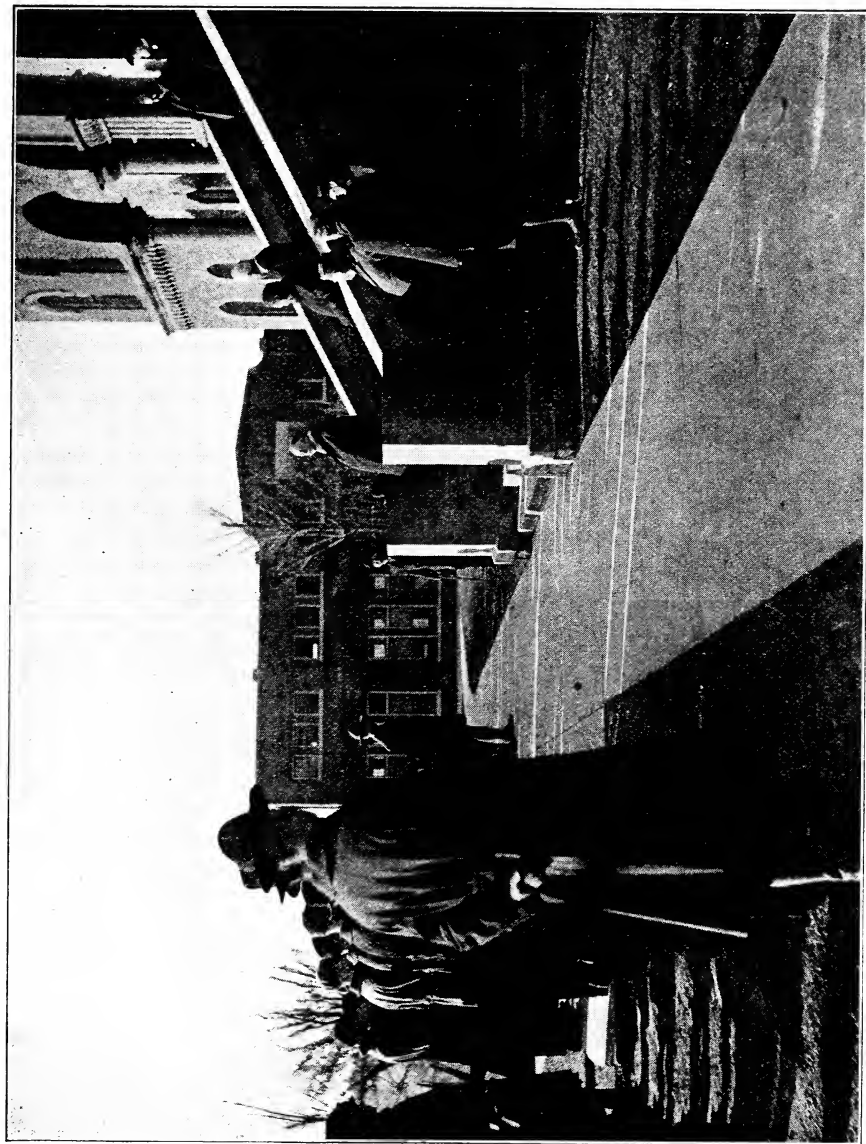
It was a success as far as cooperation between the military and college authorities was concerned. It was a success as far as the work of the officers in charge was concerned. It was a success as regards the spirit of patriotic enthusiasm with which the undertaking was entered into by both faculty and students. According to comments made by inspectors it was also a success, so far as quarters, mess, care of the sick, and the military and academic work were concerned. The opinion of the faculty, regarding the benefits of military training at the college, may be inferred from the fact that, when the government invited the colleges to organize the Reserve Officers' Training Corps, the Luther College faculty applied for a unit of the R. O. T. C.

As to the effects of the S. A. T. C. at Luther, it should be remembered that the members of the corps at Luther, as did the soldiers in general, experienced a strong reaction after the stress and strain of the war. They had been under the tension of the strictest discipline, but, when it all was over, "the bottom dropped out of everything," the bow-string sprang back farther than to its natural place,

and discipline, which up to that time had been considered a privilege, became a burden.

Similar effects could be observed with respect to the religious life of the soldier. The possibilities of the battlefield instilled seriousness into the young hearts, but when the strain and the danger were passed, spiritual interests suffered.

The slogan after the war is "reconstruction," and, in these matters also, normal conditions will return. The experiences of the war and the lessons learned in the S. A. T. C. will, under the guiding hand of God, help to deepen our love for our country and increase our interest in our College and Church. It is true as stated in "College Chips": "The S. A. T. C. has left its rich legacy: a vital and stimulating sense of the college's capacity for worth-while service in the face of startling problems—problems of securing immediate results as well as lasting ones—a deepened conviction that he best serves his country and his fellowmen who honestly, heartily and humbly dedicates his life to the service of God."—(From the "Pioneer", 1917, 6-7.)

EX-PRESIDENT W. H. TAFT ADDRESSING THE S. A. T. C.
AT LUTHER COLLEGE (1918)

VIII. BREVE

1. HISTORISKE BIDRAG FRA NORSK-AMERIKANSKE SETTLEMENTER OG MENIGHETER

EN historie om nordmændene i Amerika i det 19de aarhundrede ogsaa med henblik paa den kirkelige stilling og arbeide burde skrives og vil bli skrevet. Det kunde imidlertid synes for tidlig at gjøre mere nu end det som netop er gjort ved pastor Ottesens fortrinlige lille oversigt. En ting er dog ikke for tidlig. Det er at *samle materiale* til en saadan historie. Dette maa samles fra vore norsk-amerikanske settlementer og menigheter; det maa samles nu mens de gamle endnu er blandt os, og vi maa faa det gjort ved dertil skikkede personer i de respektive egne. At anmode om bidrag hertil er hensigten med disse linjer.

Meningen er altsaa ikke at faa istand et formfuldendt verk, da turde undertegnede ikke befatte sig dermed; men blot at samle det raastof som historieskriveren kan bearbeide efter kunstens regler. Bidragene hertil fra de forskjellige kanter maa derfor væsentlig bestaa av historiske oplysninger om steder, personer, begivenheter, forhold der kan gi efterslegten et indblik i nybyggerlivet osv. Paa denne maate kan arbeidet bli av varig værd selv

om det blot er bidrag og i literær henseende lar adskillig tilbake at ønske.

Den største indvending mot et arbeide efter denne plan er at det tør bli ensformig. Men materialet trænges og vil med tiden bli efterspurt. Hvad nu synes tørt, kan der siden kokes suppe paa. Om det kan kjede enkelte, vil det interessere mange. Hvem vil ikke gjerne læse om sin amerikanske hjembygd og fædremenighet, om de begivenheter hvori han selv eller hans far deltok, de tilstande de var med at skape? Har man dette for øie ved avfattelsen av bidragene, tør interessante ting leveres.

Min anmodning og begjæring til Dem er da om De vil levere bidrag hertil. Deres velvillige svar utbedes *straks*, likesaa underretning om hvor snart Deres bidrag kan ventes tilsendt mig.

Deres forbundne,

C. K. PREUS.

2. GJENOPBYGGELSE AV LUTHER SEMINAR

Undertegnede innsamlere fra Østlige distrikt tillater sig at foreslaa følgende for prester og menigheter: Hvor det ikke allerede er skedd, forelægger presten saken for menigheten. Subskription og innsamling begynner straks og fortsætter uten avbrytelse indtil man er færdig. Arbeidet maa ikke trækkes i langdrag. Ti de nødvendige midler maa være forhaanden førend man bygger. Der skal ikke bygges med laante penger, ikke stiftes gjæld denne gang. Presten eller den som i hver menig-

het forestaar innsamlingen, indberetter inden 15de november til pastor J. Nordby, for at vi kan se hvor langt man er kommet med arbeidet, om der trænges særskilt opfordring, hjælp osv. Det er jo alles sak, og vi haaber alle prester og menigheter vil ta sig av dette som sit eget arbeide. Skulde man imidlertid av en eller anden grund paa enkelte steder ønske hjælp ved subskriptionen, er vi bemyndiget til at yde den ved enten at reise selv, saa vidt tid og kræfter tillater, eller sende andre hvis bistand maatte ønskes. Men hovedsaken er, at vi alle er med, at vi straks legger haand paa verket, og fremfor alt at Gud legger velsignelse til. Det ske i Jesu navn!

Eders i Kristus forbundne,

J. NORDBY,

C. K. PREUS.

(Østlige distrikts synodalberetning for 1898, side 60.)

3. TIL DET KONGELIGE FREDERIKS UNIVERSITET

Luther College, Decorah, Iowa.

Til det Kongelige Frederiks Universitet,
Kristiania, Norge.

Det norske Luther College i Decorah, Iowa, sender hilsen og lykønskning til det Kongelige Frederiks Universitet i anledning av dets hundredaarsfest.

Grundlagt for et halvt aarhundrede siden av norske utvandrere, der ryddet og bygget i det nye hjemland, Amerika, har Luther College særlig

grund til i sin lykønskning at indeslutte en tak for hvad det i hine nybyggets dage mottok fra universitetet.

Læg som lærd var sammen om at oprette Luther College. Men sønner av Norges universitet forundtes det at lede arbeidet. Og som arv bragte de med sig lutherdom, grundighet og kjærlighet til det gamle fædreland.

Maatte det Kongelige Frederiks Universitet, sine bedste traditioner tro, under Guds velsignelse øve den samme indflydelse ogsaa i kommende dage blandt nordmænd, hvor de bygger og bor.

Paa Luther College lærerkollegiums vegne,

C. K. PREUS, rektor.

(Nr. 169, side 306, "Det Kongelige Frederiks Universitets Hundreedaarsjubilæum", 1911.)

4. TIL TO GAMLE VENNER

Algona, Iowa, 19de august 1918.

Kjære venner!

Eders brev mottok jeg for længe siden, saa det kan for eder ha set ut som om jeg ikke vilde svare. Nei, det har ikke været det. Jeg har villet svare paa eders brev naar jeg kunde sitte i ro og skrive. Men den ro er ikke kommet før idag, mens jeg sitter her i Algona og venter paa et træn. Det værste er at her har jeg ikke eders brev med mig og heller ikke nogen av de skrifter jeg kunde trænge naar jeg skulde forklare min stilling, for det er egentlig det eders brev sier til mig: Hvordan kunde du, Christian Preus, født og opvokset i Synoden, søn av gamle Preus og selv synodemand og minori-

tetsmand — hvordan kunde du gaa med i det nye samfund? “Hvad var det egentlig som bevæget Dem til endelig at gaa med?” spør en anden mig. Det har jeg heller ikke svaret paa. Eders brev spør i grunden om det samme.

Mit svar er: “Fordi vi ved “Austin Agreement” i virkeligheden fik det minoriteten forlangte.”

Læg merke til at i Austin overenskomsten sier de andre at vor lære ikke er mot skrift og bekjendelse, altsaa rigtig. Altsaa mens man i 1883 dømte os som falske lærere fordi vi ikke vilde anta det samme som staar i Opgjør, par. I, og vi blev avsatte i 1883 fordi vi ikke vilde underskrive det, saa sier man nu i 1917, at det ikke er mot skrift og bekjendelse, det er altsaa ikke noget at bli avsat for, og Ove Preus kaldtes til prest der hvor hans far og bedstefar avsattes, uagtet han sier til dem at han lærer akkurat som de gjorde: Kirkedøren som blev lukket er aapnet ogsaa for mig, uagtet jeg ikke har antat Opgjør eller par. I, men blot Austin Agreement.

Netop som vi holdt paa at forhandle disse ting mellem os, vi minoritetsfolk, 1916—1917 (og vi tok det ikke let hverken for Gud eller mennesker), spurte en lægmand mig: “Har ikke vi synodefolk altid sagt at vi vilde taale den anden læreform (intuitu fidei) som den fremsættes i par. I, naar man blot ikke dømte *vor* lære som falsk?” Dertil maatte jeg svare: *Ja*.

Saa sier han: “Ja — er ikke det stillingen nu? De vil holde paa intuitu fidei, den anden læreform i Opgjør, par. I. Vi minoritetsfolk slipper at anta den, vi blot taaler det, og de dømmer ikke *vor* lære

for falsk, men sier at den ikke er mot Guds ord og bekjendelse.” — Jeg maatte indrømme at han hadde ret.

Men jeg kom med den indvending: Ja, men spørsmålet er om de ikke forbinder synergistisk mening med “intuitu fidei”, for det har mange gjort, og pekte saa paa den paragraf om “Ansvar for naadens annammelse”. Men saa maatte jeg ogsaa der tilstaa at den forklaring som Kildahl og Stub gav av den, og som antoges i Austin Agreement, viser at de andre ikke forbinder falsk lære dermed omend uttrykkene er urigtige. Denne forklaring har jeg selv hørt St. Louis professorer si var rigtig.

Naar jeg nu tænkte over dette at her hadde vi vore mangeaarige kirkelige motstandere komne dertil at de, for det første, ikke fordømte os og vor lære, men sa at den ikke var mot skrift og bekjendelse, og for det andet gir og antar en forklaring paa de gale uttryk som viste meningen var ret selv om uttrykket var falsk — *da syntes jeg ikke at jeg kunde forsvare at splitte*, jeg vilde da handlet anderledes end vi synodefolk før hadde sagt.

Men det er sandt, der var mange andre spørsmaal og tunge ting som kom op i ens sind. Og der hadde jeg samme følelse som I, at Synoden burde faat bestaa.

Vel er ikke en *synode* eller et *kirkesamfund* noget som er *befalet* i Guds ord, saa vi derfor ikke bør henge ved det som ved menigheten, der er Guds orden, men paa samme tid hadde Synoden gjort meget for Guds rike og været et vern mot falske lærdomme, og derfor syntes jeg den kunde bestaa og samfundene hat federation, som jeg ogsaa skrev i

sin tid. Men da saa foreningen kom, fandt jeg at naar jeg kunde forsvare hovedsaken, saa fik jeg taale andre ting, hvor saart det har været ogsaa for mig.

Som en majoritetsmand kom og sa til mig efter at jeg i Synodens sidste møte hadde talt paa minoritetens vegne: "Jeg vet, Preus, at dette er haardt for dig at se Synoden dø, men du skal se; jeg tror dette vil tjene Guds rike at vi kommer sammen."

Et par ting vil jeg faa nævne før jeg slutter.

Jeg har fundet baade læge og lærde mænd fra Den Forenede Kirke, som er glade over at vi synodfolk og minoritetsfolk er med, for at vi kan vidne imot det løse og unionistiske som somme folk drages ind i. For det skal vi ikke glemme — *vidne* skal vi og kan vi, og det vil ogsaa bli gjort, haaber jeg.

Om de minoritetsfolk som ikke syntes de kunde forsvare at gaa med, vil jeg si, at jeg godt forstaar deres stilling. Og jeg vil si som en distriktsformand sa: Naar der blir spørsmaal om at gaa med i det nye samfund eller bevare en menighet for splittelse, saa hold menigheten sammen, det er den første pligt.

Og om jeg ikke staar i samfundsforbindelse med disse minoritetsfolk som ikke er gaat med, saa er de mine troesbrødre og jeg haaber den dag kan komme at de vil se saken som vi, og at det som staar imellem, kan rettes paa.

Og det vil jeg da ogsaa be eder gamle venner om, at I vil erindre ogsaa mig i eders bønner. Jeg trønger det. Og Gud gi at vi som her saa ofte var sammen i Guds hus, kan være sammen i huset deroppe, hvor alt er fred og salighet.

IX. INDBERETNINGER

1910—1911

FORRIGE skoleaar — 1909—1910 — avsluttedes onsdag den 15de juni 1910. Søndagen forut, den 12te juni, holdtes bakkalaureatgudstjeneste med præken av pastor K. A. Kasberg. Mandag og tirsdag holdtes veltalenhetsprøver paa norsk og engelsk. Onsdag holdtes den egentlige avslutningsfest. Festtalen holdtes av pastor G. A. Gullixon. Graden Baccalaureus Artium meddeltes 19 disciple. Vidnesbyrd for at ha fuldendt den forberedende avdelings kursus meddeltes 7 disciple.

Collegets 50de skoleaar begyndte torsdag den 8de september 1910. De to foregaaende dage holdtes eksamener. Skolen samledes i kirkesalen. Pastor D. Kvaase holdt bøn. Dr. Laur. Larsen talte i anledning av det 50de skoleaars aapning.

Elevantallet var aapningsdagen 114, den 14de oktober 155, nu ved aarets slutning 166. Det samlede antal har dette aar været 181, derav 91 i collegeavdelingen og 90 i den forberedende avdeling. Utvidelsen av kursuset i den forberedende avdeling til 4 aar, som i begyndelsen syntes at skræmme disciple fra at komme, synes nu at hjælpe til, at den forberedende avdeling har hat mere søkning end paa flere aar. Dette vil med tiden ogsaa forøke antal-

let i collegeavdelingen, hvor klasserne dette aar har været noget mindre end tidligere.

Hvad lærerpersonalet angaar, da er der en forandring indtraadt, der særlig merker dette skoleaar. Dr. Laur. Larsen maatte paa grund av svigtende helbred be sig fritat fra at undervise længere ved Luther College. I 1859 kaldtes dr. Larsen til Synodens lærer i St. Louis og blev Luther College's første bestyrer og lærer, da det i 1861 blev grundlagt. Denne stilling indehadde han indtil 1902, da han ansøkte om fritagelse fra bestyrerstillingen. Undervisningen i hebraisk varetok han indtil sidste januar. En saa lang arbejdsdag forundes kun faa. Endnu færre forundes det at se saadan frugt av sit livsarbeide og nyte den sammen med en taknemmelig discipelskare. Samfundet likesom colleget skylder at takke Gud for hvad dr. Larsen ved hans naade har været for samfundets college. Collegets fakultet har utnævnt ham til "President emeritus".

Overmaade heldig var det at skoledirektionen hadde kaldt dr. Sigurd C. Ylvisaker, som særlig har lagt sig efter semitiske sprog, og hadde erhvervet doktorgraden i Tyskland. Meningen hadde været, at han ikke skulde tiltræde som lærer ved Luther College før i september 1911. Nu blev det imidlertid pludselig nødvendig at faa ham straks. Med adskillig opofrelse baade fra prof. Ylvisakers side og fra pastor N. Larsens, for hvem han vikarierte, tiltraadte han sidst i januar som lærer ved Luther College.

Dr. K. Gjerset optok fra skolens aapning av igjen sit arbeide som lærer i norsk og historie. Prof. Bjarne Svanøe, som vikarierte for dr. Gjerset un-

der dennes fravær i Norge, og dette aar har undervist især i norsk og historie i den forberedende afdeling, avslutter sin virksomhet ved Luther College med dette skoleaars utgang. Prof. H. W. Sheel, som i februar faldt og forslog sig, forsøkte, saasnart han syntes sterk nok dertil, at opta undervisningen igjen, men overanstrengte sig og har siden paa lægens bestemte raad holdt sig aldeles borte fra alt arbeide. Han bedres stadig, og vi har det haab, at han til høsten kan gjenopta en del av sit arbeide. Som hjelp til undervisningen i prof. Sheels fag benyttet vi i førstningen elever som lærere, men da prof. Sheels tilstand vedblev at være betænkelig, var vi saa heldige ved begyndelsen av vaarterminen at faa dr. C. A. Fjeldstad, graduert herfra og netop uteksaminert i Chicago, som læge, til at overta prof. Sheels timer. Det var en opofrelse fra hans side, men en stor hjelp for os. Professorene L. S. Reque og C. A. Naeseth er ikke sterke. De arbeider dog som bestemt av skoledirektionen, Reque som lærer i fransk og noget latin, Naeseth som bibliotekar og kasserer for colleget, begge saa meget som de efter lægens mening bør arbeide. Biblioteket trenger i virkeligheten efter min mening én mands tid, om det skal bestyres med den omhu og nøiagtighet, som nu er tilfældet.

Der er saaledes adskillig sykелighet inden collegets lærerpersonale. Og dog har colleget med den tilgang av nye kræfter, som i en aarrække har fundet sted, uten tvil nu et fakultet som vil være istand til at gjøre skolen saa god som med rimelighet kan ventes. Men netop den megen sykелighet inden fakultetet nødvendiggjør mere hjelp, om alt

arbeide skal kunne varetas paa en forsvarlig maate. Og her skal jeg tillate mig at nævne en side av arbeidet, som stadig volder os vanskeligheter og hvert aar stiller sterkere krav, og det er det ekstra arbeide som maa gjøres for "high school" graduenter, av hvilke vi synes at skulle faa flere og flere der søker optagelse i collegets "freshman"-klasse. De er som "high school" graduenter færdige til at optas i "freshman"-klassen ved hvilket som helst college eller universitet uten betingelser, men naar de skal optas i vor "freshman"-klasse, mangler de som regel norsk, religion og tildels græsk og latin, som vore elever har maattet lære, før de blev "freshmen." Vi vil gjerne ha disse gutter. Ti naar de efter den indflydelse de har været under, dog søker et kirke-college, saa betyr det noget, og jeg kan si, at ikke faa av dem har vi kunnet regne blandt vore bedste elever. Men hos os har de den vanskelighet at kjæmpe med, at de straks har en del fag at indhente, foruten at de skal gjøre det regelmæssige "freshman"-arbeide. De maa da ta litt i en klasse, litt i en anden, stundom i klasser hvor de ikke passer ind, ta ekstraklasser, osv., og faar da ofte et meget uregelmæssig og utilfredsstillende program. Her tror vi, der kunde gjøres en del forbedringer i vort kursus, og tror at de bør gjøres, saa denne klasse av elever kan akkommoderes bedre end hittil, ved at der for et aar eller to indrettes særeget kursus for dem, ialfald i norsk og latin. Vanskeligheten med græsk kan rettes paa ved at flytte den op et aar. Religionen er kun to timers fag og kan lettere indhentes.

De forskjellige foreninger, literære, musikalske,

historiske, norske og engelske, Sunday Association, forskjellige veltalenhetsprøver — har, saavidt jeg har kunnet se, gjort værdifuldt arbeide gjennom aaret. De musikalske kræfter agter igjen dette aar under prof. C. A. Speratis ledelse at foreta en koncerttur til Vestkysten, og anbefales til alle skolens venners velvillige støtte.

Sundhetstilstanden ved skolen var indtil februar ualmindelig god, men med ett fik vi det ene sygdomstilfælde efter det andet, idet foruten de almindelige lette tilfælder av forkjølelse og lignende fik en elev rosen og tre blev angrepne av lungebetændelse. De kom sig, Gud ske lov, alle, og vi var taknemmelige derfor. Saa med ett gjestet døden os dog, og fyldte skolen med sorg. En elev fra Hoffman, Minn., Silas Shefloe, druknet under badning i elven. En anden, John Blegen av Decorah, døde anden dag derefter av "appendicitis". Begge var fromme og begavede gutter og syntes at kunne blit til stor velsignelse, om de hadde faat leve. Men Herren regjerer. Han trøste de sørgende forældre og søskende.

Hvad tilsynet ved skolen angaar, da har det dette aar været utført av mig med bistand av andre lærere, specielt prof. O. A. Tingelstad. Da ingen lærer siden prof. M. K. Blekens fraflytning bodde i Laur. Larsen Hall, hvor elevene i den forberedende avdeling har sine værelser, og jeg ansaa dette uforsvarlig, flyttet jeg ifjor høst over i bygningen. Men uagtet jeg med faa avbrytelser har anvendt al min tid paa arbeidet, har jeg ikke paa langt nær kunnet overkomme det. Det er en uheldig ordning, at bestyreren skal ha saa meget av tilsynet. Bestyrer-

arbeidet saavel som tilsynet lider derved. Skoledirektionen, som har erkjendt dette, vil forhaabentlig kunne finde en mand der kan vie sig mere specielt for den forberedende afdeling og bo i Larsen Hall.

Semesterinddeling istedenfor termininddeling vil efter bemyndigelse fra kirkeraadet bli indført næste skoleaar.

Board of Trustees holdt sit aarlige møte den 16de juni 1910, og besluttet de nødvendige reparationer og forbedringer utført. Indtægtene av legatene til utdeling til trængende studenter, mest dem der vil studere teologi, beløper sig for dette aar til \$512.71. Til reparationer, cement walks, osv., for colleget \$760.52, paa Reques bolig \$70.26, Griswolds hus \$7.67, Driggs hus \$121.42. Indkomne skolepenger vil for dette aar antagelig beløpe sig til \$1,569.75. Til musiklærer \$515.50.

Store gaver har colleget faat dette aar. Først kaptein T. A. Rossings gave paa \$10,000.00, der utdeles som scholarships paa \$100.00 til elever der graduerer fra Luther College og tjener kirken som lærere eller prester. Dernæst efterlot Mrs. Ingeborg Gjergjord colleget et legat paa \$1,227.58. Mrs. Gjergjord var enke efter Halvor Gjergjord, der skjænket colleget det bekjendte Gjergjord legat. Luther College alumniforening skjænket colleget \$100.00 til biblioteket, som ogsaa har mottat en del mindre gaver fra gode venner.

Og naar gaver til Luther College nævnes, maa ikke den gave forbigaaes som vi alle nu er sammen om, og som, naar den er indsamlet, blir den største pengegave Luther College har faat, nemlig Luther College Endowment Fund paa \$250,000.00, som

med Guds hjælp vil naaes til collegets halvhundred-aarsfest, der feires den 14de oktober 1911. Hvilken tilslutning har ikke denne sak vundet, hvilken fremgang har ikke dr. H. G. Stubs og andres arbeide for den sak hat, hvilke store gaver er der ikke skjænket, hvilken kjærlighet til Luther College og iver for vort skolearbeide vidner dette ikke om! Gud signe arbeidet, og Gud signe giverne!

Men jeg kan ikke slutte min indberetning uten ogsaa at minde om det tap colleget dette aar har lidt ved formand V. Korens død. Ved hans død tapte Luther College en av skolens fædre og bedste støtter. Fra den stund han sikret colleget det landstykke som nu i halvhundrede aar har været dets hjem, og til hans død laa collegets vel ham stadig paa hjerte.

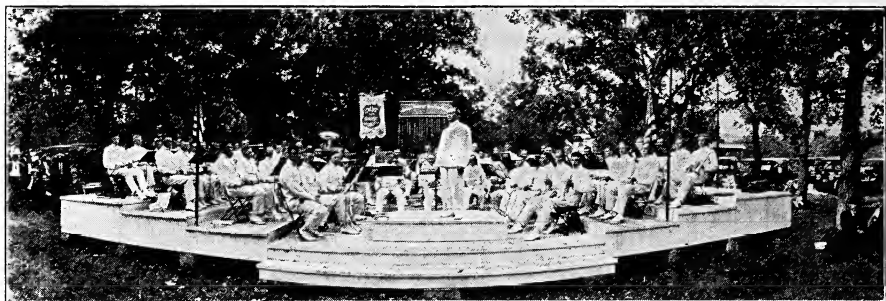
Store er de tjenester han har ydet det. Han var for skolen en aandelig Mæcenat. Enten det gjaldt læreres ansættelse, bygninger eller utstyr, fattige elever eller vanskeligheter ved skolen, aldrig banket man hos formand Koren forgjæves paa for at faa raad og hjælp. Det er sandt som har været sagt: "Vi syntes altid det var noget stort naar vi kunde ha ham med os."

Saa er da collegets femtiende aar til ende. De har meget at fortælle, disse halvhundrede aar. De fortæller om rydningsarbeide og byggearbeide blandt det norske indflytterfolk og for Guds kirke, om Luther College som en frugt av dette arbeide og en magt i dette arbeide. Men fremfor alt fortæller de om Guds magt og Guds naade, som hver dag har været ny og fremmet og velsignet arbeidet.

Hvad bærer det næste halvaarhundrede aar i

sit skjød for Luther College? Vi vet det ikke. Gud vet det. Han har latt det utføre meget i den tid som svandt. La dette collegets jubelaar være en tak for det. Han har store opgaver for det for fremtiden. La os samle os til arbeide og bøn, at Luther College maa løse dem.

Decorah, Iowa, 14de juni 1911.

PROF. CARLO A. SPERATI OG LUTHER COLLEGE
CONCERT BAND

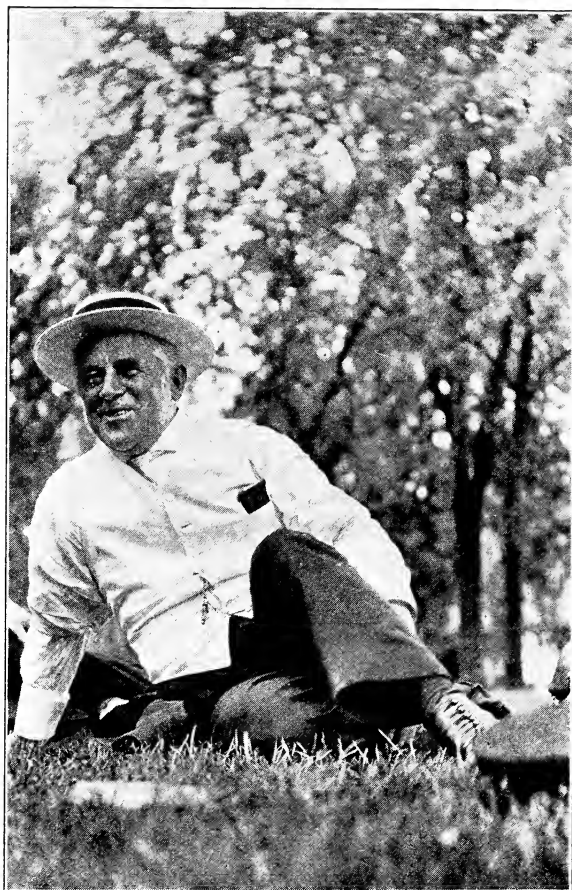
X. DE FØRSTE OG SIDSTE ORD FRA HANS PEN

1. VITA, OPLÆST VED HANS ORDINATION

Evangelisk Luthersk Kirketidende, den 28de juli 1876

CHRISTIAN Keyser Preus er født paa Spring Prairie, Wis., den 13de oktober 1852, av forældre Herman Amberg Preus og Linka Preus, født Keyser. Han dimittertes 1873 fra Luther College i Decorah til den videnskabelige afdeling ved det teologiske seminarium i St. Louis. Han har antat kald som hjælpeprest hos sin far, pastor H. A. Preus, i Spring Prairie, Bonnet Prairie og Norway Grove menigheder.

Den gode Gud, hvis kraft fuldkommes i skrøbelighed, har gjort den uvillige villig og anser den uværdige for Jesu skyld for værdig og lar ham idag fremstille sig til ordination med fortrøstningsfuld bøn til ham hvis tjener han faar være, om at forlene ham visdom, ydmyghet og troskap i ordets tjeneste. Hertil ber han denne menighet ledsage ham med sine bønner.

NAAR ENDEN ER GOD ER ALTING GODT
(Kommet hjem fra Norges-færden, 1914)

2. MERK

Lutheraneren den 11te mai 1921, side 585, bind 5, nr. 19

Nu da regnskapsaaret er tilende og strævet med kassene over for en tid, maa undertegnede faa lov til at minde om at Luther College byggefond trænger saart at betænkes. Jeg vil derfor venligst be alle som kan om at indsende det de har lovt til vort byggefond. Der er ikke saa faa som ikke kan betale nu paa grund av de haarde tider vi netop er oppe i. Andre kan kanske hjælpe, om deres subskription ikke netop er forfalden endnu.

Vi er nemlig kommet paa god vei med bibliotekbygningen. Den 18de april, Lutherdagen, blev hjørnестenen lagt av formand Stub. Dr. Stubs tale, en historisk oversigt av past. P. Koren, en tale av past. J. Linnevold, passende salmesang, musik og korsang, dertil en andægtig forsamling og det deiligste veir, bidrog alt til at det blev en stor festdag.

Det tør være paa sin plads at omtale bygningens kostende. Somme har trodd at det hele kom paa \$64,000, fordi det er summen hovedkontraktøren skal ha. Men det er kun snaue bygningen. Her er de kontrakter som byggekomiteen har sluttet:

Heating and plumbing	\$14,020.00
Wiring for electric lights	3,359.00
Cut stone	8,782.00
Steel book cases, etc.	25,530.00
General contract	64,077.00

Total of contracts let to date..\$115,768.00

Hertil kommer maling, "fixtures" og møbler. Dette betyr at der endnu maa subskrimeres godt og vel \$30,000.

Det var byggekomiteens haab at vi skulde klart os med \$100,000. Den forkastede alle bud ifjor høst, men forskjellige ting, især arbeidslønnen, gik ikke ned som ventet, saa det blir dyrt allikevel, om end ikke saa dyrt som ifjor høst.

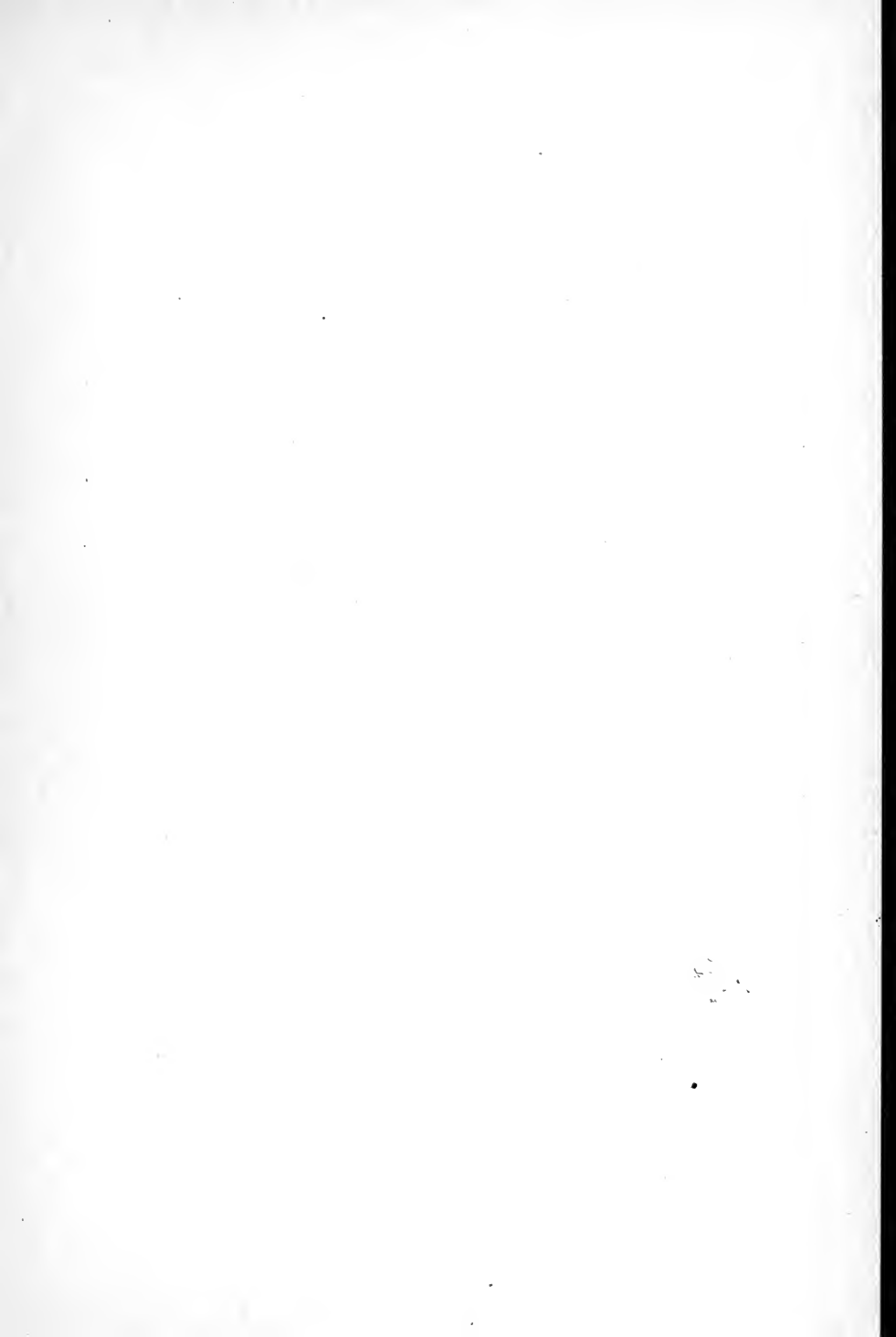
Nu er det som sagt smaat med indbetalinger. Derfor maa jeg faa lov at komme med denne henvendelse til skolens venner.

C. K. PREUS.

LUTHER COLLEGE VED VINTERTID

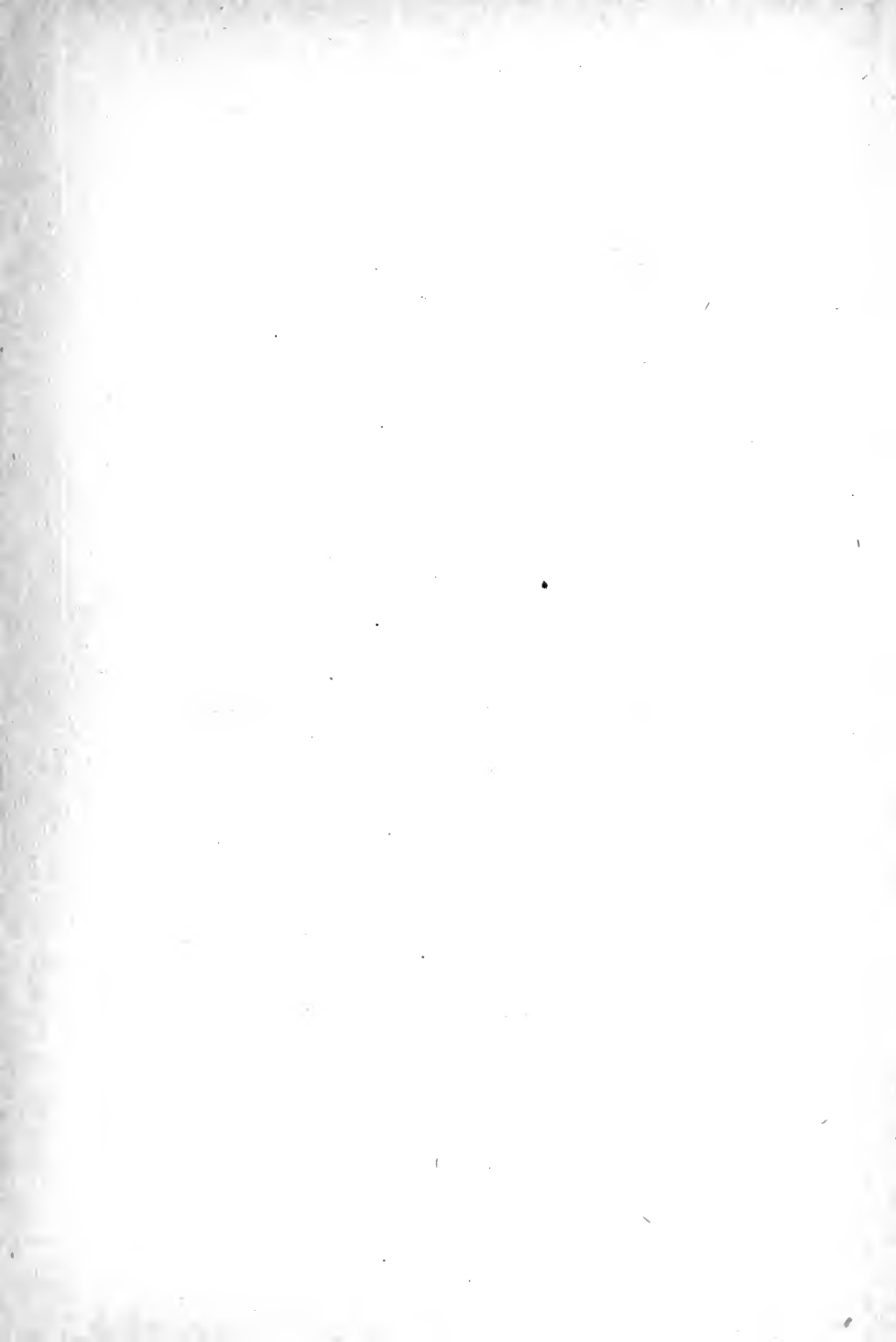

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: May 2006

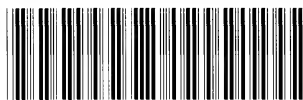
Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Burlington, NJ 08820

LIBRARY OF CONGRESS

0 017 732 809 1